

**MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA
NAFAKANIN TAHSİLİ**

Mihri Sinem BAYRAM DUMLUDAĞ

**Doktora Tezi
Özel Hukuk Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Salimya GANIYEVA
2024
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI

Mihri Sinem BAYRAM DUMLUDAĞ

MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA NAFAKANIN TAHSİLİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Salimya GANIYEVA

ERZURUM- 2024

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA NAFAKANIN TAHSİLİ" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☒ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

11/06/2024

Aslı ıslak imzalıdır

Mihri Sinem BAYRAM DUMLUDAĞ

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü tezle ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Salımya GANIYEVA danışmanlığında, Mihri Sinem BAYRAM DUMLUDAĞ tarafından hazırlanan bu çalışma 11 / 06 /2024 tarihinde savunulmuş ve Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Gülüm BAYRAKTAROĞLU **İmza:** Aslı ıslak imzalıdır

ÖZÇELİK

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Salımya GANIYEVA **İmza:** Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi :Doç. Dr. Ali Gümrah TOKER **İmza:** Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Bahar KÜPE **İmza:** Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Burçin YAZICI **İmza:** Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı ıslak imzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
KISALTMALAR DİZİNİ	X
TABLolar DİZİNİ	XII
ÖNSÖZ.....	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK NAFKA KAVRAMI VE NAFAKANIN TÜRK HUKUKUNDA VE MİLLETLERARASI HUKUKTA DÜZENLENMESİ.

NAFAKANIN TAHSİLİ KAVRAMI

1.1. AİLE VE NAFKA KAVRAMLARI.....	3
1.1.1. Aile Kavramı	3
1.1.2. Nafaka Kavramı	5
1.2. NAFAKANIN TARİHİ GELİŞİMİ	6
1.2.1. Roma Hukukunda Nafaka	6
1.2.2. İslam Hukukunda Nafaka	7
1.2.3. Osmanlı Hukukunda Nafaka	9
1.2.3.1. Mecelle ve Hukuk-i Aile Kararnamesi	9
1.2.3.2. Osmanlı Nafaka Kanunu Tasarısı.....	10
1.2.4. 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi'nde Nafaka.....	10
1.2.5. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nda Nafaka	12
1.3. NAFAKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	12
1.4. NAFKA ALACAĞININ ÖZELLİKLERİ	15
1.4.1. Nafaka Alacağının Kamu Düzenini İlgilendirmesi	15
1.4.2. Nafaka Alacağının Haczedilememesi	16
1.4.3. Nafaka Alacağının Şahsa Bağlı Bir Hak Olması.....	18
1.5. TÜRK HUKUKUNDA NAFAKANIN DÜZENLENMESİ VE NAFKA TÜRLERİ	20
1.5.1. Türk Hukukunda Nafakanın Düzenlenmesi	20
1.5.2. Türk Hukukunda Nafaka Türleri	21

1.5.2.1. Bakım Nafakaları.....	21
1.5.2.1.1. Tedbir Nafakası.....	21
1.5.2.1.2. İştirak Nafakası	24
1.5.2.1.3. Yoksulluk Nafakası.....	28
1.5.2.2. Yardım Nafakası.....	33
1.5.3. Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Nafaka	35
1.5.3.1. Genel Hüküm.....	36
1.5.3.2. Özel Hükümler	37
1.6. MİLLETLERARASI HUKUKTA NAFAKANIN DÜZENLENMESİ	41
1.6.1. Genel Olarak	41
1.6.2. Anayasa Madde 90 Hükmü	42
1.6.3. Nafakaya İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler	43
1.6.3.1. Uygulanacak Hukuka İlişkin Sözleşmeler.....	43
1.6.3.1.1. Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Uygulanacak Kanuna Dair 1956 Tarihli La Haye Sözleşmesi.....	44
1.6.3.1.1.1. Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi ve Amacı	44
1.6.3.1.1.2. Sözleşmenin Uygulama Alanı	44
1.6.3.1.1.3. Sözleşme Uyarınca Yetkili Hukuk	46
1.6.3.1.2. 1973 Tarihli Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi	48
1.6.3.1.2.1. Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi ve Amacı	48
1.6.3.1.2.2. Sözleşmenin Uygulama Alanı	48
1.6.3.1.2.3. Sözleşme Uyarınca Yetkili Hukuk	50
1.6.3.1.3. Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Hukuka İlişkin 2007 Tarihli La Haye Protokolü	53
1.6.3.1.3.1. Protokolün Yürürlüğe Girmesi ve Amacı.....	53
1.6.3.1.3.2. Protokolün Uygulama Alanı	55
1.6.3.1.3.3. Protokol Uyarınca Yetkili Hukuk	57
1.6.3.1.3.3.1. Yetkili Hukuka İlişkin Genel Kural	60
1.6.3.1.3.3.2. Yetkili Hukuka İlişkin Özellik Arz Eden Durumlar	61
1.6.3.1.3.3.3. Özel Def'i Kuralı	64
1.6.3.1.3.3.4. Protokol Uyarınca Hukuk Seçimi	65

1.6.3.2. Tanıma ve Tenfize İlişkin Sözleşmeler	69
1.6.3.2.1. 1958 Tarihli Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyeti Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair La Haye Sözleşmesi	70
1.6.3.2.1.1. Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi ve Amacı	70
1.6.3.2.1.2. Sözleşmenin Uygulama Alanı	71
1.6.3.2.1.3. Sözleşme Uyarınca Tanıma ve Tenfiz Şartları	72
1.6.3.2.2. 1973 Tarihli Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair La Haye Sözleşmesi.....	75
1.6.3.2.2.1. Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi ve Amacı	75
1.6.3.2.2.2. Sözleşmenin Uygulama Alanı	75
1.6.3.2.2.3. Sözleşme Uyarınca Tanıma ve Tenfiz Şartları	78
1.6.3.2.3. Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafaka Türlerinin Uluslararası Tahsiline İlişkin 2007 Tarihli La Haye Sözleşmesi.....	80
1.7. NAFAKANIN TAHSİLİ KAVRAMI.....	81

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLETLERARASI SÖZLEŞMELERDE NAFAKANIN TAHSİLİ

2.1. GENEL OLARAK	83
2.2. NAFKA ALACAKLARININ YABANCI MEMLEKETLERDE TAHSİLİ İLE İLGİLİ 1956 TARİHLİ NEW YORK SÖZLEŞMESİ	84
2.2.1. Sözleşmenin Hazırlık Süreci ve Kabul Edilmesi	84
2.2.2. Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi	86
2.2.3. Sözleşmenin Hukuki Niteliği	87
2.2.4. Sözleşmenin Amacı.....	88
2.2.5. Sözleşmenin Uygulama Alanı	89
2.2.5.1. Kişi Bakımından	89
2.2.5.2. Yer Bakımından.....	90
2.2.5.3. Konu Bakımından.....	92
2.2.6. Sözleşmenin Uygulama Organları	93
2.2.7. Sözleşme Uygulama Organlarının Görevleri	94
2.2.7.1. Gönderici Makamın Görevleri	95
2.2.7.2. Aracı Kurumun Görevleri.....	97

2.2.7.2.1. Sulh Yoluna Başvurmak	97
2.2.7.2.2. Nafaka Kararının Tescilini veya Tenfizini Talep Etmek.....	98
2.2.7.2.3. Nafaka Davası Açmak	102
2.2.8. İstinabe	104
2.2.9. Nafaka Kararlarının Değiştirilmesi	106
2.2.10. Muafiyetler ve Kolaylıklar	107
2.2.11. Sözleşmenin Feshi ve İhtilafların Çözümü	108
2.2.12. Çekince İleri Sürme Hakkı	109
2.2.13. New York Sözleşmesinin Türkiye’de Uygulanmasına İlişkin 64/2 sayılı Genelge.....	110
2.2.13.1. Sözleşmenin Uygulanmasında Türkiye’de Yetkili Organlar ve Görevleri.....	110
2.2.13.2. Başvuru için Düzenlenmesi Gereken Belgeler.....	111
2.2.13.2.1. Talep Formu.....	112
2.2.13.2.2. Karar Örneği ve Çevirisi.....	114
2.2.13.2.3. Adli Yardım Belgesi ve Çevirisi.....	115
2.2.13.2.4. Vekâletname	117
2.2.13.2.5. Diğer Belgeler.....	118
2.3. ÇOCUK NAFAKASI VE DİĞER AİLE NAFKA TÜRLERİNİN ULUSLARARASI TAHSİLİNE İLİŞKİN 2007 TARİHLİ LA HAYE SÖZLEŞMESİ.....	120
2.3.1. Sözleşmenin Önemi.....	120
2.3.2. Yeni Tahsil Sözleşmesi İhtiyacı ve Sözleşmenin Hazırlık Süreci	122
2.3.3. Sözleşmenin Kabulü ve Yürürlüğe Girmesi.....	123
2.3.4. Sözleşmenin Genel Çerçevesi	125
2.3.5. Sözleşmenin Hukuki Niteliği	126
2.3.6. Sözleşmenin Amacı.....	127
2.3.6.1. Genel Olarak.....	127
2.3.6.2. Çocuğun Üstün Yararının Gözetilmesi.....	128
2.3.6.3. Devletler Arası İşbirliğinin Temini	129
2.3.6.4. Sonuç Odaklı Etkin Uygulamaların Tesisi	130
2.3.6.5. Teknolojik Gelişmelere Uyumlu Sistem Tesisi.....	130

2.3.7. 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin Diğer Sözleşmeler ile İlişkisi	131
2.3.7.1. 1956 tarihli New York Sözleşmesi ile İlişkisi	131
2.3.7.2. 1958 tarihli La Haye Sözleşmesi ile İlişkisi	132
2.3.7.3. 1973 tarihli La Haye Tenfiz Sözleşmesi ile İlişkisi.....	133
2.3.8. Sözleşmenin Uygulama Alanı	133
2.3.8.1. Genel Olarak.....	133
2.3.8.2. Sözleşmenin Dar Anlamda Uygulama Alanı	135
2.3.8.2.1. Çocuk Nafakası Açısından Genel Kural.....	135
2.3.8.2.2. Çocuk Nafakası Açısından Yaşa İlişkin Çekince İleri Sürülmesi	138
2.3.8.2.3. Eş Nafakası Açısından Sözleşmenin Uygulama Alanı	139
2.3.8.2.3.1. Talebin Sadece Eş Nafakasını İçermesi.....	140
2.3.8.2.3.2. Talebin Çocuk Nafakası ile Birlikte Yapılması.....	141
2.3.8.3. Sözleşmenin Geniş Anlamda Uygulama Alanı	142
2.3.8.3.1. Genel Olarak.....	142
2.3.8.3.2. Beyan Yoluyla Sözleşmenin Uygulama Alanına Dâhil Edilebilecek Diğer Nafaka Türleri.....	143
2.3.8.4. Türkiye Bakımından Sözleşmenin Uygulama Alanı	144
2.3.9. Nafakanın Tahsili Bakımından Sözleşme ile Öngörülen İdari İşbirliği Sistemi.....	146
2.3.9.1. Genel Olarak.....	146
2.3.9.2. Sözleşmenin Uygulama Organı Olarak Merkezi Makam Tayini	147
2.3.9.3. Merkezi Makamın Görevleri	148
2.3.9.3.1. Genel Görevleri.....	149
2.3.9.3.2. Özel Görevleri.....	150
2.3.9.4. Merkezi Makamlar Arası Özel Önlem Talepleri.....	152
2.3.9.5. Merkezi Makam Masraflarının Karşıllanması.....	153
2.3.9.6. Sözleşme Kapsamında Nafakanın Tahsili Başvuruları	153
2.3.9.6.1. Merkezi Makam Aracılığıyla Başvuru Usulü.....	154
2.3.9.6.1.1. Başvuru Kategorileri.....	154
2.3.9.6.1.1.1. Alacaklı Bakımından.....	155
2.3.9.6.1.1.1.1. Bir Kararın Tanınması veya Tanıma ve Tenfizi.....	156

2.3.9.6.1.1.1.2. Talep Edilen Devlette Verilen veya Tanınan Bir Kararın Tenfizi	156
2.3.9.6.1.1.1.3. Mevcut Bir Kararın Olmaması Halinde Bir Karar Alınması	157
2.3.9.6.1.1.1.4. Talepte Bulunulan Devlette Bir Kararın Tanıma ve Tenfizinin Mümkün Olmaması veya Reddedilmesi Nedeniyle Talepte Bulunulan Devlette Karar Verilmesi	158
2.3.9.6.1.1.1.5. Mevcut Nafaka Kararlarının Değiştirilmesi	159
2.3.9.6.1.1.2. Borçlu Bakımından	160
2.3.9.6.1.1.3. Kamu Kuruluşları Bakımından	162
2.3.9.6.1.2. Başvuru İçeriği	163
2.3.9.6.1.3. Başvuruların Alınması, İletilmesi ve İşleme Konulması	166
2.3.9.6.2. Doğrudan Başvurular	167
2.3.10. 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi Uyarınca Tanıma Tenfiz	169
2.3.10.1. Tanıma ve Tenfizin Kapsamı	169
2.3.10.2. Tanıma ve Tenfiz Şartları	171
2.3.10.3. Tanıma ve Tenfiz Engelleri	174
2.3.10.4. Tanıma ve Tenfiz Usulü	177
2.3.10.4.1. Asıl Usul: Beyan veya Kayıt Usulü	177
2.3.10.4.2. Diğer Usul: Alternatif Usul	179
2.3.11. Nafaka Alacağıın Tahsilinde Talepte Bulunulan Devlet Hukukuna Göre İcra	180
2.3.11.1. İç Hukuk Kapsamında Tenfiz ve Eşit İşlem Yapma	181
2.3.11.2. İcranın Sağlanmasına Elverişli Tedbirler	182
2.3.11.3. Tahsil Edilen Nafaka Tutarına İlişkin Bazı Sorunlar	184
2.3.11.3.1. Döviz Kuru Farklılıkları	184
2.3.11.3.2. Tahsil Edilen Tutarın Transferi	185
2.3.12. iSupport Projesi	185
2.3.13. Türkiye'nin Nafakanın Milletlerarası Tahsili Talepleri Bakımından Genel Durumu	187

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRK HUKUKUNDA VE 4/2009 SAYILI AB NAFKA TÜZÜĞÜNDE
NAFAKANIN TAHSİLİ

3.1. TÜRK HUKUKUNDA NAFAKANIN TAHSİLİ	190
3.1.1. Genel Olarak	190
3.1.2. Nafaka Alacağının Tahsili Bakımından 6284 Sayılı Kanun'da Yer Alan Özel Hükümler.....	193
3.1.3. Nafaka Alacağının Tahsilinde Başvurulabilecek Takip Yolları.....	194
3.1.3.1. İlamsız İcra Yoluyla Takip	194
3.1.3.2. İlamlı İcra Yoluyla Takip	197
3.1.3.3. İflas Yoluyla Takip	199
3.2. 4/2009 SAYILI AVRUPA BİRLİĞİ NAFKA TÜZÜĞÜ UYARINCA	
NAFAKANIN TAHSİLİ.....	200
3.2.1. Genel Olarak	200
3.2.2. Nafaka Tüzüğü'nün Amacı ve Kapsamı.....	202
3.2.3. Nafaka Tüzüğü Uyarınca Tanıma ve Tenfiz	204
3.2.3.1. Genel Olarak.....	204
3.2.3.2. 2007 tarihli Protokol'e Taraf Olan AB'ye Üye Devletler Bakımından Tanıma ve Tenfiz.....	205
3.2.3.2.1. Kararın Yeniden İncelenmesinin Talep Edilmesi	206
3.2.3.2.2. Kararın Reddedilebileceği veya Ertelenebileceği Haller.....	207
3.2.3.3. 2007 tarihli Protokol'e Taraf Olmayan AB'ye Üye Devletler Bakımından Tanıma ve Tenfiz.....	208
3.2.3.3.1. Tanıma	209
3.2.3.3.2. Tenfiz	211
3.2.3.3.2.1. İcra Edilebilirlik Beyanı.....	211
3.2.3.3.2.2. İcra Edilebilirlik Beyanına İtiraz	213
3.2.4. Nafaka Tüzüğü Uyarınca Kararların İcrası	213
3.2.5. Nafaka Tüzüğü Uyarınca İdari İşbirliği	214
SONUÇ.....	217
KAYNAKÇA	223
ÖZGEÇMİŞ.....	251

ÖZET

DOKTORA TEZİ

MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA NAFAKANIN TAHSİLİ

Mihri Sinem BAYRAM DUMLUDAĞ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Salimya GANIYEVA

2024, 251 Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Salimya GANIYEVA

Doç. Dr. Gülüm BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK

Doç. Dr. Ali Gümrah TOKER

Dr. Öğr. Üyesi Özgür TEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi Bahar KÜPE

Bu çalışmanın temel amacı, aile hukukunda önemli bir yeri olan nafakanın milletlerarası özel hukuk bakımından tahsilini incelemektir.

Yabancı unsur içeren nafaka uyuşmazlıklarının artması, beraberinde bu alanda hukukun yeknesaklaştırılması çalışmalarının hızlandırılmasına sebep olmuştur. Bu çerçevede milletlerarası nafaka hukuku ile ilgili olarak çok sayıda milletlerarası sözleşme akdedilmiştir. Bu sözleşmelerin bir kısmı, nafaka ilişkilerine uygulanacak hukuk; bir kısmı nafaka kararlarının tanınması ve tenfizi; bir kısmı da nafakanın tahsiline ilişkindir. Çalışmamızda nafaka ile ilgili milletlerarası sözleşmelere yer verilmekle birlikte, nafakanın tahsili ayrıca incelenmiştir. Bu bağlamda Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsili İle İlgili 1956 Tarihli New York Sözleşmesi ile 23 Kasım 2007 tarihli Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafaka Türlerinin Milletlerarası Tahsiline İlişkin La Haye Sözleşmesi üzerinde durulup, milletlerarası alanda nafakanın tahsilini kolaylaştıran yeni işbirliği sistemi değerlendirilmiştir. Nitekim merkezi makamlar arasında kurulan güçlü bir işbirliği sisteminin tahsil süreçlerinin başarıyla sonuçlanmasına sağlayacağı katkı kuşkusuzdur.

Çalışmamızda, nafakanın tahsili konusuna ayrıca Türk hukuku ve Avrupa Birliği mevzuatı çerçevesinde de değinilmiştir. Bu bağlamda 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında nafaka kararlarının tahsili bakımından önem arz eden 4/2009 sayılı Nafaka Tüzüğü'nde nafakanın tahsili hususlarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Milletlerarası nafaka, tahsil, işbirliği, tanıma ve tenfiz.

ABSTRACT

Ph. D. DISSERTATUON

RECOVERY OF MAINTENANCE IN PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Mihri Sinem BAYRAM DUMLUDAĞ

2024, 251 Pages

Jury: Assoc. Prof. Dr. Salımya GANIYEVA**Assoc. Prof. Dr. Gölüm BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK****Assoc. Prof. Dr. Ali Gümrah TOKER****Assist. Prof. Dr. Özgür TEMİZ****Assist. Prof. Dr. Bahar KÜPE**

The main purpose of this study is to examine the recovery of maintenance, which has an important place in family law, in terms of private international law.

The increase in maintenance disputes involving foreign elements has led to the acceleration of efforts to uniformize the law in this field. In this context, many international agreements have been concluded regarding international maintenance law. Some of these agreements include the law applicable to maintenance relations; some of them are recognition and enforcement of maintenance decisions; Some of them are related to the recovery of maintenance. Although international agreements regarding maintenance are included in our study, the recovery of maintenance is also examined. In this context, the New York Convention dated 1956 on the Recovery of Maintenance Claims in Foreign Countries and the Hague Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance dated 23 November 2007 were emphasized and the new cooperation system that facilitates the recovery of maintenance in the international arena was evaluated. As a matter of fact, the contribution of a strong cooperation system established between central authorities to the successful completion of the recovery processes is beyond doubt.

In our study, the issue of recovery of maintenance is also addressed within the framework of Turkish law and European Union legislation. In this context, the issues of recovery of maintenance are mentioned in the Execution and Bankruptcy Law No. 2004, the Law No. 6284 on the Protection of the Family and the Prevention of Violence Against Women, and the Maintenance Regulation No. 4/2009, which is important in terms of recovery of maintenance decisions among the member states of the European Union.

Key Words: International maintenance, recovery, cooperation, recognition and enforcement.

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ASBÜ	: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
çev.	: çeviren
ÇÜHFD	: Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
Ed.	: edition
ERÜHFD	: Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K.	: Karar
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MİHDER	: Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
NHK	: Nüfus Hizmetleri Kanunu
p.	: Page
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBF	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
T.	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TAÜHFD	: Türk Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TBK	: Türk Borçlar Kanunu

TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vb.	: ve benzeri
Vol.	: Volume
Y	: Yıl
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. 2017- 2023 Yılları Arasında Yabancı Ülkelerden Türkiye'ye Gönderilen Nafaka Tahsil Taleplerini İçeren Dosya Sayıları	187
Tablo 2. 2017- 2023 Yılları Arasında Türkiye'den Yabancı Ülkelere Giden Nafaka Tahsil Taleplerini İçeren Dosya Sayıları	188

ÖNSÖZ

Bu çalışma Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı bünyesinde doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Milletlerarası özel hukukta nafakanın tahsili meselesini inceleme amacı ile hazırlanan bu çalışmada elbette birçok kişinin emeği ve katkısı bulunmaktadır.

Kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Salimya GANIYEVA'ya ne kadar teşekkür etsem azdır. Tez konusu belirleme de dâhil olmak üzere tezin her aşamasında yanımda olmuş, değerli vaktini ayırarak tüm sorularıma içtenlikle cevap vermiş, tezi titizlikle okuyarak düzeltmemi sağlamıştır. Öğrencisi olmaktan gurur duyduğum ve akademi hayatımın ilk gününden beri beraber çalıştığım Salimya Hocam'ın üzerimde emeği çok fazladır. Kendisine minnettarım.

Tez jürisinde olmayı kabul ederek değerli görüşleri ile tezin düzeltilmesini sağlayan değerli hocalarım Doç. Dr. Gülüm BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK, Doç. Dr. Ali Gümrah TOKER, Dr. Öğr. Üyesi Burçin YAZICI'ya da zaman ve emek harcadıkları için teşekkürü bir borç bilirim.

Tez jürisinde bulunan ve yıllardır birlikte aynı kürsüde çalıştığım kıymetli hocam Dr. Öğ. Üyesi Bahar KÜPE'ye de minnettarım. Her yanına gittiğimde beni güleryüzü ile karşılayan, teze birçok katkısı olan ve birlikte çalışmaktan çok keyif aldığım Bahar Hocam iyi ki varsınız her şey için çok teşekkür ederim. Ayrıca tez izleme komitelerimde bulunarak ileri sürdüğü fikirler ile tezin şekillenmesine katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Özgür TEMİZ hocama ve birebir aynı süreçlerden geçtiğimiz ve her bunaldığımda yanına koşarak dertleştiğim arkadaşım Arş. Gör. Dr. Şeyma SERT'e de ayrıca teşekkür etmek isterim.

Annem Kadriye BAYRAM, babam Resai BAYRAM ve kardeşlerime her türlü destekleri için minnettarım. Benim çocuklarıma kendi çocukları gibi bakarak tez yazma sürecinde işimi kolaylaştıran canım annem iyi ki varsın.

Değerli eşim Ercan Buğra DURLUDAĞ'a gösterdiği sabır, anlayış ve sonsuz destek için teşekkür ederim. Ayrıca çocuklarıma bakarak süreci kolaylaştıran eşimin değerli ailesi ve özellikle yabancı kaynak temini noktasında çok yardım eden abim Fatih YILMAZ'a çok şey borçluyum.

Son olarak canım yavrularım Gülce ve Tuna'dan onlardan ayrı kalmak zorunda olduğum her an için özür diliyor ve gösterdikleri anlayış için teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

Toplumun temelini oluşturan ailenin korunması ve devamı, aile üyelerinin maddi ihtiyaçlarının karşılanmasını gerektirmektedir. Zira maddi ihtiyaçların karşılanmadığı bir ailede ve toplumda huzursuzluklar baş gösterecek ve bu durum da kamu düzeninin bozulmasına sebep olabilecektir. Bu nedenle ailenin korunması bakımından devletin müdahalesi önem arz etmektedir. Bu müdahale, kanunlar marifetiyle yapılmakta ve zor durumda olan bir aile üyesine diğer aile üyelerinin maddi olarak destekte bulunmasını içermektedir. Aile hukukunda nafaka olarak adlandırılan bu kavramın kaynağı sadece kanunlar değildir. Aynı zamanda birçok toplumda ahlâk kuralları da bunu gerektirmektedir.

Türk aile hukukunda önemli bir yeri olan nafakanın, milletlerarası özel hukukta da önemi büyüktür. Zira her geçen yıl yabancı unsur içeren evlilikler artmakta ve dolayısıyla nafaka uyuşmazlıklarına daha sık rastlanmaktadır. Her ne kadar yetkili makamlar tarafından nafaka ödenmesine ilişkin kararlar veriliyor olsa da, şayet nafakanın tahsili mümkün olmuyor ise hükmedilen nafakanın nafaka alacaklısı bakımından bir önemi kalmamaktadır.

Nafakanın tahsili bazen aynı ülke içerisinde sorun teşkil ederken, milletlerarası alanda nafakanın tahsilini sağlamak daha da güçtür. Bu sebeptendir ki nafakanın tahsilinin kolaylaştırılması amacıyla milletlerarası sözleşmeler akdedilmektedir. Nitekim çalışmamızın temel amacı da, milletlerarası alanda nafakanın tahsilini incelemektir. Bununla birlikte, konunun önemine binaen nafakanın tahsili meselesine Türk Hukuku ve AB mevzuatı çerçevesinde de değinilecektir.

Çalışmamız toplam üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, nafaka ile ilgili genel kavramlara yer verildikten sonra, nafaka kurumunun tarihçesi ile Türk hukukundaki nafaka türlerine de değinilmiştir.

Milletlerarası özel hukukta nafaka ile ilgili çok sayıda milletlerarası sözleşme mevcuttur. Bu Sözleşmelerin bir kısmı, nafaka uyuşmazlıklarında uygulanacak hukuka ilişkin olup, bunlardan özellikle Türkiye'nin henüz taraf olmadığı Nafakaya Uygulanacak Hukuka İlişkin 2007 tarihli La Haye Protokolü önem taşımaktadır. Zira Protokol, konumuz bakımından önem arz eden 2007 tarihli Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafaka

Türlerinin Uluslararası Tahsiline İlişkin La Haye Sözleşmesi¹ ile birlikte hazırlanarak imzaya açılmıştır. Ayrıca Protokolün, taraflara nafaka uyuşmazlıklarında hukuk seçimi imkânı tanınması sebebi ile de milletlerarası nafaka hukuku bakımından önemi büyüktür. Belirtmek isteriz ki, çalışmamızın üçüncü bölümünde yer verilen Nafaka Borçlarında Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine İlişkin 4/2009 No'lu Avrupa Birliği Konseyi Tüzüğü'nde² (Nafaka Tüzüğü) Protokole yapılan atıf nedeniyle hem Protokole hem de Protokolden önce akdedilen uygulanacak hukuka ilişkin diğer La Haye Sözleşmelerine de birinci bölümde yer verilmesi uygun görülmüştür. Ayrıca, nafakanın tahsili prosedürünün tamamlanabilmesi açısından tanıma ve tenfize ilişkin iki La Haye Sözleşmesine de yine çalışmamızın birinci bölümünde yer verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümü, nafakanın tahsilini düzenleyen ve Türkiye'nin de taraf olduğu iki milletlerarası sözleşmesine ayrılmıştır. Sözleşmelerin amaçları, uygulama alanları, uygulama organları ve içerdikleri merkezi makamlar arası işbirliği sistemi gibi sözleşmelerde yer alan maddeler, nafakanın tahsili sürecinin sözleşmeler ile nasıl düzenlendiğinin tespit edilmesi bakımından önem arz etmekte ve bu bölümde incelenmektedir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise nafakanın tahsili konusu Türk Hukuku ve AB mevzuatı çerçevesinde irdelenmiştir. Bu bağlamda 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu³ ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun⁴ ile Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında nafaka kararlarının tahsili bakımından önem arz eden 4/2009 sayılı Nafaka Tüzüğü'nün hükümleri incelenmiştir.

¹ R.G: 22.06.2016- 29719. Bundan sonra kısaca 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi olarak anılacaktır.

² Bundan sonra kısaca Nafaka Tüzüğü veya Tüzük olarak anılacaktır.

³ R.G: 09.06.1932- 2128. Bundan sonra kısaca İİK olarak anılacaktır.

⁴ R.G: 20.03.2012- 28239. Bundan sonra kısaca 6284 sayılı Kanun olarak anılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK NAFKA KAVRAMI VE NAFKANIN TÜRK HUKUKUNDA VE MİLLETLERARASI HUKUKTA DÜZENLENMESİ. NAFKANIN TAHSİLİ KAVRAMI

1.1. AİLE VE NAFKA KAVRAMLARI

1.1.1. Aile Kavramı

İnsanın içinde yaşama ihtiyacı duyduğu ilk topluluk türü olarak tanımlanan aile⁵, toplumun en küçük birimini oluşturmakta ve sosyolojik bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır⁶. Örf, adet ve hukuk kurallarına göre kurulmuş olan aile, dar anlamda karı ve kocadan, varsa çocuklardan oluşan toplumun en temel sosyal kurumudur⁷. Zaman içerisinde değişen yaşam koşullarına ve toplumdan topluma farklılık arzeden kültürel özelliklere binaen aile kavramının yapısı ve işlevi değişse de, özünde aile kavramına ilişkin yapılan tanımlar birbirinin benzeridir. Bir tanıma göre aile; evlenme, kan ya da evlât edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, birbirleri ile devamlı ilişki ve etkileşim altında olan, karı-koca, ana-baba, kız-oğul, kız kardeş-erkek kardeş gibi sosyal ilişkileri olan insanların oluşturduğu bir birliktir⁸. Bir başka tanıma göre ise aile; evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler ve diğer aile üyelerinin arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük bütündür⁹.

Sağlıklı nesillerin devamı ve huzurlu bir toplum için ailenin korunması elzemdir. Hem ulusal düzenlemelerde hem de uluslararası metinlerde aile kavramının korunması hususu önemle ifade edilmektedir. 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın¹⁰ 41.

⁵ Mustafa Dural, Tufan Ögüz, Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt 3 Aile Hukuku* (Gözden Geçirilmiş 16. Bası), Filiz Kitabevi, İstanbul 2022, 1.

⁶ Canan Ruhi, Ahmet Cemal Ruhi, *Nafaka Hukuku* (Güncellenmiş 4. Baskı), Seçkin Yayınları, Ankara 2021, 19.

⁷ Gonca Gülfem Bozdağ, *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka*, Yetkin Yayınları, Ankara 2015, 18.

⁸ Sürmeli Ağdemir, "Aile ve Eğitim", *Aile ve Toplum*, Yıl 1, 1991, 1.

⁹ Deniz Güler, Nazmi Ulutak, "Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile", *Kurgu Dergisi*, S. 11, 1992, 53.

¹⁰ R.G: 20.10.1982- 17844.

maddesine göre, “*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar*”. Anayasada açıkça ailenin korunması ve bu bağlamda devletin gerekli önlemleri alması gerektiği ifade edildiği gibi, 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin¹¹ 16. maddesinin 3. fıkrasında da ailenin, toplumun doğal ve temel birimi olduğu ve toplum ve devlet tarafından korunmaya muhtaç olduğu ifade edilmektedir¹².

Ailenin korunması, aile bireylerinin temel ihtiyaçlarının giderilmesini gerektirmektedir. Aileyi oluşturan bireylerin hem maddi hem de manevi ihtiyaçlarının diğer aile bireyleri tarafından karşılanması, hem ahlaki hem de hukuki bir sorumluluktur¹³. Bu çerçevede maddi açıdan muhtaç durumda olan aile bireyine yardım etme yükümlülüğü olarak kabul edilen nafaka, bir çok hukuk sisteminde¹⁴ olduğu gibi Türk hukukunda da kabul edilmiştir¹⁵.

Aile içerisinde bazı aile bireylerinin refah içinde bulunmasına karşılık, diğerlerinin yokluk içinde yaşamaları, toplumda genel kabul görmüş normlara aykırı olarak görülmektedir. Kanun koyucu da aile bireylerinin birbirlerine yardım etme yükümlülüklerini sadece genel ahlak kurallarına bırakmakla yetinmemiş, bu yükümlülüğü kanuni bir ödev haline getirmiştir¹⁶. Bu yükümlülüğün kanunlarda karşımıza çıkış şeklini nafaka kurumu oluşturmaktadır.

¹¹ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Ocak 1948 tarihinde ilan edilmiştir. Türkiye Beyannameyi 6 Nisan 1949’da kabul etmiş, 27 Mayıs 1949’da Resmi Gazete’de yayınlamıştır.

¹² Ruhi, Ruhi, 19.

¹³ Dural/Öğüz/Gümüş, 382.

¹⁴ Farklı hukuk sistemlerinde nafaka hakkında bilgi için bkz. Hanife Işık, “Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu: Hukuk Sistemleri Arasında Bir Mukayese”, *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 2022, 71-74.

¹⁵ Suat Aydınırım, “Nafakadan Doğan Kanun İhtilafları”, *Adalet Dergisi*, 56 (9), 1965, 1040.

¹⁶ Mecit Demir, *Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018, 17.

1.1.2. Nafaka Kavramı

Nafaka, geçindirme, hayatı idame ettirme, yardımcı olma gibi anlamlar ihtiva eden Arapça “infak” kelimesinden gelmektedir¹⁷. Sözlük anlamı itibariyle bir şeyin tükenmesi, azalması, çıkmak, gitmek, sarf, zaruri ihtiyaç ve maişete sarf olunacak para gibi anlamlar taşıırken, hukuk terminolojisinde ise muhtaç durumda bulunan karı-kocanın birbirlerine, ana-babanın çocuklarına, altsoyun üstsoya, üstsoyun altsoya yardım yükümlülüğü olarak tanımlanabilir¹⁸. Nafaka bir başka tanıma göre ise ihtiyaç içinde bulunan kimseye yasalarca belirlenen şartlar gerçekleştiğinde kanunda belirtilen yükümlüler tarafından verilmesi gerekli yardımdır¹⁹. Türk Dil Kurumu Sözlüğü nafakayı, “geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü, birinin geçindirmekle yükümlü bulunduğu kimselere mahkeme kararıyla bağlanan aylık” olarak tanımlamaktadır²⁰. Yapılan tüm tanımlara ana hatlarıyla bakıldığında nafakanın temelini sosyal yardımlaşma ve dayanışma ilkesinin oluşturduğu söylenebilir²¹.

Nafakaya ilişkin yargı kararı neticesinde nafakanın borçluya ödetilmesi iki şekilde mümkün olabilir; nakdi olarak veya irat olarak. Hâkim her olayın somut özelliklerini dikkate alarak, tarafların ekonomik durumlarına ve ödemelerin düzenli yapılıp yapılmayacağına göre nafakanın ödeme şeklini takdir edecektir²².

O halde genel hatlarıyla nafaka, kanun koyucu tarafından kanunda koşulları ve nitelikleri belirlenmiş olan ve mahkeme tarafından bu düzenlemelere göre hükmedilen, genelde irat şeklinde²³ ödenmesine karar verilen, daha sonra değişen yaşam koşullarına

¹⁷ Mustafa Nihat Özün, *Osmanlıca/Türkçe Sözlük*, (5. Baskı), İnkılap ve Aka Kitabevleri, Ankara 1973, 326; Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri*, (6. Baskı), Ensar Neşriyat Tic. A.Ş., İstanbul 2016, 251; Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, (7. Baskı), Yetkin Yayınevi, İstanbul 2002, 556; Ruhi, *Tahsil*, 21.

¹⁸ Mehmet Hamzaçebi, “Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10 (3-4), 2002, 23; Işık, 67.

¹⁹ Işık, 67; Oğuz Ersöz, “Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Yıl 6, Sayı 12, 2018, 465.

²⁰ Nafakanın tanımını için bkz. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi:11.09.2022).

²¹ Demir, 17.

²² Nihat İnal, *Örnek Karar ve Dilekçelerle Açıklamalı Boşanma ve Nafaka Davaları*, (Güncellenmiş 2. Baskı), Seçkin Yayınevi, Ankara 2021, 500. Nafakanın nakden mi irat olarak mı ödeneceği konusunun hâkimin takdirinde olması hakkında örnek karar içim bkz. Yargıtay 2.HD. 2.1.2004, 12842-14366 (İnal, 551).

²³ Nafaka yükümlülüğü, aile bireyinin yiyecek, giyecek, mesken, tahsil ve terbiye giderleri gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere aynı veya nakdi olabilir; Bozdağ, 18.

göre artırılması²⁴, azaltılması, sona ermesi mümkün olan, kendine özgü hukuki niteliklere ve özelliklere sahip olan kanuni bir tedbir ve kurum olarak tanımlanabilir²⁵.

1.2. NAFAKANIN TARİHİ GELİŞİMİ

İnsanoğlu var olduğu sürece aile bireyleri arasında dayanışmaya ve yardımlaşmaya ihtiyaç vardır. Bu nedenle geçmişten günümüze kadar gelen süreçte, maddi açıdan zor duruma düşene yardım etme konusunda nafaka ve benzeri kavramlar ortaya çıkmıştır²⁶.

1.2.1. Roma Hukukunda Nafaka

Eski Roma toplumunda koca (*pater familias*), karısı ve çocukları üzerinde mutlak hak sahibi olarak onları satma, kiralama ve hatta onları öldürmeye yetkili idi (XII. Levha Kanunu M.Ö. 449)²⁷. Aile reisinin bu mutlak ve sınırsız yetkisi var iken yaşam koşulları ne kadar kötü olursa olsun, aile bireyleri karşı çıkamamakta ve bir talepte bulunamamaktaydılar. Aile reisinin kendi aile bireylerine yardım etmesi, hukuki bir yükümlülük olarak düzenlenmemiştir. Ancak ahlaki kurallara ve geleneklere göre aile reisinin, aile bireylerine bakması sosyal bir görev olarak görülmekteydi. Bu nedenle aile reisi ile diğer bireyler arasında nafaka talebini içeren hukuki düzenlemelere rastlanmamıştır.²⁸

Roma aile yapısındaki değişim ve dönüşümlerin bir sonucu olarak Antonin Pius'un İmparatorluğu'nda (M.S 138-161) kabul edilen bir Emirname²⁹ ile aile reisi ile aile evlatları arasında nafaka yükümlülüğü kabul edilmiştir. Bu Emirnamede çocukların, ebeveynin ihtiyaçlarını karşılamasının yasal olduğu belirtilmiştir. Zamanla Emirnamenin kapsamı genişletilmiş ve nafaka yükümlülüğü her iki taraf bakımından da getirilmiştir. Ebeveyn-çocuk arasındaki nafaka yükümlülüğü dışında, efendi ile azat edilmiş kölesi arasında da nafaka yükümlülüğü söz konusu olmuştur. Nafaka borçlusu olan azat edilmiş eski köle, ihtiyaç halindeki efendilerine ve onların çocuklarına karşı kendi şartlarına göre

²⁴ Nafakanın artırılması talebine ilişkin örnek yargı kararı için bkz. Yargıtay 8. HD: 25.1.2016, 16169-539 (İnal, 489).

²⁵ Demir 19.

²⁶ Ferit H. Saymen, Halid K. Elbir, *Türk Medeni Hukuku C. III Aile Hukuku*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1957, 11.

²⁷ Özcan Karadeniz Çelebican, *Roma Hukuku*, (13. Basım), Yetkin Yayınları, Ankara 2008, 163.

²⁸ Nurcan İpek, "Roma Hukukunda Yardım Nafakası Yükümlülüğü", *MÜHFAD*, 19 (3), 2013, 279-280

²⁹ C.5.25.1: Imperator Pius. Parentum necessitatibus liberos succurrere iustum est.

bakım sağlama yükümlülüğü ile sorumlu tutulmuştur. Bunun karşılığında da kölelerini azat eden efendiler de, köleleri azat etmelerine rağmen onları koruma ve kollama yükümlülüğü altında bırakılmışlardır. Roma toplumunun ataerkil yapısı dikkate alındığında kadına bakma, onun ihtiyaçlarını karşılama yükümlülüğü kocasına aitti, ancak eşler arasında yardım nafakası yükümlülüğü yasal olarak düzenlenmemiştir³⁰.

1.2.2. İslam Hukukunda Nafaka

İslam hukukunda nafaka, *bir insanın eşine ve çocuklarına sarf ve infak ettiği şey* olarak tanımlanmaktadır. Kadının normal bir hayat sürdürebilmesi için ihtiyacı olan her şey (iaşe maddeleri, giyim eşyaları, mesken, ev eşyası, hizmetçi masrafları, sağlık giderleri vb.) nafaka kavramının içine dâhil edilmektedir. İslam hukukunda nafaka borçlusu yalnızca kocadır. Kadın zengin olsa dahi, nafaka yükümlülüğü altında değildir³¹. Kadının nafaka alacaklısı olabilmesi için evlilik ilişkisi sahih³² olmalıdır³³.

İslam hukukunda nafaka meselesi; evlilik birliği içerisindeki evlilik nafakası ve iddet içerisindeki evlilik nafakası olarak ikiye ayrılarak ele alınmaktadır. Evliliğin devamı süresindeki evlilik nafakası, sahih bir nikâhla birlikte ve bu nikâhın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve hadis³⁴ ile ayetlere³⁵ dayanmaktadır. Evlilik nafakası

³⁰ İpek, 286-287. Her ne kadar eşler arasında yardım nafakası yasal olarak düzenlenmese de, bir Digesta metninde (D.24.3.22.8) kocanın, akıl hastası karısına karşı nafaka yükümlülüğüne nasıl zorlanacağı hususu üzerinde durulmuştur. Somut olay şöyledir: “Oldukça yabani, şiddet yanlısı akıl hastası olan bir kadının kocası dos’u iade etmemek için kadını boşamamıştır. Kadın da temyiz kudretinden yoksun olduğu için boşanma davası açamamıştır. Koca karısının bu talihsizliğini hor görmekte ve ona iyi davranmamaktadır. Karısına alenen iyi bakmayan ve dos ‘u kötüye kullanan kocaya karşı, kadının vasisi veya akrabalarının dava açabilecekleri kabul edilmiştir. Dos: kocanın evlilik sebebiyle artan ev masraflarını karşılaması için kadın tarafının verdiği ve kocanın malvarlığını arttıran şeylerdir”; Mehmet Kudret Ayiter, *Klasik Roma Hukukunda “Dos”un Tesisi*, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara 1958, 6.

³¹ Recep Çetintaş, “İslam Hukukunda Evlenmeden Doğan Haklar Bakımından Nafaka”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 12 (24), 2014, 187.

³² İslam hukukunda sahih evlenme akdi hakkında detaylı bilgi için bkz. Ahmet Yaman, *İslam Aile Hukuku* (25. Bası), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2021, 56; Muhsin Koçak, Nihat Dalgın, Osman Şahin, *İslam Hukuku* (7. Baskı), Ensar Neşriyat, İstanbul 2021, 166.

³³ Halil İbrahim Acar, *İslam Aile Hukuku* (4. Baskı), Ensar Neşriyat, İstanbul 2021, 181-183; M. Zeki Uyanık, “İslam Aile Hukukunda Evlilik ve Boşanma Nafakası Bağlamında Süresiz Nafaka Yasası”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47, 2019, 67.

³⁴ Örnek hadis: “Kocanın yediği zaman karısına da yedirmesi, giydiği zaman karısına da giydirmesi, karının kocası üzerindeki haklarındadır”; Celal Erbay, *İslam Hukukunda Evlilik ve Hısımlık Nafakası*, Rağbet Yayınları, İstanbul 1998, 26-27; Koçak, vd, 178.

³⁵ Örnek ayet (Talak suresi 65/7): “Eli geniş olan kimse, genişliğine göre nafaka versin. Rızkı kendisine daraltılmış olan kimse de Allah'ın ona verdiği (kadarı)ndan versin! Allah, kimseyi ona verdiğinden fazlasıyla mükellef tutmaz. Allah, bir zorluktan sonra bir kolaylık verecektir”; https://www.google.com/search?q=talak+suresi+7.+ayet&rlz=1C1CHWL_trTR819TR819&oq=talak+sur

yükümlüsü koca olduğu için kocanın zengin veya fakir olması, sıhhatli veya hasta-sakat olması sonucu değiştirmez. Böylece kadın zengin dahi olsa fakir kocasının nafakasından sorumlu tutulmamıştır³⁶.

İddet dönemindeki evlilik nafakasından ise, nikâh bağı herhangi bir sebeple sona eren³⁷ kadının, yeni bir evlilik yapmadan önce beklemesi gereken süre (iddet) içerisinde ayrıldığı kocasından nafaka talep etmesi mümkündür³⁸.

İslam hukukunda evlenme ilişkisi ile ortaya çıkan nafaka yükümlülüğü dışında usul-füru nafakasına ve akrabalık nafakasına da yer verilmektedir. Usul-füru nafakası; erkek- kız evlat ayrımı olmaksızın bütün çocuklara fakirlik, hastalık veya yaşlılığın getirdiği acziyet sebebiyle muhtaç hale gelen ana-babalarının geçimini sağlama yükümlülüğü getirmektedir. Bu yükümlülüğünü ihmal eden çocuklar, mahkeme veya ilgili kurumlar aracılığıyla görevlerinin ifasına zorlanacaklardır. Ayrıca, kendi mal varlığı olmayan ve para kazanmaya gücü yetmeyen çocuk ve torunların nafakası da yeterli mal varlığı olan ve kazanmaya gücü yeten usule aittir. Çocuklar, şayet mal varlığı kazanabilecek durumda iken ihmalden dolayı fakir duruma düşmüşlerse usulün nafaka yükümlülüğü yoktur³⁹.

İslam hukukunda son olarak akrabalık nafakasına da değinmek gerekmektedir. Akrabalık nafakası, kan hısımlığı olan ve birbirleriyle evlenmeleri yasak olan derecede yakın hısımlığı bulunan akrabaların birbirlerine karşı nafaka yükümlülüğünü ifade etmektedir. Bu kapsamda akrabalık nafakasının muhatapları; kardeş, teyze, amca, hala, dayı, yeğen gibi yakın akrabalar. Bu nafaka yükümlülüğünün doğabilmesi için, nafakaya muhtaç olanın fakir ve kazanmaktan aciz olması, nafaka yükümlüsünün de refah içerisinde olması gerekmektedir⁴⁰.

esi+7.+ayet&aqs=chrome..69i57j0l5.4904j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8 (Erişim Tarihi:15.10.2022); Koçak, vd, 178.

³⁶ Koçak, vd, 179; Bozdağ, 20; İsmail Doğanay, *Nazari ve Tatbiki Muhtelif Nafaka Davaları*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1961, 3-8; <https://islamansiklopedisi.org.tr/nafaka> (Erişim Tarihi:15.10.2022).

³⁷ İslam Hukukunda evliliği sona erdiren sebepler için bkz. Talip Türcan (ed.), *İslam Hukuku El Kitabı*, (10 Baskı), Grafiker Yayınları, Ankara 2021, 325 vd.

³⁸ Lena Maria Möller, “No Fear of Talaq: A Reconsideration of Muslim Divorce Laws in Light of Rome III Regulation”, *Journal of Private International Law*, 10(3), 2015, 472; Bozdağ, 20; Doğanay, 3-8.

³⁹ Türcan, 366.

⁴⁰ Türcan, 367.

1.2.3. Osmanlı Hukukunda Nafaka

Osmanlı hukukunda nafaka sistemi, örf'i ve şer'i hukuk denen iki kaynağa dayanmaktaydı⁴¹. Ancak hukuk sisteminin temelini şer'i hukuk hükümleri oluşturmakta idi. Bu bağlamda özellikle fetvalarda nafaka konusuna oldukça geniş yer verildiği görülmektedir. Nafaka alacaklısı ile borçlusunun kimler olduğu, nafakanın nelerden oluştuğu, miktarı, türü bu fetvalarda yer verilen hususlar arasındadır. Osmanlı Şer'iyye Sicillerine⁴² (Kadı Sicilleri) kaydedilen bilgilere bakıldığında Osmanlı hukukunda nafaka türleri; iddet, boşanma, fûru, zevciyet, canlı ve cansız varlıklar, kaçak köle ve cariyeye, kocaları kaybolan eşler olarak kategorize edilmektedir⁴³.

1.2.3.1. Mecelle ve Hukuk-i Aile Kararnamesi

Mecelle (Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye)⁴⁴, Osmanlı Devleti'nde 1839 tarihli Tanzimat Fermanı ile birlikte başlayan yenilik hareketlerinin hukuk alanındaki yansımalarından biridir. Toplam bir giriş ve on altı kitaptan oluşmakta olan Mecelle, İslami özel hukuk kodeksi olarak kabul edilmektedir. Her ne kadar özel hukuka ilişkin birçok konu Mecelle'de yer alsa da, aile ve miras hukuku hükümlerinin Mecelle'de yer almaması Mecelle'ye ciddi eleştirilerin yöneltilmesine sebep olmuştur⁴⁵. Aile hukukuna ait konulardan olan nafakaya da Mecelle'de yer verilmemiştir.

Mecelle'de eksik olan konular, 1917'de düzenlenen Hukuk-i Aile Kararnamesi⁴⁶ ile tamamlanmaya çalışılmıştır. Hukuk-i Aile Kararnamesi'nde aile hukuku meseleleri, İslam hukuku kuralları çerçevesinde ele alınmıştır. Nafakaya ilişkin hükümlere de yer verilen Kararnameye göre, geçerli bir evlilikten kaynaklanan nafaka yükümlülüğü kocaya aittir . Kocanın nafaka bırakmadan ortadan kaybolması ise bir boşanma sebebi olarak

⁴¹ M. Akif Aydın, *Osmanlı Aile Hukuku*, (3. Baskı), Klasik Yayınları, Ocak 2017, 24.

⁴² Kadı defterleri (Şer'iyye sicilleri), Osmanlı Devleti'nde kaza kadılarının her türlü davalarda verdikleri kararları ve merkezden gelen emirleri kaydettirdikleri mahkeme kayıtlarıdır.

⁴³ Mustafa Akkaya, "Osmanlı'da 16. ve 17. Yüzyıllar Arasında Nafaka Uygulamaları ile Satın Alma Gücü Arasındaki İlişki", *History Studies*, 10 (7), 2018, 301.

⁴⁴ Mecelle, 1868- 1876 tarihleri arasında Ahmet Cevdet Paşa Başkanlığındaki bir komisyon tarafından hazırlanmıştır. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Mecelle> (Erişim Tarihi:05.06.2023).

⁴⁵ Mecelle'nin içeriği ve Mecelle'ye yöneltile eleştiriler hakkında detaylı bilgi için bkz. *Yasin Kurban, Mecelle ve Günümüz Hukuku (Hukukun Doksan Dokuz İlkesi)*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, 28-29; Şahban Yıldırım, "Mecelle'ye Yöneltile Tenkitler ve Bu Tenkitlerin Değerlendirilmesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012, XVI (2), 427 vd.

⁴⁶ 8 Muharrem 1336, (25 Ekim 1917).

kabul edilmiştir. Dolayısıyla nafaka, Osmanlı hukukunda da yükümlülerine hukuki sorumluluk getiren bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁷.

1.2.3.2. Osmanlı Nafaka Kanunu Tasarısı

Osmanlı İmparatorluğu, son dönemlerine kadar fıkıh ve fetva kitaplarında yer alan kurallarla aile hukuku meselelerini çözmeye çalışmış olsa da, İmparatorluğun son döneminde nafaka sorunlarının çözümü için “*El- ahkâmül Şerriyye-fil- ahvâli şahsiye, kitâbü- nafakât*” adında bir “*Osmanlı Nafaka Kanunu*”⁴⁸ düzenlenmiştir. Bu Kanunda, sağlık giderleri hariç, tüm kalemler (yiyecek, giyecek, barınma, ısınma, kişisel ihtiyaçlar vb.) nafaka kapsamında sayılmaktadır. İslam hukukuna göre, nafaka konusunda düzenlenmiş ilk kodifikasyon olma özelliği taşıyan bu çalışma, Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu zor durumlar sebebiyle kanunlaşmamıştır⁴⁹.

1.2.4. 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi’nde Nafaka

Nafaka kurumunun tarihsel gelişimi incelenirken, 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisine⁵⁰ de değinmek gerekmektedir. Zira İsviçre Medeni Kanunu’ndan iktibas edilen bu Kanun, Osmanlı Devleti’nin sona ermesi ve Cumhuriyetin ilanından sonra hukuk alanında yapılmak istenen devrim hareketinin en önemli basamaklarından birini oluşturmaktadır⁵¹. Mülga Medeni Kanun’da nafaka; bakım ve yardım nafakaları (m. 315) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bakım nafakası, tedbir (m. 137), iştirak (m. 149) ve yoksulluk nafakalarını (m. 144) kapsamaktadır⁵².

Mülga TMK’ya göre aile reisi (m. 152/1) koca olarak addedilmektedir. Dolayısıyla, boşanma veya ayrılık davası açıldıktan sonra, dava süresince evin geçimi için ödenmesi gereken nafaka olan tedbir nafakası ödeme yükümlüsü de kocadır. Tedbir nafakası, boşanma ve ayrılık davasının açıldığı tarihten itibaren işlemeye başlayıp, boşanma

⁴⁷ Mehmet Aykanat, Abdüssamet Uslu, “Osmanlı Hukukunda İstidane İzni ve Günümüz Hukukuna Yansımaları”, *ERÜHFD*, XIII (1), 2018, 424.

⁴⁸ Bu kanun 1915 yılında Osmanlı padişahı Mehmet Resad döneminde hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

⁴⁹ İsmail Narin, “Son Devir Osmanlı Âlimlerinden Ali Haydar Efendi’nin Hayatı, Hukukçuluğu ve Eserleri”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 2(46), 2016, 62; Burçin Yazıcı, *İcra ve İflas Hukukunda Nafaka Alacağı*, Adalet Yayınevi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2021, 21.

⁵⁰ R.G: 04.04.1926- 339.

⁵¹ Ahmet M. Kılıçoğlu, “Medeni Kanunumuzu Nasıl Değiştirdik”, *Cevdet Yavuza Armağan (Özel Sayı)*, 1 (3), 2016, 1717.

⁵² Yazıcı, Tez, 22.

hükümünün kesinleştiği güne kadar devam etmektedir. Hâkimin tedbir nafakasına hükmedebilmesi için kadının kusursuz olması aranmamıştır⁵³.

Mülga TMK’da, boşanma davasından sonra çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi, çocuk kendisine bırakılan tarafa ait olarak düzenlenmiş olsa da, diğer tarafa da gücü oranında çocuğun bakımı ve eğitim ile ilgili giderlere katılma yükümlülüğü getirilmiştir. İştirak nafakası olarak adlandırılan bu nafaka, çocuk ergin olana kadar devam etmektedir⁵⁴.

Yoksulluk nafakasına mülga TMK’nın 144. maddesinde yer verilmiştir. Hükme göre, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eş, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilmektedir. Ancak burada kanun koyucu, kadın ile erkek arasında eşitlik ilkesine uymayan bir ayırım gözetmiştir. Şöyle ki, şayet nafaka talep eden taraf erkek ise bu durumda kadının nafaka yükümlüsü olabilmesi için refah içerisinde bulunması gerekmektedir.

Yoksulluk nafakasının süresiz olması 4.5.1988 tarih ve 3444 sayılı Kanunla mülga TMK’ya getirilen değişikliklerden biridir. Zira değişiklikten önce söz konusu hüküm şöyle idi; “ *Kabahatsiz olan karı yahut koca boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi kudreti ile mütenasip bir surette bir sene müddetle nafaka ifasına mahkum edilebilir* ” . 3444 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce bir yıl süre ile sınırlanan⁵⁵ yoksulluk nafakası ödeme yükümlülüğü süresiz hale getirilmiştir⁵⁶.

Bakım nafakaları dışında mülga TMK’da düzenlenen bir başka nafaka türü yardım nafakasıdır (m. 315). Yardım nafakası mükellefiyeti, usul ve fûru ile kardeşler

⁵³ Turgut Akıntürk, *Aile Hukuku*, 4. Bası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 499, Ankara 1996, 248-249.

⁵⁴ Akıntürk, 1996, 277.

⁵⁵ Mülga TMK’nın hazırlandığı dönem yürürlükte olan ve hükümleri iktibas edilen İsviçre Medeni Kanunu’nda yoksulluk nafakası zaman bakımından sınırlandırılmamış, hâkimin takdirine bırakılmıştı. Ancak Mülga TMK’da, boşanan eşler arasında ilişkinin uzamasını engellemek amacıyla nafaka yükümlülüğünü bir yıl süre ile sınırlandırılmış olması doktrinde sosyal ve ekonomik menfaatler bakımından sakıncalı olduğu düşüncesiyle eleştirilmiştir. Selahaddin Sulhi Tekinay, *Türk Aile Hukuku* (4. Bası), Fakülteler Matbaası, İstanbul 1982, 275. Aynı yönde eleştiriler için bkz. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku- Cilt II (Aile Hukuku- Cüz I)*, Sermet Matbaası, İstanbul 1960, 229-230; Bülent Köprülü, *Medeni Hukuk (Genel Prensipler, Kişinin Hukuku, Aile Hukuku)*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1970, 567; Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:444, Ankara 1979, 307.

⁵⁶ Akıntürk, 1996, 265.

arasındadır. Yardım nafakasının talep edilebilmesi için taraflardan birinin zaruret içerisinde bulunması, diğer tarafın ise ödeme gücünün mevcut olması gerekmektedir. Kardeşlerin birbirinden nafaka talep edebilmeleri için, nafaka yükümlüsü olan kardeşin refah içerisinde bulunması gerekmektedir (m. 316/2).

1.2.5. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda Nafaka

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi’nin devrimci yapısına rağmen, gelişen ve değişen toplum yapısı karşısında çağın gereklerine uyum sağlayamaması, bilhassa aile hukuku bağlamında kadın erkek ilişkileri açısından eşitlik prensibini yeterince yansıtamaması sebebiyle yeni bir kanun yapma ihtiyacı hâsıl olmuştur. Bu bağlamda 2001 tarihli 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK)⁵⁷, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 22 Kasım 2001’de kabul edilerek 1 Ocak 2002’de yürürlüğe girmiştir. 4721 sayılı TMK’nın çeşitli maddelerinde nafaka yükümlülüklerine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemelere “Türk Hukukunda Nafakanın Türleri” başlığı altında yer verilecektir.

1.3. NAFAKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Nafaka hakkının doğması ile birlikte ortaya bir borç çıkmakta ve bu borç ilişkisinin alacaklı ve borçlu sıfatındaki tarafları bulunmaktadır. Borcu doğuran sebepler çeşitli olabilir. Genel hatlarıyla borç ilişkileri “*hukuki işlemlerden*” veya “*kanundan*” doğmaktadır. Bu sınıflandırmada temel ölçüt tarafların hukuki işlem yapma esnasında iradelerinin olup olmamasıdır⁵⁸.

Hukuki işlemde doğan borç ilişkilerinde taraf veya tarafların hukuki işlem yapma iradesi vardır. Kanundan doğan borç ilişkilerinde ise borç, taraf iradelerinden bağımsız olarak ortaya çıkmakta ve tarafların bu borç ilişkisinin doğumunu arzu edip etmemeleri bir önem taşımamaktadır. Kanunun öngördüğü şartlar gerçekleşmişse borç ilişkisi de buna bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Haksız fiiller, sebepsiz zenginleşme, vekâletsiz iş görme, *culpa in contrahendo* sorumluluğu gibi borç ilişkilerinde taraf/tarafların hukuki

⁵⁷ R.G: 08.12.2001- 24607. Bundan sonra kısaca TMK olarak anılacaktır.

⁵⁸ Mehmet Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (9. Baskı), Mimoza Yayınevi, Konya 2015, 85; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (25. Baskı), Yetkin Yayınevi, Ankara 2020, 120.

işlem yapma iradesinin varlığı aranmamakta, kanunun öngördüğü şartların gerçekleşmesi ile borç ilişkisi doğmaktadır⁵⁹.

2011 tarihli 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na (TBK)⁶⁰ göre borcu doğuran sebepler; sözleşmeler, haksız fiiller ve sebepsiz zenginleşmedir. Sözleşmeler, hukuki işlemde doğan borç ilişkilerine girerken; haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeler ise doğrudan kanundan doğan borç ilişkileri kapsamında değerlendirilmektedir. TBK'da üç borç kaynağı öngörülmesine rağmen, bunların dışında "*kanundan doğan borçlar*" olduğu da kabul edilmektedir. Sözleşme, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden doğmayıp, kanunda düzenlenmiş olması sebebiyle ortaya çıkan borç ilişkilerine verilebilecek en iyi örnek nafakadır. Nafaka borcunun kaynağı kanundur⁶¹. Sözleşmeden doğan borçların temelinde taraf iradesi (TBK, m. 1), haksız fiilden doğan borçların temelinde kusur (TBK, m. 49), kusursuz sorumluluktan doğan borçların temelinde ise sebep olma, hakkaniyet ve tehlike ilkeleri yer almaktadır. Ancak nafaka borcunu bu sayılan unsurlardan hiç biri oluşturmamaktadır. Zira nafaka yükümlülüğü *ahlaki bir vazife* olarak görüldüğü için nafaka borcu ahlak kurallarından kanuna geçmiştir⁶².

Nafaka borçlusu ve alacaklısı, nafaka miktarı, ödeme şekli, ödeme zamanı gibi hususlarda aralarında bir sözleşme yapmış olsalar dahi, bu sözleşme nafaka borcuna akdi bir yükümlülük kazandırmayacaktır⁶³. Nitekim Yargıtay'ın kararlarında⁶⁴ da görüldüğü

⁵⁹ Selahaddin S. Tekinay, Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu, Atilla Altop, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (7. Baskı), Filiz Kitabevi, İstanbul 1993, 34. Burçin Yazıcı, *İcra ve İflas Hukukunda Nafaka Alacağı*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, 56.

⁶⁰ R.G: 04.22.2011- 27836. Bundan sonra kısaca TBK olarak anılacaktır.

⁶¹ Demir, 22.

⁶² Bozdağ, 23.

⁶³ Ferit H. Saymen, Halid Kemal Elbir, *Türk Medeni Hukuku(Aile Hukuku)*, Hak Kitabevi, İstanbul 1960, 477; Gülşah Aşık, *Türk Medeni Kanunu ve Yargıtay Kararları Kapsamında Yardım Nafakası*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, 7; Bozdağ, 23.

⁶⁴ "Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün kağıtlar okunup gereği düşünüldü. Davacı vekili 3.2.2005 tarihli dava dilekçesinde; taraflar ve vekillerinin anlaşarak boşanmak üzere 19.11.2004 tarihli protokol düzenlediklerini, protokole göre davalının aylık 400,00 YTL tedbir nafakasını boşanma kararı kesinleştikten sonra yoksulluk nafakası olarak ödemeyi kabul ettiğini, ancak 26.11.2004 tarihli boşanma kararında nafakaya hükmedilmesinin unutulduğunu, kararın temyiz edilmeksizin kesinleşmesi üzerine, İİK'nun 38 ve Av.K. 35/A maddeleri uyarınca ilam sayılan bu protokol ile iki aylık nafaka alacağı 800,00 YTL' nin tahsili için ilamsız takip başlatıldığını, haksız olarak itiraz edildiğini ileri sürerek, itirazın iptali ile takibin devamına karar verilmesini ve %40 icra inkar tazminatına hükmedilmesini, ayrıca kasım 2004 tarihinden itibaren aylık 400,00 YTL yoksulluk nafakası tahsilini talep ve dava etmiştir. Davalı, hâkimce onanmayan protokolün geçerli olmadığını, öğretmen olan ve evi bulunan davalının yoksul olmadığını bu nedenle davanın reddini savunmuştur. Mahkemece, protokolün sözleşme olarak tarafları bağladığı gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiş, hüküm davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re'sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler, ilamların icrası

üzere, tarafların anlaşmalı boşanma⁶⁵ davalarında hazırlamış oldukları protokole nafaka borcunu da dâhil etmeleri durumunda, bu protokolün hâkim onayı olmadan geçerli olması söz konusu olmayacaktır. Hâkim tarafından onaylanmayan anlaşmalı boşanma protokolüne istinaden nafaka alacağının tahsili için icra takibi başlatılamayacaktır⁶⁶.

Hukuki niteliği itibarıyla kanundan doğan bir borç olduğunu ifade ettiğimiz nafaka borcu, mahkeme tarafından karara bağlanmış olduğu halde ödenmemesi durumunda, karşılığında bir yaptırım öngörülmüştür. Bu yaptırım 1932 tarihli 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun (İİK)⁶⁷ 344. maddesinde yer almaktadır. Söz konusu hükme göre “*Nafakaya ilişkin kararların gereğini yerine getirmeyen borçlunun, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra kararın gereği yerine getirilirse borçlu tahliye edilir*”. Tazyik hapsi⁶⁸ para cezasına çevrilemediği gibi tecil de ettirilememektedir⁶⁹. Nafaka borcunun ödenmemesi durumunda tazyik hapsi gibi hürriyeti bağlayıcı bir cezaya hükmolunabilmesi, nafaka borcunun hukuki niteliği itibarıyla diğer borçlardan farklı olduğunu ortaya koymaktadır.

hakkındaki hükümlere tabidir. Taraf avukatları ancak, tarafların kendi iradeleriyle istem sonucu elde edebilecekleri konularda karşı tarafla uzlaşma yapabilirler ve bu konudaki tutanaklar İİK'nun 38. maddesinde belirtilen ilam niteliğindedir.(Av.K.md. 35/A). Oysa, boşanma davaları kamu düzenini ilgilendirmesi nedeniyle tarafların kendi iradelerine tabi kılınmamış, hâkimin vicdani kanaat getirmesi aranmış ve boşanma veya ayrılığın fer'i sonuçlarına ilişkin anlaşmaların ise hâkimin onaması sonucu geçerli olacağı (TMK.md.184/5) hüküm altına alınmıştır. Somut olayda; taraflar ve vekilleri boşanma davası öncesi anlaşma tutanağı düzenleyerek imza altına almış ve dava dilekçesine eklemiş ise de, duruşmada bu anlaşmadan bahsedilmediği gibi, anlaşmaya konu hususlar taraflar veya vekilleri tarafından duruşmada tekrar edilerek altı imzalanmamış, mahkemece hüküm kısmına alınmak suretiyle infazı mümkün hale getirilmemiş, yasal geçerlilik kazandırılmamıştır. Bu nedenle davacı vekili de, bu protokol ile davalı hakkında ancak ilamsız icra takibi başlatmıştır. O nedenle, yasal dayanağı bulunmadığı halde, yazılı gerekçeyle davanın kabulü doğru görülmemiştir. Bu itibarla yukarıda açıklanan esaslar göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsiz, temyiz itirazları bu nedenlerle yerinde olduğundan kabulü ile hükmün HUMK.nun 428. maddesi gereğince BOZULMASINA ve peşin alınan temyiz harcının istek halinde temyiz edene iadesine, 21.2.2008 tarihinde oybirliğiyle karar verildi”. Yargıtay 3. H.D: 21.02.2008 T., 2008/1470 E., 2008/2523 K. (Yayınlanmamış karar) <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2008-1470-k-2008-2523-t-21-02-2008> (Erişim Tarihi, 12.12. 2022).

⁶⁵ Uygulamada “anlaşmalı boşanma” olarak ifade edilen bu düzenleme TMK m.166/3’de yer almaktadır.

⁶⁶ Bozdağ, 23.

⁶⁷ R.G: 09.06.1932- 2128. Bundan sonra kısaca İİK olarak anılacaktır.

⁶⁸ Tazyik hapsi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Talih Uyar, “Takip Hukukunda Nafaka Borcunu Ödememe Suçu (İİK Madde 344)”, *TBB Dergisi*, 2010, 90, 40-429.

⁶⁹ İhsan Baştürk, “İcra ve İflas Kanununun On Altıncı Babındaki Takibi Şikâyeteye Bağlı Suçlarda Uzlaştırma Kurumunun Uygulanmasının Doğuracağı Sakıncalar”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XXIV (4), 2020, 635.

1.4. NAFKA ALACAĞININ ÖZELLİKLERİ

1.4.1. Nafaka Alacağının Kamu Düzenini İlgilendirmesi

Kamu düzeni, *bir ülkedeki kurum ve kuralların, devletin güvenliğini, kamu hizmetlerinin iyileşmesini, bireyler arasındaki ilişkilerde huzuru ve toplumsal barışı, hukuk ve ahlak kurallarına uygunluk ile sağlayan düzen* şeklinde tanımlanmaktadır⁷⁰. Kamu düzeninin yasal metinler ile düzenleme altına alınan bir tanımı olmasa da hukuk toplumunun temeli olduğu kabul edilmektedir. Zira kamu düzeni, kişilerin emniyetini, toplu yaşamın güvenliğini, sosyal ayrıcalıkların dağıtımını ve sınırını, hukukun genel ilkelerine saygıyı teminat altına almaktadır⁷¹.

Kamu düzeninin sınırlarını ve içeriğini tespit etmek oldukça güçtür. Zamana, içinde bulunulan toplumun kültürel değerlerine göre farklılık arz eden kamu düzeni kavramı izafi ve değişkendir⁷². Anayasa Mahkemesi bir kararında⁷³, kamu düzeni kavramını tanımlamaktan kaçınmış, belli başlı özelliklerini belirtmeyi uygun görmüştür. Söz konusu karara göre kamu düzeni, *“toplumun huzur ve sükûnunun sağlanmasını, devletin ve devlet teşkilatının muhafazasını hedef tutan her şeyi ifade etmekte, cemiyetin her sahadaki düzeninin temelini teşkil eden bütün kuralları kapsamaktadır”*.

Nafaka müessesinin temelinde yatan aile içi dayanışma ve yardımlaşma ilkesi, toplumun temeli olarak görülen ailenin korunmasına hizmet etmekte ve bunun doğal bir sonucu olarak da kamu düzeni sağlanmış olmaktadır. Çünkü güçlü aile, güçlü toplumu ve kamu düzenini beraberinde getirmektedir. Aile hukukuna ilişkin düzenlenen kuralların emredici niteliklerinin ağır basmasının sebebi, kamu düzeni ile aile hukuku meselelerinin iç içe olmasından kaynaklanmaktadır⁷⁴.

⁷⁰ Bkz. TC Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü, <http://www.sozluk.adalet.gov.tr;www.tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 12.12.2022).

⁷¹ Özge Okay, *Idare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul 2009, 1.

⁷² Cemal Şanlı, Emre Esen, İnci Ataman Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (10. Bası), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2023, 91.

⁷³ Anayasa Mahkemesi, 28.01.1964, E.1963/128, K.1964/8 (RG. 17.04.1964- 11685).

⁷⁴ Aile hukuku meselelerinin kamusal niteliklerinin ağır basması hakkında yargı kararı için bkz. HGK, K. 2003/442, E. 2003/445, T. 2.7.2003. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/e-2003-442-k-2003-445-t-2-7-2003>

Borçlar hukukunda temel prensip olan irade serbestisi, aile hukukunda sınırlı bir görünüm çizmektedir⁷⁵. Örneğin taraflar, kanunda öngörülmeleyen bir boşanma sebebi yaratamayacakları gibi kanunda belirlenen sınırlı sayıdaki mal rejimlerinden başka bir mal rejimi de seçemezler. Nafaka hukukunda taraflar, kanunda sayılan nafaka türlerinden başka bir nafaka türü oluşturmamayıacakları gibi, nafaka alacaklısı ve borçlusı sıfatlarını da değiştiremezler.

Yargıtay da nafakayı kamu düzeninden saymaktadır⁷⁶. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (YHGK) bir kararında⁷⁷ “...*Ana babanın bakım yükümlüünün doğal sonucu olan iştirak nafakası ise, çocuğun korunmasına yönelik olup, kamu düzenine ilişkindir ve hâkim talep bulunmasa dahi kendiliğinden iştirak nafakasına hükmetmelidir...*” ifadelerine yer vermiştir.

1.4.2. Nafaka Alacağının Haczedilememesi

İcra ve iflas hukukunda temel prensip, borçlunun ekonomik değeri olan bütün mal, alacak ve haklarının haczedilmesidir. Ancak kanun koyucu, bazı ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı bir takım mal, alacak ve hakların tamamen veya kısmen haczedilemeyeceğini düzenlemiştir⁷⁸. Türk hukukunda İİK’nın 82. maddesinde haczi caiz olmayan mallar ve haklar düzenlenmekte iken, 83. maddesinde kısmen haczi caiz olan şeyler düzenlenmiştir. İİK 83. maddesi uyarınca borçlunun sahip olduğu “*ilama müstenit olmayan nafakalar*” kısmen haczedilebilen mal ve haklardandır. O halde ilama dayanan nafakaların İİK’nın 82. maddesi çerçevesinde haczi mümkün değildir⁷⁹. Zira hâkim

⁷⁵ Gökçen Doğan, “Mal Rejimi Sözleşmelerinde Sözleşme Serbestisi ve Sınırları”, *TAÜHFD*, 4 (1), 2022, 254.

⁷⁶ İzzet Doğan, “Türk Medeni Kanunun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, *Public and Private International Law Bulletin*, 35(1), 67-68. Yargıtay’a göre, nafaka talep etme hakkı kamu düzeni ile ilgili olduğundan her iki taraf da yabancı uyruklu olsa bile, Türk mahkemeleri nafaka davalarında, tarafların rızası aranmaksızın yetkilidirler (YHGK, 22/11/1967, 8041/553), Demir, 27; Ruhi, Ruhi, 117.

⁷⁷ YHGK, E. 2013/1539, K.2015/1007, T.11.3.2015. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2013-1539-k-2015-1007-t-11-3-2015>. Aynı yönde başka bir karar için bkz. YHGK, E. 2019/117, K. 2019/1153, T. 7/11/2019.

⁷⁸ İbrahim Özbay, “İcra ve İflas Hukukumuzda Haczedilmezlikten Feragat (İİK. m. 83/A)”, *AÜEHFD*, IX(1-2), 2005, 543.

⁷⁹ Ebru Ceylan, *Türk-İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, Beta Yayınları, İstanbul 2006, 105; Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (5. Bası), Turhan Kitabevi, Ankara 2004, 498; Demir, 28.

nafakayı, nafaka alacaklısının geçinmesi için zarurî olan miktarı dikkate alarak takdir ve tayin etmektedir⁸⁰.

Nafakanın hukuki niteliğini incelerken, kanundan doğan bir borç olduğunu ve tarafların, aralarında anlaşmaları durumunda dahi nafakaya akdi bir nitelik kazandıramayacaklarını ifade etmiştik. O halde “*ilama müstenit olmayan nafaka*” ifadesi ile kanun koyucunun neyi kastettiği önem arz etmektedir. Doktrinde, “*ilama müstenit olmayan nafaka*” kavramı ile bir tarafın, diğerinin bakım ve giderlerini karşılamak için bir miktar para ödemeyi taahhüt ettiği sözleşmelere dayanan nafakalar olduğu ifade edilmektedir⁸¹. Yargıtay da bazı kararlarında “*ilama müstenit nafaka*”, “*ilama müstenit olmayan nafaka*” tabirlerinin tanımlarına yer vermiştir. Örneğin Yargıtay, 2009 yılında verdiği bir kararda⁸² ilama müstenit nafakalar için “*hâkimlikçe kişinin yaşamasını sürdürmek için öncelikle ve zaruri olarak hükmedilen para*” ifadesini kullanmakta iken; ilama müstenit olmayan nafakalar için “*BK. m. 507’de olduğu gibi mukaveleye müstenit nafaka*” ifadesini kullanmıştır. Yargıtay’ın kararında belirttiği BK’nın 507. maddesi, eski BK. dönemindeki hükmü ifade etmekte olup, 6098 sayılı TBK’da 607. maddeye denk gelmektedir. TBK’nın 607. maddesinde “*ömür boyu gelir sözleşmesi*” düzenlenmektedir. Hükme göre; “*Ömür boyu gelir sözleşmesi, gelir borçlusunun gelir alacaklısına, içlerinden birinin veya üçüncü bir kişinin ömrü boyunca belirli dönemsel edimlerde bulunmayı üstlendiği sözleşmedir. Sözleşme, aksine açık bir hüküm yoksa, gelir alacaklısının ömrü boyunca yapılmış sayılır.*” Görülmektedir ki Yargıtay, kararında kullandığı “*ilama müstenit olmayan nafaka*” ifadesi ile aslında ömür boyu gelir sözleşmesine atıf yapmaya çalışmıştır. Ancak İİK’nın 83. maddesinde “*nafaka*” kelimesinin kullanılmış olması, hatalıdır⁸³. Zira nafaka, sadece kanunda belirlenen sınırlı aile hukuku ilişkileri çerçevesinde doğar ve kanunun belirlediği kapsam dışındaki

⁸⁰ Murat Yavaş, “Maaş ve Ücret Hacı”, *TBB Dergisi*, Sayı 84, 2009, 94.

⁸¹ Ömer Uğur Gençcan, *Nafaka Hukuku*, (Genişletilmiş 2. Baskı), Yetkin Yayınları, Ankara 2021, 541; Necmeddin M. Berkin, *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1980, 224; Baki Kuru, *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı*, (2. Baskı), Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

⁸² Yargıtay 12. HD. E. 2008/22825, K.2009/2904, T.17.2.2009.

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/12-hukuk-dairesi-e-2008-22825-k-2009-2904-t-17-2-2009>.

⁸³ Yazıcı, 204.

ilişkiler, nafaka amacı ile yapılsa dahi bu ödemeler nafakanın hüküm ve sonuçlarını doğurmaz⁸⁴.

İİK'nın 83. maddesinde yer verilen maaşlar, tahsisat ve her nevi ücretler, intifa hakları ve hasılatı, ilama müstenit olmayan nafakalar, tekaüt maaşları, sigortalar veya tekaüt sandıkları tarafından tahsis edilen iratların haczedilebilmesi, borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra mümkün olacaktır⁸⁵. Bu nedenle Kanunda "kısmen" ifadesine yer verilmiştir.

1.4.3. Nafaka Alacağının Şahsa Bağlı Bir Hak Olması

Özel hukuktan doğan bir takım haklar, yalnızca hak sahibi tarafından kullanılır ve üzerinde yalnızca hak sahibinin tasarruf yetkisi vardır. Bu tür haklara özel hukukta; şahsa, kişiye bağlı haklar denilmektedir⁸⁶. Fakat bazı durumlarda hak sahibinin ayırt etme gücünden yoksun olması, o hakkın hak sahibi tarafından kullanılamamasına sebep olmaktadır. Özellikle ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük ve kısıtlıların şahsa bağlı haklarında durum böyledir. Bu nedenle doktrinde genel olarak kabul edilen görüş, bu kişilere ait şahsa bağlı haklarının yasal temsilcileri vasıtası ile kullanılabileceği yönündedir⁸⁷.

⁸⁴ M. Reşit Belgesay, *İcra İflâs Kanunu Şerhi*, (4. Bası), M. Sıralar Matbaası, İstanbul 1954, 195.

⁸⁵ Yargıtay'ın birikmiş nafaka alacağının haczi ile alakalı görüşünü içeren kararı şu şekildedir: "Alacaklı, borçlu hakkında.....17.09.2013 tarihli, 2012/557 Esas-2013/619 Karar sayılı ilamına dayalı olarak..... Esas sayılı takip dosyası ile nafaka alacağına dayalı ilamlı icra takip başlattığını.....sayılı takip dosyası ile de alacaklı hakkında icra takibi başlatıldığını, söz konusu takip dosyasından alacaklı olduğu takip dosyasına gönderilen müzekkere ile alacaklı olduğu dosyadaki birikmiş nafaka alacağı üzerine haciz konulduğunu ancak birikmiş nafaka alacağına haciz uygulanmasının mümkün olmayacağını belirterek..... 2014/11705 E. sayılı takip dosyasında müdürlükçe verilen 28.01.2016 tarihli haciz kararının kaldırılmasını talep ettiği, mahkemece, birikmiş nafaka alacağının alelade alacak olduğundan bahisle şikayetin reddine karar verildiği anlaşılmaktadır. Niteliği itibari ile nafaka kişinin yaşamını sürdürmek için öncelikli ve zaruri olarak hükmedilen bir para olup, nafaka alacaklısının her ay hükmedilen nafakayı talep etmeyip birikmiş nafakayı tahsil etmesi bu paranın "alelade alacak niteliğine" dönüşmesi anlamı kazandırmaz. Çünkü, nafaka alacaklısı istediği an, hükmedilen nafakayı alma olanağına sahip olmalıdır. O halde, mahkemece birikmiş nafaka alacaklarının da haczi mümkün olmadığından şikayetin kabulü ile haczin kaldırılmasına karar verilmesi gerekirken, şikayetin reddi yönünden hüküm tesisi isabetsizdir" (Yargıtay 12. HD., E. 2018/4928, K.2019/242, 15.1.2019); <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/12-hukuk-dairesi-e-2018-4928-k-2019-242-t-15-1-2019> (Erişim Tarihi: 06.05.2023). Aynı yönde görüş için bkz. Ruhi, Ruhi, 114. Aksi yönde görüş için bkz. Yavaş, 97.

⁸⁶ Serhat M. Yener, "Noterlik Hukukunda, Medeni Hukuktan Doğan Şahsa Sıkı Sıkıya Bağlı Hakların Kullanılması, Temsil (Vekâlet)", *Terazi Hukuk Dergisi*, 10(105), 2015, 104.

⁸⁷ Mustafa Dural, Tufan Ögüz, Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku C. II Aile Hukuku*, (12. Baskı), Filiz Yayınevi, İstanbul 2016, 79; Kemal Oğuzman, Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. I (17 Baskı), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019, 165.

Nafaka alacağı şahsa bağlı haklardan olduğu için, bu alacağın da hak sahibi tarafından talep edilmesi gerekmektedir. Ancak uygulamada özellikle iştirak nafakasında hak sahibi çocuk olduğu için nafaka talebini yasal temsilcisi sıfatıyla velayet sahibi anne veya baba ileri sürmektedir⁸⁸. Nafaka hakkının şahsa bağlı bir hak olması, hak sahibinin ölmesiyle birlikte bu hakkın da sona ereceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla nafaka hakkı, hak sahibi murisin mirasçılarına intikal etmeyecektir⁸⁹.

TMK' nın 25. maddesinin 4. fıkrasında, kişiye bağlı haklardan olan manevi tazminat talebinin, miras bırakan tarafından dava yoluyla ileri sürülmesi durumunda mirasçılara geçeceği düzenlenmiştir. Ancak nafaka alacağı için görülmekte olan bir dava var iken, nafaka alacaklısının ölmesi durumunda nafaka hakkının mirasçılara geçip geçmeyeceği konusunda bir düzenleme mevcut değildir⁹⁰. Kanaatimizce, nafaka alacağı, dava açıldıktan sonra bir malvarlığı değerine dönüştüğü için murisin terekesine dâhil kabul edilerek mirasçıların nafaka alacağının tahsilini talep edebilmeleri daha hakkaniyetli olacaktır.

Nafaka alacağının şahsa bağlı bir hak olmasının başka bir sonucu ise temlik edilememesidir. Alacağın temliki, devredenle devralan arasında yapılan tasarruf işlemi niteliğindeki bir sözleşme ile alacağın, devreden malvarlığından devralanın malvarlığına geçirilmesidir⁹¹. TBK'nın 183. maddesine göre, “*Kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça alacaklı, borçlunun rızasını aramaksızın alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir. Borçlu, devir yasağı içermeyen yazılı bir borç tanınmasına güvenerek alacağı devralmış olan üçüncü kişiye karşı, alacağın devredilemeyeceğinin kararlaştırılmış bulunduğu savunmasını ileri süremez*”. Bir borç ilişkisi kimler arasında kurulmuş ise, alacaklı ve borçlu o kişilerdir⁹². Ancak TBK'nın 183. maddesinde alacağın

⁸⁸ Ruhi, Ruhi, 81.

⁸⁹ Zahit İmre, Hasan Erman, *Miras Hukuku (16. Baskı)*, Der Kitabevi, İstanbul 2022, 9; Bozdağ, 123.

⁹⁰ Âşık, 8. Yargıtay'ın görüşüne göre nafaka davası açıldıktan sonra bu hak malvarlığı hakkına dönüştüğü için hak sahibinin ölmesi halinde ölenin terekesine dâhil olacaktır. Bu sebeple mirasçılar külli halef sıfatıyla davaya devam edebileceklerdir. Ancak bu durumda açılmış olan nafaka davası, dava günü ile ölüm günü arasındaki zaman zarfında tahakkuk etmiş nafaka alacağı ile sınırlı olacaktır (Yargıtay 2. HD: T. 03.03.1979, E. 2535, K. 2750). Doktrinde bazı yazarlar ise Yargıtay'ın görüşünün aksine, açılmış nafaka davası devam ederken davacının ölmesi durumunda, manevi tazminat taleplerindeki mirasçılara intikal kuralının (TMK m.25/4'teki açık hükmünün) nafakaya ilişkin olmadığı gerekçesiyle kıyas yolu ile dahi olsa nafakaya uygulanmayacağı görüşündedir; Yılmaz Ergenekon, *Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakaları*, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara 1966, 82.

⁹¹ Demir, 25; Turgut Akıntürk, Derya Ateş Karaman, *Medeni Hukuk* (6098 sayılı Yeni Türk Borçlar Kanununa Uyarlanmış 16. Baskı), Beta Yayınları, İstanbul 2014, 453.

⁹² Nisim Franko, “Alacağın Temliki”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 49 (1), 1994, 177.

bir başkasına temlik edilmesine izin verilmiştir. Nafaka alacağı, niteliği itibarıyla temlik edilemeyen alacaklar arasındadır. Daha açık bir ifadeyle nafaka alacağına, alacaklının şahsi durumu ve ekonomik ihtiyaçları göz önünde bulundurularak mahkeme tarafından hükmedildiği için bir başkasına temlik edilmesi, nafakadan beklenen sosyal amacın gerçekleşmesine engel olacaktır⁹³. Ancak birikmiş nafaka alacağının temlik edilebileceği kabul edilmektedir. Zira nafaka hakkı şahsa sıkı surette bağlı bir hak olmakla birlikte, birikmiş nafaka alacağı kişiye bağlı bir hak olmaktan çıkmakta ve nafakanın sosyal amacına hizmet etmemektedir. Dolayısıyla biriken nafaka alacağı, temlik edilebildiği gibi mirasçılara da intikal edebilir⁹⁴.

1.5. TÜRK HUKUKUNDA NAFAKANIN DÜZENLENMESİ VE NAFKA TÜRLERİ

1.5.1. Türk Hukukunda Nafakanın Düzenlenmesi

Türk toplumunun aile yapısı, sosyal hayatta aile kavramına verilen önem, toplumun örf ve adetleri dikkate alındığında, Türk hukukunda nafaka konusu aile hukuku meseleleri arasında üzerinde en çok titizlikle durulan konulardan biri olmuştur. Nafaka teminine ihtiyaç duyan kişileri koruma gayesiyle Türk hukukunda önemli yasal düzenlemeler yer almaktadır. Aile hukukuna ilişkin bir mesele olduğu için Türk hukukunda nafaka ile ilgili hükümler çoğunlukla 4721 sayılı TMK’da yer almaktadır.

Boşanma davalarının mali sonuçları arasında yer alan yoksulluk nafakası, TMK’nın “Boşanma” ile ilgili bölümünün “Boşanmada Tazminat ve Nafaka” başlığı altında 175. maddesinde düzenlenmektedir. Bir başka nafaka çeşidi olan tedbir nafakasına, “Geçici Önlemler” başlığı altında TMK’nın 169. maddesinde yer verilmiştir. Aynı zamanda 6284 sayılı Kanun’un “hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları” başlıklı 5. maddesinin 4. fıkrasında da tedbir nafakasına yer verilmektedir. İştirak nafakası ise TMK’nın “boşanma” ile ilgili bölümünde 182. maddede yer almaktadır. Ayrıca yardım nafakası da TMK’nın aile hukukuna ilişkin hükümlerin yer aldığı ikinci kısmının 364-

⁹³ Bozdağ, 122.

⁹⁴ Kemal Dayınarlı, *Borçlar Kanunu’na Göre Alacağın Temliki*, (4. Bası), Dayınarlı Hukuk Yayınları, Ankara 2010, 199.

366 maddeleri arasında hüküm altına alınmıştır. TMK’da yer verilen bu nafaka türlerinin detaylarına aşağıda yer verilecektir.

1.5.2. Türk Hukukunda Nafaka Türleri

Türk Hukuk sisteminde nafaka, TMK’da genel hatlarıyla bakım nafakası ve yardım nafakası olmak üzere iki ana başlık altında incelenmektedir.

1.5.2.1. Bakım Nafakaları

Bakım nafakaları, evlilik birliğinin bir gereği olarak, eşlerin birbirlerine ve çocuklarına karşı bakma yükümlülüğünden kaynaklanan nafakalardır⁹⁵. Bakım nafakaları kendi içerisinde; tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakası olarak üçe ayrılmaktadır⁹⁶. TMK’da tedbir nafakası ve iştirak nafakası başlık olarak ayrıca düzenlenmeyip, Kanun içerisinde yer alan çeşitli maddelerde⁹⁷ (TMK, m. 169, 182/3, 197/2, 327) bu nafaka türlerine ilişkin hükümler bulunmaktadır.

1.5.2.1.1. Tedbir Nafakası

Tedbir nafakası TMK’nın 169. maddesinde düzenlenmiştir. Hükme göre “*Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re’sen alır*”. Boşanma veya ayrılık davası süresince eşlerden her biri, evlilik birliği devam ediyor olsa bile ayrı yaşama hakkına sahiptir (m. 197/1)⁹⁸. Dava süresince ayrı yaşayan eşlerden birinin, diğer eşin bakımı ve giderleri için yapacağı maddi yardıma tedbir nafakası denir. Tedbir nafakası için boşanma veya ayrılık

⁹⁵ Yılmaz Ergenekon, *Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakaları*, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara 1966, 4; Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara 2015, 580.

⁹⁶ Hayrunnisa Özdemir, “Yargıtay Kararları Işığında Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 9 (100), 2014, 65; Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz, Lale Ayhan İzmirli, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (Güncellenmiş 9. Baskı), Savaş Yayınevi, İstanbul 2023, 365.

⁹⁷ Bu hükümler nafaka türlerine ilişkin ilgili başlıklar altında incelenecektir.

⁹⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, Cilt 3, 197. Eşlerin ayrı yaşama hakkı ve hâkimin alacağı önlemler hakkında detaylı bilgi için bkz. Eylül Can Köse, “TMK’nın 197. maddesi Kapsamında Eşlerin Ayrı Yaşama Hakkı ve Hâkimin Alacağı Önlemler”, *TBB Dergisi*, 2017 (133), 344-368.

davası açılması yeterlidir. Ancak eşin ayrı yaşamakta haklı olduğunu ispatlaması gerekmemektedir⁹⁹.

Boşanma davası süresince verilecek tedbir nafakasında kusur önem taşımamaktadır. Zira Kanunda kusursuzluğun gerektiği yönünde bir ifade yer almamaktadır. Ayrıca tedbir nafakası talep eden eşin çalışıyor olması, yani maddi bir gelirinin olması tedbir nafakasının reddini gerektirmemekte ancak nafaka miktarının tayininde etkili olmaktadır¹⁰⁰.

Tedbir nafakası, yalnızca boşanma veya ayrılık davası açıldığı takdirde hükmedilen bir nafaka çeşidi değildir¹⁰¹. Evlilik birliği devam ederken, şayet taraflar evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiyorlarsa¹⁰² eşlerden birinin isteği üzerine hâkim, Kanunda öngörülen önlemleri almaktadır (TMK, m. 195). Zira eşlerden her biri evlilik¹⁰³ birliğinin huzurunu ve mutluluğunu sağlamak ve üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmekle yükümlüdür¹⁰⁴. Taraflardan biri bu yükümlülükleri

⁹⁹ Evliliğin iptaline ilişkin davalarda boşanma hükümleri kıyasen uygulanacağı için (TMK m. 158/2) evliliğin butlanı davası açıldığı takdirde de tedbir nafakasına hükmedilebilecektir. Ruhi, Ruhi, 27; Yargıtay HGK. 2.11.2011 tarihli 2011/2-533 esas, 2011/670 karar sayılı kararı: “*Evlenmenin iptali davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri kendiliğinden almak zorundadır. Tarafların kusur durumları, geçici nitelikteki bu sayılan tedbirlerin alınmasına etkili değildir. Kanun hükmünde, geçici nitelikteki tedbirler için "kusur" unsuruna yer verilmemiştir*”, Ali İhsan Özüğür, Nafaka Hukuku, Kanunlar- Milletlerarası Sözleşmeler- Yönetmelikler (6. Baskı), Seçkin Yayınevi, Ankara 2015, 173.

¹⁰⁰ Ruhi, Ruhi, 7.

¹⁰¹ Tedbir nafakasına ayrıca 6284 sayılı Kanun ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (R.G: 15.07.2005-25876) gereğince de hükmedilebilmektedir. 6284 sayılı Kanun’un 5/4. maddesine göre; “*Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir*”. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 7/7. maddesine göre; “*Mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir*”.

¹⁰² Hâkim yükümlülüklerine uymayan eşe uyarıda bulunur, makul bir süre verir fakat bu süre sonunda uyarılara açıkça uyulmadığı görülürse hâkim talepte bulunan eş lehine Kanun’da belirtilen tedbirleri alır (m. 195/2). Tedbir nafakası da bu önlemler arasındadır.

¹⁰³ Şayet resmi bir evlilik yoksa nafaka da söz konusu olmayacaktır.

¹⁰⁴ Ruhi, Ruhi, 21. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2014-21778-k-2015-17718-t-11-11-2015> (Erişim Tarihi: 30.05.2023), Yargıtay 3.HD. 2014/21778, 2015/17718, T. 11.11.2015: *Taraflar aynı evde birlikte yaşıyor olsalar da diğer tarafın evlilik birliğinin gereklerini yerine getirmemesi halinde yukarıda anılan kanun hükmü uyarınca sosyal ve ekonomik durumuna uygun şekilde evlilik birliği giderlerine katkıda bulunması zorunludur. Her ne kadar, mahkemece; tarafların aynı evde birlikte yaşadıklarından bahisle davanın reddine karar verilmiş ise de, davalının evlilik birliğinin gereklerini yerine getirip getirmediğinin tespiti hususunda araştırma ve inceleme yapılmamıştır. Mahkemece; bu yönde araştırma yapılmaksızın eksik incelemeye dayalı hüküm kurulmuş olması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.*

yerine getirme konusunda ihmalkâr davranıyor ve ailesinin geçimi için parasal katkıda bulunmuyor ise hâkim diğer tarafın talebi üzerine tedbir nafakasına karar verecektir¹⁰⁵. Şayet eşlerden biri ortak konutu haklı bir sebebe binaen terk etmişse, bu eş lehine de tedbir nafakasına hükmedilebilecektir. Ancak ayrı yaşayan eş ayrı yaşamakta haklı olduğunu ispat etmelidir¹⁰⁶.

Tedbir nafakası varoluş amacına uygun, orantılı ve bir kişinin hayatını idame ettirmeye elverişli olmalıdır. Nafakaya karar verilmeden önce tarafların sosyo ekonomik durumları araştırılmalı ve bu araştırma neticesinde karar verilmelidir¹⁰⁷. Yıllar içerisinde tarafların ekonomik durumlarında meydana gelen değişiklikler sonucunda nafaka miktarının artırılması veya azaltılması da mümkündür.¹⁰⁸

Boşanma, ayrılık ve evliliğin butlanı dâvaları devam ederken hükmedilen tedbir nafakası, söz konusu dâvalara ilişkin verilen kararlar kesinleşinceye kadar devam etmektedir. Karar kesinleştiği anda tedbir nafakası sona erecektir¹⁰⁹. Çocuklara ilişkin hükmedilen tedbir nafakaları ise boşanma dâvasının kesinleşmesi ile sona erecek ancak, gerekli görülmesi halinde iştirak nafakasına dönüşebilecektir¹¹⁰.

Tedbir nafakası ile ilgili son olarak 6284 sayılı Kanuna da değinmek gerekmektedir. Zira amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere

¹⁰⁵ <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2009-19000-k-2009-20481-t-21-12-2009> (Erişim Tarihi: 30.05.2023), Yargıtay 3.HD, E. 2009/1900, K. 2009/20481, T. 21.12.2009:“...davalının başka bir kadınla birlikte yaşamayı nedeniyle hiçbir maddi katkısının da bulunmadığı ileri sürülerek aylık 1.000 TL tedbir nafakasına ... ; ayrı yaşamada haklı olan eşin diğer eşten tedbir nafakası isteyebileceği düzenlenmiştir. Somut olayda; davacı (kadın) ayrı yaşama hakkına dayalı olarak tedbir nafakası istemektedir. Tedbir nafakasının niteliği ve yasal düzenleme gereği, davalı (koca), birliğin giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır”.

¹⁰⁶ <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2012-25127-k-2013-16941-t-17-6-2013> (Erişim Tarihi: 30.05.2023), Yargıtay 2.HD, E. 2012/25127, K. 2013/1694, T. 17.6.2013:“Tarafların gösterdiği tanıklar dinlenerek tüm deliller toplandıktan sonra sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken davacının ayrı yaşamakta haklılığı kanıtlanmadan eksik inceleme ile hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır”. Her ne kadar ortak konutu terk eden eş lehine tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için ayrı yaşamakta haklı olduğunu kanıtlaması gerekirse de, evi terk eden eşin yanında bulunan çocuk lehine tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için ayrı yaşamakta haklılığı kanıtlama yükümlülüğü bulunmamaktadır, Karar için bkz.Yargıtay 2. HD. E.2012/1922, K. 2012/20359, T. 5.9.2012.

¹⁰⁷ Aziz Erman Bayram, “Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun Tedbir Nafakasına Dair 25.10.2018 Tarihli ve 2017/2-1891 Esas, 2018/1577 Karar Sayılı Kararının Değerlendirilmesi”, *TBB Dergisi*, 2019 (144), 219.

¹⁰⁸ Ruhi, Ruhi, 36-37.

¹⁰⁹ Turgut Akıntürk, *Türk Medeni Hukuku-Aile Hukuku, Yenilenmiş 11. Baskı*, Beta Yayınevi, İstanbul 2008, 285, Yargıtay 2. H.D. 1.10.1992, 8541/8861: “ ... boşanma davasının ikamesinden sonra ödenmesine karar verilen tedbir niteliğindeki nafaka, boşanma davasının sonuçlanması ile hukuki dayanağı kalmadığından nihayet bulur”.

¹¹⁰ Ruhi, Ruhi, 37; Bozdağ, 60.

yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemekte olan bu Kanunun 5. maddesinde tedbir nafakasına yer verilmektedir. Söz konusu maddenin 4. fıkrasına göre; “*Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.*” Bu Kanun çerçevesinde nafaka yükümlüsü, şiddet uygulayan kişi iken; nafaka alacaklısı ise şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi altında bulunan kadın, çocuk, aile bireyleri ve ısrarlı takip mağdurlarıdır¹¹¹. Hâkim, TMK kapsamında tedbir nafakasına hükmedilip hükmedilmediğini araştırarak, şayet hükmedilmemiş ise şiddet mağdurları lehine re’sen tedbir nafakası ödenmesine karar verebilir¹¹².

1.5.2.1.2. İştirak Nafakası

İştirak nafakası, TMK’nın 182. maddesinin 3. fıkrasında yer almakta ve evliliğin butlanı, ayrılık ya da boşanma sonucunda velayet hakkı kendisine bırakılmamış olan eşin, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine mali gücü oranında katılması esasına dayanmaktadır¹¹³. Boşanma, evlilik ilişkisini resmen ortadan kaldırmakla birlikte anne ve babanın, çocuğun geçim ve eğitim masraflarını karşılama yükümlülüğünü sona erdirmemektedir. Zira bu yükümlülük velayete bağlı değildir, anne ve baba olmanın bir sonucudur. Boşanmadan önce anne ve baba bu yükümlülüklerini birlikte yerine getirmekte iken, boşanma gerçekleştikten sonra çocuğun velayeti anne veya babadan birine verildiğinden bu yükümlülüğün birlikte ifası imkânsızlaşır. Çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi için gerekli masraflar öncelikle velayet kendisine bırakılmış olan ebeveyne

¹¹¹ Simge Saraçoğlu, "6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Yasa Kapsamında Tedbir Nafakasına Hükmedilmesinin Koşulları", *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(2-2), 2016, 487; Ebru Ceylan, "6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’a Göre Kanun Kapsamına Girenlerin Korunmasıyla İlgili Değerlendirmeler", *İstanbul Barosu Dergisi*, 91(1), 2017, 17; Oğuzhan Tuna, *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Kapsamı ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, 42.

¹¹² Osman Duran, *Medenî Usûl Hukukunda Taleple Bağlılık İlkesi: -Medeni Usul Hukuku Monografileri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, 287; Ekrem Kurt, "Boşanma Davasında Hâkimin Alacağı Geçici Önlemler (MK m.169)", *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 2014, 107; Ceylan, *Ailenin Korunması*, 23; Tuna, 86.

¹¹³ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 2. Basım, Turhan Kitabevi, 2016, 195; Öztan, 795. Yargıtay 2. H.D. 04/02/2020-2019/7932 E. 2020/771 K. “...boşanma veya ayrılık vukuunda çocuk kendisine tevdi edilmemiş taraf gücüne göre onun bakım ve eğitim giderlerine katılmakla yükümlüdür. Bu hususu hâkim görevi gereği kendiliğinden dikkate alması gerekmektedir”; www.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 12.05.2023).

aittir. Diğer ebeveyn ise bu masraflara mali gücünün elverdiği ölçüde hâkimin belirlediği oranda katılacaktır¹¹⁴.

Boşanma davasında hâkim, taraflar herhangi bir talepte bulunmasalar dahi, çocuğun üstün yararı ilkesi gereğince kendiliğinden iştirak nafakasına karar vermekle yükümlüdür¹¹⁵. Zira iştirak nafakası, çocuğun bakım, barınma, eğitim ve öğretim, sağlık ve ulaşım gibi temel ihtiyaçlarına bir katkıdır ve kamu düzeninden sayılmaktadır¹¹⁶. Kamu düzeninden sayıldığı için de iştirak nafakasından önceden feragat etmek mümkün değildir. Nitekim Yargıtay da 2010 yılında vermiş olduğu bir kararında¹¹⁷, boşanma davası sırasında annenin velayeti kendisinde bulunan çocuğunun menfaatine aykırı olarak iştirak nafakasından feragat etmesinin geçersiz olduğuna karar vermiştir. Zira Yargıtay’a göre iştirak nafakası her an doğup işleyen haklardandır. Bu nedenle henüz doğmamış bir alacak hakkından feragat etmek mümkün değildir¹¹⁸.

Velayet hakkı kendisine verilen taraf, iştirak nafakasını istemediğini açıkça beyan etmiş ise iştirak nafakasına karar verilemez¹¹⁹, fakat sonradan iştirak nafakası için tekrar talepte bulunulması mümkündür¹²⁰.

İştirak nafakası talep etme hakkı, çocuğun velayet sahibi kişinin yanında bulunması ile birlikte; evlilik dışı ilişkiden doğan çocuklar açısından iştirak nafakası talep etme

¹¹⁴ Ruhi, Ruhi, 64.

¹¹⁵ Hamzaçebi, 39.

¹¹⁶ <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2012-21595-k-2012-25124-t-6-12-2012> (Erişim Tarihi: 30.05.2023), Yargıtay 3.H.D. E.2012/21595, K. 2012/25124, T. 06.12.2012: “Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katkıda bulunması gerekir. Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderlerin ana-baba tarafından müşterek karşılanması da ilke olarak kabul edilmiştir (TMK. 327 md.). Bu nedenledir ki, iştirak nafakasının çocuğun yaşı, eğitim durumu, günün ekonomik koşullarındaki paranın alım gücü ile genel ihtiyaçlarına uygun olarak ana-babanın mali durumları da gözetilerek takdiri gerekir”.

¹¹⁷ Yargıtay 3. HD. T.13.09.2010 E. 2010/9685 K. 2010/13957. Sıla Tuna, “Boşanmanın Mali Sonuçlarından İştirak ve Yoksulluk Nafakası”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 89 (3), 2015, 300.

¹¹⁸ Ebru Ceylan, “İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, *TBB Dergisi* (133), 2017, 306. Nafaka hakkından feragat ile ilgili olarak bkz. Eray Aksın Atar, “Nafakadan Feragat”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Cevdet Yavuz’a Armağan)*, 22 (3), 2016, 251-268.

¹¹⁹ Yargıtay 2. HD 24.03.2004, 2756/3727 esas ve karar sayılı hükmüne göre, aile mahkemesi hâkimi iştirak nafakası istenilmediği açıklanmışsa istemle bağlı kalmalıdır: “Davalı 22.1.2004 tarihli oturumda, çocuklar için iştirak nafakası istemediğini beyan etmiştir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 74. maddesi nazara alınmadan istek dışına çıkılarak, çocuklar için iştirak nafakası tayini doğru değildir”, Doğan, İ, 68.

¹²⁰ Ruhi, Ruhi, 72.

hakkı ise, babalık davası açılmış olması durumunda davanın kesinleştiği tarih itibarıyla doğmaktadır¹²¹.

Hâkim, iştirak nafakasının miktarını tayin ederken bazı hususları göz önünde bulundurmalıdır. Bu hususlar; çocuğun ihtiyaçları (beslenme, barınma, eğitim, sağlık gibi temel giderler), nafakayı ödeyecek eşin ekonomik gücü ve velayet hakkı kendisinde bırakılan eşin ekonomik gücüdür¹²². Bu unsurlar dikkate alınmaksızın hükmedilen bir nafaka, taraflar açısından mağduriyete sebep olabileceği için hakkaniyete aykırı olarak kabul edilecektir.

İştirak nafakası kanun gereği (TMK, m. 182/2) anne ve babanın bakım yükümlülüğünden kaynaklandığı için nafaka talebinde bulunan çocuğun ayrı bir gelirin olması, maddi açıdan zor durumda olmaması, tüm ihtiyaçlarının diğer ebeveyn tarafından karşılanıyor olması, iştirak nafakasının reddini gerektirmemektedir. Şayet tarafların müşterek evliliklerinden birden fazla sayıda henüz reşit olmamış çocukları bulunuyor ise hâkim, hangi çocuk için ne kadar nafakaya hükmettiğini kararında ayrı ayrı göstermelidir¹²³.

TMK'nın 331. maddesinde nafaka miktarının yeniden belirlenmesi veya nafakanın kaldırması düzenlenmiştir. Bu hüküm doğrultusunda iştirak nafakasının miktarı değişen koşullar doğrultusunda¹²⁴ artırılabilir veya azaltılabilir¹²⁵.

İştirak nafakası ödeme yükümlülüğü, nafaka alacaklısı olan çocuk ergin olduğunda sona ermektedir (m. 328/1). Fakat çocuk ergin olduktan sonra da eğitimine devam etmekte ise, anne ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler (m. 328/2).

¹²¹ Ruhi, Ruhi, 73.

¹²² Hamzaçebi, 39.

¹²³ İnal, 209; Hamzaçebi, 40; Doğan, 71.

¹²⁴ Örneğin, borçlunun sonradan başka çocuklarının olması iştirak nafakasının azaltılması için, nafaka alacaklısı olan çocuğun eğitim giderlerinin artması ise nafaka miktarının artırılması için haklı sebep oluşturabilir. Nafaka artırımının da azaltılmasının da hakkaniyete uygun olarak yapılması gerekmektedir. Yargıtay. 3. HD, 11.09.2012 T., 2012/12330 E., 2012/18500 K.: "İştirak nafakası; çocuğun yaşı, eğitim durumu, günün ekonomik koşulları ile genel ihtiyaçlar ve ana-babanın mali durumlarına göre takdir edilir. Mahkemece, nafaka takdir edilirken; çocuğun yaşı ve ihtiyaçlarının yanında, ana-babanın gelir durumu da gözetilmeli ve nafaka yükümlüsünün (babanın) gelir durumu ile orantılı olacak şekilde hakkaniyete uygun bir nafakaya hükmedilmelidir. Somut olayda, nafaka yükümlüsünün (dâvalı babanın) gelir durumu nazara alındığında; artırılan iştirak nafakası miktarı çok fazla olup, TMK'nun 4.maddesinde vurgulanan hakkaniyet ilkesine aykırı görülmüştür Mahkemece, yukarıda açıklanan hususlar gözetilmeksizin, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir (...)" Karar için ayrıca bkz. Bozdağ, 66.

¹²⁵ Doğan, İ, 71.

Ergin olan çocuğun eğitiminin devam etmesi sebebiyle anne veya babasının devam eden bakma yükümlülüğü¹²⁶ konusunda Yargıtay'ın birbiri ile çelişen kararları bulunmaktadır¹²⁷. Nitekim bu durum doktrinde de görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. Bir görüşe¹²⁸ göre, ergin olmadan önce alınan iştirak nafakası, ergin olunduktan sonra eğitime devam edilmesi halinde kesintiye uğramaksızın devam etmektedir ancak hukuki niteliği yardım nafakasına dönüşmüştür. Şayet çocuk bu nafakayı reddederse sonradan dava yolu ile tekrar kendisi için bu nafakanın ödenmesini talep edemez. Diğer görüşe¹²⁹ göre, iştirak nafakası çocuğun ergin olması ile sona ermektedir. Bu sebeple eğitiminin devam etmesi, iştirak nafakasının sona ermesine engel olmayacaktır. Bu durumda eğitime devam etmekte olan reşit çocuğun yeni bir dava açma suretiyle yardım nafakası talebinde bulunması gerekmektedir¹³⁰.

Kanaatimizce, ergin olmadan önce alınan iştirak nafakasının, ergin olunduktan sonra eğitime devam ediliyor olması durumunda kesintiye uğramadan devam etmesi, hem usul ekonomisi açısından hem de eğitim gören çocuğun mağdur olmaması açısından önemlidir. Eğitime devam eden çocuğu yeniden bir dava açarak nafaka talebinde bulunma zahmetine sokmamak ve mahkemelerin de iş yükünü gereksiz yönde arttırmamak açısından bu yönde TMK'nın 328. maddesinde daha açıklayıcı ve görüş ayrılıklarının önüne geçecek bir düzenlemenin yapılmasını gerekli görmekteyiz.

¹²⁶ Bu konu hakkında geniş bilgi için bkz. K. Ali Sonat, "Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 2013, 235-291. Ontario Temyiz Mahkemesi'nin 2006 tarihli bir kararı özetle şu şekildedir (Lewi v. Lewi 80 O.R. (3d) 321): "Bir ebeveynin yetişkin bir çocuğun, ortaöğretim sonrası eğitim masraflarına makul ölçüde katkıda bulunma yükümlülüğü vardır. Ancak bu yükümlülüğün bahsedebilmek için, ebeveynlerin bu masrafları karşılama imkânının bulunması gerekmektedir. Ayrıca bu yükümlülük eğitim masraflarının tamamını karşılamayı gerektirmez". Karar için bkz. <https://www.canlii.org/en/on/onca/doc/2006/2006canlii15446/2006canlii15446.html> (Erişim Tarihi: 23.02.2024)

¹²⁷ Yargıtay'ın birbirleri ile çelişen farklı kararları için bkz. Samet Can Olgaç, "Ergin Olup da Eğitime Devam Eden Çocuk Lehine İştirak Nafakasının Devamı Üzerine Yargıtay Kararları Işığında Genel Bir Değerlendirme", *Terazi Hukuk Dergisi*, 7 (73), 2012, 26-27.

¹²⁸ Nihat Yavuz, *Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar*, Turhan Kitabevi, Ankara 2008, 441; Öztan, 475; Bozdağ, 68.

¹²⁹ Bu görüş son yıllarda Yargıtay tarafından kabul görmektedir. Yargıtay 2. HD, 12.9.2012 T., 2012/14566 E., 2012/21053 K: "Çocuk üzerindeki kanuni velayet hakkı çocuğun ergin olmasıyla sona ermiş olan annenin babadan çocuk adına nafaka talep etmesi yasal olarak mümkün değildir. Çocuk tarafından açılmış bağımsız bir yardım nafakası (TMK. m. 364) dâvası da bulunmamaktadır. Bu husus gözetilmeden tarafların ergin olan çocuğu için dâva tarihinden itibaren tedbir, kararın kesinleşmesinden sonra da iştirak nafakasına hükmedilmesi doğru bulunmamıştır". Karar için ayrıca bkz. Bozdağ, 60.

¹³⁰ Osman Oy, *Boşanmanın Hukuki Neticeleri Nafaka, Tazminat- Velayet- Mal Paylaşımı ve Aile Konutu*, Beta Yayınevi, İstanbul 2008, 7; Ceylan, 185; Özügür 192; Bozdağ, 69.

1.5.2.1.3. Yoksulluk Nafakası

Evlilik birliğinin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için eşler, birbirlerine karşı maddi ve manevi yardım ile bakım ve gözetim yükümlülüğü altındadırlar (m. 185). Evlilik birliği içerisindeki yükümlülöklere uyma zorunluluğunun yanı sıra, bazı hukuk sistemlerinde¹³¹ evlilik birliği sona erdikten sonra da eşlerin birbirlerine mali yardımda bulunma yükümlülüğü getirilmektedir¹³². Bu yükümlülüğün temeli, evlilik sonrası dayanışma fikrine dayanmaktadır¹³³. Yoksulluk nafakası Türk hukukunda “yoksulluk nafakası”¹³⁴ başlığı altında TMK’nın 175. maddesinde yer almaktadır. Söz konusu maddede yer alan hükme göre yoksulluk nafakası; boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan tarafın, kusuru daha ağır olmamak şartıyla diğer taraftan mali gücü nispetinde isteyebileceği bir nafakadır¹³⁵.

Evliliğin sona ermesi sebebiyle yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için bazı koşullar aranmaktadır. Bu koşullardan biri, nafaka isteminde bulunan eşin, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olmasıdır. Burada dikkat edilmesi gereken iki husus bulunmaktadır. İlk husus, yoksulluğa düşme durumu boşanma neticesinde vuku bulmalı, yoksulluğa düşen taraf içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklar nedeniyle veya iflası ya da dolandırılması gibi sebeplerle yoksul hale gelmemiş olmalıdır. Bu sebeplerle yoksulluğa

¹³¹ Farklı hukuk sistemlerinde nafaka kurumuna yaklaşım hakkında geniş bilgi için bkz. Betül Özlük, “Modern Nafaka Düzenlemeleri ve Türk Hukukunda Revizyon Gereği”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 13 (147), 40-47.

¹³² Ahmet Kalender, *Türk Aile Hukukuna Boşanma Nafakası (Yoksulluk Nafakası)*, Adalet Yayınevi, 2021, 201; Dural/Öğüz/Gümüş, 2022, 157.

¹³³ Ali Demirbaş, “Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 2018: 226; Gediz Kocabaş, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler,” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 2013, 360; Şükran Şıpka, “Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım,” *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye 80. Yıl Armağanı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, 16.

¹³⁴ Türk Medeni Kanunun’da “yoksulluk” kavramından ne anlaşılması gerektiği yönünde bir açıklık bulunmamaktadır. Ancak Yargıtay HGK T.12.09.2012 ., E.2012/2-387, K. 2012/551 kararında yoksulluğa düşme kavramı şu şekilde ifade edilmiştir; “...maddede geçen yoksulluğa düşme kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda yasal bir tanım olmaması karşısında bu husus yargısal uygulamada kurallara bağlanmıştır (...) yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireylerin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların yoksul kabul edilmesi gerektiği benimsenmiştir”; Bozdağ, 75.

¹³⁵ Mutlak butlan ve nisbi butlan halleri nedeniyle evliliğin sona ermesi için de TMK m. 156 uyarınca hâkimin kararı gerekmektedir. Hâkim tarafından evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde, evlenirken iyiniyetli bulunan eş, evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu korur ve nafaka hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK m. 158). Bu sebeplerle evliliğin mutlak veya nisbi butlan nedeniyle sona ermesi halinde de, yoksulluğa düşecek olan ve kusuru daha ağır olmayan eşe, diğer eş tarafından nafaka ödenmesi gerekir.

düşülmesi durumunda yoksulluk nafakasına hükmedilemeyecektir¹³⁶. İkinci husus ise, boşanma sonucu meydana gelen bu yoksulluğun gerçek bir yoksulluk olmasıdır. Başka bir ifadeyle, nafaka talebinde bulunan eşin boşanmadan önceki hayat tarzına oranla daha düşük ekonomik koşullar içerisinde olması gerçek bir yoksulluk olarak kabul edilmemektedir¹³⁷. Zira yoksulluk nafakasının amacı, yoksulluğa düşen eşin refah içerisinde yaşaması veya evli olduğu dönemdeki hayat standardını devam ettirmesi değildir¹³⁸. Ancak bazı yazarlar, boşanma neticesinde düşülen yoksulluğun büyük olması gerekmediğini, normal düzeydeki bir yoksulluğun yeterli olduğunu savunmaktadırlar¹³⁹. Meyer'e göre, evlilik bir kişinin yaşamını etkileyecek nitelikteyse, ihtiyaç belirlenirken evlilik içerisindeki standart dikkate alınmalı, ancak evlilik yaşamı etkilemeyecek nitelikte ise bu durumda evlilik öncesi yaşam standardı dikkate alınmalıdır¹⁴⁰.

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için aranan koşullardan diğeri, nafaka isteyen eşin diğer eşten daha ağır kusurlu olmamasıdır¹⁴¹. Kanun koyucu, kendisinden yoksulluk nafakası talep edilen eşin kusurlu olmasını aramamaktadır¹⁴². Dolayısıyla eşlerden biri boşanmada kusursuz olsa dahi diğer şartların varlığı halinde nafaka ödemek durumunda kalacaktır ancak bu durumda nafaka talep eden eşin de boşanmada kusursuz olması gerekmektedir¹⁴³. Yoksulluk nafakasına hükmedilirken hâkim, somut olayın özelliklerini dikkate alarak nafaka talep eden eşin kusurunun diğer eşe nazaran daha ağır olup olmadığına karar verecektir¹⁴⁴. Hâkim, yaptığı değerlendirme neticesinde her iki

¹³⁶ Aydın Zevkliler, Şeref Ertaş, Ayşe Havutçu, Damla Gürpınar, *Medeni Hukuk Temel Bilgiler (8. Bası)*, Turhan Kitabevi, Ankara 2013, 49; Serap Helvacı, Fulya Erlüle, *Medeni Hukuk, Medeni Hukuka Giriş, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku* (3. Baskı), Legal Yayıncılık, İstanbul 2014, 168; Ceylan, 108; Mecit, 49.

¹³⁷ Ruhi, Ruhi, 45.

¹³⁸ Mecit, 40. Yargıtay HGK, 06.02.2020 tarihli kararında, yoksulluk nafakasının amacının hiçbir zaman nafaka alacaklısını zenginleştirmek olmadığını, boşanma neticesinde yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerini karşılamak olduğunu belirtmiştir. İlgili karar için bkz. Ayça Özdoğan (ed.), Aydan Düzgünkaya, *Aile Hukuku Davaları Hakkında Hukuk Genel Kurulu (HGK) Kararları*, Aristo Yayınevi, 2020, 132.

¹³⁹ Akıntürk, 302.

¹⁴⁰ Karin Meyer (Çev: Kıvılcım Bilgen), "İsviçre'de Eş ve İştirak Nafakası", *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (3), 2014, 194.

¹⁴¹ Hayrunnisa Özdemir, "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu", *Türk Medeni Hukuku Çerçevesinde Aile Hukukunda Güncel Meseleler Sempozyumu* (Ed. Yasemin Güllüoğlu Altun), On İki Levha Yayıncılık, Ocak 2021, 27.

¹⁴² Metin İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, Seçkin Yayınevi, Erzurum 2017, 252.

¹⁴³ Esra Fırtına, *Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası*, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, 97.

¹⁴⁴ <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2007-10518-k-2008-9334-t-25-6-2008> (Erişim tarihi: 23.02.2024), Yargıtay 2. H.D., E. 2007/10518, K. 2008/9334, T. 25/6/2008: "...evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan olaylarda eşine ağır hakaretlerde bulunan davalı kadının daha fazla kusurlu olduğu anlaşılmaktadır. Ağır kusurlu eş yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemez. Türk Medeni Kanununun 175. madde koşulları oluşmamıştır".

tarafın da eşit kusurlu olduğuna kanaat getirirse hakkaniyet gereği nafakaya hükmetmelidir¹⁴⁵.

Hükmedilen yoksulluk nafakası miktarının nafaka yükümlüsünün mali gücü ile orantılı olması gerekmektedir. Yoksulluk nafakasının miktarı tespit edilirken nafaka yükümlüsü olacak eşin mali gücü dikkate alınarak, nafaka talebinde bulunan eşin zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak ölçüde hakkaniyet ve ölçülülük ilkeleri çerçevesinde bir belirlemede bulunulmalıdır¹⁴⁶. Kendisinden nafaka talep edilen kişinin hiç ödeme gücünün bulunmaması durumunda nafakaya hükmedilemeyeceği¹⁴⁷ gibi, nafaka yükümlüsünün varlıklı olması da nafaka talep eden kişinin yoksulluğunu giderecek miktardan daha fazla tutarda bir nafaka ödeme yükümlülüğü altına sokulmasına sebep olmayacaktır¹⁴⁸.

Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için aranan koşullardan biri de, boşanma neticesine yoksulluğa düşecek eş tarafından bu yönde bir talepte bulunulmasıdır. İştirak ve tedbir nafakalarının aksine yoksulluk nafakasına re'sen hükmedilemez¹⁴⁹. Hâkim, talep doğrultusunda taleple ilgili olumlu veya olumsuz bir karar vermek zorundadır¹⁵⁰. 743 sayılı mülga TMK'nın aksine günümüzde yoksulluk nafakası talep etme hakkı eşitlik prensibine uygun şekilde aynı şartlar altında hem kadınlara hem de erkeklere tanınmıştır. Hâlbuki 743 sayılı mülga TMK'da kanun koyucu kendisinden yoksulluk nafakası istenecek taraf bakımından farklı bir düzenleme getirerek, boşanma yüzünden yoksulluğa

¹⁴⁵ Yargıtay 2. HD.14.05.2014 T. 2014/364 E. ve 2014/11192 K. : “*Mahkemenin de kabulünde olduğu gibi boşanmaya sebep olan olaylarda taraflar eşit kusurludur. Yargılama sırasında davalının çalışmadığı ve herhangi bir gelirin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesi koşulları gerçekleşmiştir.*”

Kadın için uygun miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerekirken, yazılı gerekçe ile yoksulluk nafakası talebinin reddi doğru görülmemiştir.”

¹⁴⁶ Fırtına, 98.

¹⁴⁷ Anayasa Mahkemesi kararında da bu husus açıkça ifade edilmiştir, AYM, T. 17.5.2012 - E. 2011/136 – K. 2012/72 (RG: T. 26.06.2012– S. 28335): “*Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasının yanı sıra, nafaka talep edilen eşin de nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması gerekmektedir.*”

¹⁴⁸ Dural/Öğüz/Gümü, 158.

¹⁴⁹ Emrah Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5 (2), Güz 2018, 244; Öztan, 836; Özü, 501; Fırtına, 99; Demir, s. 44; Helvacı, Erlüle, 168; Ceylan, 107. YHGK, T. 31.01.2008, E. 2008/2-51, K. 2008/87 : “*Somut olayda; davacı -karşı davalı kadın, yargılamanın hiçbir aşamasında yoksulluk nafakası talebinde bulunmamış olup, talep olmadığından yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkün değildir*” (Kazancı Bilişim – İctihat Bilgi Bankası / 13.05.203).

¹⁵⁰ Yargıtay 2. H.D. 12.05.2014 T. 2014/363 E. ve 2014/1096425 K: “*Davacının, yoksulluk nafakası ve manevi tazminat talepleri hakkında olumlu veya olumsuz bir hüküm kurulması gerekirken, bu hususlarda hüküm tesis edilmemiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bu husus bozmayı gerektirmiştir.*” Demir, 45.

düşecek olan kadının yoksulluk nafakası talebinde bulunabilmesi için, erkeğin refah içinde bulunması şartını aramaz iken aynı durumda olan erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının refah halinde bulunması şartını aramakta idi¹⁵¹.

Yoksulluk nafakasına ilişkin talep boşanma davası ile birlikte veya sonradan açılacak olan nafaka davasıyla ileri sürülebilmektedir. Boşanma davası ile birlikte ileri sürülmeyen yoksulluk nafakası talepleri için TMK'nın 178. maddesinde “*boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl*” olmak üzere bir süre belirlenmiştir. Bu süre geçtikten sonra ileri sürülen talepler için davalı zamanaşımı def'inde bulunabilecektir¹⁵².

Yoksulluk nafakasına ilişkin talep ileri sürülürken “miktarın” açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Şayet talepten yoksulluk nafakasının miktarı açıkça anlaşılmıyor ise hâkim, miktarı talep sahibine açıklamalıdır¹⁵³. Ayrıca hâkimin onay vermesi şartıyla taraflar yoksulluk nafakası miktarını aralarında kararlaştırabilirler.

Yoksulluk nafakası TMK'nın 175. maddesine göre süresizdir. Başka bir ifadeyle nafaka ödeme yükümlülüğü taraflardan biri ölünceye kadar devam etmektedir. Taraflardan birinin ölmesi durumunda ise nafaka ödeme yükümlülüğü kendiliğinden kalkmaktadır. Ancak TMK'nın 176. maddesinin 3. fıkrasında nafakanın daha önce sona ermesine sebep olacak haller düzenlenmiştir. Buna göre, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi, evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluk halinin ortadan kalkması veya haysiyetsiz hayat sürmesi durumunda yoksulluk nafakası hâkim kararıyla kaldırılmaktadır¹⁵⁴.

Yoksulluk nafakasının süresizliği meselesi günümüzde oldukça tartışılan bir mesele haline gelmiştir. Dolayısıyla yoksulluk nafakasının süresine ilişkin günümüze kadar hangi süreçlerden geçildiğinin izahı önem arz etmektedir. 743 sayılı mülga TMK'nın 144. maddesinde “*kabahatsiz olan karı yahut koca, boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi kudreti ile mütenasip bir surette bir sene müddetle nafaka itasına mahkûm edilebilir*” hükmü yer almakta idi. Bu düzenlemeden mülga TMK'da yoksulluk nafakasının bir yıllık süre sınırına tabi

¹⁵¹ Kulaklı, 251.

¹⁵² Kulaklı, 244.

¹⁵³ Helvacı, Erlüle, 181; Ruhi, Ruhi, 51.

¹⁵⁴ Remzi Demir, “Yoksulluk Nafakasının Süresizliğinin Önemi”, *Türk Medeni Hukuku Çerçevesinde Aile Hukukunda Güncel Meseleler Sempozyumu*, (Ed. Yasemin Güllüoğlu Altun), On İki Levha Yayıncılık, Ocak 2021, 198.

tutulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Hükümdeki bu sınırlama, hükmün varoluş amacıyla bağdaşmadığı ve hakkaniyete aykırı olduğu gibi gerekçelerle eleştirilmekte idi¹⁵⁵. Bu eleştiriler neticesinde, 1988 tarihinde bu hükümde değişiklik¹⁵⁶ yapılarak, “boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir” düzenlemesi getirilmiştir¹⁵⁷. Daha sonra yürürlüğe giren 4721 sayılı TMK’ da aynı esas devam ettirilerek yoksulluk nafakasının süresizliği kuralı kabul edilmiştir.

Günümüzde Kara Avrupası hukukuna dâhil olan ülkelerin mevzuatlarına bakıldığında “evlilik sonrası dayanışma” ilkesinin benimsenmediği, tam tersi eşler arasındaki bağın en kısa sürede sona erdirilmesi düşüncesine dayanan “*clean break*” ilkesinin benimsendiği görülmektedir¹⁵⁸. *Clean break* ilkesi, boşanan taraflar arasındaki ekonomik ilişkilere ve uyumsuzluklara kesin olarak son verilmesi işlevini üstlenmekte ve çok uzun yıllar boyunca devam edebilecek yoksulluk nafakası ödeme yükümlülüğünün önüne geçilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu ilkeye göre yoksulluk nafakasının amacı, evliliğin sona ermesi nedeniyle yoksulluğa düşen tarafı mümkün olan en kısa süre içerisinde ekonomik özgürlüğüne kavuşturmaktır¹⁵⁹.

Kanaatimizce, Türk hukukunda nafakaya ilişkin temel düzenlemelerin özellikle yoksulluk nafakasında süre meselesinin değişikliğe ihtiyacı vardır. Evliliğin süresi, tarafların yaşları, eğitim seviyeleri, gelir durumları ve içerisinde bulundukları sosyal çevreleri dikkate alınarak *clean break* ilkesinin Türk hukukunda tamamen göz ardı edilmeyerek uygulanması¹⁶⁰ ve bu yönde hâkime takdir hakkı tanıyarak somut olayın özelliklerine göre, yoksulluk nafakasında süre meselesinin hakkaniyete ters düşmeyecek

¹⁵⁵ Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Aile Hukuku* (3. Baskı), Filiz Kitabevi, İstanbul 1986, 399.

¹⁵⁶ Buna ilişkin değişiklik 3444 sayılı 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin ve 818 Sayılı Borçlar Kanununun 49 uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun ile yapılmıştır. (R.G: 12.05.1988-19812). 3444 sayılı Kanunun gerekçesine göre, bir yıllık süre adalete uygun düşmediği için kaynak İsviçre Medeni Kanunu’nun 152. maddesine uygun olarak süresiz nafaka mecburiyeti esası kabul edilmiştir. Gerekçe için bkz. <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723m.htm> (Erişim Tarihi: 13.05.2023).

¹⁵⁷ Seda Baş, Nisa Özcan, “Yoksulluk Nafakasında Süre Sorununun Anayasal ve Medeni Hukuk Boyutuyla Tartışılması ve Bir Öneri Olarak Boşanma Tazminatı”, *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2022/1, 341.

¹⁵⁸ Jens M. Scherpe, “The Financial Consequences of Divorce in a European Perspective”, *European Family Law*, 2016, 10.Baş, Özcan, 344; Dural/Öğüz/Gümüş, 160.

¹⁵⁹ Kocabaş, 364.

¹⁶⁰ TMK’da bu yönde düzenleme yapılması gerektiği hakkında görüş için bkz. Mustafa Şahin, “Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m.175-ZGB m. 125), *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XXI (3), 2017, 104.

şekilde çözümlenmesi gerekmektedir. Uygulamada TMK'nın 175. maddesindeki "süresizlik" hususu emredici olarak yorumlanmakta ve bu yönde hâkimlere takdir yetkisi verilmemektedir¹⁶¹.

TMK'nın 175. maddesindeki düzenlemeye rağmen şayet taraflar, yoksulluk nafakasının belirli bir süre ödeneceği konusunda anlaşılırsa ve bu anlaşma mahkeme tarafından karara bağlanırsa, bu takdirde sürenin sona ermesiyle birlikte yoksulluk nafakası ödeme borcu da sona erecektir¹⁶².

1.5.2.2. Yardım Nafakası

Aile olmak; aile üyeleri arasında karşılıklı dayanışmayı ve yardımlaşmayı, zor günlere birlikte göğüs germeyi gerektirmektedir. Zor durumda olan bir aile üyesine yardım etme, hem ahlaken hem vicdanen bir yükümlülüktür¹⁶³. Bu yükümlülük TMK'nın 364, 365 ve 366. maddelerinde hukuken de düzenlenmiştir. Kanunun 364. maddesine göre, herkes yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. Kanunda yer verilen bu yükümlülük yardım nafakası olarak adlandırılmaktadır.

¹⁶¹ Yargıtay, yerleşmiş içtihatlarında yoksulluk nafakasının süresiz olma niteliğini vurgulamakta ve bir süre tayin edilmek suretiyle verilen yerel mahkeme kararlarını bozmaktadır. Örneğin, yoksulluk nafakasını 4 yıllla sınırlandıran Kadıköy 2. Aile Mahkemesi'nin 15.02.2012 tarihli ve 1080/164 sayılı kararı, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından "*kanunda nafakanın süresiz olmasının açıkça öngörüldüğü, kanunun hâkime nafakanın süresiyle ilgili herhangi bir takdir hakkı vermediği*" gerekçesiyle bozulmuştur. Kürşat Yağcı, "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu", *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 76/1, 335.

Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesi Anayasaya aykırılık iddiası ve iptal istemi ile Anayasa Mahkemesi'ne taşınmış fakat Mahkeme yoksulluk nafakasının sosyal dayanışma ve ahlaki düşüncelerin bir sonucu olduğunu, süresizlik kaydının sosyal bir hukuk devletinin gereği olduğunu vurgulayarak Anayasa'ya herhangi bir aykırılık oluşturmadığı sonucuna varmıştır. Ancak kararda karşı oy da bulunmaktadır. Karşı oy gerekçesi " ...*Türk Medeni Kanunu'nda yardım nafakası için herhangi bir süre şartı öngörülmemişken, bakım nafakasının bir türü olan yoksulluk nafakasının kanunda belirtilen şartlar dahilinde süresiz talep edilebileceğinin öngörülmesi Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan "sosyal hukuk devleti" ilkesine aykırıdır....Tarihin hiçbir döneminde hiçbir hukuk sistemi boşanan eşlerden biri yoksulluğa düşecek diye diğeri için ömür boyu sürebilecek yoksulluk nafakası yükümlülüğünü öngörmüştür. Dolayısı ile yoksulluk nafakasının süresiz uygulanmasının nedeni ahlaki ve sosyal gerekçelerle açıklanamaz. Ancak aynı zamanda toplumsal bir olgu olan ve devletin aktif olarak mücadele etmesi gereken yoksulluğun sorumluluğunun, boşanan taraflardan birisinin üzerine ömür boyu yüklenmesi, kanımca, sosyal devlet ilkesine, hakkaniyete ve mantığa da uygun bir çözüm değildir.*" Özdemir, Süresizlik Sorunu, 33-34.

Anayasa Mahkemesi kararı için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm> (Erişim Tarihi: 13.05.2023).

¹⁶² Öztan, 855; Fırtına, 126.

¹⁶³ Ruhi, Ruhi, 86; Bozdağ, 93.

Kanunun 364. maddesinde nafaka yükümlüsü olan kişiler, üstsoy ve altsoy kan hısımları ile kardeşlerdir. Yardım nafakası çift yönlü bir nafakadır. Başka bir ifadeyle, yardım nafakasından her iki taraf da birbirine nafaka vermekle yükümlüdür. Nasıl ki anne ve baba yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan altsoyuna nafaka vermekle yükümlü ise, evlat da anne babasına nafaka vermekle yükümlü olabilir¹⁶⁴. Evlat edinme ilişkisi ile birlikte evlat edinen ile evlatlık arasında soy bağı ilişkisi kurulduğu andan itibaren, nafaka yükümlülüğü de doğmaktadır. Evlat edinilenin biyolojik anne ve babası ile hısımlık ilişkisi sona ermediği için nafaka yükümlülüğü de ortadan kalkmamakta ancak, ikinci dereceye inmektedir¹⁶⁵.

Kardeşler arasındaki yardım nafakası yükümlülüğü farklı düzenlenerek kardeşlerin nafaka yükümlülükleri refah içerisinde bulunması koşuluna bağlanmıştır (TMK, m. 364/2). Refah içinde olma kriterinin objektif bir tanımı olmasa da uygulamada yargı kararları¹⁶⁶ ve ayrıca doktrinde ileri sürülen görüşler ile bazı tespitler yapılmıştır. Yargıtay'ın bir kararına¹⁶⁷ göre refah içerisinde olma; “ ...geliri, çevresi ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli bulunma ve ihtiyacı dışında bulunan her şeyi elde edebilecek bolluk ve zenginlik içinde olma...” şeklinde tanımlanmıştır. Doktrinde de benzer tanımların yapıldığı görülmektedir. Yapılan tanımlardan birine göre, *bir kimsenin geliri ile kendisinin ve ailesinin ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra elinde geriye gönlünce harcayabilecek bir şey kalıyor ise ve ayrıca nafakayı ödediği takdirde bu parayı harcama imkânından yoksun olmuyor ise bu kişi refah içinde sayılır*¹⁶⁸.

Yardım nafakası davalarında davacı; üstsoy, altsoy ve kardeşler dışında kurumlar da olabilmektedir. TMK'nın 366. maddesine göre, korunmaya muhtaç kişilerin bakımı, bununla yükümlü kurumlar tarafından sağlanmakta ise, bu kurumlar, yaptıkları masrafları nafaka yükümlüsü hısımlardan isteyebilirler.

¹⁶⁴ Heidemarie Schloms (çev. Hasan Seçkin Ozanoğlu), “Alman Hukukunda Çocukların Nafaka Hakkına, Özellikle Adli Memurlar Tarafından Yüklenen Görevler Bakımından Genel Bir Bakış”, *AÜHFD*, 50 (1), 2001, 153.

¹⁶⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, 383.

¹⁶⁶ Nafaka talep edilen kardeşin refah içerisinde olup olmadığına hâkim her somut olayın özelliklerini dikkate alarak karar verecektir (kural içi boşluk). Abdulkarim Yıldırım, *Türk Aile Hukuku*, (Güncellenmiş 3. Baskı), Monopol Yayınları, Ankara 2020, 167.

¹⁶⁷ Yargıtay 2. H.D.23.03.1974, 191/1961, *Yargıtay Kararları Dergisi* 1977, c. III, 1072.

¹⁶⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, 388; Ruhi, Ruhi, 95.

TMK’da, yoksulluk içerisinde olan bir kişinin yardım nafakası talebinde bulunabileceği birden fazla hısımlı var ise nafakayı talep eden kişinin keyfi olarak bunlardan herhangi birisine başvurmasını engellemek amacıyla 365. maddenin 1. fıkrasında bir düzenleme yapılmıştır. Söz konusu hüküm ile nafaka davasının mirasçılıktaki sıra göz önünde bulundurularak açılması gerektiği düzenlenmektedir. Miras hukukundaki sıra dikkate alındığında, ilk sırada talepte bulunanın alt soyu, ikinci sırada anne ve babası, üçüncü sırada refah içinde olmaları koşuluyla kardeşleri ve son sırada büyük anne ve büyük babası gelmektedir. Nafaka talep edecek kişi, bir ön sırada nafaka borçlusu var iken, sonraki sıralarda bulunan yükümlülere başvuramamaktadır¹⁶⁹. Şayet aynı sırada birden fazla nafaka yükümlüsü var ise bu durumda ödenecek olan miktar, ödeme güçleri oranında aralarında paylaştırılır. Ancak aynı sırada bulunan yükümlülerden birinin mali gücü yetersiz ise hâkim o kişiyi nafaka yükümlülüğünü azaltabilir veya kaldırabilir (m. 365/3).

Yardım nafakasının miktarı, her somut olayın özelliklerine göre değişkenlik gösterebilmektedir. Hâkim, tarafların ihtiyaçları, mali güçleri, dönemin ekonomik şartları ve hakkaniyet ilkesini göz önünde bulundurarak yardım nafakasının miktarını tespit edecektir¹⁷⁰. Ancak bu tespit yapılırken hâkimin de bağlı olması gereken bir kıstas vardır. Bu kıstas TMK’nın 365. maddesinin 2. fıkrasında yer almaktadır. Hükme göre nafaka miktarı, davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın malî gücüne uygun olmalıdır.

Yardım nafakası, taraflardan birinin ölmesi ile kendiliğinden sona ermektedir. Bunun yanı sıra, nafaka alan kişinin evlenmesi, yoksulluğunun sona ermesi, nafaka yükümlüsü kardeş ise refah halinin sona ermesi durumlarında da mahkemeye başvurmak suretiyle yardım nafakası yükümlülüğü sona ermektedir¹⁷¹.

1.5.3. Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Nafaka

Türk milletlerarası özel hukukunda nafakaya ilişkin hükümler 5718 sayılı MÖHUK’un 14 ve 19. maddelerinde yer almaktadır. MÖHUK’un 19. maddesinde

¹⁶⁹ Özügür, 458; Bozdağ, 105.

¹⁷⁰ Yargıtay 3. HD, 10.03.2009 Tarih, E. 2891, K. 3810: "...mahkemece yapılacak iş; davacının geçimi için gerekli davalının geliri ile orantılı olacak şekilde, TMK’nın 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi de gözetilerek uygun bir nafakaya hükmetmek olmalıdır...". <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2013-11313-k-2013-14536-t-22-10-2013> (Erişim Tarihi: 13.05.2023).

¹⁷¹ Ruhi, Ruhi, 103; Dural/Öğüz/Gümüş, 393.

nafakaya ilişkin genel kanunlar ihtilafı kuralı; 14. maddenin 2. ve 4. fıkralarında ise özel kanunlar ihtilafı kuralları düzenlenmektedir.

1.5.3.1. Genel Hüküm

MÖHUK'un 19. maddesine göre ; “*Nafaka talepleri nafaka alacaklısının mutad meskeni hukukuna tabidir*”. Söz konusu hükümde nafaka türüne göre bir ayırım yapılmayarak¹⁷² genel nitelikte bir kanunlar ihtilafı kuralı düzenlenmiştir. Daha önce izah edilen uygulanacak hukuka ilişkin milletlerarası sözleşmelerde de bağlama noktası olarak “*nafaka alacaklısının mutad meskeni hukukunun*”¹⁷³ dikkate alındığı görülmektedir. Bu nedenle MÖHUK'un 19. maddesi ile nafakaya uygulanacak hukuka ilişkin milletlerarası sözleşmeler arasında bir uyum söz konusudur¹⁷⁴.

Türkiye'nin nafaka konusunda taraf olduğu¹⁷⁵ milletlerarası sözleşmelerin, yabancı unsurlu nafaka uyuşmazlıklarında öncelikle uygulanması gerektiği dikkate alındığında, MÖHUK'un 19. maddesinin uygulama alanı oldukça sınırlıdır¹⁷⁶. Özellikle 1973 Tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi'nin *loi uniforme* nitelikte olmasının bir sonucu olarak bu Sözleşmenin, MÖHUK'un nafakaya ilişkin hükümlerinin yerine geçtiği söylenebilir¹⁷⁷. Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerde, sözleşmenin uygulanması noktasında koymuş olduğu çekinceler kapsamında kalan nafaka uyuşmazlıklarında 19. maddedeki genel kural uygulanmaktadır. Örneğin, Türkiye'nin 1973 Tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesine taraf olurken bu Sözleşmenin civar ve sıhri hısımlara uygulanmayacağı yönünde koymuş olduğu çekince nedeniyle, civar ve sıhri hısımlar arasındaki nafaka uyuşmazlıklarında uygulanacak

¹⁷²Yürürlükten kalkan 2675 sayılı MÖHUK'ta, yardım nafakası ayrı bir madde (m. 21) ile düzenlenmekte ve yardım nafakasına ilişkin talepler borçlunun milli hukukuna tabi kılınmakta idi. Ancak 5718 sayılı MÖHUK ile yardım ve bakım nafakası arasındaki ayırım kaldırılmıştır; Tekinalp, Uyanık, 211.

¹⁷³ Bu bağlama noktasının, “*milletlerarası özel hukuk adaletini yerine getirdiği konusunda genel kabul gören kriter*” olarak nitelendirilmesi sebebiyle tercih edilmesi hakkında bkz. Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 236.

¹⁷⁴ Ziya Akıncı, *Milletlerarası Özel Hukuk*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020, 95-96; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 235.

¹⁷⁵ Nafakaya uygulanacak hukuka ilişkin milletlerarası sözleşmeler başlığı altında değindiğimiz Protokole Türkiye'nin taraf olması ihtimalinde, bilhassa 1973 Tarihli Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşmesi büyük ölçüde önemini yitirecek, nafaka uyuşmazlıklarına uygulanacak hukuk konusunda Protokol çoğunlukla MÖHUK madde 19'un yerini alacaktır.

¹⁷⁶ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 235; Mesut Aygün, *Milletlerarası Özel Hukukta Nafakaya İlişkin Yeni Sistem*, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, 28; Çınar, 1512.

¹⁷⁷ Çelikel, Erdem, 323.

hukuk, MÖHUK'un 19. maddesinde yer alan hüküm doğrultusunda tespit edilecektir¹⁷⁸. Bu çerçevede, örneğin iki kardeş arasındaki nafaka yükümlülüklerine¹⁷⁹ uygulanacak hukuk MÖHUK'un 19. maddesine göre belirlenecektir.

Burada atfın dikkate alınıp alınmayacağı noktasında farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre, 1973 Tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesinde atıf reddedildiği için MÖHUK'un 19. maddesinin uygulanmasında da atıf reddedilmelidir¹⁸⁰. Diğer görüşe göre ise, nafaka aile hukuku meseleleri arasında yer aldığı için¹⁸¹ MÖHUK'un 19. maddesinin uygulanmasında atıf dikkate alınmalıdır¹⁸².

Kanaatimizce, aile hukuku meselelerinde atfın dikkate alınması gerektiği konusunda MÖHUK'un 2/3. maddesinde¹⁸³ yer alan açık hüküm karşısında nafakaya uygulanacak hukukun tespitinde atfın dikkate alınmaması kanuna aykırı olabilecektir. Ayrıca, 1973 Tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesinin uygulama alanına giren nafaka uyuşmazlıkları ile MÖHUK'un 19. maddesinin uygulama alanına giren nafaka uyuşmazlıklarının Sözleşmeye konulan çekince nedeniyle sınırları bellidir. Dolayısıyla uygulama alanı bakımından çakışma olmayacağı için atfın reddi konusunda Sözleşme ile MÖHUK arasında bir uyum sağlanmasının gerekli olmadığı kanaatindeyiz.

1.5.3.2. Özel Hükümler

Yabancı unsurlu nafaka uyuşmazlıklarında yetkili hukuka ilişkin genel hüküm niteliğindeki 19. maddenin istisnasını, MÖHUK'un boşanma ve ayrılığa ilişkin 14. maddesinin 2 ve 4. fıkralarındaki hükümler oluşturmaktadır. MÖHUK'un 14. maddesine göre;

¹⁷⁸ Gülin Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku (3. Bası)*, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, 151.

¹⁷⁹ Kardeşler arasındaki nafaka yükümlülüğü yardım nafakası olarak adlandırılmaktadır. *Doğan'a* göre yardım nafakası kişiye yüklenmekte olan bir çeşit yükümlülük olduğu için, nafaka borçlusunun milli hukukuna tabi olması gerekmektedir. Zira milletlerarası alanda kişiye mükellefiyet sadece kendi milli hukuku uyarınca yüklenebilmektedir; Doğan, 366-367.

¹⁸⁰ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 236.

¹⁸¹ Her ne kadar nafaka aile hukuku meselelerine dâhil olan bir konu olsa da niteliği gereği mali konulara ilişkin olduğu için ve para borcu doğurduğu için nafaka konusunda atıf prensibinin uygulanmaması gerektiği hakkında bkz. Faruk Kerem Giray, "Milletlerarası Özel Hukuk Hakkaniyetinin 5718 Sayılı MÖHUK Kapsamında Değerlendirilmesi", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Erhan Adal'a Armağan)*, VIII (2), Yıl: 2011, 562 (dn. 42).

¹⁸² Güngör, 152; Mekengeç, 249.

¹⁸³ Atfa ilişkin MÖHUK m. 2/3 hükmü şöyledir: "Uygulanacak yabancı hukukun kanunlar ihtilâfi kurallarının başka bir hukuku yetkili kılması, sadece kişinin hukuku ve aile hukukuna ilişkin ihtilâflarda dikkate alınır ve bu hukukun maddî hukuk hükümleri uygulanır".

- “1) Boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri, eşlerin müşterek milli hukukuna tâbidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları hâlinde müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde Türk hukuku uygulanır.
- 2) Boşanmış eşler arasındaki nafaka talepleri hakkında birinci fıkra hükmü uygulanır. Bu hüküm ayrılık ve evlenmenin butlanı hâlinde de geçerlidir.
- 3) Boşanmada velâyet ve velâyete ilişkin sorunlar da birinci fıkra hükmüne tâbidir.
- 4) Geçici tedbir taleplerine Türk hukuku uygulanır.”

O halde boşanmış eşler arasında talep edilebilen ve yoksulluk nafakası olarak adlandırılan nafaka türünde uygulanacak hukuk m. 14/2 gereğince boşanma ve ayrılığa uygulanan hukuktur. Dolayısıyla, nafaka uyuşmazlığı eski eşler arasında vuku bulmuş ise bu durumda yetkili hukuk, tarafların müşterek milli hukuku, bulunmaması halinde müşterek mutad mesken hukuku, bunun da bulunmaması halinde son çare Türk hukuku olacaktır. Burada hem 19. maddede hem de milletlerarası sözleşmelerde bağlama noktası olarak tercih edilen “nafaka alacaklısının mutad mesken hukukunun” tercih edilmediğini görmekteyiz. Kanun koyucu bağlama noktasının “nafaka alacaklısının mutad mesken hukuku” gibi yalnızca bir tarafa yakın olması yerine her iki tarafa eşit mesafede olmasını arzu ederek müşterek esaslardan yola çıkmıştır.

MÖHUK’un 14/2. maddesinin uygulanabilmesi için elbette söz konusu nafaka uyuşmazlığının Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerin uygulama alanına girmemesi gerekmektedir¹⁸⁴. Bu çerçevede 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi’nde yoksulluk nafakasına ilişkin özel hüküm niteliğindeki Sözleşmenin 8. maddesinde boşanmaya uygulanan hukukun yetkili hukuk olması, Türk mahkemelerinin önüne gelen yabancı unsurlu yoksulluk nafakasına ilişkin uyuşmazlığın yine MÖHUK’un 14/1. maddesi uyarınca çözüleceği anlamına gelmektedir.

MÖHUK’un 14. maddesinde düzenlenen diğer istisna geçici tedbir taleplerine ilişkindir. Geçici tedbir talepleri, boşanma davası açıldıktan sonra henüz karar verilmeden önce tedbir amaçlı öngörülen nafakadır. Tedbir niteliğinin ağır basması sebebiyle¹⁸⁵ acele karar verilmesi gereken durumlarda hâkim en iyi ve en hızlı kendi hukukunu

¹⁸⁴ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 236.

¹⁸⁵ Doğan, 366

uygulayabileceği için MÖHUK'un 14/4. maddesinde geçici tedbir taleplerine Türk hukukunun uygulanacağı düzenlenmiştir¹⁸⁶.

2675 sayılı mülga MÖHUK' ta tedbir nafakasına ilişkin ayrı hüküm bulunmamakta idi¹⁸⁷. Bu nedenle tedbir nafakasına uygulanacak hukuk konusunda doktrinde görüş ayrılıkları vardı. Doktrindeki bir görüş, tedbir nafakasına 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi'nin basamaklı bağlama kuralı niteliğindeki 4 ila 6. maddelerinin uygulanması gerektiğini ileri sürmüştü¹⁸⁸. Diğer görüş ise tedbir nafakası mahiyeti gereği acele karar alınması gereken bir nafaka türü olduğu için yetkili yabancı hukukun tespitinin hâkime zaman kaybettirme olasılığı karşısında Türk hukukunun uygulanmasının daha doğru olduğunu savunmakta idi¹⁸⁹. Yargıtay da birçok kararında tedbir niteliğindeki nafakaların kamu düzeninden sayılmasını gerekçe göstererek Türk hukukunun uygulanması gerektiğine karar vermiştir¹⁹⁰.

Aygün'e göre, 5718 sayılı MÖHUK'un 14/4. maddesinde geçici tedbir taleplerine Türk hukukunun uygulanacağı yönündeki hüküm dikkate alındığında görüş ayrılıkları yersizdir. Zira kanunda açıkça tedbir taleplerine Türk hukukunun uygulanacağı düzenlenmiştir. Neden Türk hukukunun uygulanması gerektiği konusunda görüş ayrılıkları çıkabilir. Türk hukukunun uygulanma sebebi, bu nafaka türünün tedbir niteliğinde olması sebebiyle usule ilişkin kabul edilmesi olabilir. Başka bir açıdan bakıldığında ise bu hüküm doğrudan uygulanan hüküm olarak kabul edildiği için Türk hukukunun uygulanması gerektiği düzenlenmiş olabilir. *Aygün*, MÖHUK m.14/4 hükmünün usule ilişkin olduğunu kabul ederek ivedilikle karar alınması gerektiği için Türk hukukunun uygulanması gerektiğini savunmaktadır¹⁹¹.

Geçici tedbir taleplerine Türk hukukunun uygulanması yönündeki MÖHUK m.14/4 hükmü hızlı sonuç almaya yönelik doğru bir düzenlemedir. Ancak 1973 Tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi'nin kapsamı dikkate alındığında, Türkiye'nin çekince ileri sürmediği aile hukukundan kaynaklanan tüm nafaka taleplerine uygulandığı için tedbir taleplerine de bu Sözleşmenin uygulanması gerektiği

¹⁸⁶ Bozdağ, 129.

¹⁸⁷ Bozdağ, 131.

¹⁸⁸ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 237.

¹⁸⁹ Uluocak, *MÖH Dersleri*, 110; Tekinalp, Uyanık, 213; Ruhi, Ruhi, 128.

¹⁹⁰ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 237.

¹⁹¹ Aygün, 30.

kanaatindeyiz. Tedbir taleplerine doğrudan MÖHUK madde 14/4 hükmünün uygulanması, Anayasa'nın 90/5. maddesi ile MÖHUK'un 1/2. maddesine aykırılık teşkil edecektir. Zira tedbir taleplerine de Sözleşmenin uygulanmaması için hukuki bir sebep bulunmamaktadır. Ancak burada tedbir nafakasına ilişkin talebin ileri sürüldüğü mahkemenin Sözleşmenin 11. maddesinde yer alan “*kamu düzeni*” faktörünü dikkate alarak, Sözleşme ile yetkili kılınan hukukun uygulanması halinde gecikme olacak ve nafaka alacaklısı bakımından mağduriyet doğacak ise bu durumda Türk hukukunun uygulanmasına karar verebileceği ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

Evlilik birliğinin devamı süresince eşlerden birinin evlilik birliğinin gerektirdiği yükümlülöklere uymaması halinde diğör eşten bakım nafakası talep etmesi mümkündür. Bu nafakaya hangi hukukun uygulanması gerektiğı konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, bu nafaka evlilik birliğinin devamı süresince talep edildiğı ve maddi hukuk ilişkisine dâhil olduğı için MÖHUK m.19'un istisnasını oluşturmaktadır. Bu nedenle uygulanacak hukuk, evlilik ve genel hükümlerine tabi olmalı ve evliliğın genel hükümlerine ilişkin kanunlar ihtilafı kuralının yer aldığı MÖHUK m. 13/3¹⁹² uygulanmalıdır¹⁹³. Diğör görüşe göre, evlilik birliğı içerisindeki tedbir niteliğindeki bakım nafakası talebi MÖHUK m. 19'da yer alan genel hükme tabi olmalıdır. Zira kanun koyucu bu tür nafaka taleplerinin evliliğın genel hükümlerine tabi olmasını istese idi, buna ilişkin istisnai bir düzenleme (MÖHUK m. 14/2'de olduğı gibi) yapabilirdi¹⁹⁴.

İştirak nafakasına uygulanacak hukukun hangi hükme göre tespit edileceğı, nafaka talebinin boşanma, ayrılık veya evliliğın butlanı davası ile birlikte ileri sürölmesi ile bu davalardan bağımsız olarak ileri sürölmesi bakımından farklılık arz etmektedir. Şöyle ki, şayet iştirak nafakasına ilişkin talep, boşanma, ayrılık veya evliliğın butlanı davası ile birlikte ileri sürölmekte ise, esasa uygulanan hukuk iştirak nafakasına da uygulanmaktadır. Ancak bu davalardan bağımsız olarak ileri sürölün iştirak nafakası

¹⁹² MÖHUK m.13/3: “*Evliliğın genel hükümleri, eşlerin müsterek milli hukukuna tabidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları halinde müsterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde Türk hukuku uygulanır*”.

¹⁹³ Gençcan, 402; Ziya Akıncı, Cemile Demir Gökyayla, *Milletlerarası Aile Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, 79; Ruhi, *Tahsil*, 138; Tiryakioğlu, *Çocuk*, 57.

¹⁹⁴ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 236 (dn. 249); Aygün, 29.

talepleri hakkında MÖHUK madde 19'da düzenlenen genel hükme tabi olarak nafaka alacaklısının mutad mesken hukuku yetkili hukuk olmaktadır¹⁹⁵.

Ancak iştirak nafakasına ilişkin taleplerde de 1973 Tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi'nin uygulanması gerektiği göz önüne alındığında, MÖHUK m. 19'daki genel hükmün uygulanamayacağı açıktır¹⁹⁶.

1.6. MİLLETLERARASI HUKUKTA NAFAKANIN DÜZENLENMESİ

1.6.1. Genel Olarak

Milletlerarası aile hukukunun en önemli konularından biri nafakadır¹⁹⁷. Küreselleşmenin bir sonucu olarak her geçen yıl yabancı unsur içeren evlilikler¹⁹⁸ artmakta ve bu evliliklerden bir kısmının son bulması neticesinde nafaka problemleri doğmaktadır¹⁹⁹. Ayrıca, kişilerin kolaylıkla seyahat edebilmeleri sonucu farklı ülkelerde bulunan hısımların birbirlerinden nafaka talebinde bulunmaları da uygulamada büyük sorunlara sebep olmaktadır. Bilhassa nafakanın tahsil edilmesi gibi, nafaka alacaklısının ekonomik durumunu ve dolayısıyla hayat kalitesini doğrudan etkileyen hususların önemli

¹⁹⁵ Bozdağ, 136; Gençcan, 403.

¹⁹⁶ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2016/190, K. 2016/9078: "...dava, Türk vatandaşı olan ve Almanya'da yaşayan davacı anne tarafından, yine Türk vatandaşı olan ve Almanya'da yaşayan davalı baba aleyhine, evlilik dışı birliktelikten doğan yabancı uyruklu çocuklar için açılan iştirak nafakası istemine ilişkindir...5718 sayılı MÖHUK'un 1/2 maddesinde yer alan " Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklıdır" hükmü yukarıda yapılan açıklama ile birlikte değerlendirildiğinde; temyize konu uyuşmazlığın çözümünde uygulanacak ülke hukukunun belirlenmesinde, 1973 Tarihli La Haye Sözleşmesi hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Diğer bir anlatımla, 5718 sayılı MÖHUK'un milletlerarası özel hukuka ilişkin düzenlemelerinden olan 19. madde uyuşmazlıkta uygulama alanı bulmayacaktır. Buna göre mahkemece yapılacak iş, 1973 tarihli La Haye Sözleşmesi'nin 4,5 ve 6. maddelerinde yer alan bağlanma kuralları uyarınca, uyuşmazlığa uygulanacak ülke hukukunu tespit etmek ve bu doğrultuda yapılacak araştırma neticesinde ulaşılabilecek sonuca göre bir karar vermek olmalıdır". Karar için bkz. Filiz Berberoğlu Yenipınar, *Güncel İçtihatlarla Milletlerarası Özel Hukuk*, Aristo Yayınevi, 2019, 136-139.

¹⁹⁷ Aylin Aktürk, "Milletlerarası Aile Hukukunda Nafaka ve Nafaka Borçlarında Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine İlişkin 4/2009 No'lu Avrupa Birliği Konseyi Tüzüğü", *Public and Private International Law Bulletin*, 31 (2), 1.

¹⁹⁸ AB'ye üye devletlerde gerçekleştirilen evliliklerin yaklaşık yüzde 13'ü milletlerarası evliliklerden oluşmaktadır. 2007 yılında AB'ye üye devletlerde yaklaşık 500 bin milletlerarası nitelik arz eden evlilik boşanma veya ölüm sebebiyle sona ermiştir. Bu durum da kapsamlı bir düzenleme yapılması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Csongor István Nagy, "Love and Money: Problems of Characterisation in Matrimonial Property and Maintenance Matters in the European Union", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*. Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 411.

¹⁹⁹ Matthias Abendroth, "Choice of Court in Matters Relating to Maintenance Obligations", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*. Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken. London: Hart Publishing, 2014, 459.

sorunlara yol açtığı görülmektedir. Bu bağlamda milletlerarası nafaka konusunda bazı düzenlemelerin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu ihtiyaç doğrultusunda Birleşmiş Milletler (BM) üyeleri ve Türkiye'nin de üye olduğu La Haye Milletlerarası Özel Hukuk Konferansı²⁰⁰ günümüzde uluslararası adli işbirliği, uygulanacak hukuk; mahkemelerin yetkisi ve yargı kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin birçok konuda hazırladığı milletlerarası sözleşmeler ile milletlerarası özel hukukun ve içerisinde de nafaka hukukunun yeknesaklaştırılmasına hizmet etmektedir²⁰¹.

Bu çerçevede milletlerarası nafaka konusunda akdedilen milletlerarası belgeler dikkate alınarak bu bölümde, nafakaya uygulanacak hukuka ilişkin milletlerarası sözleşmeler ve tanıma-tenfize ilişkin milletlerarası sözleşmelere ana hatlarıyla yer verilecek, nafakanın tahsili konusunda taraf olunan milletlerarası sözleşmeler ise çalışmanın ana konusunu oluşturması sebebiyle ikinci bölümde incelenecektir.

1.6.2. Anayasa Madde 90 Hükmü

Anayasanın 90. maddesinin 5. fıkrasına göre; *"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır"*. Anayasanın bu hükmü doğrultusunda yabancı unsur içeren bir nafaka uyuşmazlığında konuya uygulanabilecek bir milletlerarası sözleşme varsa evleviyetle bu sözleşme çerçevesinde çözüm yoluna gidilmektedir.

Bu husus yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuk, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yabancı kararların tanınması ve tenfizi konularını düzenleyen 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul

²⁰⁰<https://www.hcch.net/en/home>. Lahey Milletlerarası Özel Hukuk Konferansı, milletlerarası özel hukukun derlenmesi ve geliştirilmesi amacını taşımaktadır. "Konferans" ismi taşımakla birlikte, devletlerarası bir kuruluş şeklinde faaliyet göstermektedir. 1955 yılında kurulan Konferans'ın merkezi Lahey'dir. Türkiye, ülkemiz bakımından Konferans Statüsü'nün yürürlüğe giriş tarihi olan 26 Ağustos 1955 tarihinden beri Konferans'a üyedir. Konferans hakkında detaylı bilgi için bkz. <https://www.mfa.gov.tr/lahey-uluslararası-özel-hukuk-konferansı.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 08.05.2023). Çalışmada bundan sonra "La Haye Konferansı" olarak anılacaktır.

²⁰¹ Aygün, 32.

Hukuku Hakkında Kanun²⁰²(MÖHUK)’un 1. maddesinin 2. fıkrasında da yer almaktadır. Buna göre, MÖHUK’un kapsamı düzenlenirken milletlerarası sözleşme hükümlerinin saklı olduğu ifade edilmektedir.

Milletlerarası nafaka konusunda çok sayıda milletlerarası sözleşmeye taraf olunması, kanunlarımızda nafakaya ilişkin düzenlemelerin uygulanmasını büyük ölçüde daraltmaktadır. 5718 sayılı MÖHUK Tasarısı ve TBMM Adalet Komisyonu Raporun²⁰³’da yer alan şu ifade; *“Kanunun yürürlüğe girmesinden hemen sonra onaylanan La Haye Nafaka Sözleşmesi gibi milletlerarası sözleşmeler, Kanunun bazı hükümlerini, baştan itibaren istisnâî hâle sokmuş yani ana kural olmaktan çıkarmış veya uygulanmaz hâle getirmiştir .Çünkü, söz konusu sözleşmeler "yeknesak kanun" niteliğinde olup, onaylayan devletlerce karşılıklılık aranmadan konularıyla ilgili alanlardaki her ilişkiye uygulanma özelliği gösteren (erga omnes) sözleşmelerdendir”*, nafaka konusunda milletlerarası sözleşmelerin varlığının MÖHUK hükümlerinin uygulanmasının önüne geçtiğini vurgulamaktadır.

1.6.3. Nafakaya İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler

1.6.3.1. Uygulanacak Hukuka İlişkin Sözleşmeler

Nafakaya uygulanacak hukuk konusunda milletlerarası sözleşmeler incelemenden önce *“uygulanacak hukuk”* ifadesinin neyi içerdiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Nafaka taleplerine uygulanacak hukuk; nafaka talep etmeye hak sahibi olanlar, nafaka yükümlüleri, nafaka hakkının doğması için gerekli olan şartlar, nafaka hakkının içeriği ve kapsamı, nafakanın şekli ve ödenme biçimi, nafaka hakkını sona erdiren sebepler gibi genel hususları içermektedir²⁰⁴.

²⁰² R.G: 12.12.2007- 26728.

²⁰³ <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss47.pdf> (Erişim Tarihi: 08.05.2023); Aygün, 24.

²⁰⁴ Aygün, 23.

1.6.3.1.1. Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Uygulanacak Kanuna Dair 1956 Tarihli La Haye Sözleşmesi

1.6.3.1.1.1. Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi ve Amacı

Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Uygulanacak Kanuna Dair 1956 tarihli La Haye Sözleşmesi²⁰⁵, 24 Ekim 1956 tarihinde La Haye Konferansı tarafından La Haye’de imzalanmıştır. Sözleşme, Türkiye açısından 27 Haziran 1972’de yürürlüğe girmiştir²⁰⁶.

Sözleşmenin amacı giriş kısmında, çocuklara karşı nafaka mükellefiyetine uygulanacak hukuk konusunda ortak hükümler getirmek olarak ifade edilmiştir²⁰⁷.

1.6.3.1.1.2. Sözleşmenin Uygulama Alanı

1956 tarihli Sözleşme, yalnızca küçüklere karşı nafaka mükellefiyetini kapsadığı için uygulama alanının oldukça dar olduğu söylenebilir²⁰⁸. Sözleşme ’ye göre küçük, 21 yaşını doldurmamış ve evli olmayan kişidir. Küçüğün menfaatini gözetme ilkesinden hareketle Sözleşmenin uygulanabilmesi açısından küçüğün evlilik içi veya evlilik dışı²⁰⁹ doğmuş olması önem arz etmemektedir. Ayrıca, küçüğün evlat edinilmiş olması veya milli hukukuna göre daha erken yaşta reşit olması da Sözleşme kapsamına girmesine engel oluşturmayacaktır (m.1/4).

²⁰⁵ Bundan sonra kısaca “1956 tarihli Sözleşme” olarak ifade edilecektir. Sözleşme’nin Türkçe metni için bkz. R.G: 24.12.1971-14052; Sözleşmenin orijinal metni için bkz. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=37> (Erişim Tarihi: 08.05.2023). Sözleşmeye taraf olan ülkeler; Almanya, Avusturya, Belçika, Çin (Makao Özel İdare Bölgesi), Fransa, Hollanda, İspanya, İsviçre, İtalya, Japonya, Liechtenstein, Lüksemburg, Portekiz, Türkiye ve Yunanistan’dır.

²⁰⁶ Bozdağ, 33.

²⁰⁷ Güngör, 157; Sait Rezaki, “Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü ile İlgili Sözleşmeler”, *Adalet Dergisi*, Sayı 2-3, Şubat-Mart 1973, 165; Ruhi, Ruhi, 131.

²⁰⁸ Şeref Ünal, “Nafaka Alacakları Konusundaki Uluslararası Sözleşmeler Üzerinde Toplu Bir İnceleme”, *Hıfzı Timur’un Anısına Armağan*, İÜHF Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü Yayınları, 1979, 961; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 237.

²⁰⁹ Sözleşme hükmünün aksine Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 24.05.1991 tarihinde vermiş olduğu kararında, 1956 tarihli La Haye Sözleşmesi’nin uygulanabilmesi için çocuğun nesebinin sahih veya gayri sahih olduğunun belirlenmesi gerektiğini ve nesebi gayri sahih olanların bu Sözleşmeden yararlanmalarının söz konusu olmadığını ifade etmiştir. (Yargıtay 2. H.D. e.1002/ K. 8344); Nuray Ekşi, *Milletlerarası Nitelikli Davalara İlişkin Mahkeme Kararları*, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2007, 39 vd. Evlilik dışı ilişkilerden doğan çocukların nafaka hakları için bkz. J. Bergeret, (çev. Vamık Toprak) “Zina ve Fücür Mahsülü Çocukların Nafaka Hakları”, *Adalet Dergisi*, 7 (9), Eylül 1956, 992-1001.

Her ne kadar Sözleşmede evlat edinilmiş olanların da bu Sözleşme kapsamında yer aldığı belirtilmiş olsa da, Sözleşmenin 11. maddesinde taraf devletlere bu konuda çekince koyma imkânı verilmiştir. Ancak Türkiye'nin bu yönde bir çekincesi bulunmadığı için evlat edinilmiş olan çocukların evlat edinme ilişkisine binaen ileri sürdükleri nafaka talepleri de Sözleşme kapsamında yer almaktadır²¹⁰.

Sözleşmenin uygulama alanı bakımından nafaka alacaklısı olan küçüğün kim olduğu tespit edildikten sonra, nafaka borçlusunun kimler olabileceği de incelenmelidir. Sözleşme, küçüklerin sadece üstsoylarına karşı ileri sürdükleri nafaka talepleri hakkında uygulanmaktadır. Bu nedenle küçüklerin, anne –baba ve büyükanne-büyükbaba gibi düz çizgi hısımlarına karşı ileri sürdükleri talepler Sözleşme kapsamındadır. Sözleşmenin 5. maddesinde civar hısımlar arasındaki nafaka taleplerine bu Sözleşmenin uygulanmayacağı ifade edilmiştir. Bu sebeple küçüklerin, kardeş, dayı, amca, teyze, hala gibi diğer hısımlarına karşı ileri sürdükleri nafakaya ilişkin talepler bu Sözleşmenin kapsamı dışında kalmaktadır²¹¹. Ayrıca, Sözleşmenin 5. maddesine göre, Sözleşme sadece nafaka uyumsuzluklarına uygulanmakta, aile hukuku ve soybağına ilişkin konular da kapsam dışında kalmaktadır.

Sözleşmenin 6. maddesi oldukça önemlidir. Zira anılan maddede; “*İş bu Sözleşme sadece, birinci maddede zikredilen kanunun, akit taraflardan birinin kanunu olması hallerinde uygulanır*” denilerek, çocuğun mutad meskeninin bulunduğu ülkenin Sözleşmeye taraf olmaması halinde, bu ülke kanunlarının uygulanamayacağı ifade edilmiştir²¹². Dolayısıyla Sözleşme, yalnızca taraf devletler arasında uygulama alanı bulmaktadır. Sözleşmenin uygulanabilmesi için nafaka alacaklısı olan küçüğün mutad meskeninin bulunduğu devlet, 1956 tarihli La Haye Sözleşmesi'ne taraf olmalıdır. Bunun yanı sıra, küçüğün mutad meskeninin bulunduğu akit devlet, “1973 tarihli Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesine²¹³” taraf olmamalıdır. Türkiye gibi her iki Sözleşmeye birden taraf olan devletler açısından 1973 tarihli

²¹⁰ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 238; Aygün, 33.

²¹¹ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 238; Aygün, 34.

²¹² Bozdağ, 146-147.

²¹³ R.G: 06.02.1983- 17951. Bundan sonra kısaca “1973 Tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi” olarak anılacaktır. Sözleşmenin Türkçe metni için bkz: https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc064/kanunmgkc064/kanunmgkc06402331.pdf (Erişim Tarihi: 11.05.2023); Sözleşmenin orijinal metni için bkz. <https://assets.ccch.net/docs/86a87ff7-e700-4e05-a40c-61090beecb9c.pdf> (Erişim Tarihi: 11.05.2023).

Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi uygulanmaktadır. Günümüzde 1956 tarihli La Haye Sözleşmesi'ne taraf olup 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi'ne taraf olmayan az sayıda devlet²¹⁴ bulunmaktadır. Bu sebeple çocukların nafaka talepleri karşısında 1956 tarihli La Haye Sözleşmesi'nin uygulanması, 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesinin kabul edilmesinden sonra oldukça azalmıştır.

1.6.3.1.1.3. Sözleşme Uyarınca Yetkili Hukuk

1956 Tarihli La Haye Sözleşmesi, milletlerarası özel hukukta “*mutad mesken*” (*habitual residence*)²¹⁵ kavramını Türk hukuk literatürüne dâhil etmiş ve nafaka uyuşmazlıklarında uygulanacak hukukun belirlenmesinde temel bağlama noktası olarak bu kavramı dikkate almıştır. Sözleşmede küçüklerin üst soylarından talep edecekleri nafakaya uygulanacak hukuk meselesi, basamaklı bağlama kuralı ile hüküm altına alınmıştır. Sözleşmenin 1. maddesine göre “*küçüğün kimden ve ne kadar nafaka talep edeceği küçüğün mutad meskeninin bulunduğu yer kanununa bağlıdır*”. Şayet çocuğun mutad meskeni değişirse, bu değişimden sonra yeni mutad mesken hukuku dikkate alınmaktadır (m. 1/2). Bu hüküm doğrultusunda yetkili olan hukuk, nafaka davasının kimin tarafından açılabilceği ve dava açma süresi bakımından da yetkili olacaktır (m. 1/3).

Nafakaya ilişkin uyuşmazlıklarda yetkili hukukun tespiti noktasında ikinci basamağı “*başvuru makamı ülkesinin kanunlar ihtilafı kuralları uyarınca yetkili olan hukuk*” oluşturmaktadır. Sözleşmeye göre, şayet küçüğün mutad meskeni hukuku küçüğe nafaka konusunda herhangi bir hak tanımıyorsa başvuru yapılan ülkenin milli mevzuatının gösterdiği hukuk yetkili olacaktır (m. 3).

²¹⁴ Bu ülkeler Belçika, Liechtenstein, Avusturya ve Çin'in Makao Özerk Bölgesidir.

²¹⁵ Milletlerarası özel hukukta “milli hukuk” ve “ikametgâh hukuku” bağlama noktalarına alternatif olarak ortaya çıkan, gerek kanunlarda gerek ise La Haye Sözleşmelerinde sıklıkla yer verilen ve bir bağlama noktası olarak kullanılan “*mutad mesken*” kavramının mevzuatta bir tanımı bulunmamaktadır. Bağlama noktası olarak “milli hukuk” ve “ikametgâh hukuku” yerine tercih edilmesinin sebepleri şöyle açıklanabilir; bağlama noktası olarak “milli hukukun” dikkate alınması, vatansızlar, mülteciler, şartlı mülteciler ve çok vatandaşlığa sahip kişiler açısından sorun oluşturmaktadır. “İkametgâh” kavramı ise hukuki bir kavram olması sebebiyle çoğu zaman gerçek durumu yansıtmamaktadır. İlyas Arslan, *Milletlerarası Özel Hukukta Mutad Mesken Kavramı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2014, 3; Ali Gümrah Toker, “*Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi Kapsamında Çocuğun Mutad Meskeni Kavramı*”, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, 132.

Sözleşme uyarınca düzenleme altına alınan bağlama noktalarından ilk basamağı oluşturan “*çocuğun mutad meskeninin bulunduğu yer kanunu*” şeklindeki bağlama noktası açısından atıf (*renvoi*) prensibinin reddedildiği; ikinci basamağı oluşturan “*başvuru makamı ülkesinin kanunlar ihtilafı kuralları uyarınca yetkili olan hukuk*” şeklindeki bağlama noktası açısından ise atıf prensibinin (*renvoi*) dikkate alındığı görülmektedir²¹⁶.

Sözleşmede temel bağlama noktası “mutad mesken” olmasına rağmen, Sözleşmenin 2. maddesinde akit devletlere çekince koyma hakkı tanınarak kendi milli hukukunu uygulama imkânı verilmiştir. Devletlere çekince koyma hakkının tanınabilmesi için aranan şartlar şunlardır; “*şayet nafaka talebiyle başvurulanan makam çekinceyi koymuş olan ülkenin makamı ise; hem nafaka borçlusu hem de nafaka talep eden küçük başvurunun yapıldığı ülkenin vatandaşı ise; nafaka borçlusunun mutad meskeni de başvuru yapılan ülkede ise*” küçüğün mutad meskeni hukuku bağlama noktası yerine başvuru makamı ülkesinin maddi hukuk kuralları bağlama noktası olarak uygulanabilir. Ancak bahsi geçen bu şartların üçünün de birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir²¹⁷. Türkiye, Sözleşmenin 2. maddesinde düzenlenen çekinceyi ileri sürmüştür²¹⁸. Bu çerçevede; küçük, mutad olarak yabancı bir ülkede oturuyor olsa dâhi, bir Türk mahkemesinde nafaka isteminde bulunuyorsa ve küçük ile kendisinden nafaka talep edilen kişi Türk vatandaşı ise ayrıca bu kişi de mutad olarak Türkiye’de oturuyor ise Türk hukuku uygulanacaktır²¹⁹.

Son olarak temel bağlama noktası olan çocuğun mutad mesken hukukunun uygulanmasının istisnasını “*kamu düzeni*” oluşturmaktadır. Sözleşmenin 4. maddesine göre, şayet uygulanacak kanun, başvuru ülkesinin kamu düzenine açıkça aykırılık oluşturuyor ise uygulanmayabilir. Sözleşmede kamu düzenine aykırılığın “açık” olması aranmaktadır. Kamu düzeni kavramını dar yorumlama yoluna giderek, küçüğün mutad

²¹⁶ Nihal Uluocak, “La Haye Nafaka Sözleşmesi’nde (1956) Nafaka Statüsünün Nesep Statüsünden Bağımsız Düzenlenmesine İlişkin Sorunlar”, *Hıfzı Timur’un Anısına Armağan*, İÜHF Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1979, 932; Akıncı, Demir Gökyayla, 86; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 239 (dn. 259).

²¹⁷ Ruhi, Ruhi, 132; Bozdağ, 145; Rezaki, *Çocuk*, 166.

²¹⁸ Ayrıca 1973 tarihli La Haye Sözleşmesi’ne taraf olmadıkları için 1956 tarihli La Haye Sözleşmesi’nin hâlihazırda uygulama alanı olan Belçika, Avusturya ve Liechtenstein da bu çekinceyi ileri sürmektedir.

²¹⁹ Ruhi, Ruhi, 131.

meskeni hukukunun esas olarak uygulanması prensibinden fazla sapmamak istendiği söylenebilir²²⁰.

1.6.3.1.2. 1973 Tarihli Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi

1.6.3.1.2.1. Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi ve Amacı

2 Ekim 1973 tarihinde La Haye’de imzalanan Sözleşme Türkiye açısından 01.11.1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir²²¹.

Sözleşmenin düzenlenme amacı giriş kısmında ifade edildiği üzere, büyüklere karşı nafaka yükümlülüğüne uygulanacak kanunla ilgili müşterek hükümler tesis etmek ve bu hükümlerle 1956 tarihli La Haye Sözleşmesi hükümleri arasında ahenk sağlamaktır. Ayrıca Sözleşmenin 18. maddesinde bu Sözleşmenin, taraf olan devletler arasındaki nafakaya ilişkin ihtilaflarda 1956 tarihli La Haye Sözleşmesi’nin yerini alacağı da açıkça belirtilmiştir.

1.6.3.1.2.2. Sözleşmenin Uygulama Alanı

Sözleşme, 1956 tarihli La Haye Sözleşmesi’nden farklı olarak hem küçüklere hem de yetişkinlere uygulanma özelliği taşımaktadır²²². Nesebi sahih olsun veya olmasın küçüklere yönelik nafaka talepleri de dâhil olmak üzere, aile, hısımlık, evlilik veya sıhriyet ilişkilerinden doğan tüm nafaka talepleri Sözleşmenin uygulama alanına dâhildir (m. 1). Sözleşme yalnızca nafaka uyuşmazlıkları için uygulanacak hukuku tespit etmektedir. Dolayısıyla nafakanın dayandığı maddi ilişki Sözleşme kapsamında yer almamaktadır (m. 2). Başka bir ifadeyle, başvuru merciinin karşısına gelen nafaka uyuşmazlığında vermiş olduğu karar, aile hukukuna ilişkin bağların mevcut olup

²²⁰ Ruhi, Ruhi, 131. Milletlerarası özel hukukta uygulanacak hukuka kamu düzeni müdahalesi hakkında bilgi için bkz. Aynaz Uğur, “Milletlerarası Özel Hukukta Uygulanacak Hukuka Kamu Düzeni Müdahalesi”, *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 9 (82), 874-881.

²²¹ R.G: 06.11.1980- 17152. Ruhi, Ruhi, 132. Sözleşmeye taraf olan devletler; Almanya, Arnavutluk, Estonya, Fransa, Hollanda, İspanya, İsviçre, İtalya, Japonya, Litvanya, Lüksemburg, Polonya, Portekiz, Türkiye ve Yunanistan’dır.

²²² Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 241.

olmadığı gibi hususları içermeyecek, bilhassa verilen nafakanın reddi kararları aile hukukuna ilişkin bağların yokluğuna bir delil teşkil etmeyecektir²²³.

Sözleşmenin 13. maddesine göre taraf devletler Sözleşmeyi yalnızca eşler veya eski eşler arasındaki nafaka taleplerine (m. 13/1) ve/veya 21 yaşını doldurmamış ve evli olmayan kişilerin nafaka taleplerine uygulama hakkını Sözleşmenin 24. maddesinde öngörülen çekince koyma usulüyle saklı tutabilirler. Ancak Türkiye bu konuda bir çekince koymamıştır.

Türkiye, Sözleşmeye taraf olurken iki konuda çekince koymuştur. Birinci çekince, Sözleşmenin 14. maddesinde yer almaktadır. Buna göre taraf devletlere, Sözleşmenin civar hısımlar ve sıhri hısımlar arasındaki nafaka uyuşmazlıkları ile boşanma, ayrılma, evliliğin iptali veya butlanı kararı, gaip tarafın mutad olarak oturmadığı bir devlette gıyapta verilmişse, boşanmış, ayrılmış veya evliliklerinin iptaline veya butlanına karar verilmiş karı kocalar arasındaki nafaka yükümlülüklerine uygulamama hakkını saklı tutabilme imkânı tanınmıştır. Bu çerçevede Türkiye, Sözleşmeye taraf olurken Sözleşmenin uygulanması bakımından civar ve sıhri hısımlar arasındaki nafaka taleplerine uygulanmayacağı yönünde çekince ileri sürdüğü için Türk hukuku açısından civar veya sıhri hısımlar arasında yabancı unsur içeren bir nafaka uyuşmazlığı vuku bulmuş ise bu durumda Sözleşme hükümleri değil, MÖHUK hükümleri uygulanacaktır²²⁴.

Hâkim, önüne gelen yabancı unsur içeren bir nafaka davasında uygulanacak hukuku tespit ederken, ilgililerin mutad meskenlerinin, yerleşim yerlerinin bulunduğu veya vatandaşı oldukları ülkenin 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesine taraf olup olmadığına bakmaksızın Sözleşme hükümlerini uygulayacaktır. Zira 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi, 1956 tarihli La Haye Sözleşmesinden farklı olarak “*loi uniforme/erga omnes*” nitelikte bir Sözleşme olduğu için karşılıklılık şartı aranmaksızın (m. 3) uygulanmaktadır²²⁵.

Sözleşmenin uygulama alanı bulabilmesi için, uyuşmazlığa konu olan nafaka talebinin Sözleşmeye taraf olunduktan sonra yapılmış olması gerekmektedir. Başka bir

²²³ Ünal, 965-966; Aygün, 39.

²²⁴ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 243; Güngör 154; Aygün, 38.

²²⁵ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 241; Ruhi, Ruhi 133; Aktürk, 24.

ifadeyle, şayet nafaka talebi ile başvuru devlet henüz Sözleşmeye taraf değilse Sözleşme hükümleri uygulanmayacağı gibi, sonradan taraf olursa dahi hâlihazırda devam eden nafaka uyuşmazlığına aynı şekilde Sözleşme hükümleri uygulanamayacaktır (m. 12).

1.6.3.1.2.3. Sözleşme Uyarınca Yetkili Hukuk

1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi’nde uygulanacak hukuka ilişkin ana kural belirlenirken yoksulluk nafakası ile diğer nafakalar arasında ayırma gidildiği görülmektedir. Yoksulluk nafakası dışındaki aile hukukundan kaynaklanan bütün nafaka taleplerinde ilk bağlama noktası olarak “*alacaklının mutad mesken hukuku*” dikkate alınmaktadır (m. 4). Nafaka alacaklısının mutad meskeni hukukunun tercih edilmesinin sebebi nafakanın, nafaka alacaklısının yaşadığı çevre ile uyum içerisinde olmasını sağlamaktır. Tahsil edilen nafaka, alacaklısının yaşadığı çevrede harcanacağı için o çevredeki temel geçim standartları, gelir seviyesi gibi hususlar dikkate alınarak nafakaya hükmedilmesi daha isabetli olmaktadır²²⁶. Bunun yanı sıra, nafaka borçlusunun nafakayı ödememek veya daha öz ödemek gibi menfi düşüncelerden hareketle mutad meskeninde kötü niyetli değişiklikler yapma olasılığı göz önüne alındığında borçlunun mutad meskeni hukuku bir bağlama noktası olarak tercih edilmemiştir²²⁷. Alacaklının mutad meskeni hukuku yetkili hukuk olarak tespit edilmekle beraber, bu hukukun maddi hukuk hükümlerinin dikkate alınacağı, dolayısıyla kanunlar ihtilafı kurallarının devre dışı bırakılarak atfin reddedildiği Sözleşmenin 4. maddesinden açıkça anlaşılmaktadır²²⁸.

Şayet alacaklının mutad meskeni hukuku uyarınca nafaka talep edememesi durumu hâsıl olursa, bu durumda “*nafaka alacaklısı ile borçlusunun müşterek milli hukukları*” yetkili hukuk olacaktır (m. 5). Tarafların müşterek milli hukuklarının kanunlar ihtilafı kurallarının dikkate alınıp alınmayacağı konusunda Sözleşmede bir açıklık bulunmamaktadır. Fakat doktrinde, Sözleşmede bir açıklık bulunmasa dahi “*loi*

²²⁶ Gülören Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk, Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020, 219. Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 246; Güngör, 41.

²²⁷ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 246 (dn. 273); Tekinalp, 219.

²²⁸ Dieter Martiny, “Maintenance Obligations in Conflict of Laws”, *Rec. Des Cours*, III (247), 1994, 230.

uniforme/erga omnes” nitelikli milletlerarası sözleşmelerde yetkili hukukun maddi hukuk hükümlerinin uygulanması gerektiği yönünde görüşler bulunmaktadır²²⁹.

Müşterek milli hukuka göre nafaka temin edilemiyorsa, nafaka talebine “başvurulan merciin hukuku (*lex fori*)” uygulanacaktır (m. 6). Ancak müracaat makamı ülkesinin kanunlar ihtilafı kuralları değil, maddi hukuk kuralları dikkate alınacaktır. Yani başka bir ifadeyle atıf dikkate alınmayacaktır²³⁰.

Görüldüğü üzere Sözleşmenin 4, 5 ve 6. maddelerinde çeşitli bağlama kuralları tespit edilmiş ancak bunlar birbirine alternatif olacak şekilde düzenlenmemiştir. Yani 5. madde uyarınca nafaka talebine müşterek milli hukukun uygulanabilmesi için 4. maddede öngörülen alacaklının mutad meskeni hukuku uyarınca nafakaya hükmedilememiş olması gerekmektedir. Nafaka miktarı açısından nafaka alacaklısının daha lehine olan hukukun uygulanması belirleyici ölçüt olmamaktadır. Önemli olan Sözleşmede öngörülen hukuk uyarınca nafakaya hükmedilip hükmedilememesidir²³¹.

Sözleşmede evliliğin sona ermesi sebebiyle eşlerin birbirlerinden talep ettikleri nafaka türü olan yoksulluk nafakasında ise özel bir hüküm (m. 8) sevk edilmiştir. Söz konusu hükme göre, boşanmaya hangi hukuk uygulanmış ise boşanma neticesinde ortaya çıkan nafaka taleplerine ve nafaka yükümlülüğünün gözden geçirilmesi taleplerine (nafaka miktarının arttırılması, azaltılması, sona erdirilmesi gibi) de aynı hukuk uygulanacaktır. Yalnızca boşanma değil, evliliği sona erdiren butlan veya iptal gibi sebeplerden doğan nafaka talepleri de aynı şekilde 8. madde uyarınca evliliği sona erdiren hukuka göre karara bağlanacaktır²³².

Türkiye’nin Sözleşmeye taraf olurken iki konuda çekince ileri sürdüğünü daha önce ifade etmiştik²³³. Bu çekincelerden ikincisi, Sözleşmenin 15. maddesinde düzenlenmektedir. Söz konusu çekince ile taraf devletlere kendi hukuklarını uygulama

²²⁹ Gülören Tekinalp, Ayfer Uyanık, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları*, (12. Bası), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, 224; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 247 (dn. 274); Merve Acun Mekengeç, “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Kapsamında Atıf (Renvoi) Prensiplerinin Uygulanması”, *EÜHFD*, XVII (3–4), 2013, 248; Aygün, 40.

²³⁰ Feriha Bilge Tanrıbilir, *Çocuk Haklarının Uluslararası Korunması ve Koruma Mekanizmaları*, Yetkin Yayınevi, Ankara 2011, 109; Tekinalp, 226; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 247;

²³¹ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 246.

²³² Güngör, 155.

²³³ Bkz. s. 46.

imkânı tanınmaktadır. Maddeye göre akit devletler, 24/1. maddeye²³⁴ uygun olarak ileri sürdükleri çekinceye binaen, şayet alacaklı ve borçlu müracaatın yapıldığı akit devletin vatandaşı iseler ve borçlu mutad olarak başvurunun yapıldığı akit ülkede oturuyor ise müracaat makamı kendi hukukunu uygulayabilecektir²³⁵. Dolayısıyla alacaklı ve borçlu Türk vatandaşı ise, borçlunun mutad meskeni de Türkiye’de ise nafaka talebi ile karşılaşan Türk hâkimi nafaka uyuşmazlığında Türk hukukunu (*lex fori*) uygulayacaktır²³⁶.

Sözleşmenin 9. maddesinde kamu kuruluşlarının rücu haklarına uygulanacak hukuk düzenlenmektedir. Söz konusu düzenlemeye göre, bir kamu kuruluşu borçlunun yerine geçerek nafaka alacaklısına bir ödemede bulunmuş ise, borçludan bu ödemeleri geri alma hakkı bu kuruluşun tabi olduğu hukuka bağlı olacaktır.

Sözleşmede uygulanacak hukuka ilişkin yer alan genel kurallar incelendikten sonra, bu kurallar neticesinde yetkili olan hukukun hangi hususları içereceği meselesinin de incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Sözleşmenin 10. maddesinde yer alan düzenlemeye göre, yetkili hukuk özellikle; alacaklının kimden ve ne ölçüde nafaka talep edebileceğini, nafaka davası açmaya kimin yetkili olduğunu ve davanın hangi süreler içinde açılabileceğini ayrıca alacaklıya nafaka ödeyen kamu kuruluşu yaptığı edalarının iadesini isterse, borçlunun yükümlülük sınırlarının neler olacağı hususlarını içermektedir²³⁷.

Sözleşme uyarınca yetkili olan hukukun başvuru merciinin kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde o hukuk uygulanmayabilir (m. 11). Bu noktada Sözleşmede öngörülen hukukun uygulanmasına istisna tanınmıştır. Başka bir ifadeyle, uygulanacak hukuk *lex forin*in kamu düzenine açıkça aykırı ise hâkim, bu durumda o hukuku

²³⁴ m. 24/1: “*Her Devlet, en geç, onay, kabul, tasvip veya katılma sırasında, 13 ila 15 nci maddelerde öngörülen ihtirazi kayıtlardan birini veya birkaçını dermeyer edebilir. Hiçbir başka ihtirazi kayıt kabul edilmeyecektir*”.

²³⁵ 1973 tarihli La Haye Sözleşmesi’ne taraf olan Fransa ve Japonya dışında kalan bütün devletler Türkiye gibi bu çekinceyi koymuştur. Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 244 (dn. 267).

²³⁶ Mahmut Kamacı, “Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Nafaka ve Bu Konudaki Türkiye’nin Katıldığı Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri”, *Yargıtay Dergisi*, 24(4), Ekim 1998, 522-523; Ahmet Cemal Ruhi, *Türk Hukukunda Nafaka ve Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerden Tahsili*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003, 144; Bozdağ, 149.

²³⁷ Bilgin Tiryakioğlu, *Milletlerarası Özel Hukukta Çocuklara İlişkin Kurallar*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Bilim Serisi 6, Ankara 1991, 61; J.D. McClean, K.W. Patchett, *The Recognition and Enforcement of Judgements and Orders and the Service of Process Within the Commonwealth, A Further Report*, Commonwealth Secreteriat, London 1977, 98; Tekinalp, 282-283; Bozdağ, 147.

uygulamaktan imtina edebilir. Hâkim, yetkili yabancı hukuk kamu düzenine açıkça aykırı olduğu için uygulamaz ise, bu durumda Sözleşme kapsamında bir sonraki basamağa gidebileceği gibi kendi hukukunu da uygulamayı tercih edebilir²³⁸.

Yetkili hukukla ilgili son olarak Sözleşmenin 11.maddesinin 2. fıkrasına da değinmek gerekmektedir. Bu fıkra düzenlenen hükme göre, uygulanacak hukukta değişik hükümler bulunsa dahi nafaka miktarının saptanmasında alacaklının ihtiyaçları ve borçlunun geliri göz önünde bulundurulacaktır²³⁹. Bu hükme yer verilmesinin amacı, yetkili kılınan hukuklarda çok farklı düzenlemelerin olabileceği ve bu farklılıkların bazı durumlarda hakkaniyete aykırı uygulamalara sebep olabileceği endişesidir. 1956 tarihli La Haye Sözleşmesi'nde yer almayan bu hüküm, nafaka uyuşmazlığının taraflarına bu hükme aykırı olarak tespit edilen nafaka miktarlarına karşı Sözleşmeden doğan bir itiraz hakkı tanımaktadır²⁴⁰.

1.6.3.1.3. Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Hukuka İlişkin 2007 Tarihli La Haye Protokolü

1.6.3.1.3.1. Protokolün Yürürlüğe Girmesi ve Amacı

Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Hukuka İlişkin La Haye Protokolü²⁴¹, 2007 yılında La Haye Milletlerarası Özel Hukuk Konferansı'nın 21. oturumunun son toplantısında imzaya açılmış ve yetmiş devlet tarafından imzalanarak kabul edilmiştir. Protokol, 2007 tarihli Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafaka Türlerinin Uluslararası Tahsiline İlişkin La Haye Sözleşmesi²⁴² ile birlikte hazırlanarak imzaya açılmıştır. Her ne kadar iki metin arasında ortak esaslar ve bağlantılar bulunması sebebiyle birlikte ele alınması gerektiği yönünde görüşler ileri sürülmüş olsa da, ulusal hukuk sistemlerindeki

²³⁸ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 249; Aygün, 44. Bu husus MÖHUK'un 5. maddesinde yer alan düzenlemeyle paralellik arz etmektedir. Zira MÖHUK'un 5. maddesine göre; *"Yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması hâlinde, bu hüküm uygulanmaz; gerekli görülen hâllerde, Türk hukuku uygulanır"*.

²³⁹ Martiny, 208; Tiryakioğlu, 61.

²⁴⁰ Nihal Uluocak, *Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri*, (2. Bası), Filiz Kitabevi, İstanbul 1989, 271.

²⁴¹ Bundan sonra kısaca "Protokol ve 2007 tarihli Protokol" olarak anılacaktır. Protokolün orijinal metni için bkz. <https://assets.hcch.net/docs/d5f89587-f5f1-4c86-aa40-70472892cf11.pdf> (Erişim tarihi: 07.07.2023).

²⁴² R.G: 22.06.2016- 29719. Bundan sonra kısaca "2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi" olarak anılacaktır.

farklı yaklaşımlar nedeniyle iki metnin birbirine bağlı, birbirinin eki²⁴³ niteliğinde kabul edilemeyeceği noktasında mütabakata varılmıştır²⁴⁴. Bu nedenle devletler, Protokol veya 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesinden yalnızca birine taraf olmakta serbesttirler²⁴⁵. Nitekim Türkiye, yalnızca 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi' ne taraf olmuş, Protokole ise henüz taraf olmamıştır. Protokolün 24. maddesi topluluk gibi bölgesel ekonomik entegrasyon kuruluşlarının da Protokolü imzalamasına imkân tanımaktadır. Protokole önce Avrupa Birliği²⁴⁶ (Danimarka ve Birleşik Krallık²⁴⁷ hariç) taraf olmuş, daha sonra Sırbistan'ın da taraf olması ile Protokol 2013 yılında yürürlüğe girmiştir²⁴⁸. Avrupa Birliği'nin Protokole taraf olması, uluslararası alanda nafaka yükümlülüklerinin yerine getirilmesi açısından önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir²⁴⁹. Nitekim bu adım beraberinde aile hukuku meselelerinde global düzeyde bir yeknesaklaşmayı da getirecektir²⁵⁰. Ancak Avrupa Birliği'nin uluslararası bir süje olarak hukukun yeknesaklaşmasına yönelik çabalarının dezavantajlarının olduğunu düşünen görüşler de bulunmaktadır²⁵¹.

Protokolün amacı Giriş kısmında belirtildiği üzere, milletlerarası nafaka yükümlülüğüne uygulanacak hukuk konusunda müşterek hükümler tesis etmek ve uygulanacak hukuka ilişkin daha önce açıklanan 1956 ve 1973 tarihli Sözleşmelerin yerini almaktır (Protokol, m. 18). Ayrıca nafaka borçlusu ve nafaka alacaklısı arasında

²⁴³ "Protokol" ifadesi çoğunlukla bir milletlerarası sözleşmenin tamamlanması, değiştirilmesi ve açıklanması amacıyla oluşturulan metinler için kullanıldığından söz konusu Protokolün de 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesinin bir eki olduğunu düşündürse de "protokol" ifadesinin kullanılma sebebi, iki metin arasındaki işlevsel bağlantılara dikkat çekmektir. Andrea Bonomi, "The Hague Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations", *Yearbook of Private International Law*, 10, 2008, 336-337; Aygün, 50.

²⁴⁴ Aygün, 50; Gençcan, *Nafaka*, 1498.

²⁴⁵ Bonomi, 336-337; Tanrıbilir, 110; Aygün, 51.

²⁴⁶ Avrupa Birliği'nin tüzel kişiliğe sahip olması Avrupa Birliği Antlaşması'nın (Lizbon Antlaşması) 47. maddesi ile düzenleme altına alınmıştır ve bu düzenleme Lizbon Antlaşması'nın getirmiş olduğu en önemli yeniliklerden biri olarak kabul edilmektedir. Ahmet M. Güneş, "Bir Uluslararası Hukuk Sujesi Olarak Avrupa Birliği", *TAAD*, Sayı 19, Ekim 2014, 127.

²⁴⁷ Birleşik Krallık 31 Ocak 2020 tarihinde AB'den resmen ayrılmıştır. Ancak AB'nin Protokole taraf olduğu tarihte AB üyesi olan Birleşik Krallık Protokole taraf olmamayı seçmiştir. Tüzük, 1 Ağustos 2013 tarihinde AB'de yürürlüğe girmiştir. Ceyda Süral, Uğur Tütüncübaşı, *Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku* (ed. Işıl Özkan), Adalet Yayınevi, Ankara 2016, 603.

²⁴⁸ Ancak yalnızca iki katılımla Protokolün yürürlüğe girmiş olması, Protokolün etkisinin yeterince sağlanamayacağı yönünde bazı eleştirileri de beraberinde getirmiştir, Aygün, 51.

²⁴⁹ Mirela Zupan, "Innovations of the 2007 Hague Maintenance Protocol", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*. Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken. London: Hart Publishing, 2014, 311.

²⁵⁰ Süral ve Tütüncübaşı, 603.

²⁵¹ Bu görüşe göre, birbirinden farklı hukuk sistemlerini ve ahlak anlayışlarını ortak bir zeminde buluşturmaya çalışmak müzakere süreçlerini fazlasıyla uzatmakta, bu da söz konusu belgelerin yürürlüğe girişini geciktirmektedir. Mirela Zupan, Vjekoslav Puljko, "Shaping European Private International Family Law", *Slovenien Law Review*, (23), 2010, 46.

dengeinin kurulması ve tarafların hukuk sistemleri arasındaki farklılıklardan doğabilecek sorunlar konusunda bilinçlendirilmelerinin sağlanması da Protokolün temel amaçları arasında görülmektedir²⁵².

Protokolün yeknesak bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla “uygulamanın gözden geçirilmesi” mekanizması oluşturulmuştur (m. 21)²⁵³. Bu çerçevede taraf olan devletlerden, Protokolün uygulandığı mahkeme kararlarını Lahey Konferansı Daimi Bürosuna göndermeleri beklenerek uygulamanın gözden geçirilmesi sağlanacaktır²⁵⁴.

1.6.3.1.3.2. Protokolün Uygulama Alanı

Protokolün uygulama alanı 1. maddede belirtilmiştir. Hükme göre Protokol, ebeveynlerin evlilik durumlarına bakılmaksızın çocuğa sağlanması gereken nafaka yükümlülüğü de dâhil olmak üzere aile ilişkisi, ebeveynlik, evlilik ya da akrabalıktan ileri gelen herhangi bir nafaka yükümlülüğüne uygulanacak hukuku belirlemektedir. Protokolün 27. maddesi gereğince taraf devletlere çekince koyma imkânı da tanınmamıştır. 1973 Tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi’nden farklı olarak Protokolde taraf devletlere çekince koyma imkânının tanınmamış olması, Protokolün kapsamının 1973 Tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi’nin kapsamına göre daha geniş olduğu anlamına gelmektedir. Hem Protokolün uygulama alanının geniş tutulması, hem de çekince koyma yasağının bulunması nedeniyle Protokolden beklenen faydanın en üst seviyede olacağı kanaatindeyiz.

Protokolün uygulama alanı belirlenirken üzerinde durulması gereken hususlardan biri, evlilik benzeri yaşam modellerinden kaynaklanan nafaka taleplerinin bu kapsamda değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Farklı cinsiyetten kişilerin evliliğe dayanmayan evlilik benzeri yaşam modelleri²⁵⁵ söz konusu olduğunda, bu

²⁵² Elise Nicoleta Vâlcu, “General Considerations on the European and National Provisions on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations”, *AGORA International Journal of Juridical Sciences*, No: 2, 187; Aygün, 51

²⁵³ Protokol, m. 21:

“1- *La Haye Özel Hukuk Konferansı Genel Sekreteri, Protokol’ün uygulanmasını gözden geçirmek amacıyla gerekli gördüğünde özel bir komisyon toplayacaktır.*

2-*Bu gözden geçirme için, akit devletler Protokol’ün uygulanması ile ilgili olarak mahkeme içtihadı toplama konusunda La Haye Uluslararası Özel Hukuk Konferansı Daimi Bürosuyla işbirliği yapar”.*

²⁵⁴ Tanrıbilir, 112; Aygün, 76.

²⁵⁵ Evlilik dışı birlikte yaşam modellerine uygulanacak hukuk hakkında geniş bilgi için bkz. Işıl S. Tekdoğan Bahçivancı, “Evlilik Dışı Birlikte Yaşam Modellerine Uygulanacak Hukuk”, *TAAD*, Yıl:9, Sayı:33, Ocak 2018, 623-684. Milletlerarası özel hukukta evlilik benzeri yaşam modelleri hakkında bilgi

birlikteliklerden doğan nafaka taleplerinin gerek 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi²⁵⁶, gerek Protokol kapsamında değerlendirilmesi yönünde görüşler mevcuttur²⁵⁷. Fakat aynı cinsiyetten kişilerin durumunun daha muhafazakar bir bakış açısı ile değerlendirileceği söylenebilir. Geleneksel yapıdaki çoğu devlet aynı cinsiyetten kişilerin evliliklerine²⁵⁸ de, evlilik birliği olmadan evlilik benzeri yaşam modelleri içerisinde yaşamalarına da mesafeli yaklaşarak, bu birliktelikleri hukuki bir zemine oturtmaktan kaçınmaktadır²⁵⁹. Bu devlet mahkemelerine gelen nafaka uyuşmazlıklarında şayet uygulanacak yabancı hukuk nafaka ödenmesine cevaz veriyor ise bu durumda kamu düzeni müdahalesi devreye sokularak yabancı hukukun uygulanmasının önüne geçilmektedir²⁶⁰.

Örneğin Türk hukukunda eşcinsel kişilerin resmi olarak bir hayat ortaklığı kurması ile ilgili yasal düzenleme bulunmamaktadır. Eşcinsel evlilikler Türk örf adetleri ile geleneksel Türk aile yapısına uygun görülmeyerek Türk kamu düzenine aykırı kabul edilmektedir²⁶¹. Dolayısıyla bu evliliklerden doğan nafaka talepleri de kamu düzeni müdahalesi ile karşılaşmaktadır²⁶².

için bkz. Necla Öztürk, *Milletlerarası Özel Hukukta Aile Kurma Amaçlı Evlilik Benzeri Yaşam Modelleri*, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

²⁵⁶ Alain Devers, "Private International Law Aspects Of Non Marital Unions Some French Reflections on the Applicable Law", *Public and Private International Law Bulletin*, 37 (2), 991. Yazara göre, 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi'nin özel hüküm niteliğindeki 8. maddesi evliliğin boşanma veya butlan sebebi ile sona ermesi durumunda nafakaya uygulanacak hukuk konusunu düzenlediğinden evlilik dışı birlikteliklere uygulanamayacak olsa da, Sözleşmenin 4 ve 6. maddelerindeki genel hükümler, evlilik dışı birlikteliklerden doğan nafaka taleplerine uygulanabilecektir.

²⁵⁷ Aygün, 54.

²⁵⁸ Aynı cinsiyetten kişilerin evlenmelerine AİHM'in yaklaşımı hakkında bkz. Ulaş Karan, "Evlenme ve Aile Kurma Hakkının Kapsamı ve Anayasal Dayanağı", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (163-164), Mart- Nisan 2018, 126-128.

²⁵⁹ Yunanistan bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Zira Yunanistan'da 2008 yılında çıkarılan 3719 sayılı Kanun ile, kayıtlı birliktelikler (*civil unions*) hukuken tanınmıştır. Ancak, Kanun'un 1. maddesinde farklı cinsiyetten kişilerin evlilik dışı birlikte yaşamalarının kayıt altına alınması düzenlenmekte, aynı cinsiyetten kişilerin durumuna Kanunda yer verilmemektedir. AİHM, 2013 yılında vermiş olduğu bir kararında, aynı cinsiyetten kişilerin birlikteliklerinin bu Kanun kapsamında değerlendirilmemesinin AİHS'nin 8. ve 14. maddelerinin ihlali anlamına geldiğini belirtmiştir. Karar için bkz. "*Valianatos and Others v. Greece, nos. 29381/09 and 32684/09, ECHR 2013*": Alexandra Douga, Vassiliki Koumpli, "Cross-Border Maintenance Obligations in Europe: the EU Maintenance Regulation", *IIIrd Balkan Meeting on Maintenance Law*, September, 2013, 218.

²⁶⁰ Andrea Bonomi, "Explanatory Report of Protocol of 23 November 2007 on the Applicable to Maintenance Obligations (Explanatory Report)", 47. HCCH: <https://assets.hcch.net/docs/44d7912f-ce6d-487e-b3ac-65bbd14fe1b2.pdf> (Erişim Tarihi: 03.07.2023); Tanrıbilir, 110.

²⁶¹ Hatice Selin Pürselim Doğan, "Almanya'da Tescil Edilmiş Eşcinsel Hayat Ortaklığında Veraset İlamının Alınması ve Bu İlama Dayanılarak Türkiye ve Almanya' da Bulunan Terekenin Paylaşılması", *MHB*, 31 (1), 247; Bahar Küpe, *Milletlerarası Özel Hukukta Şekil*, Adalet Yayınevi, Ankara 2021, 231.

²⁶² Türkiye'nin aksine bazı devletlerde farklı cinsiyetten kişilerin evliliklerinin/birlikteliklerin sona ermesi neticesinde ortaya çıkan mali sonuçlar, eşcinsel evliliklerin/birlikteliklerin bitmesi neticesinde de

Her ne kadar Protokolün hazırlık evresinde bu türden birlikteliklerin Protokol kapsamına alınıp alınmaması konusunda tartışmalar yaşanmış olsa da bütün hukuk düzenlerini ortak bir çatı altına toplama imkânının olmadığı dikkate alındığında, Protokolde bu konuda bir düzenlemeye yer verilmemiştir.²⁶³ Ancak Protokolde yer verilmemiş olsa da, nafaka ilişkisine uygulanacak hukukta veya nafaka uyuşmazlığına bakan hâkimin hukukunda şayet bu tür eşcinsel evliliklerin veya birlikteliklerin (*same-sex marriage/ civil unions*) bir sonucu olarak nafaka yükümlülüğü doğuyorsa²⁶⁴, Protokolde açıkça bir yasaklama olmadığı için Protokol kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönünde bizim de katıldığımız görüşler²⁶⁵ mevcuttur.

Protokolün 2. maddesine göre Protokol *loi uniforme* niteliktedir. Dolayısıyla nafaka davası, nafaka alacaklısının mutad meskeninin bulunduğu ülke mahkemelerinde ileri sürüldüğü zaman o ülke Protokole taraf olmasa dahi Protokol uygulanacaktır²⁶⁶.

1.6.3.1.3.3. Protokol Uyarınca Yetkili Hukuk

Protokolde nafaka uyuşmazlıklarında yetkili hukuka ilişkin hükümler 3 ile 8. maddeler arasında yer almaktadır. Yetkili hukukun tespitinde genel kural (m. 3) belirlendikten sonra özellik arz eden bazı durumlar (m. 4,5) da ayrıca düzenlenmiştir.

Protokolün 11. maddesi ile yetkili hukukun kapsamı *sınırlı sayıda olmamak üzere* belirlenmiştir²⁶⁷. Başka bir ifadeyle Protokolün 11. maddesinde sayılanlar dışında kalan

doğmaktadır. Örneğin Peru Medeni Kanunu'na göre (m. 326/3) medeni birliktelik (eşcinsel veya heteroseksüel çiftlerin kayıt yaptırmaya gerek kalmadan kazandıkları statüdür) sona erdiğinde hâkim birlikteliği sona erdiren kişi aleyhine nafakaya hükmedebilmektedir. Kazım Sedat Sirmen, "Eşcinsel Birliktelikler ve Bunların Kanunlar İhtilafı Hukukunda Düzenlenişi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58 (4), 835.

²⁶³ Aygün, 55.

²⁶⁴ Yunanistan'da 2008 yılında yürürlüğe giren 3719 sayılı Kanun'un 7. maddesi, farklı cinsiyetten kişilerin kayıtlı birlikteliklerinin sona ermesi durumuna bağlanan nafaka yükümlülüğünü düzenlemektedir. AB Hukukunda kayıtlı birliktelikler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Necla Öztürk, Güven Yazar, Şule Arslan, "Avrupa Birliği Konseyi 2016/1104 Sayılı Tüzük Hükümleri Çerçevesinde Kayıtlı Birliktelik Kurmuş Çiftlerin Malvarlığına Uygulanacak Hukuk, Yetkili Mahkeme ve Tanıma-Tenfiz Meseleleri", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8 (2), Yıl 2017, 1-20.

²⁶⁵ Sirmen, 872; Aygün, 55.

²⁶⁶ Mesut Aygün, "Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Hukuka İlişkin 2007 Tarihli Lahey Protokolü", *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu, Eskişehir 21-22 Nisan 2016 Sempozyum Bildirileri ve Tartışmalar* (ed. Bilgin Tiryakioğlu, Mesut Aygün, Ali Önal, A. Kübra Altıparmak, Cansu Kaya), Yetkin Yayınları, 2016, 583; Jolanta Kren Kostkiewicz, Michaela Eichenberger, "International Maintenance Law In Legal Relations Between Switzerland and the EU", *Comparative Law Review*, (20), 2015, 17.

²⁶⁷ Ilaria Viarengo, "The Enforcement of Maintenance Decisions in the EU: Requiem for Public Policy? Family Relationships and the (Partial) Abolition of Exequatur." *The Recovery of Maintenance in the EU*

konular da yetkili hukukun kapsamına dâhil olacaktır. İlgili hükme göre, Protokolün uygulanması ile yetkili olduğu tespit edilen hukukun kapsamına girecek başlıca hususlar aşağıdaki gibidir:

- “ a. Nafaka talebinde bulunan alacaklının, kimden ve ne ölçüde nafaka talep edebileceği,
- b. Nafaka alacaklısının kimden ve ne ölçüde geriye yönelik nafaka talep edebileceği,
- c. Nafaka miktarının hesabında temel alınacak kriter ve uygulama,
- d. Takip ehliyeti ve davada temsil meseleleri hariç kimlerin nafaka davası açma hakkı olduğu,
- e. Zamanaşımı ve hak düşürücü süreler ve
- f. Bir kamu kurumunun nafaka alacaklısına sağladığı menfaatlerin tazmini söz konusu ise nafaka borçlusunun yükümlülüğünün kapsamı”.

Protokol uyarınca yetkili hukukun tespitinde önemli noktalardan biri atıf meselesidir. Yetkili yabancı hukukun maddi hukuk hükümlerinin mi yoksa kanunlar ihtilafı hükümleri doğrultusunda yetkili kabul edilecek hukukun hükümlerinin mi uygulanacağı konusunda Protokolde açık bir düzenleme yer almış ve 12. maddesi ile atıf reddedilmiştir²⁶⁸. Bu nedenle, Protokol kapsamına giren bir milletlerarası nafaka uyuşmazlığında yetkili yabancı hukukun maddi hukuk hükümleri uygulanacaktır. Atfın reddedilmesi, Protokolün temel amacına hizmet etmek için kullanılan bir araç olarak kabul edilmektedir. Walker’a göre atfın reddi, hem Protokolün etkinliğinin sağlanması hem de nafaka talebiyle başvuru hâkimin hukukunun (*lex fori*) uygulanabilmesi açısından Protokolün temel bakış açısıyla örtüşmektedir²⁶⁹. Ayrıca bu yönüyle Protokol, 1973 tarihli Uygulanacak Hukuka İlişkin La Haye Sözleşmesi ile de uyum sağlamaktadır²⁷⁰.

and Worldwide. Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken. London: Hart Publishing, 2014, 480. Protokolde “*inter alia*” ifadesi kullanılarak yetkili hukukun kapsamının yalnızca 11. maddede sayılanlardan ibaret olmadığı ifade edilmek istenmiştir; Bonomi, Explanatory Report, 65.

²⁶⁸ Douga, Koumpli, 218.

²⁶⁹ Lara Walker, *Maintenance and Child Support in Private International Law (Studies in Private International Law)*, Hart Publishing, Oxford 2015, 92.

²⁷⁰ Aygün, 56; Walker, 92.

Yetkili hukukun tespitinde dikkate alınması gereken konulardan biri de kamu düzenidir²⁷¹. Protokolün 12. maddesine göre, *Protokol uyarınca uygulanacağı tespit edilen hukukun uygulanmasının ortaya çıkaracağı sonuçlar, hâkimin hukukunun kamu düzenine açıkça aykırı kabul ediliyor ise aykırılık ölçüsünde bu hukuk uygulanmayacaktır*. Örneğin, çok eşlilik (poligami) veya eşcinsel evlilikler (same-sex marriages) gibi bazı hukuk sistemlerinde tanınmayan ve düzenleme altına alınmayan ilişkilerden doğan nafaka talepleri kamu düzeni engeline takılabilecektir.

Ancak burada nafaka alacaklısını mağdur etmeyen bir çözüm yolu bulmak önem arz etmektedir. Nitekim Fransa ve Almanya gibi çok eşliliği kabul etmeyen ve kamu düzenine aykırı gören ülkelerde kamu düzeni esnetilerek, erkeğin tüm eşleri için nafaka ödemesi yönünde hüküm içeren yabancı bir hukukun uygulanması mümkün olabilmektedir²⁷². Bu yönde uygulamalar, kişilere yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları nafakaya ulaşma imkânı tanıyarak milletlerarası özel hukuk hakkaniyetinin sağlanması açısından önemli ve gereklidir.

1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi'nde kamu düzeni ile nafaka miktarının belirlenmesine ilişkin hükümler tek bir maddede toplanmıştır (m. 11). Ancak Protokolde kamu düzenine ilişkin hüküm (m. 12) ile nafaka miktarının nasıl belirleneceği (m. 14) ayrı ayrı maddelerde düzenlenmiştir.

Protokolün 14. maddesinde nafaka miktarının belirlenmesi açısından bir maddi hukuk kuralı getirilmiştir²⁷³. Hükme göre; *nafaka miktarı belirlenirken uygulanacak hukuk aksini belirtse bile alacaklının ihtiyaçları ve borçlunun gelirlerinin yanı sıra alacaklıya periyodik nafaka ödemeleri yerine sağlanan herhangi bir tazminat olup olmadığı hususları dikkate alınacaktır*. 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi'nde de nafaka miktarı tespit edilirken alacaklının ihtiyaçları ve borçlunun gelirlerinin dikkate alınacağı hükmü yer almaktaydı. Ancak alacaklı lehine nafaka yerine geçmek üzere tazminat türü bir ödeme yapılıp yapılmaması dikkate alınmamaktaydı. Bu yönüyle Protokol, nafaka miktarının belirlenmesinde önemli bir yenilik getirmiştir²⁷⁴.

²⁷¹ Vâlcu, 187.

²⁷² Bonomi, *Explanatory Report*, 67; Walker, 92; Aygün, 72;

²⁷³ Süral, Tütüncübaşı, 608.

²⁷⁴ Aygün, 73. Nitekim Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 29.1.1974 gün ve E. 398 K. 499 sayılı: “kocanın nafaka borcuna karşılık olmak üzere ve sırf bu amaçla ödediği gerçekleşen miktar var ise, bu ödemelerin infaz sırasında nafaka alacağından mahsup edilmesi gerektiğinin gözetilmemesi bozmayı gerektirmektedir”

Bazı hukuk sistemlerinde eşlerin boşanmaları halinde bir eşin diğerine toplu bir ödeme yaparak aralarındaki nafaka ilişkisini sona erdirmeleri mümkündür. Örneğin İskandinav ülkelerinde nafakanın belli aralıklarla ödenmesi nadiren gerçekleşmektedir²⁷⁵. Ancak eşlerden birinin, nafakanın tazminat şeklinde ödenmesini kabul etmeyen bir hukuk sisteminin bağlı olduğu ülke mahkemesinde nafaka davası açması durumunda bazı sorunların ortaya çıkması mümkündür. Protokoldeki bu yenilik ile alacaklı şayet bir tazminat alarak nafakaya ilişkin tüm haklarını kullanmış ise hâkim bu durumu dikkate alarak karar vereceği için daha adil bir sonuca varılacaktır²⁷⁶.

1.6.3.1.3.3.1. Yetkili Hukuka İlişkin Genel Kural

Protokolün 3. maddesine göre yetkili hukuk, nafaka alacaklısının mutad meskeni hukukudur. Bu açıdan uygulanacak hukuka ilişkin 1956 ve 1973 tarihli Sözleşmelerdeki genel kurala paralel bir düzenleme yapılmıştır. Kanunlar ihtilafı hukukunda birçok bağlama noktası varken nafaka uyuşmazlıklarında bağlama noktası olarak özellikle nafaka alacaklısının mutad mesken hukukunun tercih edilmesinin temel sebebi, zayıf konumda olduğu düşünülen nafaka alacaklısını korumaktır²⁷⁷. Kendisine verilen nafakayı geçimi için kullanacak olan nafaka alacaklısının yaşadığı ülkenin ekonomik, hukuki ve sosyal imkânlarının göz önünde bulundurularak karar verilmesi daha hakkaniyetli olacaktır²⁷⁸. Ancak bu yaklaşımın nafaka ödeme yükümlüsü açısından olumsuz sonuç doğurabileceği ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Nitekim nafaka borçlusu ile nafaka alacaklısının mutad meskenlerinin bulunduğu ülkelerin ekonomik şartlarının birbirinden çok farklı olması durumunda, borçlunun ağır ödeme yükümlülüğü altına sokulması, nafakanın ödenememe riskini beraberinde getirmektedir²⁷⁹. Ayrıca aynı ülke içerisinde

kararı Türk hukukunda da bu hususa dikkat edildiğinin örneğidir. Karar için bkz, Emin Başaklar, *Nafaka Davaları*, Halkevleri Kültür Vakfı Basımevi, Haziran 1974, 182.

²⁷⁵ Jens M., Scherpe, *Marital Agreements and Private Autonomy in Comparative Perspective* (edited by Jens M. Scherpe), Hart Publishing, Oxford 2012, 455.

²⁷⁶ Bonomi, *Explanatory Report*, 67.

²⁷⁷ Michel Verwilghen, *Explanatory Report on the 1973 Hague Maintenance Conventions*, 1975. HCCH: <http://www.hcch.net/upload/expl23-24.pdf> (Erişim Tarihi:06.08.2023); Philip Bremner, “EU Maintenance Regulation: A Qualified Success For European Family Law”, *Kings Student Law Review*, 2 (1), 2010, 19; Aygün, 58; Aktürk, 15.

²⁷⁸ Maarja Torga, “Drawing a Demarcating Line between Spousal Maintenance Obligations and Matrimonial Property in the Context of the New Instruments of European Union Private International Law”, *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*. Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken. London: Hart Publishing, 2014, 434.

²⁷⁹ Walker, 79.

yaşayan tüm nafaka alacaklılarının eşit muameleye tabi tutulması açısından da bu bağlama noktası önemlidir²⁸⁰. Zira bağlama noktası olarak vatandaşlığın dikkate alınması ihtimalinde, aynı ülke içerisinde yaşayan farklı vatandaşlıklara sahip kişiler arasında uygulama birliği sağlanamayacaktır. Ayrıca nafaka talebinde bulunan kişi çoğu zaman bu talebini mutad meskeninin bulunduğu ülke mahkemelerinde ileri süreceği için hâkim çoğunlukla kendi hukukunu (*lex fori*) uygulama fırsatı bulacaktır²⁸¹.

Nafaka alacaklısının mutad mesken hukukunun değişmesi durumunda, yeni mutad meskeninin bulunduğu ülkenin hukukunun değişikliğinin gerçekleştiği tarihten itibaren uygulanması gerektiği de Protokolde hüküm altına alınmıştır (m. 3/2). Bu açıdan dikkat edilmesi gereken husus, mutad mesken değişikliğinin kalıcı bir nitelik taşımasıdır²⁸².

1.6.3.1.3.3.2. Yetkili Hukuka İlişkin Özellik Arz Eden Durumlar

Protokolde bazı alacaklılar için Protokolün 3. maddesindeki genel kuraldan ayrı özel kurallar düzenlenmiştir (m. 4). Bu kuralların amacı, nafaka alacaklısının lehine olacak şekilde, ihtiyaç duyduğu nafakayı temin edememe riskini en aza indirerek ortadan kaldırmaktır. Kimlerin bu madde kapsamında yer aldığı sınırlı sayı ilkesi uyarınca belirlenmiştir²⁸³. Bu bağlamda Protokolün 4. maddesi kapsamında durumları özel olarak düzenlenen kişiler;

- Ebeveynlerinden nafaka talep eden her yaştaki çocuklar,
- Ebeveynler, eşler ve eski eşler dışında kimselerden nafaka talep eden 21 yaşın altındaki kişiler ve
- Çocuklarından nafaka talep eden ebeveynlerdir.

Bu kişiler dışında kalan nafaka alacaklılarının taleplerine uygulanacak hukuk genel kurala (m. 3) veya Protokolün diğer hükümlerine göre belirlenecektir²⁸⁴.

Protokolün 4. maddesi kapsamında yer alan nafaka yükümlülüklerine uygulanacak hukuk hâkimin hukukudur (*lex fori*) (m. 4/2). İlgili hükme göre şayet alacaklı Protokolün

²⁸⁰ Walker, 79.

²⁸¹ Bonomi, 341-342; Aygün, 58; “Outline on Hague Protocol on Law Applicable to Maintenance Obligations,3,https://assets.hcch.net/docs/9ce7186f-619c-47a3-a03f-6447663466c8.pdf (Erişim Tarihi: 06.08.2023).

²⁸² Bonomi, *Explanatory Report*, 33.

²⁸³ Aygün, 60.

²⁸⁴ Bonomi, *Explanatory Report*, 33.

3. maddesine istinaden nafaka temin edemiyorsa, hâkimin hukuku uygulanacaktır. Bu hüküm, mutad meskeni hukukuna göre nafaka temin edemeyen alacaklıyı koruduğu gibi aynı zamanda nafakaya ilişkin kararın usul ekonomisine uygun, daha hızlı ve az maliyetli bir şekilde alınmasına da imkân tanımaktadır²⁸⁵.

Hâkimin hukukunun uygulanacağı başka bir durum ise alacaklının nafaka talebini borçlunun mutad meskeni mahkemesinde ileri sürmesidir (m. 4/3). Şayet alacaklı talebini borçlunun mutad meskeni mahkemesinde ileri sürmüş ise bu durumda Protokolün 3. maddesindeki genel kurala bakılmaksızın hâkimin hukuku yetkili hukuk olacaktır²⁸⁶. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, hâkimin hukukunun alacaklıya nafaka hakkı tanıyıp tanınamasıdır. Şayet tanımıyorsa, genel kurala gidilerek nafaka alacaklısının mutad meskeni hukuku uygulanacaktır²⁸⁷.

Nafaka alacaklısının borçlunun mutad meskeni mahkemesine başvurmuş olması halinde uygulanacak olan hâkimin hukukunda nafaka miktarının, alacaklının mutad mesken mahkemesi hukukundan daha az olması ihtimali ile ilgili Protokolde bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu ihtimalde kanaatimizce, dikkate alınması gereken hukuk alacaklının mutad meskeni hukuku olmalıdır²⁸⁸.

Alacaklı, Protokol kapsamında yetkili hukuk olarak belirlenen genel kurala (m. 3) göre de özel kurallara (m. 4/2-3) göre de nafaka temin edemiyorsa bu durumda varsa tarafların müşterek milli hukukları uygulanacaktır (m. 4/4). Son basamak olan milli hukukun uygulanabilmesi için borçlunun da alacaklıyla aynı vatandaşlığa sahip olması şartının aranması eleştirilmektedir²⁸⁹.

²⁸⁵ Erik Jayme, "Cultural Dimensions of Maintenance Law from a Private International Law Perspective", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 9; Bonomi, Explanatory Report, 35; Walker, 81; Aygün, 60.

²⁸⁶ Jayme, 9; Heidelberg Uluslararası Hukuk Enstitüsünün bilirkişi raporunda yer alan bir davaya göre, Almanya'da oturan bir çift ayrılmıştır. Eski eşlerden kadın, kızı ile birlikte New York'a taşınmış, koca ise oğlu ile Almanya'da kalmıştır. Kadın Almanya mahkemelerinde kızı için eski eşinden nafaka talebinde bulunmuştur. Almanya mahkemesi geleneksel düşünce yapısını devam ettirerek, New York Yasalarına göre nafaka uyuşmazlığını çözmeye çalışmış olsa da, böyle bir davada Protokol m. 4/3'e göre yetkili hukuk New York hukuku değil Almanya hukuku olmalıdır. Zira nafaka alacaklısı, borçlunun yerleşim yeri mahkemesine başvurmuştur.

²⁸⁷ Gabriela Lupşan, "Reflections on the Maintenance Obligations from the Perspective of the European Law Enforcement", *Acta Universitatis Danubius Juridica*, 10 (2), 2014, 50; Aygün, 61.

²⁸⁸ Aksinin kabulü Protokolün 4. maddesinin düzenlenme amacıyla bağdaşmaz. Zira bu maddenin amacı, zayıf taraf konumundaki nafaka alacaklısını korumaktır.

²⁸⁹ Bonomi, *Explanatory Report*, 41.

Nafaka uyuşmazlıklarında uygulanacak hukuka ilişkin özel hüküm niteliğindeki 4. maddenin yanı sıra Protokolün 5. maddesinde özel bir düzenleme mevcuttur. Bu düzenleme eşler, eski eşler ve iptal edilmiş bir evliliğin tarafları arasındaki nafaka yükümlülüklerine uygulanacaktır. Buna göre; *“eşler, eski eşler veya iptal edilmiş bir evliliğin tarafları arasındaki nafaka yükümlülüklerine ilişkin uyuşmazlıkta, taraflardan biri itiraz ederse ve diğer devletin hukuku, özellikle tarafların son müşterek mutad meskenlerinin bulunduğu devletin hukuku, söz konusu evlilik ile daha yakından bir bağlantıya sahipse Madde 3 uygulanmaz. Böyle bir durumda diğer devletin hukuku uygulanır.”* Hükümden de anlaşıldığı üzere Protokolün yetkili hukuka ilişkin temel prensibi olan alacaklının mutad mesken hukukunun yetkili olduğuna ilişkin kural, daha sıkı irtibatlı bir hukukun bulunması halinde söz konusu nafaka uyuşmazlığında uygulanamayacaktır. Protokolün 5. maddesinde yer alan bu düzenlemenin kapsamı, 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi’nin özel hüküm niteliğindeki 8. maddesinin kapsamından daha geniştir. Zira 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi’nin 8. maddesi boşanan veya ayrılan eşler ile evlilikleri iptal edilmiş eşler arasındaki nafaka uyuşmazlıklarında yetkili hukuku belirlerken, Protokolün 5. maddesindeki düzenleme evliliği devam eden eşler arasındaki nafaka yükümlülüklerine de uygulanmaktadır²⁹⁰.

Ayrıca 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi’nin 8. maddesinde yer alan özel hükümde yetkili hukuk olarak boşanmaya uygulanan hukukun belirlenmiş olması ve boşanma bakımından kanunlar ihtilafı kurallarının henüz uluslararası düzeyde yeknesaklaştırılamaması bu hükmün eleştirilmesine sebep olmakta idi²⁹¹. Bu nedenle Protokolde eşler ve eski eşler arasındaki nafaka uyuşmazlıklarında daha sıkı irtibatlı hukukun yetkili olarak belirlenmesi olumlu bir gelişmedir.

Protokolün 9. maddesine göre, ulusal hukukta aile hukukuna ilişkin kanunlar ihtilafı kurallarında bağlama noktası olarak “ikametgâh” hukukunu tercih eden bir devlet “vatandaşlık” yerine “ikametgâh” hukukunu bağlama noktası olarak kullanabilir. Ancak La Haye Uluslararası Özel Hukuk Konferansı Örgütünün İrtibat Bürosu’na bu konuda

²⁹⁰ Bonomi, *Explanatory Report*, 43.

²⁹¹ Aygün, 62-63.

bildirimde bulunulması gerekmektedir. Nitekim Protokole taraf olan ülkelerden İrlanda bu yönde bir bildirimde bulunmuştur²⁹².

Devletlere bu imkânın tanınmasının amacı, o devlet mahkemeleri önüne gelen daha önceki davalar ile yeknesaklığın sağlanmasıdır (m.9).

1.6.3.1.3.3.3. Özel Def'i Kuralı

Uluslararası alanda nafakaya ilişkin ortak bir uygulamanın olmaması ve farklı hukuk sistemlerinde farklı düzenlemelerin bulunması sebebiyle, Protokolün geniş uygulama alanının daraltılması için²⁹³ 6. maddesinde özel bir def'i imkânı tanınmıştır. Hükme göre, *“Bir çocuğa karşı ebeveyn çocuk ilişkisinden kaynaklanan nafaka yükümlülüğü ile 5. maddedeki evlilikten kaynaklanan nafaka yükümlülükleri hariç olmak üzere, nafaka borçlusu, hem kendi mutad meskeninin bulunduğu devletin hukukunda, hem de eğer varsa tarafların müşterek milli hukukunda böyle bir nafaka yükümlülüğü bulunmadığı gerekçesiyle nafaka alacaklısının açtığı davaya itiraz edebilir”*.

Protokolün 6. maddesinde yer alan def'i ileri sürme imkânı, maddede belirtilen nafaka yükümlülükleri dışında tüm nafaka ilişkilerine tanınmıştır. Bu bağlamda; çocuğun ebeveynlerine karşı nafaka yükümlülüğü, kardeşler arasındaki nafaka yükümlülükleri, 3. dereceden hısımlık bağı çerçevesinde amca, dayı, teyze, hala ile yeğenleri arasındaki nafaka ilişkileri ile büyükanne-büyükbaba ile torunları arasındaki nafaka ilişkilerinde def'i ileri sürülebilmektedir²⁹⁴.

Def'i imkânının ileri sürülebilmesi için hem nafaka borçlusunun mutad mesken hukukunda hem de varsa tarafların müşterek milli hukukunda böyle bir nafaka ilişkisinin bulunmaması şartları birlikte aranmaktadır. Bunun sebebi ise olası suiistimalleri engellemektir. Örneğin, bir babanın kendi oğlundan nafaka talep etmesi durumunda, nafaka borçlusu olan oğlu bu tür bir nafaka ilişkisine imkân tanımayan başka bir ülkeye taşınmak suretiyle nafaka yükümlülüğünden kurtulmaya çalışabilir. Ancak aynı zamanda

²⁹² Aygün, 57.

²⁹³ Walker, 86.

²⁹⁴ Walker, 86; Aygün, 75.

müşterek milli hukuklarında da böyle bir nafaka ilişkisinin bulunmaması gerektiği için nafaka borçlusu hileli yollara başvuramayacaktır²⁹⁵.

Nafaka borçlusunun mutad mesken hukuku ile nafaka borçlusu ile alacaklısının müşterek milli hukuklarında, uygulanacak hukuka nazaran daha az bir nafaka miktarı düzenlenmiş olabilir. Bu durumda borçlu, def'i imkânını kullanamayacağı gibi nafakanın azaltılmasını da talep edemeyecektir²⁹⁶.

1.6.3.1.3.3.4. Protokol Uyarınca Hukuk Seçimi

İrade özgürlüğü prensibinin bir yansıması olan hukuk seçimi, taraflar arasında kurulmuş olan sözleşmenin hangi hukuka tâbi kılınacağı konusunda anlaşmaları olarak tanımlanabilir²⁹⁷. Aile hukuku meselelerinde geleneksel yaklaşım, taraflara bu ilişkileri kendi iradeleri doğrultusunda düzenleme izni vermemektedir. Bu nedenle, 1956 ve 1973 tarihli Uygulanacak Kanuna Dair Lahey Sözleşmelerinde taraflara hukuk seçimi imkânı tanınmamıştır. Ancak güncel uluslararası ihtiyaçlar ve doktrindeki yeni görüşler²⁹⁸ dikkate alındığında taraflara sınırlı da olsa hukuk seçimi imkânının tanınması yönündeki eğilim²⁹⁹ Protokolün hazırlanmasında etkili olmuştur³⁰⁰.

²⁹⁵ Bonomi, *Explanatory Report*, 49.

²⁹⁶ Bonomi, *Explanatory Report*, 51.

²⁹⁷ Nihal Uluocak, *Kanunlar İhtilafı (Yasama Yetkisi Kuralları)*, İstanbul Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 1971, 138; İlyas Arslan, “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Zımni Hukuk Seçimi”, *MHB*, 33 (2), 6; Kazım Çınar, “Yabancılik Unsuru İçeren Nafaka İlişkilerinde İrade Serbestisi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14 (179-180), Temmuz-Ağustos 2019, 8, 1515.

²⁹⁸ Uluslararası hukuk reformu çerçevesinde nafaka hukukunda hukuk seçimine yer verilmesi isabetlidir. Zira Avrupa ülkeleri vatandaşlarının eskiye oranla daha fazla hareketlilik gösterdiği dikkate alındığında, yeknesak bir “Avrupa Kanunlar İhtilafı Hukuku” oluşturulmasında etkili olabilir: Gerhard Hohloch (çev: Yıldız Abik), “Nafaka Statüsü ve Hukuk Seçimi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (2), Yıl 2011, 541-542.

²⁹⁹ İrade özgürlüğü ilkesini aile ve miras hukuku meselelerinde benimsemeyen gelenekçi görüşün değişmesi ve sınırlı da olsa hukuk seçimi imkânının tanınması hakkında bkz. Erik Jayme, “Part Autonomy in International Family and Succession Law: New Tendencies”, *Yearbook of Private International Law*, Volume 11, 2009, 10.

³⁰⁰ Bonomi, *Explanatory Report*, 51; Aygün, 66.

Protokol ile gelen bu yenilik milletlerarası nafaka hukukuna getirilen en önemli yeniliklerden biri³⁰¹ olarak kabul edilmekte³⁰² ve Protokolün 7. ve 8. maddelerinde hukuk seçimi düzenlenmektedir.

Protokolün 7. maddesinde belli bir davaya yönelik hukuk seçimi yer almakta iken, 8. maddesinde farklı sınırlamalar dâhilinde yapılacak hukuk seçimi yer almaktadır. Protokolün 7. maddesinde taraflara, belirli bir devletteki sadece belirli bir yargılama için nafaka yükümlülüğüne uygulanacak hukuk olarak hâkimin hukukunu açıkça kararlaştırabilme imkânı tanınmaktadır. Görüldüğü üzere burada taraflara tanınan hukuk seçimi, hem belirli bir dava ile hem de seçilebilecek hukuk itibarıyla sınırlıdır. Hukuk seçiminin sınırlanmasının sebebi, olası suiistimalleri önlemektir³⁰³.

Protokolün 7. maddesinde yapılacak olan hukuk seçiminin şekli ve zamanı da düzenlenmiştir (m. 7/2). Buna göre taraflar, hukuk seçimini *yazılı veya herhangi bir ortamda kayıt altına alınmış bir anlaşma* şeklinde yapmak zorundadır. Böyle bir şekil kuralı getirilmesinin sebebi, sonraki referans olarak kullanımlarda içeriğe ilişkin bilgilere erişimin sağlanabilmesidir. Zaman konusunda ise Protokolde, yapılacak hukuk seçiminin “yargılamanın başlamasından önce” yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Hukuk seçimine ilişkin Protokolün 8. maddesindeki düzenlemenin daha detaylı olduğu görülmektedir. Söz konusu hükümde, yapılacak hukuk seçiminin belirli bir dava ile veya belirli bir zamanda yapılması ile ilgili bir sınırlama bulunmamaktadır. Bu madde kapsamında seçilebilecek hukuklar şunlardır (m. 8/1):

- “- *Hukuk seçiminin yapıldığı anda her iki tarafın da vatandaşı olduğu devlet hukuklarından biri,*
- *Hukuk seçiminin yapıldığı anda taraflardan birinin mutad meskeninin bulunduğu devlet hukuku,*
- *Taraflar arasındaki mal rejimine uygulanan veya uygulanacak hukuk olarak seçtikleri hukuk,*

³⁰¹ Bonomi’ye göre Protokolün getirdiği diğer önemli yenilikler ise uygulanacak hukukun belirlenmesinde hâkimin hukukunun etkisinin artırılması ile eşler arasındaki nafaka yükümlülüklerinde bağlama noktası olarak daha sıkı ilişkili hukuka yer verilmesidir. Bonomi, *Explanatory Report*, 23.

³⁰² Çınar, 1522.

³⁰³ Bonomi, *Explanatory Report*, 51

- *Tarafların boşanma veya ayrılıklarına uygulanan veya uygulanacak hukuk olarak seçtikleri hukuk.*”

Madde kapsamında seçilebilecek hukuklardan ilk ikisinde yer alan “ *hukuk seçiminin yapıldığı anda*” ifadesinin kullanılma sebebi değişken ihtilaflar nedeniyle seçilen hukuk ile ilgili belirsizliklerin önüne geçmektir. Zira dava sürecinde tarafların vatandaşlıklarını veya mutad meskenlerini değiştirmeleri mümkündür. Böyle bir değişiklik olsa dahi maddedeki bu ifade nedeniyle hukuk seçimi bu değişiklikten etkilenmeyecektir³⁰⁴.

Seçilebilecek hukuklardan son ikisinde belirlenen bağlama noktalarına (mal rejimine uygulanan veya uygulanacak hukuk ile boşanma veya ayrılığa uygulanan veya uygulanacak hukuk) bakıldığında, yalnızca eşler ve eski eşler arasındaki nafaka uyuşmazlıklarında uygulanabileceği söylenebilir. Evliliğin sona ermesine ve buna bağlı mali sonuçlara (mal rejimleri ve nafaka) uygulanacak hukukun aynı hukuk olması, verilen kararların birbiriyle tutarlı olmasını³⁰⁵ sağlayacağı gibi taraflar için de öngörülebilirlik sağlayacaktır³⁰⁶.

Protokolün 8/3. maddesinde³⁰⁷ yer alan hukuk seçiminde kişi açısından sınırlama getirilmiştir. Bu kapsamda, 18 yaşın³⁰⁸ altındaki kişiler ile beden ve ruh sağlığı açısından kendini koruyamayacak kişilere ilişkin nafaka yükümlülüklerinde hukuk seçimi mümkün değildir³⁰⁹.

Ancak bu kişileri koruma gayesiyle hukuk seçimi imkânının tanınmaması eleştirilmektedir. Söz konusu eleştiriye göre, madde kapsamında belirtilen kişiler açısından hukuk seçiminin yasaklanması her durumda bu kişilerin lehine olmayabilir. Hatta bu kişiler açısında daha olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle, hukuk seçimini

³⁰⁴ Bonomi, *Explanatory Report*, 55.

³⁰⁵ Çınar, 1523.

³⁰⁶ Walker, 89-90; Aygün, 70. Evliliğin sona ermesine ve buna bağlı mali sonuçlara (mal rejimleri ve nafaka) uygulanacak hukukun aynı hukuk olmasının yerinde bir düzenleme olmadığı hakkında karşıt görüş için bkz Zupan, 323.

³⁰⁷ Protokol, m. 8/3: “1. Fıkra hükmü, 18 yaşın altındaki bir kişiye ya da kişisel yetileri, yetersizliği veya bir engeli nedeniyle menfaatlerini gereği gibi koruyacak durumda olmayan bir yetişkine ilişkin nafaka yükümlülüklerine uygulanmayacaktır”.

³⁰⁸ Protokol görüşmeleri sırasında yaş sınırının 21 yaş olması yönünde de görüş ileri sürülmüş ancak kabul edilmemiştir; Çınar, 1524 (dn. 50).

³⁰⁹ Tanrıbilir, 111; Aygün, 70. 18 yaşın altındaki kişiler açısından hukuk seçimi imkânının tanınmaması, iştirak nafakası olarak adlandırılan nafaka türüne ilişkin uyuşmazlıklarda hukuk seçimi yoluna gidilemeyeceği anlamına gelmektedir; Çınar, 1524.

tamamen yasaklamak yerine daha sıkı şartlar aramak koşuluyla hukuk seçimine imkân tanıyan bir düzenleme yapılması daha doğru olacaktır³¹⁰.

Hukuk seçiminde zayıf tarafı koruma amacıyla yer alan düzenlemelere Protokolün 8. maddesinin 4 ve 5. fıkralarında da yer verilmiştir³¹¹. Bu çerçevede; Protokol kapsamında tanınan sınırlı hukuk seçimi imkânının, Protokolün 8/4. maddesindeki düzenleme ile bir kez daha sınırlandırıldığı söylenebilir³¹². Anılan hükme göre alacaklının nafaka hakkından feragat etmesi tarafların seçtikleri hukuka tabi olmayacaktır. Bu konuda yetkili hukuk, hukuk seçiminin yapıldığı anda alacaklının mutad meskeninin bulunduğu devlet hukukudur.

Tarafların kendi iradeleri ile aralarındaki uyuşmazlığa uygulanmasını istedikleri hukuku seçmeleri olarak tanımlanan hukuk seçiminde tarafların, seçtikleri hukukun uyuşmazlığa uygulanması neticesinde ortaya çıkacak sonuçlar hakkında tam bilgi sahibi olması gerekmektedir. Zira hukuk seçiminin mantığı bunu gerektirmektedir. Ancak taraflar, hukuk seçiminin yapıldığı anda yaptıkları seçimin sonuçları ile ilgili olarak yeterli bilgiye sahip değil iseler, bu durumda hukuk seçiminin taraflardan biri için açıkça haksız veya makul olmayan sonuçlar doğurması halinde hukuk seçimi uygulanmayacaktır (m. 8/5)³¹³.

Protokolün 8/5. maddesindeki düzenleme, 13. maddede yer alan kamu düzeni müdahalesine benzetilmektedir. Zira bir tarafın seçilen hukuk nedeniyle açıkça bir haksızlığa uğrayacak olması, aynı zamanda kamu düzenini de ilgilendiren bir durumdur. Bu nedenle kamu düzeni müdahalesinde olduğu gibi 8. maddenin 5. fıkrasında da yetkili hukuka (seçilen hukuka) müdahale edilmektedir.

Hukuk seçimi ile ilgili olarak değinilmesi gereken son nokta, hukuk seçiminin şekline ilişkindir. Protokolün 8. maddesinin 2. fıkrasına göre, hukuk seçimi yazılı veya herhangi bir ortamda kayıt altına alınmış olmalı ve taraflarca imzalanmalıdır.

³¹⁰ Bremner, 20; Aygün, 71; Süral, Tütüncübaşı, 607.

³¹¹ Caruthers Protokolün 8. maddesinin 4 ve 5. fıkralarındaki düzenlemeleri “zayıf tarafı koruma araçları” olarak nitelendirmektedir: Janeen Caruthers, “Party Autonomy in the Legal Regulation of Adult Relationships: What Place For Party Choice in Private International Law”, *The International and Comparative Law Quarterly*, 61 (4), 2012, 898.

³¹² Aygün, *Protokol*, 588.

³¹³ *Jayme*’ye göre, hukuk seçimine ilişkin kontrolün milletlerarası özel hukuka Protokolün 8/5. maddesi vasıtasıyla yansması şaşırtıcıdır. Farklı hukuk sistemlerinde kontrol mekanizması hakkında bilgi için bkz. *Jayme*, 10-11.

Hukuk seçiminde yazılı şekil şartının aranmasının sebebi, alacaklıyı düşünmeye sevk ederek kendisi açısından olumsuz bir hukuk seçimi yapmasının önüne geçmektir. Aynı zamanda hukuk seçiminin içeriğine ilişkin bilgilere erişimin kolay olması da bu şekil şartının aranmasında etkili olmuştur³¹⁴.

1.6.3.2. Tanıma ve Tenfize İlişkin Sözleşmeler

Mahkeme kararlarının kesin hüküm ve icra edilebilirlik olmak üzere iki sonucu bulunmaktadır. Karar, bir yabancı mahkeme kararı ise bu kararın kesin hüküm etkisinin başka bir ülkede de kabul edilebilmesi için tanınması; icra edilebilirlik özelliğinin başka bir ülkede de geçerli olabilmesi için tenfiz edilmesi gerekmektedir³¹⁵. Yabancı bir mahkeme kararının içerisinde yer alan hüküm fıkrasındaki nafaka yükümlülüğüne, tahsil prosedürünün uygulanabilmesi için öncelikle o yabancı mahkeme kararının tenfiz edilmesi gerekmektedir³¹⁶. Dolayısıyla her ne kadar çalışmamızın ana konusu

³¹⁴ Zupan, 324; Aygün, 70.

³¹⁵ Winston Anderson, *Elements of Private International Law*, The Caribbean Law Publishing Company, Kingston 2003, 205; Chuckwuma Samuel Adesina Okoli, “The Recognition and Enforcement of Foreign Judgements in Civil and Commercial Matters in Asia”, *Journal of Private and International Law*, 18(3), 2022, 522; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 642; Güngör, 288; Özüm Demirkol, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizinde Karşılıklılık Esası*, On İki Levha Yayıncılık, Şubat 2017, 6; Bozdağ 161; Zeynep Derya Tarman, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Sıklıkla Karşılaşılan Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1), 2023, 75; Hacı Can, Ekin Tuna, *Milletlerarası Usul Hukuku* (3. Baskı), Adalet Yayınevi, Ankara 2022, 314; Ali Önal, “Tanıma ve Tenfiz Kararlarının Hukuki Niteliği”, *MHB (Prof. Dr. Yücel Sayman’a Armağan)*, Yıl:37, 2(2), 2017, 727.

³¹⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 2015/16917 E., 2015/25017 K. ve 24/12/2015 : “Tenfiz kararı alınmadıkça Milletlerarası Özel Hukukuna göre yabancı ilamın Türkiye’de icrası olanağı yoktur. 1956 tarihli Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsiline İlişkin sözleşme, bir tanıma veya tenfiz sözleşmesi olmayıp, nafaka alacaklısı ile nafaka yükümlüsünün farklı memleketlerde bulunması halinde nafaka alacaklısının tahsiline kolaylaştırıcı hükümler getirmiş olup, bu sözleşme nafaka yükümlülüğüne ilişkin yabancı ilamların, ilamın verildiği devlet dışında sözleşmeye taraf diğer bir devlette doğrudan icrasına imkân vermez. Onun için nafaka yükümlülüğüne ilişkin yabancı ilamın Türkiye’de icra edilebilir olması tenfiz kararı verilmesini gerektirir..... Nafaka yükümlülüğü konusundaki kararların tanınması ve tenfizine ilişkin aynı tarihli Lahey Sözleşmesi hükümlerine göre münhasıran nafaka yükümlülüğüne ilişkin bir kararın tanınması veya tenfizi; tanıma ve tenfizin talep edildiği devletin kamu düzeniyle açıkça bağdaşmaması ve tarafları, konusu aynı olan bir davanın tanıma ve tenfizinin talep edildiği devletin bir merciinde açılmış ve görülmekte olması veya bu devlette ya da sözleşmeye taraf başka bir devlette aynı konuda aynı taraflar arasında verilmiş bir kararla bağdaşmaması halinde reddedilebilir (Söz.md.5). Şu halde anılan Sözleşmeye kararın verildiği Almanya’da taraf olduğuna göre, sözleşme hükümleri gözetilerek sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken, bu husus nazara alınmadan 1956 tarihli sözleşme hükümlerinden hareketle davacının tenfiz davası açmakta hukuki yararının bulunmadığı gerekçesi ile isteğin reddi doğru bulunmamıştır”; <https://www.emreulusoy.av.tr/yabanci-mahkeme-nafaka-ilamlarinin-turkiyede-icrasi> (Erişim Tarihi: 08.08.2023).

milletlerarası özel hukukta nafakanın tahsili olsa da, milletlerarası özel hukukta nafakanın tanınması ve tenfizine ilişkin milletlerarası sözleşmelere önemine binaen yer verilecektir.

Türk hukukunda MÖHUK'un 50. maddesi ve devamında yer alan hükümler tanıma ve tenfize ayrılmıştır³¹⁷. Türkiye nafaka kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda 1958 yılında imzalanan *Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyeti Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair La Haye Sözleşmesi*³¹⁸ ile 1973 tarihinde imzalanan *1973 Tarihli Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair La Haye Sözleşmesi*'ne³¹⁹ taraf olmuştur³²⁰.

1.6.3.2.1. 1958 Tarihli Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyeti Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair La Haye Sözleşmesi

1.6.3.2.1.1. Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi ve Amacı

Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyeti Konusunda Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair La Haye Sözleşmesi, 1958 yılında La Haye Özel Hukuk Konferansı tarafından hazırlanarak yürürlüğe girmiştir³²¹. Türkiye açısından Sözleşme 1972 yılında 1620 sayılı Kanunla uygun bulunarak 25.06.1973 tarihinde bağlayıcılık kazanmıştır³²².

Sözleşmenin amacı, adli ve idari merciler tarafından “küçükler” hakkında verilmiş olan nafaka kararlarının tanınması ve tenfizini sağlamaktır³²³. Bu Sözleşme, 1956 tarihli Sözleşme'yi tamamlamak üzere düzenlenmiştir. Bu sebeple iki Sözleşme hükümleri arasında paralellik olduğu söylenebilir³²⁴. Sözleşmenin amacı 1. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre Sözleşmenin amacı, evlenmemiş ve 21 yaşını doldurmamış olan

³¹⁷ Türk hukukunda ve farklı hukuk sistemlerinde (İsviçre, Almanya, Fransa) tanıma ve tenfiz hakkında detaylı bilgi için bkz. Pelin Güven, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, 77-81.

³¹⁸ R.G: 27.09.1972- 14319. Sözleşmenin Türkçe metni için bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc055/kanuntbmmc055/kanuntbmmc05501620.pdf (Erişim Tarihi: 14.05. 2023); Sözleşmenin orijinal metni için bkz. <https://assets.hcch.net/docs/a7e77bca-f154-47f0-b57d-d1da9c4998a8.pdf> (Erişim Tarihi: 14.05.2023). Kısaca 1958 tarihli Sözleşme olarak anılacaktır

³¹⁹ R.G: 06.11. 1980- 17152. Kısaca 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi olarak anılacaktır

³²⁰ Ergin Nomer, *Milletlerarası Usul Hukuku*, (Yenilenmiş 2. Bası), Beta Yayınevi, İstanbul, 2018, 188-189.

³²¹ McClean, Patchetti, 178.

³²² R.G:11.01.1973- 14418.

³²³ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 726.

³²⁴ Bozdağ, 179.

evlilik içi veya evlilik dışı yahut evlat edinilmiş olan çocuklar hakkında akit devletler tarafından verilmiş olan nafaka kararlarının karşılıklı olarak tanınması ve tenfizini sağlamaktır.

1.6.3.2.1.2. Sözleşmenin Uygulama Alanı

Sözleşmenin odak noktası 1956 tarihli Sözleşmede olduğu gibi çocuklardır. Sözleşmeye göre çocuk, 21 yaşını doldurmamış ve evlenmemiş kişidir. Sözleşmenin uygulanabilmesi açısından çocuğun nesebinin sahih olup olmaması veya çocuğun evlat edinilmiş olup olmaması önem arz etmemektedir³²⁵.

Bir çocuk lehine verilmiş olan nafaka kararının tanınması ve tenfizi meselesinin 1958 tarihli Sözleşme kapsamında olması için söz konusu kararın ulusal veya uluslararası nitelikte bir talebe binaen verilmiş olması önem arz etmemektedir (Sözleşme m. 1). Örneğin, Türkiye’de yaşayan bir Türk çocuk için Türk mahkemeleri tarafından Danimarka’da yaşayan ebeveyni aleyhine verilen nafaka kararı, ulusal nitelikte bir karar olarak Danimarka mahkemelerinden tanınması ve tenfizi Sözleşme kapsamında talep edilebileceği gibi, Türk uyruklu bir çocuk lehine Danimarka mahkemeleri tarafından verilmiş olan uluslararası nitelikteki kararın Sözleşmeye taraf olan herhangi bir ülkede tanınması ve tenfizi talep edilebilecektir³²⁶.

Sözleşmenin 1. maddesinin 3. fıkrasına göre Sözleşme, civar hısımlar arasındaki nafaka yükümlülüğüne ilişkin kararlara uygulanmayacaktır. Bu sebeple küçüklerin, kardeş, dayı, amca, teyze, hala gibi diğer hısımlarına karşı ileri sürdükleri nafakaya ilişkin taleplerin tanınması ve tenfizi bu Sözleşmenin kapsamı dışında kalmaktadır.

1958 tarihli Sözleşme’nin uygulama alanı, 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi yürürlüğe girdikten sonra oldukça daralmıştır. Zira Türkiye, 1958 tarihli Sözleşmenin yerine geçmek üzere düzenlenen 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesine taraf olduktan sonra 1958 tarihli Sözleşmenin uygulama alanı, yalnızca 1958 tarihli Sözleşmeye taraf olup da 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesine taraf olmayan devletler³²⁷ açısından uygulama alanı

³²⁵ Bozdağ, 179.

³²⁶ Tekinalp, 276; Bozdağ, 180.

³²⁷ Avusturya, Belçika, Çin Makao Özel İdare Bölgesi, Liechtentein, Macasitan ve Surinam 1973 Tarihli Tanıma ve Tenfiz Sözleşmesi’ne taraf olmamıştır. Ömer Uğur Gençcan, *Milletlerarası Aile ve Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, 962.

bulmaktadır. Ayrıca, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesi ile birlikte 1958 tarihli Sözleşme'nin uygulama alanı daha da azalmıştır. 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesinin 48. maddesine göre, her iki Sözleşmeye de taraf olan devletler açısından iki Sözleşmenin uygulama alanları arasında çakışma olması durumunda 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi uygulama alanı bulacaktır³²⁸.

1958 tarihli Sözleşmenin kapsamına bakıldığında, 1956 tarihli Sözleşmeyi tamamlamak üzere düzenlendiği açıkça anlaşılmaktadır. Zira her iki Sözleşme de 21 yaşını doldurmamış ve evlenmemiş küçükleri kapsamına almakta ve civar hısımlığından kaynaklanan nafaka taleplerini ise kapsamı dışında bırakmaktadır.

Tanınması veya tenfizi talep edilen yabancı nafaka kararı, şayet içerisinde nafaka yükümlülüğü dışında başka hususları da içeriyorsa, Sözleşme, yalnızca nafaka ile ilişkili kısım açısından etki doğuracaktır (Sözleşme, m. 1/2). Örneğin, nafakaya ilişkin kararın hüküm fıkrasında yer alabilecek mahkeme masrafları, vekâlet ücreti veya tazminat veya velayet gibi diğer meseleler Sözleşmenin kapsamı dışındadır³²⁹.

1.6.3.2.1.3. Sözleşme Uyarınca Tanıma ve Tenfiz Şartları

Yabancı bir makam tarafından verilmiş olan nafaka kararının Sözleşme kapsamında tanınip tenfiz edilebilmesi için aranan şartlar Sözleşmenin 2. maddesinde düzenlenmektedir. Öncelikle nafakaya ilişkin kararı veren makamın bu Sözleşme uyarınca milletlerarası yetkiye sahip olması gerekmektedir. Sözleşmenin 3. maddesine göre, dava açıldığı sırada nafaka borçlusunun veya alacaklısının mutad meskeninin bulunduğu yer mercileri veya nafaka davasının davalısı tarafından yetki konusunda bir itiraz ileri sürülmediği takdirde nafaka davasının görüldüğü herhangi bir ülke mercii yetkili olmaktadır.

Doktrinde Sözleşmenin 3. maddesinde kullanılan “*merci*” ifadesinin bilinçli olarak “mahkeme” ifadesi yerine tercih edildiği savunulmaktadır. Bu tercihin sebebi, *merci* ifadesinin kapsamına hem mahkemelerin hem de idari makamların girmesidir. Zira bazı

³²⁸ Bu bağlamda 1958 tarihli Sözleşme yalnızca Lichtenstein ve Surinam ve Çin'in Makao Özerk Bölgesi yetkili makamları tarafından verilen nafakaya ilişkin kararların tanınması ve tenfizinde uygulanacaktır; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 727.

³²⁹ Cemile Demir Gökyayla, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2001, 90; Ünal, 962; Aygün, 83.

ülkelerde nafaka kararları mahkemeler tarafından değil de idari makamlar tarafından verilmektedir³³⁰. Hem adli hem de idari makamlar tarafından verilen nafaka kararları, diğer şartların da taşınması halinde Sözleşme kapsamında tanınıp tenfiz edilebilecektir. Türk hukukunda MÖHUK'un 50. maddesinde, yabancı mahkeme kararları hakkında tenfiz kararı verilebilmesi için o kararın yabancı bir mahkemeden alınmış olması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, idari makamlar tarafından verilmiş olan bir karar Türk mahkemelerinde tenfiz engeline takılacaktır³³¹. Bu yönüyle Sözleşme ile MÖHUK arasında ciddi bir farklılık bulunmaktadır³³².

Sözleşme kapsamında tanıma ve tenfiz için aranan şartlardan biri de, kararı vermiş olan merciin, mensup olduğu devletin kanununa göre davalı tarafın usulüne uygun olarak mahkemeye çağırılmış ve temsil edilmiş olmasıdır. Davalının savunma hakkına riayet edilmeden verilmiş olan bir yabancı merci kararı Sözleşme kapsamında tanınıp tenfiz edilmeyecektir. Benzer düzenleme tenfiz şartlarını düzenleyen MÖHUK'un 54. maddesinin (ç) bendinde de bulunmaktadır³³³. Buna göre, kendisine karşı tenfiz istenen

³³⁰ Rezaki, *Çocuk*, 160; Kamacı, 527.

³³¹ Örneğin, Yargıtay 1. Hukuk Dairesi (E. 2003/4324, K.2003/5861, T. 14/05/2003) 2003 yılında vermiş olduğu bir kararında Arnavutluk'ta noter tarafından düzenlenip ve Tiran Halk Mahkemesi ile Türk Konsoloslugu tarafından onaylanan senedin resmi senet hükmünde olduğunu kabul etmekle birlikte, ilam niteliğinde olmadığı için tanınması ve tenfizinin mümkün olmadığına karar vermiştir. Güven, 36.

³³² Türk hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tenfizinde temel prensip bu olmakla birlikte, bazı özel kanunlarda idari makamlar tarafından verilmiş olan kararların da tenfizinin Türk mahkemelerinde mümkün olduğu düzenlenmektedir. Örneğin, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 30. maddesinin 2. fıkrasına göre; *Evlât edinme olaylarına ilişkin yabancı adli veya idarî makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran karar ve belgelerin Türkiye'de icra olunabilmesi, yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz veya tanıma kararı verilmesine bağlıdır*. "Başka bir örnek Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 27/A maddesinde bulunmaktadır. Söz konusu hükme göre; *"Yabancı ülke adli veya idarî makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararlar; bizzat veya vekilleri aracılığıyla tarafların birlikte veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına başvurmaması, verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idarî makam tarafından verilmiş ve usulen kesinleşmiş olması ve Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şartlarıyla nüfus kütüğüne tescil edilir"*. Ayrıca Mavi Kartlılar Kütüğü ve Beyan Edilen Nüfus Olaylarının Tutulmasına Dair Yönerge'nin 10/3. maddesine göre; *"Mavi Kartlılar Kütüğünde kayıtlı kişilerin uyruğu bulunduğu ülke makamlarından almış oldukları karar ve idarî belgeler usulüne göre tasdik edilmiş ve onaylanmış ise, ayrıca 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun hükümleri uyarınca tanınması veya tenfizi istenmez"*. Mavi kart kütüğünde kayıtlı kişiler ile ilgili boşanma kararları nüfus müdürlüklerine ulaştığı takdirde Yönerge'nin 17. maddesi gereği tescil edilir. Mavi kartlıların durumu ile ilgili Yönerge'de yer alan bu düzenlemenin, normlar hiyerarşisi bakımından eleştirisi için bkz. Sercan Ecemiş, "MÖHUK Dışında Düzenlenen Tanıma ve Tenfiz Kuralları", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(1), 2020, 378-379. İdari boşanma kararlarının tanınması için bkz. Salımya Ganiyeva, "Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda İdari Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu", *MHB*, Yıl: 33, Sayı: 1, 2013, 31-60.

³³³ 2675 sayılı Mülga Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 38. maddesinin (d) beninde de savunma hakkına riayet edilmemesi bir tenfiz engeli olarak düzenlenmiş idi; Bilgin Tiryakioğlu,

kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk mahkemesine itiraz etmemiş olması bir tenfiz şartıdır³³⁴.

Nafakaya ilişkin verilmiş olan yabancı kararın verildiği devlette kesin hüküm³³⁵ kuvvetini kazanmış olması da Sözleşmede tanıma ve tenfiz için aranan şartlar arasındadır. Tanıma ve tenfiz için bu şartın aranmasının sebebi, henüz kesinleşmemiş bir kararın icrasına karşı davalıyı korumaktır³³⁶. Türk hukukunda da kararın kesinleşmiş olması³³⁷ bir tenfiz şartıdır (MÖHUK, m.50). O yüzden, geçici nitelikteki ihtiyati haciz ve tedbir kararları hakkında tanıma ve tenfiz kararı verilemez³³⁸. Fakat 1958 tarihli Sözleşmeye göre tanıma ve tenfiz için kararın kesinleşmiş olması gerekmekte ise de, şayet tenfiz merciinin mensup olduğu devlette kanun yollarına açık bulunmasına rağmen geçici icrai kuvveti haiz kararlar çıkarılabilir veya ihtiyati tedbirler alınabilirse bu gibi kararlar hakkında da tenfiz kararı alınabilmektedir (Sözleşme, m. 2).

Tanınması veya tenfizi talep edilen nafaka kararının, ileri sürülmüş olduğu devlette konusu ve tarafları aynı olan diğer bir karara aykırı olmaması ve ileri sürülmüş olduğu devletin kamu düzenine açıkça aykırı olmaması da Sözleşmede aranan şartlar arasındadır. Tanıma ve tenfiz talebine konu olan kararın Türk kamu düzenine açıkça aykırı olup olmadığını hâkim takdir edecektir. Hâkim takdir yetkisini kullanırken milletlerarası özel hukukun varoluş sebebini ve hukukun genel prensiplerini dikkate almak durumundadır.

Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, AÜHF, Döner Sermaye Yayınları No:17, Ankara 1996, 80-81.

³³⁴ Yargıtay 2. H.D’nin . E. 2014/25332, K. 2014/25398, T. 11.1.2014 kararında Bulgar boşanma kararının tanınmasına ilişkin davada; davalıya usulüne uygun tebligat yapılmadığı, davacının kötü niyetli olarak davalının gıyabında oturmadığı bir adres bildirdiği ve davalının savunma hakkının kısıtlandığı gerekçesiyle yabancı ilamın tanınmasına ilişkin talebini reddeden yerel mahkeme kararının yabancı kararda uygulanmış olan usul ve tespitler tanıma ve tenfiz davasının dışındadır, yargılama usulü ile ilgili sorunlar lex foriye tabidir gerekçesiyle bozulması yerinde olmamıştır. Karar için ayrıca bkz. Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 709; Ceyda Süral, *Avrupa Birliği’nde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (Milletlerarası Uyuşmazlık Çözümü Serisi No:2), Güncel Yayınevi, İzmir 2007, 106.

³³⁵ Kesin hüküm, bir uyuşmazlığı tamamen ortadan kaldıran ve aynı konunun tekrar mahkemelere getirilerek yeniden incelenmesini engelleyen kanuni bir hakikattir; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 662; Süral, *Çözüm Serisi*, 9.

³³⁶ Arthur K. Kuhn, *Coparative Commentaries on Private International Law or Conflict of Laws*, The Macmillian Company, New York 1937, 191.

³³⁷ Banu Şit, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kesinleşme Şartı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XV (1), 2011, 62.

³³⁸ Demirkol, 17; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 661.

Tenfiz hâkimi, sırf kendi kanunlarından farklı maddi ve usul kurallarına binaen verilmiş olduğu için yabancı mahkeme kararının tenfiz talebini reddetmemelidir³³⁹.

Son olarak belirtmek gerekir ki yabancı bir mercii tarafından verilen nafaka kararının tanınması ve tenfizi davasında tenfiz hâkimi esasa girmemeli (*revision au fond*)³⁴⁰ ve yapacağı yargılama yalnızca tanıma ve tenfiz şartlarının sağlanıp sağlanmadığı ile sınırlı kalmalıdır. Bu husus Sözleşmenin 2. maddesindeki “*Akit devletlerden birinde verilmiş olan nafakaya ilişkin kararlar yeniden gözden geçirilmeden diğer Akit devletlerce tanınmalı ve haklarında lüzumlu tenfiz kararı verilmelidir*” hükmünden anlaşılmaktadır.

1.6.3.2.2. 1973 Tarihli Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair La Haye Sözleşmesi

1.6.3.2.2.1. Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi ve Amacı

Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair La Haye Sözleşmesi, 2 Ekim 1973 tarihinde La Haye Konferansı tarafından 1958 tarihli Sözleşmenin yerini almak üzere (Sözleşme, m. 29) imzalanmıştır. Sözleşme, Türkiye açısından 1 Kasım 1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin amacı, sadece çocuklara yönelik yabancı nafaka kararlarının tanınması ve tenfizini düzenleyen 1958 tarihli Sözleşmenin eksik kalan yanlarını tamamlamak ve yetişkinler de dâhil olmak üzere tüm nafaka yükümlülükleri konusundaki kararların karşılıklı olarak tanınması ve tenfizini sağlamaktır³⁴¹.

1.6.3.2.2.2. Sözleşmenin Uygulama Alanı

Sözleşme, nesebi sahih olmayan bir çocuğa karşı nafaka yükümlülüğü de dâhil olmak üzere aile, hısımlık, evlilik veya sıhrîyet gibi tüm nafaka ilişkilerine uygulanmak

³³⁹ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 688.

³⁴⁰ Güngör, 315. Türk hukukunda da tanıma ve tenfiz davalarında esasa girme yasağı (MÖHUK m. 55/2) ilkesi uygulanmaktadır. Bu ilke gereğince tenfiz hâkimi, yabancı mahkemenin uyuşmazlığa uygulanan maddi hukuku doğru uygulayıp uygulamaması veya delilleri doğru değerlendirip değerlendirememesi gibi tamamen esasa ilişkin sayılan hususlar hakkında yargılama yapamaz.

³⁴¹ Bozdağ, 185.

üzere düzenlemiştir³⁴². 1958 tarihli Sözleşmenin sadece çocukları konu alması ve yetişkinler için de yabancı nafaka kararlarının tanınması ve tenfizinde yeknesak hükümlerin varlığına ihtiyaç duyulması, bu Sözleşmenin düzenlenmesini gerektirmiştir. Sözleşme, bir akit devletin adli veya idari mercileri tarafından verilmiş olan “*bir nafaka borçlusu ile nafaka alacaklısı*” veya “*bir nafaka borçlusu ile bir nafaka alacaklısına yaptığı ödemelerin iadesini talep eden bir kamu kurumu*” arasındaki kararlar hakkında uygulanmaktadır. Sözleşme, bu kişiler arasında anılan yükümlülöklere ilişkin *sulhler için de uygulanmaktadır*³⁴³.

1973 tarihli Sözleşme, akit olmayan bir devlette verilmiş olsa dahi önceki bir kararı veya sulhu değıştiren kararlara da uygulanmaktadır (Sözleşme m.2). Bu düzenlemeden Sözleşmenin uygulanması açısından “karşılıklılık” şartının aranmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, nafaka yükümlölüğüne ilişkin yabancı bir merci kararının tanınması ve tenfizi talep edildiğinde bu karar akit olmayan bir devlet mercii tarafından verilmiş olsa dahi, tenfiz hâkimi karşılıklılık şartı³⁴⁴ aramaksızın Sözleşmeyi uygulayacaktır³⁴⁵.

Kişilerin vatandaşlığı veya mutad meskenleri gibi etkenler ile nafaka talebinin milli veya milletlerarası niteliğı 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesinin uygulanmasında önem arz etmemektedir (Sözleşme, m. 2). 1958 tarihli Sözleşmede olduğı gibi yabancı merci tarafından verilen nafaka kararı, içerisinde nafakaya ilişkin olmayan hükümler de ihtiva ediyor ise, sadece nafakaya ilişkin kısım için Sözleşme uygulanacaktır (Sözleşme, m. 3). Başka bir ifadeyle Sözleşme, yalnızca nafaka uyuşmazlıklarına ilişkin kararlara hasredilmiştir. Örneğın, yabancı mahkeme kararının hüküm fıkrasında nafakaya ilişkin hükmün yanı sıra tazminata ilişkin de hüküm var ise bu durumda Sözleşme yalnızca nafakaya ilişkin kısım için uygulanacaktır³⁴⁶. Nafaka dışında kalan konular, o konuyla ilgili bir milletlerarası sözleşme varsa, o sözleşme çerçevesinde yok ise o devletin kendi iç hukukunda yer alan hükümler çerçevesinde tanınıp tenfiz edilecektir.

³⁴² Nuray Ekşi, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Beta Basım Yayım, İstanbul 2020, 405.

³⁴³ David F. Covers, “Draft Convention on The Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations”, *The American Journal of Comparative Law*, 21 (1), 1973, 154.

³⁴⁴ Yabancı mahkeme kararlarının tenfizinde karşılıklılık esası için bkz. Demirkol, 27 vd; farklı ölkelerde yabancı mahkeme kararlarının tenfizinde karşılıklılık esasına bakış açısı hakkında bilgi için bkz. Beligh Elbalti, “Reciprocity and the Recognition and Enforcement of Foreign Judgements: a lot of bark but not much bite”, *Journal of Private International Law*, 13(1), 2017, 187-190.

³⁴⁵ Bozdağ, 186; Kamacı, 531.

³⁴⁶ Demir Gökyayla, 93.

1958 tarihli Sözleşmeden farklı olarak, 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi için nafakaya ilişkin verilmiş olan yabancı merci kararının tarihi önemli değildir. Yani, 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi yürürlüğe girmeden önce verilmiş olsa dahi Sözleşme kapsamında tanıma ve tenfizi talep edilebilir (Sözleşme, m. 24). Hâlbuki 1958 tarihli Sözleşme, Sözleşme yürürlüğe girmeden önce verilmiş olan yabancı nafaka kararları hakkında uygulanmamaktadır (1958 tarihli Sözleşme, m.12).

1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesinde, tanıma ve tenfiz talebine konu olan yabancı kararı veren merciinin adli veya idari olabileceği açıkça belirtilmiştir. Hâlbuki 1958 tarihli Sözleşmede adli veya idari makamlar açıkça belirtilmemiş yalnızca “merci” ifadesi kullanılarak ima edilmiştir³⁴⁷. 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesinde açıkça adli veya idari makam ifadesinin kullanılması, belirsizliklerin önüne geçilmesi açısından olumlu bir düzenlemedir. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi Türk hukukunda, yabancı kararların Türkiye’de tanınıp tenfiz edilebilmesi için bir mahkeme tarafından verilmesi kanuni bir zorunluluktur. Uygulamada idari makamlar tarafından verilen nafaka kararlarının kamu düzeni müdahalesi ile tenfizinin reddedilmesi diğer akit devletler tarafından tepki ile karşılanmaktadır³⁴⁸.

Yürürlüğe girdikten sonra büyük ölçüde uygulama alanı bulan ve 1958 tarihli Sözleşme’nin yerini alan, 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesinin yabancı nafaka kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler içeren ve Türkiye’nin de taraf olduğu 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin yürürlüğe girmesi ile uygulanma kabiliyetinin daraldığı söylenebilir. Zira 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi ile 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin tanıma ve tenfize ilişkin hükümleri arasında çakışma olması durumunda 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi uygulanacak, 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi devre dışı bırakılacaktır. Ayrıca, 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi yalnızca bu Sözleşmeye taraf olup 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesine taraf olmayan ülkelerle³⁴⁹ sınırlı olarak uygulanacaktır³⁵⁰.

1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesinin 26. maddesi ile taraf devletlere çekince ileri sürme imkânı tanınmaktadır. Sözleşmenin 26. maddesinde belirtilen hususlar için çekince ileri süren bir devlet kendi çekincesine konu olan karar ve sulhlere Sözleşmenin

³⁴⁷ Bozdağ, 186.

³⁴⁸ Mustafa Özoğul, “2007 Tarihli La Haye Nafaka Sözleşmesi”, *Uluslararası Hukuk Bülteni*, Mayıs-Ağustos 2016, S.8, 38.

³⁴⁹ Bu ülkeler, Andorra, Avustralya, Danimarka ve İsviçre’dir; Aygün, 87.

³⁵⁰ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 729; Aygün, 87.

uygulanmasını talep edememektedir. Zira Sözleşme taraf devletlere karşılıklı yükümlülükler yüklemektedir³⁵¹. Sözleşmenin 26. maddesine göre her akit devlet aşağıdaki hallerde tanıma ve tenfiz talebini reddetme hakkını saklı tutabilir:

1. Alacaklının evliliğinden veya yirmi bir yaşını bitirdikten sonraki döneme ait olup, alacaklının eşi veya eski eşi dışındaki bir borçlu tarafından verilmesi gerekli nafakaya ilişkin kararlar ve sulhler;

2-a) Civar hısımları ve

b) Sihri hısımlar arasındaki nafaka yükümlülüğüne ilişkin kararlar ve sulhler,

3- Belirli aralıklarla nafaka ödenmesini hükme bağlamayan kararlar ve sulhler.

Türkiye bu çekincelerden ikisini benimsemiş ve böylece Sözleşmenin uygulama alanını daraltmıştır. Türkiye'nin koymuş olduğu çekincelerden ilki; civar hısımlar ve sihrî hısımlar arasındaki nafaka yükümlülüklerine bu Sözleşmenin uygulanmayacağıdır. Diğer çekince ise, belirli aralıklarla nafaka ödenmesini hükme bağlamayan kararlar ve sulhlere Sözleşmenin uygulanmayacağıdır. O halde Sözleşme Türkiye açısından kardeşler, amca, dayı, hala, teyze gibi civar hısımları arasında uygulanamayacaktır. Ayrıca nafakaya ilişkin hüküm, nafakanın tek seferde ödenmesini öngörüyor ise bu durumda da Sözleşme Türkiye açısından uygulanma kabiliyetini haiz olmayacaktır³⁵².

Kanaatimizce, bilhassa civar hısımları arasındaki nafaka yükümlülüğünün Türkiye tarafından koyulan çekince ile Sözleşme kapsamı dışında bırakılması isabetsizdir. Özellikle iki kardeş arasındaki nafaka yükümlülüğünün Sözleşme kapsamına alınmasında ne gibi bir mahzur görüldüğü anlaşılamamaktadır.

1.6.3.2.2.3. Sözleşme Uyarınca Tanıma ve Tenfiz Şartları

1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesinin 4. maddesinde, yabancı nafaka kararlarının Sözleşme kapsamında tanınması ve tenfizi için aranan şartlar düzenlenmiştir. Öncelikle tanınması ve tenfizi talep edilen kararın Sözleşme uyarınca yetkili kabul edilen bir merci tarafından verilmiş olması gerekmektedir. Sözleşmeye göre hangi mercilerin yetkili olacağı hususu ise Sözleşmenin 7 ve 8. maddelerinde yer almaktadır. Sözleşmenin 7. maddesine göre, kararın verildiği devletin mercii; davanın açıldığı sırada nafaka borçlusu

³⁵¹ Covers, 155.

³⁵² Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 729; Güngör, 316; Aygün, 90.

veya nafaka alacaklısının mutad meskeninin bulunduğu mercii ise (Sözleşme m. 7/1), nafaka borçlusu veya nafaka alacaklısının davanın açılışı sırada vatandaşı olduğu devletin mercii ise (Sözleşme m. 7/2) veya davalının yetki konusunda hiçbir itirazda bulunmaksızın davanın esasına girmek suretiyle yetkisini kabul ettiği mercii (Sözleşme m. 7/3) ise yetkili sayılmaktadır. Ayrıca Sözleşmenin 8. maddesine göre boşanma, ayrılık, evliliğin iptali veya butlanı davaları görülmekte iken aynı zamanda nafakaya ilişkin karar verilmiş ise bu mercii de yetkili kabul edilmektedir³⁵³. Yalnız bu yetki sadece nafaka kararlarının tanınması ve tenfizi için geçerli olacak; boşanma, ayrılık, evliliğin iptali ve butlanı kararları için geçerli kabul edilmeyecektir³⁵⁴.

1958 tarihli Sözleşmede olduğu gibi, 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesinin 4. maddesinde de tanınması ve tenfizi talep edilen yabancı nafaka kararının verildiği devlette kesinleşmiş olması şartı aranmaktadır³⁵⁵. Fakat 4. maddenin ikinci fıkrasında, mutad kanun yolları açık bulunsa dahi, geçici olarak icra edilebilen ara kararlar ve geçici tedbirlere ilişkin kararların, talep edilen devlette benzer kararların verilebilmesi, icra edilebilmesi halinde bu devlet tarafından tanınıp tenfiz edileceği hususu düzenlenmiştir. Nitekim Yargıtay da çeşitli kararlarında, Türk hukukunda nafakaya ilişkin ilamların kesinleşmeden icra edilebilmesi ve nafaka hakkında geçici tedbire başvurulabilmesini gerekçe göstererek, geçici tedbir niteliğindeki yabancı nafaka kararlarının milletlerarası sözleşmeler çerçevesinde Türk mahkemeleri tarafından tanınıp tenfiz edilebileceğini ifade etmiştir³⁵⁶.

Sözleşmenin 5. maddesinde tenfiz talebinin reddedilebileceği haller yer almaktadır. Söz konusu hükme göre aşağıdaki hallerde kararın tanınması ve tenfizi reddedilebilir:

1. *Kararın tanınması veya tenfizinin talep edilen devletin kamu düzeniyle açıkça bağdaşmaması veya,*
2. *Kararın usul işlemlerinde yapılan bir hilenin sonucu olması veya,*
3. *Tarafları ve konusu aynı olan bir davanın daha önce talep edilen devletin bir merciinde açılmış ve görülmekte olması veya,*

³⁵³ Aygün, 91; Bozdağ, 189.

³⁵⁴ Aysel Çelikel, "Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine İlişkin Sözleşme ve Türk Hukuku", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 3(1), 1983, 5.

³⁵⁵ Ahmet Cemal Ruhi, *Türk Hukukunda Yabancı Nafaka İlamlarının Tenfizi*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2013, 323.

³⁵⁶ Yargıtay 2. H.D. E. 2005/7158- K. 2015/9535- T. 20/06/2015. Karar için bkz. Ekşi, Mahkeme Kararları, 267-268; Aygün, 92.

4. Kararın, talep edilen devlette veya talep edilen devlette tanıma ve tenfiz için gerekli şartları haiz olsa dahi başka bir devlette aynı konuda ve aynı taraflar arasında verilmiş bir kararla bağdaşması.

Bir tarafın yokluğu durumunda verilen nafaka kararlarının Sözleşme kapsamında tanınıp tenfiz edilebilmesi için, talebin başlıca unsurlarını içeren dava dilekçesinin gaip tarafa tebliğ edilmesi ve hal ve şartlara göre gaip tarafa savunması için yeterli bir süre verilmesi gerekmektedir (Sözleşme, m. 6). Nitekim tanıma ve tenfiz için gerekli olan belgeler³⁵⁷ (Sözleşme, m. 17) arasında kararın tanınması ve tenfizini isteyen tarafça ibraz edilecek olan tebliğin yapıldığına dair kanıtlayıcı belge de yer almaktadır³⁵⁸. Kanaatimizce, bu yönüyle Sözleşmenin 6. maddesindeki hükmü, özel bir tanıma ve tenfiz şartı veya engeli olarak değerlendirmek mümkündür.

1.6.3.2.3. Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafaka Türlerinin Uluslararası Tahsiline İlişkin 2007 Tarihli La Haye Sözleşmesi

Türkiye'nin de taraf olduğu 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, çocuk nafakası başta olmak üzere, eş nafakası ile diğer nafakaların uluslararası alanda tahsilini kolaylaştırmak amacıyla akdedilmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki her ne kadar bu Sözleşmenin adında "tahsil" ifadesi yer alsın da, Sözleşme yalnızca tahsile ilişkin hükümler içermemekte; aynı zamanda nafakaya ilişkin kararların tanınması ve tenfizi ile ilgili hükümler de içermektedir³⁵⁹. Hatta 2007 Tarihli Sözleşmesinde, tanıma ve tenfize ilişkin hükümlere nafakanın tahsili ile ilgili hükümlerden daha fazla yer verildiği görülmektedir. Zira tahsil

³⁵⁷ 1 -Kararın tam ve aslına uygun bir örneği;

2-Verildiği Devlette karar hakkında mutad kanun yollarına başvurulamayacağını ve gerekiyorsa, kararın bu Devlette icra edilebilir olduğunu kanıtlayacak bir belge;

3-Kararın gıyapta verilmesi halinde, talebin başlıca unsurlarını kapsayan dava dilekçesinin, gaip tarafa, kararın verildiği Devletin hukukuna uygun şekilde tebliğ edildiğini veya bildirildiğini

kanıtlayacak bir belgenin aslı veya aslına uygunluğu onaylanmış bir örneği;

4-Gerektiğinde, kararın verildiği Devlette adli müzaheretten veya masraf muafiyetinden yararlandığını kanıtlayacak bir belge;

5-Talep edilen Devletçe istenmemesi hali dışında, yukarıda belirtilen belgelerin aslına uygunluğu onaylanmış tercümeleri.

³⁵⁸ Ünal, 970; Aygün, 93.

³⁵⁹ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 738.

aşamasına gelinebilmesi için öncelikle nafaka kararlarının tanınması ve tenfizi prosedürlerinin tamamlanması gerekmektedir³⁶⁰.

Ayrıca 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi, akit devletler arasındaki ilişkilerde tanıma ve tenfize ilişkin 1958 Tarihli Sözleşme³⁶¹ ile 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesini³⁶² uygulama alanı bakımından çakışma söz konusu olduğu takdirde devre dışı bırakmaktadır (m. 48). Zaten 1958 Tarihli Sözleşme ile 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi, zamanın gerekliliklerine ayak uyduramamakta ve uygulamada çıkan sorunlar çözümsüz kalmakta idi³⁶³. Dolayısıyla 2007 Tahsil Sözleşmesi için, nafaka kararlarının tanınması ve tenfizi hususunda oldukça kapsamlı ve çağın gereklerine uygun hükümler içeren, yenilikçi ve geniş uygulama alanı bulan bir Sözleşme olduğu söylenebilir.

Çalışmamızın ana konusu milletlerarası özel hukukta nafakanın tahsili olduğu için, 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin tanıma ve tenfize ilişkin hükümlerine konu bütünlüğünün bozulmaması bakımından çalışmanın ikinci bölümünde yer verilecektir.

1.7. NAFAKANIN TAHSİLİ KAVRAMI

Türk hukukunda tahsil kavramı çoğunlukla bir kamu alacağının borçludan alınıp alacaklı olan devlete verilmesi olarak tanımlanmaktadır. Özellikle vergi hukukunda önem arz eden ve vergilendirme sürecinin son halkasını oluşturan tahsil³⁶⁴ işlemi, borçlunun rızası ile tamamlanabileceği gibi, borçlunun borcunu ödememekte ısrar etmesi durumunda cebren de tamamlanabilmektedir³⁶⁵. Kamu gücünün kullanılarak borcun

³⁶⁰ Aygün, 126; Turan, 489.

³⁶¹ Çin Halk Cumhuriyeti Makao Özel İdare Bölgesi, Liechtenstein ve Surinam, 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi'ne taraf olmadığı için Türkiye ile bu ülkeler arasındaki nafaka uyumsuzluklarına ilişkin tanıma ve tenfiz taleplerinde 1958 tarihli Sözleşme uygulanmaya devam edecektir: Gençcan, 962.

³⁶² Andorra, Avustralya, Danimarka ve İsviçre 1973 tarihli Tanıma ve Tenfiz Sözleşmesine taraf olup, 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesine taraf olmadığı için bu devletlerin yetkili makamları tarafından verilen nafakaya ilişkin kararların tanınması ve tenfizinde 1973 Tarihli Tanıma ve Tenfiz Sözleşmesi uygulanmaya devam edecektir; Gençcan, 963.

³⁶³ Aygün, 107.

³⁶⁴ 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun (R.G: 10. 01. 1961- 10703) 23. maddesinde verginin tahsili kavramı, *kanuna uygun surette ödenmesi* olarak tanımlanmaktadır.

³⁶⁵ Bünyamin Çitil, "Vergi Hukukunda Tecilin İhlalinin Ödeme ve Tahsil Kavramları ile İlişkisi ve Tahsil Zamanaşımına Etkisi", *Sayıştay Dergisi*, Sayı 113, Nisan- Haziran 2019, 50.

cebren tahsili işlemi *6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun*³⁶⁶ ile getirilen düzenlemeler çerçevesinde yapılmaktadır³⁶⁷.

Tahsil kavramı, kamu alacaklarının yanı sıra, aile hukuku bakımından önem arz eden nafaka alacaklarında da kullanılan bir kavramdır. Nafaka borçlusunun borcunu ödememesi durumunda kamu gücünün kullanılarak borcun alacaklıya ödenmesinin sağlanması “nafakanın tahsil edilmesi” olarak ifade edilebilir.

Hem kamu alacaklarının hem de nafaka alacaklarının tahsili bakımından ortak nokta, rızası ile ödeme yapmayan borçlunun borcunu ifa etmeye yasal düzenlemeler çerçevesinde mecbur bırakılmasıdır. Zira borçlu borcunu kendi rızası ile ifa ettiği takdirde *tahsil* ifadesi yerine çoğunlukla *ödeme* ifadesi kullanılmaktadır. O halde kanaatimizce nafakanın tahsili; yetkili bir makam³⁶⁸ tarafından aile hukukundan kaynaklanan yükümlülöklere binaen nafaka ödenmesine ilişkin verilen kararın rızaen yerine getirilmemesi halinde, kamu gücü kullanılarak nafaka alacağının borçludan alınıp alacaklıya verilmesi işlemi olarak tanımlanabilir.

³⁶⁶ R.G: 28.07.1953- 8469.

³⁶⁷ Sinan Kılıç, “Kamu Alacaklarında Cebren Tahsil Süreci”, *Vergi Raporu- Makaleler*, Sayı 223, Nisan 2018, 115.

³⁶⁸ Daha önce de ifade edildiği üzere bu makam Türk hukukunda mahkemeler iken, farklı hukuk sistemlerinde idari makamlar da olabilmektedir; bkz. Rezaki, Çocuk, 160; Kamacı, 527.

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLETLERARASI SÖZLEŞMELERDE NAFAKANIN TAHSİLİ

2.1. GENEL OLARAK

Birinci Dünya Savaşı ile birlikte başlayan zorunlu göç hareketleri İkinci Dünya Savaşı ile de devam etmiş ve savaş sonrası toplum yapısındaki değişiklikler ve ekonomik koşullar kitlesel insan hareketliliklerinde artışa sebep olmuştur³⁶⁹. Savaştan ve savaş sonrası zor yaşam koşullarından daha iyi bir yaşam standardına kavuşmak ümidiyle³⁷⁰ özellikle Avrupa ülkelerine doğru yaşanan göç hareketliliklerinin sonucunda, aile üyelerinden bazıları çoğunlukla da erkekler çalışmak üzere başka ülkelere göç etmiş ve geride eş ve çocuklarını bırakmışlardır³⁷¹. Geride kalan aile üyelerinin geçim sorunu³⁷² ise milletlerarası nafaka uyuşmazlıklarının artmasına sebep olmuştur³⁷³. Ayrıca, İkinci Dünya Savaşı sırasında yabancı ülkelere görev yapan çok sayıda askerin, görev yaptıkları ülkelere evlilik dışı ilişkilerinden doğan çocukları savaş sonrasında geride bırakarak kendi ülkelerine dönmeleri de hem hukuki hem de sosyal bir sorun olarak milletlerarası nafaka uyuşmazlıklarının artmasında etkili olmuştur³⁷⁴.

Kanaatimizce, savaşların yanı sıra zaman içerisinde teknolojik gelişmelere paralel olarak insanların sanal ortamda birbirleriyle tanışma imkânlarının artması, farklı ülkelere bulunan insanların evlenmelerini kolaylaştırmakta ve çok sayıda milletlerarası nafaka yükümlülüğünün doğmasında etkili olmaktadır.

Nafakanın borçludan alınarak alacaklıya verilmesi olan nafakanın tahsili, aynı ülke içerisinde sorun olurken nafaka borçlusu ile alacaklısının farklı ülkelere bulunması durumu ise daha büyük problemlere sebep olmakta ve çoğu zaman alacaklının nafaka

³⁶⁹ Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukukunda Nafaka*, Cezaevi Matbaası, İstanbul 1967, 1.

³⁷⁰ Bozdağ, 193.

³⁷¹ Ruhi, Ruhi, 219.

³⁷² Bu sorunla o tarihlerde Uluslararası Çocukları Koruma Örgütü ile Göçmenlik Servisleri ilgilenmekte ve terk edilmiş ailelerin yurt dışındaki yakınlarından destek almalarına yardımcı olacak yasal yollar bulmalarını sağlamaktaydı. Paolo Contini, "The United Nations Draft Conventions on Maintenance Claims", *The American Journal of Comparative Law*, 3 (4), 1954, 543.

³⁷³ Ünal, 957.

³⁷⁴ Paolo Contini, International Enforcement of Maintenance Obligations, *California Law Review*, 41, 107; Nuray Ekşi, "Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsiline İlişkin New York Sözleşmesi", *MHB*, 35 (2), 71; Harold Cook Gutteridge, "The International Enforcement of Maintenance Orders", *The International Law Quarterly*, 2 (2), 1948, 157.

alacağına geç kavuşması veya hiç kavuşamaması gibi sorunları da beraberinde getirmektedir³⁷⁵.

Nafakanın tahsilinde yaşanan sorunlar yalnızca hukuki bir sorun olarak görülmemelidir. Zira geçimini nafakadan sağlayacak olan nafaka alacaklısının alacağını tahsil edememesi sosyolojik bazı sorunlara da sebep olmaktadır. Ayrıca nafaka borcunun mahiyeti itibarıyla genellikle tek seferde ödenen bir borç olmayıp dönemler halinde sürekli ödenmesi ve nafaka yükümlülüğünün yıllarca sürdüğü de dikkate alınırsa, milletlerarası alanda nafakanın tahsili konusunda işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Kaldı ki, ulusal düzenlemelerin bu konuda tek başına yeterli olmayacağı açıktır³⁷⁶. Nafakanın tahsili sorununun çözülmemesi halinde alacaklı açısından dramatik sonuçların ortaya çıkabileceği göz önüne alındığında milletlerarası alanda bazı çalışmaların yapılması kaçınılmaz olmuştur³⁷⁷. Bu amaçla nafakanın hızlı ve kolay bir şekilde tahsil edilebilmesi amacıyla çalışmalar başlatılmış ve milletlerarası alanda nafakanın tahsilini kolaylaştırmak için sözleşmeler akdedilmiştir³⁷⁸. Bu sözleşmeler, *Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsili ile İlgili 1956 Tarihli Birleşmiş Milletler (New York) Sözleşmesi*³⁷⁹ ile *Çocuk Nafakası ile Diğer Nafaka Türlerinin Uluslararası Tahsiline İlişkin 2007 tarihli La Haye Sözleşmesi*dir.

2.2. NAFKA ALACAKLARININ YABANCI MEMLEKETLERDE TAHSİLİ İLE İLGİLİ 1956 TARİHLİ NEW YORK SÖZLEŞMESİ

2.2.1. Sözleşmenin Hazırlık Süreci ve Kabul Edilmesi

Birinci Dünya Savaşının sona ermesi ile nafaka hukukuna ilişkin milletlerarası çalışmalar başlatılmış ve bu çerçevede 1925 yılında *Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Yerine Getirilmesi* ile ilgili bir tasarı hazırlanmıştır. Milletler Cemiyeti'nin yetkili organları tarafından ele alınan bu tasarıda, yalnızca çocuklar lehine düzenlemeler öngörülmüştür. Bu nedenle kullanım alanının sınırlı olacağı ve etkisinin az olacağı düşünüldükten bu tasarıya ilişkin çalışmalar 1929 yılında *Devletlerarası Hususi Hukuku*

³⁷⁵ Ekşi, New York, 70.

³⁷⁶ Ruhi, Ruhi, 219.

³⁷⁷ Uluocak, *Nafaka Sözleşmesi*, 929.

³⁷⁸ Ekşi, New York, 70-71.

³⁷⁹ R.G: 18.03.1971- 13782. Bundan sonra kısaca "New York Sözleşmesi" olarak anılacaktır.

Birleştirme Enstitüsü ne devredilmiştir. Enstitü bahsi geçen tasarı üzerinde çalışarak tasarının etki alanını genişletmiş ve 1938 yılında nafaka ilamlarının tanınması ve tenfizi ile ilgili milletlerarası bir sözleşmenin taslağını oluşturmuştur. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte bu çalışmalar uygulamaya geçirilememiştir³⁸⁰.

İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra 1948 yılında Roma Enstitüsü milletlerarası nafaka ile ilgili çalışmaları tekrar başlatmıştır. 1949'da Enstitü, tekrar gözden geçirilen tasarını Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyine sunmuştur³⁸¹. Tasarıda nafaka ilamlarının tenfizine ilişkin öngörülen usulün, üye devletlerin büyük çoğunluğunun hukukunda bulunmaması sebebiyle tasarı başarıya ulaşamamıştır. Konsey, yeni bir tasarının oluşturulması ve bir ihtisas komisyonu ile çalışması için Genel Sekreteri görevlendirmiş ve çalışmaların sonucunda iki yeni tasarı hazırlanmıştır. İlk tasarı “*nafaka taleplerinin tenfizi hakkında çok taraflı bir milletlerarası sözleşmeye*” ilişkin iken ikinci tasarı ise “*nafaka taleplerinin takibinin sağlanması için çok taraflı bir milletlerarası sözleşmeye*” ilişkin olmuştur. Her iki tasarı da birbirinden farklı çözüm yolları önermekteydi. Birinci tasarı, yabancı nafaka kararlarının başka bir devlette tenfizi için “*exequatur*” veya “*tescil*” usulünü benimserken ikinci tasarı ise ABD hukukunda kabul edilen nafaka kararlarının takip edilmesinde devletlerarası işbirliğine dayalı sistemi temel almaktaydı. İhtisas Komisyonu birinci tasarı ile çözüme ulaşamayacağını ileri sürerek ikinci tasarını benimsemiş ve bu tasarı 1954'de Birleşmiş Milletler (BM) İktisadi ve Sosyal Konseyi'nin XVII. oturumunda görüşülerek kabul edilmiştir³⁸².

BM İktisadi ve Sosyal Konseyi, tasarı hakkında müzakere edilmesi amacıyla devletleri New York'ta bir toplantıya davet etmiştir. 29 Mayıs 1956'da New York'ta başlayan konferansa 32 devlet katılmış, 9 devlet³⁸³ gözlemci göndermiş, 24 kuruluş da temsilci göndermiştir. 6 Haziran 1956'da sona eren konferans neticesinde toplam 21

³⁸⁰ Contini, *Enforcement*, 111; Nomer, *Nafaka*, 160; Ekşi, *New York*, 71; Ahmet Cemal Ruhi, “Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili Hakkında 20 Haziran 1956 Tarihli New York Sözleşmesi”, *AÜEHFD*, IV (1-2), 2000, 479,480.

³⁸¹ Kurt Lipstein, “A Draft Convention on the Recovery Abroad of Claims for Maintenance”, *The International and Comparative Law Quarterly*, 3(1), 1954, 126; Contini, *Enforcement*, 112.

³⁸² Nomer, *Nafaka*, 162; A.Murat Dizdar, “Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili Hakkında New York Sözleşmesi”, *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 13 (16), 1996, 175-176; Ruhi, Ruhi, 721-722.

³⁸³ Türkiye konferansa gözlemci gönderen devletler arasındadır. Gözlemci gönderen diğer devletler ise, Guatemala, Kanada, Lübnan, Peru, İsviçre, Çekoslovakya, Venezuela ve İngilteredir. Nomer, *Nafaka*, 162 (dn. 448).

maddeden oluşan *Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsiline İlişkin BM (New York) Sözleşmesi*³⁸⁴ kabul edilmiştir³⁸⁵.

2.2.2. Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi

New York Sözleşmesi 15 devletin³⁸⁶ imzası ile kabul edilmiş, daha sonra İsrail, Fas ve Guatemala'nın katılımıyla 25 Mayıs 1957'de yürürlüğe girmiştir³⁸⁷.

Türkiye açısından 26 Ocak 1971'de 1331 sayılı Kanun³⁸⁸ ile New York Sözleşmesi'nin onaylanması uygun bulunmuş ve Sözleşme metni 18 Mart 1971'de Resmi Gazete'de yayımlanarak 2 Temmuz 1971'de yürürlüğe girmiştir. New York Sözleşmesi 2023 yılı itibarıyla toplam 66 ülkenin³⁸⁹ katılımıyla nafaka konusunda en geniş kabul gören milletlerarası sözleşme olarak kabul edilmektedir³⁹⁰.

New York Sözleşmesi'nin yürürlüğe girişine ilişkin 14. maddesi uyarınca;

“1- İşbu Sözleşme üçüncü onay veya katılma belgesinin 13'üncü maddesi³⁹¹ hükümlerine uygun olarak tevdi edileceği tarihi takip edecek otuzuncu günde yürürlüğe girecektir.

³⁸⁴ Sözleşmenin orijinal metni için bkz. <https://assets.hcch.net/docs/30c3a5d7-4a53-4a6c-aef5-226600585cc3.pdf> (Erişim Tarihi: 08.08.2023); Sözleşmenin Türkçe çevirisi için bkz. https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020095623bm_35.pdf. (Erişim Tarihi: 08.08.2023)

³⁸⁵ Nomer, *Nafaka*, 162; Ruhi, Ruhi, 222; Ekşi, *New York*, 72; Dizdar, 175-176; Bozdağ, 196.

³⁸⁶ Bolivya, Sri Lanka, Federal Almanya, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, El Salvador, Yunanistan İsrail, Kamboçya, Küba, Meksika, Monako, Hollanda, Filifinler ve Vatikan; Ruhi, *New York*, 483 (dn.19).

³⁸⁷ Ruhi, Ruhi, 222; Nomer, *Nafaka*, 162; Dizdar, 176.

³⁸⁸ R.G: 05.02.1971- 13745.

³⁸⁹ Almanya, Arjantin, Avusturya, Avustralya, Barbados, Büyük Britanya, ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, Beyaz Rusya, Belçika, Bosna Hersek, Brezilya, Burkina Faso, Cape Verde, Çekya, Cezayir, Danimarka, Ekvador, Estonya, Fas Filipinler, Finlandiya, Fransa, Guatemala, Haiti, Hırvatistan, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Karadağ, Kazakistan, Kıbrıs, Kırgızistan, Kolombiya, Liberya, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya, Meksika, Moldova, Monako, Nijer, Norveç, Orta Afrika Cumhuriyeti, Pakistan, Polonya, Portekiz, Romanya, Seyşeller, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Sri Lanka, Surinam, Şili, Tunus, Türkiye, Ukrayna, Uruguay, Yeni Zelanda, Vatikan, Yunanistan. Akit devletlerin Sözleşmeye taraf olma tarihleri için bkz. https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XX-1&chapter=20&Temp=mtdsg3&clang=_en (Erişim Tarihi: 08.08.2023).

³⁹⁰ Bozdağ, 196; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 249; Aygün, 96; Gonca Gülfem Bozdağ, “Towards an EU Strategy on the Rights of Children in Terms of International Maintenance Cases and the Integration of Turkey”, *MÜHF – HAD*, 20(2), 2014, 147.

³⁹¹ New York Sözleşmesi m. 13:” 1- İşbu Sözleşme 31 Aralık 1956 tarihine kadar Birleşmiş Milletler Teşkilâtı üyesi bütün devletlerin, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı üyesi olmamakla beraber Beynelmîlel Adalet Divanı statüsüne taraf olan veya Birleşmiş Milletlerin İhtisas Teşekküllerinden birine üye olan devletlerin, aynı zamanda Birleşmiş Milletler Teşkilâtı üyesi olmamakla beraber Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından Sözleşmeye taraf olmak üzere davet edilmiş bütün devletlerin imzalaması için açık kalacaktır. 2- İşbu Sözleşme onaylanacaktır. Onay belgeleri genel sekretere tevdi olunacaktır.

2- Üçüncü onay veya katılma belgesinin tevdiinden sonra sözleşmeyi onaylayacak veya katılacak her devlet için sözleşme, bu devlet tarafından kendi onay veya katılma belgesinin tevdiini takip eden otuzuncu günde yürürlüğe girecektir.”

2.2.3. Sözleşmenin Hukuki Niteliği

New York Sözleşmesi, hukuki niteliği itibarıyla nafakanın milletlerarası alanda tahsilini kolaylaştırmak için düzenlenen bir adli işbirliği sözleşmesidir³⁹². New York Sözleşmesi'nin 1. maddesinin 2. fıkrasında, Sözleşmede öngörülen hukuk yollarının ulusal veya uluslararası hukuk kurallarının yerine geçmeyeceği, onları tamamlayacağı ifade edilerek³⁹³ Sözleşmenin tali niteliğine dikkat çekilmiştir.

New York Sözleşmesi nafaka kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin sözleşmeler bakımından tamamlayıcı³⁹⁴ bir nitelik taşısa³⁹⁵ da tanıma ve tenfize ilişkin hükümler içermemektedir³⁹⁶. Uluocak'a göre “New York Sözleşmesi bir tenfiz sözleşmesi niteliğinde olmadığı için mahkeme veya diğer makamlar tarafından nafaka konusunda alınan kararlar borçlunun bulunduğu devlet makamları önünde sadece bir delil niteliğindedir”³⁹⁷.

New York Sözleşmesi bir adli işbirliği sözleşmesi olarak nafakanın tahsili konusunda başvurulması zorunlu bir Sözleşme olmadığı için nafaka alacaklıları bu Sözleşmede öngörülen tahsil yolunu tercih etmeyerek³⁹⁸ ulusal mahkemelerde nafaka davası açabilecekleri gibi yabancı nafaka kararının tenfizini de talep edebilirler³⁹⁹. Nitekim Yargıtay 2 Hukuk Dairesi 2015 yılında verdiği bir kararda⁴⁰⁰, Almanya mahkemesi tarafından verilen nafaka ilamının tenfizi için Türk mahkemelerinde açılan

3- 1 inci fıkra da zikredilen bütün devletler işbu sözleşmeye her an katılabilirler. Katılma belgeleri genel sekretere tevdi olunacaktır”.

³⁹² Ekşi, New York, 74; Aygün, 97; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 250;

³⁹³ Bozdağ, 198.

³⁹⁴ New York Sözleşmesi'nin tamamlayıcı niteliğinin kendi içerisinde uygulanmasını zorlaştırdığı, nafaka alacaklısını korumaya yönelik kolaylaştırıcı düzenlemeler içeren bir Sözleşmenin hükümlerinin bağlayıcı olması gerektiği hakkında bkz. Bozdağ, 199.

³⁹⁵ Ali Gümrak Tokar, *Milletlerarası Özel Hukukta İstinabe*, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, 113.

³⁹⁶ Bilal Köseoğlu, *Uluslararası Çocuk İadesi ve Uluslararası Nafaka Alacakları Davaları*, TBB Yayınları:127, Ankara 2007, 67-68; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 250; Dizdar, 178; Ünal, 958.

³⁹⁷ Uluocak, *Nafaka Sözleşmesi*, 958; Aynı yönde bkz. Dizdar, 178; Ünal, 958; Aygün, 99.

³⁹⁸ Contini, *Recovery*, 13.

³⁹⁹ Sibel Özel, Mustafa Erkan, Hatice Selin Pürselim, Hüseyin Akif Karaca, *Milletlerarası Özel Hukuk*, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2022, 354; Akıncı, 98.

⁴⁰⁰ Yargıtay 2.HD. E.2015/16917, K.2015/25017, T.24.12.2015.

tenfiz davasının, davacının New York Sözleşmesine başvurmadığı için tenfiz davası açmasında hukuki yararı bulunmaması sebebiyle reddine yönelik ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur⁴⁰¹.

Milletlerarası adli işbirliği, hukuki ve cezai konularda amaç ve çıkarları aynı olan devletlerin yetkili mercilerinin diğer devletlerdeki yetkili merciiler adına istinabe ve tebligat gibi usuli işlemleri yapmasını gerektirmektedir⁴⁰². Adli işbirliği sözleşmeleri de bu işlemleri kolaylaştıran hükümleri içerdikleri için “karşılıklılık” esasına bağlı olarak uygulanabilirler. New York Sözleşmesi de bir adli işbirliği sözleşmesi olarak ancak akit devletler arasında karşılıklılık esasına binaen uygulanacaktır⁴⁰³. Nitekim Sözleşmenin 18. maddesinde *loi uniforme* nitelikte olmadığı şu şekilde ifade edilmiştir; “*Bir Âkit tarafı işbu sözleşmenin hükümlerini diğer Âkit Taraflara karşı ancak kendisinin bu Sözleşme ile bağlı olduğu derecede ileri sürebilir ve bu hükümlere binaen hak iddia edebilir*”.

2.2.4. Sözleşmenin Amacı

New York Sözleşmesi’nin amacı Sözleşmenin 1. maddesinde düzenlenmiştir. Ancak Sözleşmenin Giriş (*dibace*) kısmında da Sözleşmenin amacına yönelik ifadeler bulunmaktadır. Giriş kısmında belirtildiği üzere Sözleşme, kanunen kendisine bakma yükümlülüğü altında olan yakınları başka ülkelerde bulunan kişilerin insani problemlerine hızlı bir şekilde çözüm yolu bulmak için düzenlenmiştir. Zira nafaka davalarının yabancı ülkelerde takip edilmesi ve nafaka kararlarının tenfizinde bazı güçlüklerle karşılaşmaktadır⁴⁰⁴. Bu güçlüklerin ortadan kaldırılmasını mümkün kılacak vasıtaları geliştirmek ise Sözleşmenin Giriş kısmında belirtilen amaçlarındandır⁴⁰⁵.

New York Sözleşmesi’nin 1/1. maddesine göre Sözleşmenin amacı şu şekilde belirtilmiştir; “*İşbu Sözleşme’nin amacı, Âkit Taraflardan birinin ülkesinde bulunan ve bundan sonra alacaklı diye isimlendirilen bir şahsın, Âkit Taraflardan başka birinin*

⁴⁰¹ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 254-255 (dn. 258).

⁴⁰² Ahmet Hulusi Akkaş, Ali Said Çimen, “Ceza Hukuku Özelinde Adli İşbirliği Taleplerinin Reddi Sebepleri”, *HKÜHFD*, 11 (21), 2021, 17.

⁴⁰³ Aygün, 97-98; Özel vd, 353.

⁴⁰⁴ Jan Grodecki, “Enforcement of Foreign Maintenance Orders: French and English Practice”, *International and Comparative Law Quarterly*, 8(1), 1959, 18; Paolo Contini, “The United Nations Convention on the Recovery Abroad of Maintenance”, *St. Johns Law Review*, 31 (1), 1956, 2.

⁴⁰⁵ Tuğrul Ansay, “Türk Devletler Özel Hukukunu İlgilendiren Milletlerarası Sözleşmeler”, *Adalet Dergisi*, Sayı 12, Aralık 1972, 852-853; Ruhi, Ruhi, 224; Kamacı, 535; Ekşi, *New York*, 72; Ruhi, *New York*, 486.

yargısına tabi bundan sonra borçlu diye isimlendirilen bir şahıstan hakkı olduğunu iddia ettiği nafakayı tahsil etmesini kolaylaştırmaktadır. Nafakanın tahsilini kolaylaştırmakta kullanılacak teşekküller bundan sonra gönderici makamlar ve aracı kurumlar olarak isimlendirilmiştir”.

Hükümden de anlaşıldığı üzere, nafaka ilişkisinin tarafları için “alacaklı”, “borçlu” ifadelerinin; Sözleşmenin uygulama organları için ise “gönderici makam” ile “aracı kurum” ifadelerinin kullanılacağı belirtilmişse de Sözleşmede bu ifadelerin tanımına ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır.

2.2.5. Sözleşmenin Uygulama Alanı

2.2.5.1. Kişi Bakımından

New York Sözleşmesi’nde kişi bakımından uygulama alanına ilişkin sınırlayıcı bir hüküm yer almamaktadır. O halde nafaka yükümlülüğünü doğuran her türlü akrabalık ve aile ilişkisinin tarafları, Sözleşmenin kişi yönünden uygulama alanına dâhildir⁴⁰⁶. Bu çerçevede nafaka alacaklısı ve borçlusu anne, baba, kardeş, altsoy, nesebi sahih olmayan çocuk ve hatta kayın hısımları bile olabilir⁴⁰⁷.

Çok eşlilik hallerinden kaynaklanan nafaka taleplerinin tahsili ile aynı cinsiyetten kişilerin evlilik veya evlilik benzeri yaşam modellerinden kaynaklanan nafaka taleplerine New York Sözleşmesi’nin uygulanıp uygulanmayacağı konusunda bir düzenleme bulunmamaktadır⁴⁰⁸. Ancak Sözleşmenin uygulanmasında kişi bakımından herhangi bir sınırlama getirilmediği için bu türden evlilikler veya birlikteliklerden kaynaklanan nafakaların tahsili konusunda Sözleşmenin uygulanabilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Sözleşmenin 6/3. maddesinde kanunlar ihtilafına ilişkin bir hüküm yer almaktadır. Hükme göre, *“Anılan davalarda ve bunlarla murtabıt bütün meselelerde uygulanacak kanun, işbu Sözleşme’nin hiçbir hükmü ile bağlı olmaksızın, bilhassa devletler hususi hukuku dalındaki hükümleriyle beraber borçlunun devletinin kanunudur”*. O halde kimlerin nafaka hakkına sahip olacağına ilişkin bir ihtilaf çıkması durumunda

⁴⁰⁶ Özel, Erkan, Pürselim, Karaca, 353.

⁴⁰⁷ Contini, *Recovery*, 8-9.

⁴⁰⁸ Ekşi, *New York*, 74.

uygulanacak hukuk, atıf dikkate alınmak suretiyle borçlunun devletinin hukuku olacaktır⁴⁰⁹. “Borçlunun devleti” ifadesinden ne anlaşılması gerektiğine Sözleşmenin 3. maddesinde⁴¹⁰ yer verilmiştir. Buna göre borçlunun devleti, borçlunun yargı yetkisi⁴¹¹ içerisinde bulunduğu devleti ifade etmektedir⁴¹². Nafaka talep eden, bulunduğu ülke hukukuna göre nafaka hakkına sahip olmasa dahi şayet nafaka talep ettiği borçlunun bulunduğu devletin hukukunda alacaklıya nafaka hakkı tanınıyorsa New York Sözleşmesi uyarınca nafaka talep edilebilecektir⁴¹³.

New York Sözleşmesi’nin uygulanmasında nafaka ilişkisinin taraflarının vatandaşlığı önem arz etmemektedir⁴¹⁴. Nafaka alacaklısı ile borçlusu akit ülke vatandaşı olmasalar dahi Sözleşmenin uygulama alanına dâhil olan tahsil taleplerinde Sözleşme uygulanacaktır. Ayrıca, Sözleşmenin uygulanabilmesi için tarafların farklı vatandaşlıklara sahip olmaları da gerekmemektedir⁴¹⁵.

2.2.5.2. Yer Bakımından

New York Sözleşmesi’nin uygulanabilmesi için nafaka alacaklısı ile borçlusunun farklı akit devletlerde bulunması gerekmektedir⁴¹⁶. Sözleşmenin 1/1. maddesine göre; “İşbu Sözleşmenin amacı, *Âkit Taraflardan birinin ülkesinde bulunan ve bundan sonra alacaklı diye isimlendirilen bir şahsın, “Âkit Taraflardan başka birinin yargısına tabi bundan sonra borçlu diye isimlendirilen bir şahıstan hakkı olduğunu iddia ettiği nafakayı tahsil etmesini kolaylaştırmaktadır”*. Görüldüğü üzere nafaka alacaklısı ile borçlusunun

⁴⁰⁹ Sait Rezaki, “Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerden Tahsili İle İlgili Sözleşme” *Adalet Dergisi*, 67 (8), 1971, 482; Bozdağ, 199.Örneğin, borçlu nafaka alacaklısının kendi çocuğu olmadığını iddia ederek nafakanın Sözleşme kapsamında tahsiline itiraz ederse bu durumda bu önsorun Sözleşmenin 6/3. maddesi gereğince çözülecektir. Contini, *Recovery*, 11.

⁴¹⁰ New York Sözleşmesi, m3/1: “*Bir alacaklı bundan sonra alacaklının Devleti diye isimlendirilen bir Âkit Tarafın ülkesinde bulunduğu, borçlu da bundan sonra borçlunun devleti diye isimlendirilen başka bir Âkit Tarafın yargısına tabi olduğu zaman, alacaklı borçludan nafaka alacağının tahsili için bulunduğu Devletin bir gönderici makamına bir talepte bulunabilir.*”

⁴¹¹ New York Sözleşmesi’nde devletlerin hangi durumlarda yargı yetkisine sahip olacağına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla yargı yetkisi akit devletlerin iç hukuk kurallarına göre belirlenecektir. Contini, *Recovery*, 12.

⁴¹² Contini, *Recovery*, 12; Michel Pelichet, “Maintenance Obligations”, *Note on the operation of the Hague Conventions relating to maintenance obligations and of the New York Convention on the Recovery Abroad of Maintenance*, §120, <https://assets.hcch.net/docs/c9e7464a-8c7c-4629-b2b6-0d0b378a7f88.pdf> (Erişim Tarihi: 10.08.2023).

⁴¹³ Contini, *Recovery*, 9-10.

⁴¹⁴ Ekşi, *New York*, 74.

⁴¹⁵ Ekşi, *New York*, 76.

⁴¹⁶ Bozdağ, 198. Toker, *İstinabe*, 113.

vatandaşlığı, mutad meskeni veya ikametgâhı Sözleşmenin uygulama alanının belirlenmesinde önem arz etmemektedir⁴¹⁷. Bu nedenle kişilerin farklı akit devletlerde bulunması Sözleşmenin uygulanması açısından yeterli görülmüştür⁴¹⁸. *Ekşi*'nin de belirttiği üzere ; “*Almanya da New York Sözleşmesi’ne taraftır. Türkiye’de bulunan Türk vatandaşı nafaka alacaklısının, Almanya’da yaşayan Türk vatandaşı nafaka borçlusundan olan nafaka alacağının, New York Sözleşmesi’nin hükümlerine göre tahsil edilmesi mümkündür.*”⁴¹⁹,

Nafakaya ilişkin bir çok milletlerarası sözleşmede dikkate alınan “mutad mesken” kavramı New York Sözleşmesi için belirleyici bir kriter değildir. Bu sebeptendir ki bulunduğu akit devlete yeni gelmiş ve daha önce bu ülkede hiç bulunmamış olan nafaka alacaklısının farklı bir akit devlette bulunan nafaka borçlusundan New York Sözleşmesi kapsamında nafakanın tahsilini talep etmesi mümkündür⁴²⁰.

New York Sözleşmesi’nin görüşmeleri sırasında Meksika ve Filipinler temsilcileri, akit ülke topraklarında turistik amaçla geçici süreliğine bulunan bir turiste dahi Sözleşme kapsamında tahsil imkânının tanınıp tanınmamasının gerekliliğini dile getirmiş ve katılan devletlerin büyük çoğunluğunun temsilcileri olumlu yönde görüş bildirmişlerdir.. Ancak İtalya temsilcisi, nafaka tahsili talebinde bulunan kişinin iyiniyetli bir tutum göstermeksizin sırf avantaj elde etmek amacıyla akit ülke topraklarında bulunması durumunda Sözleşme kapsamında tahsil talebinin reddedilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir⁴²¹.

New York Sözleşmesi’nin 11. maddesinde ise Sözleşmenin federal devletlerde uygulanması ile ilgili düzenleme yer almaktadır. Buna göre;

“ a) *İşbu Sözleşme’nin federal yasama organının yasama yetkisine giren maddeleri hususunda, federal hükümetin vecibeleri federal devlet olmayan tarafların vecibelerinin aynıdır.*

b) *İşbu Sözleşme’nin, federasyon anayasasına göre teşriî tasarrufta bulunmaya mecbur olmayan federe devlet, vilâyet veya kantonların yasama yetkisine giren*

⁴¹⁷ Pelichet, §120; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 250; Ruhi, Ruhi, 225; Ünal, 959.

⁴¹⁸ Dizdar, 179; Contini, *Recovery*, 12; Ekşi, *New York*, 75; Çelikel, Erdem, 330.

⁴¹⁹ Ekşi, *New York*, 76.

⁴²⁰ Peter Man Bromley, “Maintenance Orders (Reciprocal Enforcement) Act 1972”, *The Modern Law Review*, 35 (6), 1972, 626-627.

⁴²¹ Contini, *Recovery*, 12.

maddeleri hususunda, federal hükümet mümkün olan en kısa zamanda ve müspet mütalaası ile birlikte bu maddeleri federe devlet, vilâyet veya kantonların yetkili makamlarının itilâına sunacaktır.

c) İşbu Sözleşme'ye Taraf olan bir Federal Devlet, Genel Sekreter aracılığı ile kendisine intikal ettirilen başka bir Âkit Tarafın talebi üzerine, Sözleşme'nin herhangi bir hükmü hakkında federasyonda veya federasyonu teşkil eden federal devlet, vilâyet veya kantonlarda mer'i olan mevzuat ve tatbikat hakkında bir izahnameyi, teşriî veya başka türlü bir tasarrufla bu hükme verilen mer'iyenin şümülünü de belirterek gönderecektir."

Ayrıca New York Sözleşmesi'nin 12. maddesinde akit devletin aksine beyanının bulunmaması durumunda bu Sözleşmenin "dış münasebetleri bu Âkit Taraflar vasıtasıyla temin edilen muhtariyeti olmayan, vesayet altındaki ülkelere" de uygulanacağı düzenlenmiştir.

2.2.5.3. Konu Bakımından

New York Sözleşmesi'nde hangi tür nafakaların Sözleşme kapsamında tahsil edileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır⁴²². Ancak Sözleşmenin giriş kısmındaki ifadeler ile yıllardır süregelen uygulamalarına bakıldığında nafaka türleri açısından bir ayırım yapılmadığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda evlilik içi veya evlilik dışı fark etmeksizin çocuk- ebeveyn, evlilik, sıhriyet ilişkileri gibi her türlü aile ilişkisinden kaynaklanan nafaka talepleri Sözleşme kapsamında değerlendirilebilecektir⁴²³.

Böylece, bakım ve yardım nafakaları ile tedbir ve yoksulluk nafakalarının⁴²⁴ da Sözleşme kapsamında tahsili mümkün olabilecektir⁴²⁵.

Kanundan kaynaklanan nafaka talepleri New York Sözleşmesi'nin uygulama alanına dâhil iken, taraflar arasındaki bir sözleşmeye dayanan nafaka talepleri ise New York Sözleşmesi'nin uygulama alanında kabul edilmemektedir⁴²⁶. Ayrıca New York

⁴²² Nomer, *Nafaka*, 166; Aygün, 98.

⁴²³ Aygün, 98.

⁴²⁴ New York Sözleşmesi görüşmeleri sırasında yalnızca Japonya temsilcisi yoksulluk nafakasının Sözleşme kapsamında olmaması gerektiğine yönelik görüş beyan etmiştir. Contini, *Recovery*, 8.

⁴²⁵ Çelikel, Erdem, 330; Bozdağ, 197; Ekşi, *New York*, 75.

⁴²⁶ Contini, *Recovery*, 7; Aygün, 98; Nomer, *Nafaka*, 166.

Sözleşmesi konu bakımından yalnızca nafakanın tahsilini düzenlediği için, nafaka kararı ile birlikte aynı hüküm fıkrasında yer alan vekalet ücreti, tazminat ve yargılama giderlerinin tahsiline Sözleşme hükümleri uygulanmamaktadır⁴²⁷. Dolayısıyla nafaka alacağı veya birikmiş nafaka alacağı Sözleşme kapsamında talep edilirken, bu kalemler nafaka alacağı listesine eklenmemelidir⁴²⁸.

2.2.6. Sözleşmenin Uygulama Organları

New York Sözleşmesi'nin uygulama organları, Sözleşmenin 2/1-2. maddesi⁴²⁹ uyarınca gönderici makam (*transmitting agency*) ile aracı kurumdur (*receiving agency*⁴³⁰). Sözleşmeye göre gönderici makam, bir veya ihtiyaç doğrultusunda birden fazla idari veya adli makam olabilir. Aracı kurum ise tek bir adli veya idari makam olabileceği gibi özel bir teşekkül de olabilir⁴³¹. Aracı kurumun aksine gönderici makamın birden fazla olamamasının sebebi, taleplerin tek bir makamda toplanarak değerlendirilmesidir⁴³².

Sözleşmenin uygulama organlarının genel amacı, diğer devletlerin gönderici makam ve aracı kurumları ile doğrudan irtibata geçerek nafakanın tahsil edilmesini sağlamaktır. Bu amaçla gönderici makam, nafakanın tahsili için yapılan başvuruları diğer akit devletin yetkili makamına ulaştıracak, aracı kurum ise gelen başvurular üzerine gerekli önlemleri alacaktır⁴³³. Sözleşmenin uygulama organları genellikle aynı birimdir⁴³⁴. Bu birim, nafakanın tahsiline yönelik bir başvuru alındığında gönderici

⁴²⁷ Nomer, *Nafaka*, 166; Çelikel, Erdem, 330; Aygün, 305; Akıncı, Demir Gökyayla, 117; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 250; Ekşi, *New York*, 75;

⁴²⁸ Şakir Daşkın, *Nafaka Alacağının Yabancı Ülkelerden Takibi ve Tahsili (Uluslararası Nafaka Alacağı)*, Adalet Yayınevi, Ankara 2008, 30.

⁴²⁹ New York Sözleşmesi 2/1-2. madde: "

1- Onay veya katılma belgesinin tevdi sırasında her Akit Taraf kendi ülkesinde gönderici makamların vazifesini yapacak bir veya birkaç idari veya adli makam tayin eder.

2- Onay veya katılma belgesinin tevdi sırasında her Akit Taraf kendi ülkesinde aracı kurumun vazifelerini yapacak kamusal veya özel bir teşekkül tayin eder"

⁴³⁰ Sözleşmenin orijinal İngilizce metninde kullanılan "receiving agency" ifadesinin Türkçe karşılığı "alıcı kurum"dur. Ancak Sözleşmenin Türkçe çevirisinde "aracı kurum" ifadesi kullanıldığı için, çalışmamızda da "aracı kurum" ifadesine yer verilmiştir.

⁴³¹ Bozdağ, 199.

⁴³² Nomer, *Nafaka*, 166-167; Ruhi, *Tahsil*, 172;

⁴³³ Aygün, 99.

⁴³⁴ Ekşi, *New York*, 79. Gönderici makam ve aracı kurum olarak iki farklı makamın belirlenmesine bir engel bulunmamaktadır; Bozdağ, 214.

makam; nafakanın tahsiline yönelik yapılan başvurunun başka bir ülkeden kendisine gönderilmesi durumunda ise aracı kurum sıfatıyla hareket etmektedir.

New York Sözleşmesi'nin 2. maddesinin son fıkrasında: “ *Gönderici makamlar ve aracı kurumlar, diğer Âkit Tarafların gönderici makamları ve aracı kurumları ile doğrudan doğruya temasa geçebilirler*” ifadesi yer almaktadır. Bozdağ'a göre, bu hükümde kullanılan “geçebilirler” ifadesi gibi emredici olmayan bir ifadenin (İngilizce metinde “may” ifadesinin karşılığı) tercih edilmesi, nafakanın tahsili sürecine başka makamların da dâhil edilebileceği anlamına gelmektedir. Örneğin, nafakanın tahsili sürecinde devletler tarafından bildirilen makamlardan yanıt alınamaması veya yazışmaların gecikmesi gibi nafaka alacaklısını mağdur edebilecek durumlarla karşılaşılabilir. Bu gibi durumlarda talebe ilişkin dosyanın akıbetinin öğrenilmesi için diplomatik yollara başvurulmaktadır⁴³⁵.

Türkiye açısından New York Sözleşmesi'nin uygulama organı, merkezi makam olan “*Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü*”dür⁴³⁶. Ancak bu kurum görevini Cumhuriyet Savcılıkları aracılığı ile icra etmektedir⁴³⁷. Bu bağlamda Cumhuriyet Savcılıkları hem gönderici makam hem de aracı kurum olarak kabul edilmektedir⁴³⁸.

2.2.7. Sözleşme Uygulama Organlarının Görevleri

New York Sözleşmesi'nin uygulanmasında gönderici makam ve aracı kurumun görevleri Sözleşmenin 3 ila 6. maddeleri arasında yer almaktadır. Bu başlık altında Sözleşmenin uygulanmasında gönderici makam ve aracı kurumun görevleri genel hatlarıyla ele alınacak ve Türkiye açısından Sözleşmenin uygulanmasına ayrı bir başlık altında yer verilecektir. Zira Sözleşmenin Türkiye’de uygulanmasında “*Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsiline İlişkin 16.11.2011 tarihli 64/2 sayılı Genelge*”⁴³⁹ dikkate alınmaktadır.

⁴³⁵ Türkiye tahsil sürecinin gecikmesi halinde ilgili ülkede bulunan Türk temsilciliğine yazı yazarak durum hakkında bilgi verilmesini talep etmektedir; Bozdağ, 201.

⁴³⁶ <https://diabgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/nafaka-burosu> (Erişim Tarihi: 21.12.2023).

⁴³⁷ Ekşi, New York, 80.

⁴³⁸ Çelikel, Erdem, 330;

⁴³⁹ Genelge için bkz. <https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/48202010200664-2%20Nolu%20Genelge.pdf> (Erişim Tarihi: 22.12.2023). Bundan sonra kısaca metin içerisinde “64 Nolu Genelge”, parantez içerisinde ise “Genelge” olarak ifade edilecektir.

2.2.7.1. Gönderici Makamın Görevleri

New York Sözleşmesi'nin 3. maddesine göre, nafakanın tahsiline ilişkin talepler akit devletler tarafından gönderici makam olarak bildirilen makama yapılmaktadır. O halde nafaka alacaklısı, borçlunun bulunduğu devlete gitmeksizin kendi bulunduğu ülkenin gönderici makamına başvurarak nafakanın tahsili sürecini başlatabilmektedir. Sözleşmenin 3/4. maddesine göre nafakanın tahsiline ilişkin talepte bulunması gereken bilgiler şunlardır:

- “a) Alacaklının soyadı, adı, doğum tarihi, milliyeti ve mesleği ile icabında kanunî mümessilinin soyadı, adı ve adresi;*
- b) Borçlunun soyadı, adı, doğum tarihi, milliyeti ve mesleği ile alacaklının malûm olduğu ölçüde borçlunun son beş sene içindeki adresleri;*
- c) Nafaka talebinin mucip sebeplerinin teferruatı bir izahı ile talep olunan şey ve bilhassa alacaklının ve borçlunun gelir kaynakları ve aile durumuna müteallik sair alâkalı bilcümle malûmat.”*

Alacaklı bu bilgileri içeren talebi ve Sözleşmenin 3/3. maddesine göre *“icabında bilhassa aracı kuruma alacaklı namına hareket etme veya alacaklı namına hareket etmeye ehil bir şahıs tayin etme yetkisi veren bir vekâletname ile alacaklının ve mümkünse borçlunun birer fotoğrafı”* birlikte sunmalıdır.

Sözleşmenin 3/2. maddesine göre akit devletler nafaka iddialarının hangi delillerle desteklenebileceği, bu delillerin nasıl sunulacağı ve kendi kanunlarının belirlemiş olduğu diğer kuralları Genel Sekretere bildirmelidir.

Yukarıdaki bilgileri ve belgeleri içeren talebi alan gönderici makam, nafaka tahsil talebinin Sözleşmenin 3/2. maddesinde öngörülen hüküm doğrultusunda Genel Sekreterliğe bildirilen bilgilere uygun olup olmadığı konusunda gerekli bütün tedbirleri almakla yükümlüdür (m. 3/4).

Ayrıca gönderici makam, kendisine gelen evrakın alacaklının bulunduğu devletin kanununa göre şekil bakımından uygun olup olmadığına dikkat edecek (m. 4/2), şayet uygun görmekte ise dosyayı borçlunun bulunduğu devletin belirtmiş olduğu aracı kuruma gönderecektir. Ancak burada dikkat çekilmesi gereken nokta ise gönderici makama, dosyayı aracı kuruma göndermeden önce talebin gereksiz olup olmadığı konusunda

değerlendirme yapabilme yetkisinin tanınmış olmasıdır⁴⁴⁰. Zira Sözleşmenin 4. maddesinin 1. fıkrasına göre, gönderici makamın dosyayı aracı kuruma göndermesi, *talebin gereksiz mütalaa edilmemesine* bağlıdır. Sözleşmenin orijinal İngilizce metninde “*The Transmitting Agency shall transmit the documents to the Receiving Agency of the State of the respondent, unless satisfied that the application is not made in good faith*” ifadesi kullanılmaktadır. Burada Sözleşmenin bu maddesinde yer alan “*the application is not made in good faith*” ifadesinin hatalı çevrildiği kanaatindeyiz. Zira bu ifadenin Türkçe karşılığının “başvurunun iyi niyetle yapılmaması” olması gerekirken, “başvurunun gereksiz mütalaa edilmesi” olarak çevrilmesi isabetli değildir. Tahsil talebine ilişkin başvurunun iyi niyetle yapılmaması ile gereksiz olup olmaması birbirinden farklıdır. Ancak ifadelerin çevirisine ilişkin her iki durumda da bu yetkinin gönderici makama tanınmış olmasının yerinde olmadığı kanaatindeyiz.

Sözleşmenin 4/3. maddesine göre gönderici makam, nafaka talebinin haklı olup olmadığı konusunda aracı kuruma görüşünü bildirebilir. *Rezaki*’ye göre, gönderici makamın talebin haklı olduğuna ilişkin olumlu görüş bildirmesi aracı kurumun değerlendirmesini etkilemeyecek olsa da, olumsuz görüş bildirmesi belki de kabul edilecek olan talebin reddedilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bu nedenle yazarın da belirttiği gibi gönderici makamın olumsuz görüş bildirmesi isabetli olmamıştır⁴⁴¹. Ayrıca aracı kurumun başvuruyu kabul edip borçluya iletmesi halinde, borçlunun kendi isteği ile nafakayı ödemesi ihtimali olabilecek iken, gönderici makamın sürecin en başında olumsuz görüş beyan ederek tahsil sürecinin kesintiye uğramasına sebep olması hakkaniyetli olmayan bir sonucu doğurabilecektir⁴⁴².

Gönderici makamın, talebin haklı olup olmadığına ilişkin görüşünün yanı sıra, alacaklının adli yardımdan yararlandırılması ve masraflardan muaf tutulmasına ilişkin görüş bildirmesi de mümkündür (m. 4/3). Bu düzenlemeden hareketle gönderici makam, kendisine sunulan bilgi ve belgelerden alacaklının mali durumu hakkında bilgi sahibi olacağı için zor durumda olan nafaka alacaklılarını tahsil sürecinde ödenmesi gereken harç ve giderlerden kurtarabilir.

⁴⁴⁰ New York Sözleşmesi kapsamında nafakanın tahsiline ilişkin talepler Alman Hukukunda öncelikle yetkili mahkemeye ulaşarak yeterlilik denetiminden geçtikten sonra merkezi makama ulaşmaktadır; Bozdağ, 202 (dn. 689).

⁴⁴¹ Rezaki, *Tahsil*, 484.

⁴⁴² Bozdağ, 203.

Sözleşmenin uygulanmasında temel görevi tahsil taleplerini alarak aracı kuruma göndermek olan gönderici makam, talebi aracı kuruma gönderirken gerekli görmesi halinde alacaklı lehine verilen nihai kararları, ara kararları ve her türlü adli muameleyi duruşma tutanakları ile birlikte aracı kuruma gönderir (m. 5/1). Aracı kuruma gönderilen bu kararlar Sözleşmenin 3. maddesinde belirtilen ve başvuru için gerekli görülen belgelerin yerini alabileceği gibi onları tamamlayabilir (m. 5/2).

2.2.7.2. Aracı Kurumun Görevleri

Aracı kurumun görevleri Sözleşmenin 6. maddesinde düzenlenmiştir. Hükme göre aracı kurumun asli görevi, alacaklının verdiği yetki çerçevesinde nafakanın tahsil edilebilmesi için gerekli tüm tedbirleri almaktır. Bu çerçevede gönderici makam tarafından kendisine gönderilen tahsil talebini alan aracı kurum, görevini ifa ederken sulh yoluna gidebileceği gibi alacaklı adına nafaka davası açabilir veya alınmış bir nafaka kararı varsa bu kararın tenfizini borçlunun devletinde talep edebilir (m. 6/1). Aracı kurum görevi kapsamında yaptığı işlerden gönderici makamı da haberdar etmek zorundadır. Şayet yapması gereken bir işlemi yapamayacak ise bunun sebebini gönderici makama bildirerek, dosyayı gönderici makama iade edebilir (m. 6/2).

Nafakanın tahsili bakımından önem arz eden aracı kurumun görevlerine aşağıda ayrıca yer verilecektir.

2.2.7.2.1. Sulh Yoluna Başvurmak

Bir uyuşmazlığın sulh yoluyla çözülmesinde taraflar, karşılıklı olarak bazı fedakârlıklarda bulunarak aralarındaki uyuşmazlığı sona erdirebilmektedir⁴⁴³. New York Sözleşmesi'nde de nafakanın tahsili sürecinde öncelik, nafakanın sulh yoluyla çözülmesidir⁴⁴⁴. Zira nafaka alacaklısı ile borçlusunun aralarındaki nafakanın tahsiline ilişkin uyuşmazlığı sulh yolu ile çözmeleri tahsil sürecini hızlandıracak ve alacaklının alacağına daha erken kavuşmasına imkân tanıyacaktır. Nafakanın tahsiline ilişkin

⁴⁴³ Ayşe Kılınç, "Mahkeme Dışında Yapılan Sulh ve Yargılamaya Etkisi", *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 77/2, 2019, 507; Uğur Can Metin, "Maddi Hukuk Anlamında Sulh Sözleşmesi", *ERÜHFD*, XI (1), 2016, 291.

⁴⁴⁴ Nomer, *Nafaka*, 167; Ekşi, *New York*, 81.

uyuşmazlığın sulh yolu ile çözülmesinde gerekli girişimlerde bulunmak aracı kurumun görevidir⁴⁴⁵.

Bu çerçevede aracı kurum bu çerçevede, borçluya nafakayı ödemesine yönelik bildirimde bulunup, borçlunun nafakayı ödeyeceğine dair olumlu bir cevap vermesi üzerine alacaklının belirttiği banka hesabına nafakanın yatırılmasını sağlayarak tarafların aralarındaki uyuşmazlığı sulh yolu ile sona erdirebilmektedir⁴⁴⁶. Ancak aracı kurumun bütün girişimlerine rağmen borçlu nafaka borcunu ödemeyi kabul etmez ise bu durumda aracı kurum Sözleşmede öngörülen diğer hukuki yollara başvuracaktır⁴⁴⁷.

2.2.7.2.2. Nafaka Kararının Tescilini veya Tenfizini Talep Etmek

Aracı kurumun bütün girişimlerine rağmen şayet taraflar sulh olmuyor ise bu durumda aracı kurum nafaka kararının, borçlunun bulunduğu devlette icrasını sağlayabilmek için kararın tescilini veya tenfizini talep edebilir. Nitekim Sözleşmenin 5/3. maddesine göre, aracı kurumun Sözleşmenin 6. maddesi uyarınca görevini ifa ederken kararın tescili veya tenfizinin talep edilebileceği belirtilmiştir.

Yabancı mahkeme kararlarının sonuç doğurabilmesi için tescilinin yeterli kabul edildiği ülkelerde aracı kurum, yabancı nafaka kararının tescil edilmesini alacaklı adına talep ettiğinde kararın tescili ile birlikte nafaka kararı icra edilebilir hale gelmektedir⁴⁴⁸.

Türk Hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tesciline ilişkin düzenleme, Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun⁴⁴⁹ 27/A maddesinde⁴⁵⁰ yer almaktadır. Hükme göre; “*Yabancı ülke adlî veya idarî⁴⁵¹ makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya*

⁴⁴⁵ Ekşi, *New York*, 81. Ruhi, Ruhi, 242.

⁴⁴⁶ Ruhi, *Tahsil*, 191.

⁴⁴⁷ Ekşi, *New York*, 81; Bozdağ, 215; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 251; Ruhi, Ruhi, 245.

⁴⁴⁸ Ekşi, *New York*, 89.

⁴⁴⁹ R.G: 29.04.2006- 26153. Bundan sonra Kısaca “NHK” olarak ifade edilecektir.

⁴⁵⁰ Bu hüküm NHK’ya 2017’de 690 sayılı KHK’nın (R.G: 29.04.2017- 30052) 4. maddesi ile eklenmiştir. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar hakkında çıkarılan Yönetmelik için bkz. “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik”, R.G:07.02.2018- 30325, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/02/20180207-4.html> (Erişim Tarihi: 24.12.2023). Bu maddeye yöneltilen eleştiriler için bkz. Çelikel, Erdem, 794-795.

⁴⁵¹ Yabancı idari makamlar tarafından verilen boşanma, evliliğin iptali ile tespitine yönelik kararların Türkiye’de tescil edilme suretiyle tanınması MÖHUK’ta öngörülen tanıma sisteminin istisnası olarak kabul edilmektedir. Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 777. MÖHUK’un tanıma sistemi ile birebir ilişkili olan böyle bir düzenlemenin NHK ile düzenlenmesinin yerinde olmadığı hakkında görüş için bkz. Burak Huysal, “Nüfus Hizmetleri Kanunu Kapsamında Yabancı Boşanma Kararlarının Doğrudan Tescili”, *MHB*, 37 (2), 476.

mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararlar; bizzat veya vekilleri aracılığıyla tarafların birlikte veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına başvurması, verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idarî makam tarafından verilmiş ve usulen kesinleşmiş olması ve Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şartlarıyla nüfus kütüğüne tescil edilir”. Hükümden de anlaşıldığı üzere yabancı mahkeme kararlarının tescili⁴⁵² yalnızca boşanma, evliliğin butlanı, iptali ile geçerli bir evliliğin olup olmadığının tespitine yönelik davalar bakımından geçerli kabul edilmektedir.

NHK’nın 27/A maddesinde yer alan şartları taşıyan bir yabancı makam kararının Türkiye’de tescil edilmesi, o kararın Türkiye’de tanınması anlamına gelmektedir⁴⁵³. Şayet kararın içeriğinde nafaka, tazminat, mal rejimleri veya velayet gibi konular yer almakta ise, bu konulara ilişkin kararların Türkiye’de hüküm ve sonuç doğurması mümkün olmadığı için Türk mahkemelerinde tanınıp tenfiz edilmesi gerekmektedir. Türk hukuku uyarınca tenfizi yoluna gidilmektedir⁴⁵⁴. Dolayısıyla yabancı bir ülke makamı tarafından verilen boşanma, evliliğin iptali veya tespitine yönelik kararların hüküm fıkrasında yer alan nafaka ödenmesine ilişkin kararlar Türk Hukukuna göre New York Sözleşmesi’nin 5/3. maddesinde yer alan tescili kabil kararlardan değildir.

Daha önce de ifade edildiği üzere, New York Sözleşmesi’nde tanıma ve tenfize ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle, şayet aracı kurum nafaka kararının icrasını sağlamak için tenfiz davası açacak ise bu durumda tenfiz borçlunun bulunduğu devletin mevzuatına göre yapılacaktır⁴⁵⁵. Ancak bu durum, yabancı nafaka kararının tenfiz edilememe riskini beraberinde getirmektedir. Zira borçlunun bulunduğu devletin hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tenfizi mümkün değil ise alacaklı Sözleşme kapsamında alacağına kavuşamayacaktır.

⁴⁵² Tescile yetkili birimler, yurt dışında kararın verildiği ülkedeki dış temsilcilikler iken, yurt içinde İç İşleri Bakanlığınca belirlenen nüfus müdürlükleridir (NHK, m. 27/a-2).

⁴⁵³ NHK 27/A maddesinde yer verilen düzenleme uyarınca yapılan tescil işleminin hukuki niteliğinin belirsiz olduğu, yalnızca bir tescil işleminden ibaret olduğu ve dolayısıyla milletlerarası özel hukuk bakımından bir tanıma olarak kabul edilemeyeceği hakkında bkz. Huysal, 647.

⁴⁵⁴ Cemil Güner, “Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanıma Kararı Alınmaksızın Tescili”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9 (2), Aralık 2019, 304; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 780; Huysal, 614.

⁴⁵⁵ Ekşi, *New York*, 89; Bozdağ, 204; Sözleşmenin 6/3. maddesinde bu durum şu şekilde düzenlenmiştir: “Anılan davalarda ve bunlarla murtabıt bütün meselelerde uygulanacak kanun, işbu Sözleşmenin hiçbir hükmü ile bağlı olmaksızın, bilhassa devletler hususi hukuku dalındaki hükümleriyle beraber borçlunun devletin kanunudur”.

Tanıma ve tenfize ilişkin milletlerarası sözleşmeler başlığı altında açıklanan 1958 ve 1973 tarihli Tanıma ve Tenfiz Sözleşmeleri bu eksikliği gidermektedir. Zira taraf olan devletler açısından yabancı nafaka kararlarının tanınması ve tenfizinde bu Sözleşmeler dikkate alınmaktadır⁴⁵⁶. Ancak bu Sözleşmelere taraf olmayıp da New York Sözleşmesi'ne taraf olan devletler arasında ortaya çıkan tahsil taleplerinde borçlunun bulunduğu devletin ulusal hukuku uygulanacak ve o hukuk uyarınca tenfizin mümkün olması, alacaklının alacağına kavuşmasının koşulu olacaktır.

Kanaatimizce, Sözleşmede yabancı nafaka kararlarının tenfizini mümkün kılacak tenfize ilişkin hükümlerin yer alması ve bu hükümlere çekince koyma imkânının tanınmayarak yabancı nafaka kararlarının akit devletler arasında tenfizini mümkün kılmak daha hakkaniyetli olabilirdi.

Yargıtay'ın New York Sözleşmesi kapsamında yabancı nafaka kararlarının tahsilinde, aracı kurum tarafından kararın tenfizinin talep edilmesi ile ilgili olarak farklı kararları bulunmaktadır. Örneğin, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 6.2.1996 tarihinde vermiş olduğu bir kararında Alman mahkemesi tarafından verilen nafaka kararının New York Sözleşmesi çerçevesinde doğrudan icraya koyulabileceği için ayrıca bir tenfiz davası açmakta hukuki yarar bulunmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararını haklı bulmuştur⁴⁵⁷. Karara göre:” “*Nafakaya dair yabancı mahkeme ilamının 20.6.1956 tarihli naf-ka alacaklarının yabancı memleketlerde tahsil ile ilgili uluslararası sözleşme hükümlerine göre (New York Sözleşmesi) tenfizine ya da tanınmasına lüzum olmaksızın doğrudan Türkiye’de icra ettirilebilmesi mümkündür. Anılan Sözleşme 26.1.1971 tarihli 1331 sayılı kanunla onaylanarak uygun bulunmuş ve iç hukuk kuralı haline gelmiştir. Bu bakımdan Sözleşme hükümlerine göre Türkiye’de doğrudan icra ettirilebilme olanağı bulunan yabancı bir ilam için (tenfiz) talep etmekte davacının hukukî yararı yoktur. Verilen red kararı sonucu itibarıyla doğrudur*”.

⁴⁵⁶ Çelikel, Erdem, 331; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 252; Bozdağ, 205.

⁴⁵⁷ Aynı yönde vermiş olduğu başka bir karar göre:” :”... yabancı (Alman) mahkemece verilen ortak çocuk için davalı babanın ihtiyati tedbir nafakası ödemesine ilişkin ilamın, borçlunun bulunduğu ülkede (Türkiye’de) Sözleşme hükümlerine göre oluşturulması zorunlu olan aracı kurum (Adalet Bakanlığı) vasıtasıyla doğrudan icra ettirebilmesi olanağı vardır. O halde, nafaka alacaklısının ilamın Türkiye’de icrası için bir tenfiz kararı almakta hukukî yararı bulunmamaktadır. Bu yön göz önünde tutulmadan tenfize karar verilmesi doğru bulunmamıştır. (Yargıtay 2. HD: E. 1996/4304, K. 1996/6944, T. 20.6.1996.). Karar için ayrıca bkz. Ekşi, *Mahkeme Kararları*, 272-273.

Yargıtay, vermiş olduğu bu karar ile adeta tenfiz prosedürünü hiçe saymış ve New York Sözleşmesi'ni yabancı nafaka kararlarının doğrudan tahsilini sağlayan bir usul içeriyormuş gibi yorumlamıştır. Yargıtay daha sonra bu görüşünden vazgeçerek, yabancı nafaka kararlarının New York Sözleşmesi kapsamında tahsili için kararın öncelikle tenfiz edilmesi gerektiği yönünde kararlar vermeye başlamıştır. Örneğin, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 26.3.2014 tarihli kararı⁴⁵⁸ bu yöndedir:” *Özel hukuka ilişkin yabancı mahkeme ilamlarının Türkiye’de icrası tenfiz kararının alınmasına bağlıdır (5718 sayılı MÖHUK md. 50). Tenfiz kararı alınmadıkça milletlerarası özel hukukuna göre yabancı ilamın Türkiye’de icrası olanağı yoktur. 1956 tarihli Nafaka Alacak-larının Yabancı Memleketlerde Tahsiline İlişkin Sözleşme, bir tanıma veya tenfiz sözleşmesi olmayıp, nafaka alacaklısı ile nafaka yükümlüsünün farklı memleketlerde bulunması halinde nafaka alacaklısının tahsiline kolaylaştırıcı hükümler getirmiş olup, bu sözleşme nafaka yükümlülüğüne ilişkin yabancı ilamların, ilamın verildiği devlet dışında sözleşmeye taraf diğer bir devlette doğrudan icrasına imkân vermez. Onun için nafaka yükümlülüğüne ilişkin yabancı ilamın Türkiye’de icra edilebilir olması tenfiz kararı verilmesini gerektirir. Öyleyse, nafaka yükümlülüğüne ilişkin kararların tanınması ve tenfizine ilişkin 1973 tarihli Lahey Sözleşmesi hükümleri dikkate alınarak nafaka yükümlülüğü ile ilgili yabancı mahkeme kararının Tenfizine karar verilmelidir. Bu husus nazara alınmadan 1956 tarihli sözleşme hükümlerinden hareketle davacının tenfiz davası açmakta hukuki yararının bulunmadığı gerekçesi ile isteğin reddi doğru bulunmamıştır.*” Yargıtay’ın eski görüşünden vazgeçmesinin sebebinin ise doktrinde ileri sürülen eleştiriler olduğu kanaatindeyiz. Zira doktrinde haklı olarak yapılan eleştirilere göre, yabancı nafaka kararının tahsil edilebilmesi için öncelikle tenfiz prosedürünün tamamlanmış olması gerekmektedir. Sözleşmede tenfize ilişkin bir düzenlemenin olmaması, yabancı nafaka kararlarının doğrudan tahsiline imkân sağlanacağı anlamına gelmemektedir⁴⁵⁹. Henüz tenfiz kararı alınmadan yabancı nafaka alacağının doğrudan icra edilmesi, Sözleşmenin

⁴⁵⁸ Yargıtay 2. HD, E. 2013/25394, K. 2014/6945, T. 26.3.2014. Karar için ayrıca bkz. Ekşi, New York, 94-95.

⁴⁵⁹ Bozdağ, 207.

1/2. maddesi⁴⁶⁰ ile 5/3. maddelerine⁴⁶¹ aykırılık⁴⁶² oluşturmaktadır⁴⁶³. Ayrıca Yargıtay'ın 1996 yılında vermiş olduğu karar benimsenecek olursa, bu durumda yabancı nafaka kararının herhangi bir denetimden geçmeden Türkiye'de icrası mümkün olacağı için bu durum Türk tenfiz hukukunun genel prensiplerine aykırıdır⁴⁶⁴. Nitekim yabancı mahkeme kararının usul kuralları ihlâl edilerek, davalının savunması alınmadan verilmiş olduğu ihtimalinde adil yargılanma ilkesinin ihlâli söz konusu olacağı için bu durum da hem Türk hukuku hem de Türk kamu düzenine aykırılık teşkil edecektir. Bu nedenle Yargıtay'ın daha sonra görüş değiştirerek, 2014 yılında vermiş olduğu kararının isabetli olduğu kanaatindeyiz.

Netice itibarıyla sulh yolu ile nafakanın tahsilini sağlayamayan aracı kurumun tenfiz davası açması dışında Sözleşme çerçevesinde öngörülen diğer imkân ise yeni bir karar alınması için dava açmasıdır.

2.2.7.2.3. Nafaka Davası Açmak

Alacaklının, borçlunun bulunduğu devlette nafakaya ilişkin yeni bir dava açılmasını talep etmesi durumunda, bu işlemi alacaklı adına aracı kurum yapabilecektir. Açılan nafaka davası borçlunun bulunduğu devletin hukukuna göre karara bağlanacak ve o ülkenin hukukuna göre icra edilecektir⁴⁶⁵. Kararın icrası ile tahsil edilen nafaka alacağı ise diğer ülkedeki alacaklıya transfer edilecektir⁴⁶⁶.

⁴⁶⁰ New York Sözleşmesi m.1/2: "İşbu Sözleşmede öngörülen hukuk yolları iç veya uluslararası hukukta mevcut diğer hukuk yollarını tamamlar, onların yerine geçmez."

⁴⁶¹ New York Sözleşmesi m. 6/3: "6'ncı maddede öngörülen muhakeme usulü, borçlunun Devletin kanununa göre ya bir tenfiz kararı veya tescil usulü olabilir ya da 1 inci fıkra hükümlerine göre intikal ettirilen karara müstenit yeni bir dava olabilir".

⁴⁶² Buna karşın *Ekşi*, yabancı nafaka kararının doğrudan icra edilebileceğini savunmaktadır. *Ekşi*'ye göre: "New York Sözleşmesi'nin 5 (3). maddesi ile 6 (1). maddesini birlikte değerlendirmek gerekir. Zaten 5(3). maddede, 6(1). maddeye atıf yapılmıştır. New York Sözleşmesi'nin 5(3). maddesinde, 6. maddede söz edilen usullerin nafaka borçlusunun bulunduğu devletin hukukuna göre açılacak olan tenfiz davası veya tescil ya da yeni bir davayı da kapsadığı ifade edilmiştir. O halde nafaka alacaklısının bulunduğu âkit devlet mahkemesi tarafından verilen ilam, nafaka borçlusunun bulunduğu devlette tefiz edilebileceği gibi icraya da konulabilir. Ancak tenfiz edilmemiş yabancı ilamlar, Türkiye'de "ilam" mahiyetini kazanamayacağından burada yabancı mahkeme kararının icraya konulması ile kastedilen, söz konusu kararın ilamsız icraya konulmasıdır"; *Ekşi*, New York, 93.

⁴⁶³ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 251-252 (dn. 282).

⁴⁶⁴ Çelikel, Erdem, 332-333.

⁴⁶⁵ Almanya ve Hollanda gibi bazı ülkeler, ulusal mevzuatlarındaki uygulama farklılıklarını gerekçe göstererek, borçlunun bulunduğu ülkede nafaka davası açarak bu dava neticesinde verilen kararın icrası yerine alacaklının kendi ülkesinde aldığı bir nafaka kararı ile başvuru yapılmasını tercih etmektedir. Ruhi, Ruhi, 227.

⁴⁶⁶ Kamacı, 538; Rezaki, *Tahsil*, 486; Bozdağ, 205. Aygün, 100.

Alacaklının yeni bir dava açılması talebi zorunluluktan doğabileceği gibi, Sözleşmenin kendisine tanıdığı seçim imkânından da doğabilir. Zira sulh yolu ile nafakanın tahsilini kabul etmeyen bir alacaklı karşısında, şayet nafakaya ilişkin bir karar da bulunmuyor ise alacaklının başvurabileceği imkân nafaka davası açılması olacaktır. Alacaklı lehine bir nafaka kararı bulunmasına rağmen yeni bir dava açılması da mümkündür. Burada alacaklının, borçlunun bulunduğu devletin gerek ulusal gerek uluslararası mevzuatını dikkate alarak, Sözleşmenin kendisine tanıdığı iki imkân içerisinde hangisi alacağını kısa yoldan temin etmeye elverişli ise onu seçmesi gerekmektedir⁴⁶⁷.

Nafaka kararının borçlunun bulunduğu devlette tenfizini talep etmek, nafakanın tahsili sürecinde yeni bir nafaka davası açmaktan daha pratiktir. Zira tenfiz davalarında esasa girme yasağı nedeniyle (*revision au fond*) yabancı mahkeme kararları yalnızca usulen incelenmekte ve esasa girilmemektedir⁴⁶⁸. Bu durum da yargılamanın daha kısa sürede bitmesini sağlayacaktır. Oysa yeni bir nafaka davası açmak ise, esastan incelemeyi gerektireceği için süreci uzatmaktadır⁴⁶⁹.

Aracı kurumun, New York Sözleşmesi'nin 6. maddesinde düzenlenen görevlerinin sınırları konusunda Yargıtay'ın farklı kararları bulunmaktadır. Örneğin Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 1980 tarihli bir kararında⁴⁷⁰, aracı kuruma alacaklı adına verilen temsil yetkisinin sınırlarının sadece nafaka davası ve nafakanın tahsili ile ilgili işlemlere yönelik olduğu, bu nedenle aracı kurumun alacaklı adına babalık davası açamayacağına hükmedilmiştir. Benzer şekilde Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 1994 yılında verdiği başka bir

⁴⁶⁷ Kamacı, 538; Rezaki, *Tahsil*, 486; Bozdağ, 206.

⁴⁶⁸ Musa Aygül, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Davalarında Bazı Usul Hukuku Problemleri (Harç- İspat Yüğü- Deliller- Vasıflandırma)”, *MHB*, 31(2), 88; Mehmet Köle, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Usul”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(34), 2016, 45; ; Işıl Özkan, Uğur Tütüncübaşı, *Uluslararası Usul Hukuku* (Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı), Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, 210; Tarman, *Tespitler*, 800. Ancak esasa girme yasağının uygulanmadığı ülkeler de bulunmaktadır. Örneğin, Çin'in Makao Özerk Bölgesinde, bu Bölge'nin vatandaşları aleyhine ileri sürülen tenfiz taleplerinde yabancı mahkeme kararları esastan incelenmektedir. Ayrıca Lübnan'da yabancı mahkeme kararlarının hile içermesi durumunda esasa girilmesi mümkündür. Faruk Kerem Giray, “*Karşılıklılık Koşulu ve Uluslararası Anlaşmalarla MÖHUK'un Tanıma-Tenfiz Sistemine Getirilen Farklılıklar*”, Süheyla Balkar Bozkurt (Ed.), *Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Güncel Gelişmeler*, 1. Baskı, İstanbul, 2018, 77; Vildan Sezişli, *Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara 2021, 37.

⁴⁶⁹ Bozdağ, 205.

⁴⁷⁰ Yargıtay 2. H.D, E. 1980/3053, K. 1980/3311, K. 17.04.1980. Karar için ayrıca bkz. Çelikel, Erdem, 333.

kararında⁴⁷¹ aynı gerekçeyle, nafakanın tahsili açısından önem arz eden babalığın tespitine dair yabancı mahkeme kararının tanınması talebinin aracı kurum tarafından yapılamayacağını karara bağlamıştır. Ancak Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 1982 tarihli başka bir kararında⁴⁷² ise aracı kurumun, alacaklının vermiş olduğu yetki sınırı dâhilinde olmak üzere nafaka alacağının tahsili için gereken tüm tedbirleri alabileceğine ve bu bağlamda yabancı mahkeme tarafından verilen babalığa ilişkin kararın dikkate alınması gerektiğine karar vermiştir.

2.2.8. İstinabe

Her mahkemenin yargı yetkisinin kendi yargı çevresi ile sınırlı olması kuraldır⁴⁷³. Ancak bazı durumlarda, bir mahkemenin kendi yargı çevresi dışında bir işlem⁴⁷⁴ yapması gerektiğinde başka bir mahkemeden yardım talep etmesi de mümkündür. Mahkemeler arasında hukuki yardım olarak da adlandırılan bu duruma istinabe⁴⁷⁵ denmektedir⁴⁷⁶. İstinabe aynı ülke içerisindeki mahkemeler arasında olabileceği gibi, yabancı ülke mahkemeleri arasında da olabilir⁴⁷⁷. Bu duruma da milletlerarası istinabe adı verilmektedir.

Nafakanın milletlerarası alanda tahsili sürecinde açılan davalarda delillerin toplanması, şahitlerin veya tarafların dinlenmesi gibi işlemlerin zorluğu açıktır. Aynı zamanda bu işlemlerin en kısa süre içerisinde yapılması alacaklının alacağına

⁴⁷¹ Yargıtay 2. H.D., E. 1994/12909, K. 1994/968, T. 31.01.1994. Karar için ayrıca bkz. Çelikel, Erdem, 333.

⁴⁷² Yargıtay 2. H.D., E.1982/826, K. 1982/1527, T. 22.02.1982. Karar için ayrıca bkz. Çelikel, Erdem, 333.

⁴⁷³ Baki Kuru, Burak Aydın, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (7251 sayılı Kanun Değişiklikleri İşlenmiş 4. Baskı), Yetkin Yayınları, Ekim 2020, 97; Hakan Pekcanıtez, Oğuz Atalay, Muhammet Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, (11. Bası), Oniki Levha Yayınları, Temmuz, 2023, 60; B.Bahadır Erdem, “Milletlerarası Özel Hukukta İstinabe”, *MHB*, 9 (2), 1989, 121; Bozdağ, 217.

⁴⁷⁴ İstinabeye konu olan işlemler çoğunlukla, tarafların ve tanıkların dinlenmesi, yemin ettirilmesi, delillerin temini ve incelenmesi gibi işlemlerdir; istinabenin uygulama alanı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Toker, *İstinabe*, 64-90.

⁴⁷⁵ İstinabe veya hukuki yardım yerine uygulamada bazen “talimat” ifadesi kullanılmaktadır. Ancak bu ifade Anayasa’nın 138/2. maddesinde yer alan “Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz” hükmü nedeniyle doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir. Eleştiriler için bkz. Ahmet Turgut Ertem, “İstinabeye Talimat Denilemez”, *Adalet Dergisi*, 63(4-5), Nisan- Mayıs 1972, 393-398; Pekcanıtez/ Atalay/ Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 61.

⁴⁷⁶ Ali Cem Budak, Varol Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku* (7. Bası), Filiz Kitabevi, Eylül 2023, 37; Kuru, Aydın, 97; Pekcanıtez/ Atalay/ Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 60.

⁴⁷⁷ Necip Bilge, Ergun Önen, *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri*, Sevinç Matbaası, Ankara 1978, 18.

kavuşabilmesi açısından önem taşımaktadır⁴⁷⁸. Bu nedenle New York Sözleşmesi'nin 7. maddesinde istinabe ayrı bir başlık altında düzenlenmiştir.

Sözleşme kapsamında istinabeye başvurulabilmesi için iki tarafın kanunlarında da istinabenin kabul edilmiş olması gerekmektedir. Sözleşmenin 7/1-a maddesine göre, nafaka davasına bakan mahkeme diğer tarafın yetkili mahkemesine veya akit tarafın yetkilendirdiği başka bir makam veya kurumdan tamamlayıcı belgeler veya başka deliller temin etmek için istinabe talebinde bulunabilir. Sözleşmede istinabe talebinde bulunulan makamın yapması gereken işler düzenlenmiştir. Buna göre istinabe talebinde bulunulan makam, gönderici makama, aracı kuruma ve borçluya istinabenin yapılacağı zamanı ve yeri bildirmekle yükümlüdür (m. 7/b). Bu yükümlülük, tarafların bildirilen gün ve saatte hazır bulunması veya temsil edilebilmesi açısından önem arz etmektedir.

Sözleşmede istinabenin “*mümkün olan süratle*” icra edilmesi gerektiği belirtilmiştir. İstinabenin icra süresinin uzamasının önüne geçmek için Sözleşmede dört aylık bir süre öngörülmüştür. Buna göre istinabe, “*Alındığı tarihten itibaren dört ay zarfında icra edilemezse, istinabede bulunan makama gecikmenin veya icra edilmeyişinin sebepleri bildirilmelidir*” (m. 7/c). Ayrıca Sözleşmenin icrasında istinabe işlemlerinin her türlü harç ve masraftan muaf tutulduğu da düzenlenmiştir (m. 7/d).

İstinabe talebi alan yetkili makamın bu talebi reddedebileceği iki durum mevcuttur. Şayet gönderilen belgelerin doğruluğundan şüphe duyulmakta ise veya istinabeyi icra edecek makam istinabenin icrasının devletin egemenliğine ve güvenliğine bir tehdit olduğunu düşünmekte ise bu iki durumda istinabe talebi reddedilebilir (m. 7/e).

Sözleşmede istinabeye ayrı bir maddede yer verilmesi, istinabe sürecinin hızlanmasını öngören düzenlemelerin yapılması, istinabenin harç ve masraftan muaf tutulması ve istinabenin reddinin sadece iki sebep ile sınırlandırılmış olması Sözleşmenin düzenlenme amacıyla örtüşmektedir⁴⁷⁹.

Milletlerarası istinabe konusunda ülkeler, kendi aralarında ikili sözleşmeler akdedebilecekleri gibi çok taraflı sözleşmeler de akdetmektedirler⁴⁸⁰. Türkiye,

⁴⁷⁸ Sait Rezaki, Salim Özdemir, *Açıklamalı- Uygulamalı İkili ve Çok Taraflı Uluslararası Özel Hukuk Sözleşmeleri ve İlgili Mevzuat*, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, 217; Toker, *İstinabe*, 118; Rezaki, *Tahsil*, 489.

⁴⁷⁹ Bozdağ, 218.

⁴⁸⁰ Dizdar, 193.

milletlerarası istinabe konusunda 1954 tarihli *Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi*⁴⁸¹ ile 1970 Tarihli *Hukuki ve Ticari Konularda Yabancı Ülkelerde Delil Sağlanması Hakkında La Haye Sözleşmesi*⁴⁸² ne taraftır. Her ne kadar milletlerarası istinabeye ilişkin milletlerarası sözleşmeler bulunsun da, New York Sözleşmesinde de istinabenin ayrıca düzenlenmiş olması, nafakanın tahsili sürecinde istinabenin önemini ortaya koymaktadır. New York Sözleşmesinin istinabeye ilişkin hükmü, 1954 ve 1970 tarihli Sözleşmelerin yerine geçmemekte, bu Sözleşmeler ile birlikte uygulanmaktadır⁴⁸³.

2.2.9. Nafaka Kararlarının Değiştirilmesi

Nafakaya ilişkin verilen kararlar maddi anlamda kesinlik arz etmedikleri için zaman içerisinde tarafların ihtiyaçları, yaşadıkları ülkelerin ekonomik koşulları gibi birçok etkene bağlı olarak hakkaniyet prensibi çerçevesinde nafakanın artırılması, azaltılması ve hatta kaldırılması gerekebilir⁴⁸⁴. Nafakanın tahsili sürecinde taraflardan birinin, nafaka kararının değiştirilmesine veya kaldırılmasına yönelik bir talebi söz konusu olduğunda, bu taleplere de yine New York Sözleşmesinin hükümleri uygulanmaktadır. Nitekim Sözleşmenin 8. maddesinde bu husus şu şekilde düzenlenmektedir: “*Nafaka kararlarının tadiline müteallik taleplere de bu Sözleşme’nin hükümleri uygulanır*”.

Nafaka kararının değiştirilmesine veya kaldırılmasına yönelik bir talepte bulunulduğu zaman, nafaka alacağı ilk kez tespit edilirken Sözleşme hükümleri nasıl uygulanmakta ise, değişiklik taleplerinde de aynı şekilde Sözleşmenin uygulanması gerekmektedir⁴⁸⁵.

⁴⁸¹ R.G:23.03.1972- 14137. Sözleşmeye taraf olan devletlerin listesi için bkz. <https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/482020103350Ek-6%201954%20Tarihli%20%20Hukuk%20Usul%C3%BCne%20Dair%20%20Lahey%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesine%20Taraf%20Olan%20Devletler.pdf> (Erişim Tarihi:18.01.2024). Sözleşme hakkında

detaylı bilgi için bkz. Toker, *İstinabe*, 119-132.

⁴⁸² R.G:15.06.2004- 25493. Sözleşmeye taraf devletler için bkz. Şanlı, İnci Ataman, Figanmeşe, 598 (dn. 335). Sözleşme hakkında bilgi için bkz. Darrell Prescott, Edwin R. Alley, “Effective Evidence-Taking Under the Hague Convention”, *The International Lawyer*, 22(4), 1988, 939-988; İnci Ataman Figanmeşe, “Hukuki veya Ticari Konularda Yabancı Ülkelerde Delil Sağlanması Hakkında 1970 Tarihli La Haye Sözleşmesi”, *MHB*, 23(1-2), 2003, 19-87; Toker, *İstinabe*, 133-234.

⁴⁸³ Toker, *İstinabe*, 118.

⁴⁸⁴ Ruhi, Ruhi, 255.

⁴⁸⁵ Rezaki, *Tahsil*, 489; Bozdağ, 218; Ruhi, *Tahsil*, 198.

2.2.10. Muafiyetler ve Kolaylıklar

New York Sözleşmesi'nin 9. maddesinde muafiyet ve kolaylıklar düzenlenmektedir. Sözleşmenin 9/1. maddesine göre, bu Sözleşme kapsamında yapılacak olan adli işlemlerde nafaka alacaklısı, tahsil talebinde bulunulan ülkede ikamet eden veya o ülke vatandaşı olan alacaklılara tanınan muafiyetten aynen yararlanacak ve aynı muameleyi görecektir.

New York Sözleşmesinde teminata ilişkin düzenleme de bulunmaktadır. Türk hukukunda da bir dava şartı⁴⁸⁶ olarak düzenlenen teminat⁴⁸⁷ (HMK m.114/1-ğ), davacının davasında haksız çıkma ihtimali dikkate alınarak, davalının yapacağı muhtemel giderlerini güvence altına almak için davacıdan talep edilmektedir⁴⁸⁸. Ancak Sözleşmede, yabancı olan veya o ülkede ikamet etmekte olmayan (gayrimukim) alacaklıların dava masrafları için herhangi bir teminat istenmemesi gerektiği düzenlenmiştir (m. 9/2). Bu nedenle alacaklı, başka herhangi bir dava açması halinde yatırması gereken teminatı, Sözleşme kapsamında nafakanın tahsili için dava açması durumunda yatırmaktan muaf tutulmuştur. Bu düzenlemenin oldukça yerinde olduğu kanaatindeyiz. Zira geçimini nafaka ile sürdürmekte olan nafaka alacaklısını teminat yatırmaya zorlayarak ayrı bir maddi sıkıntıya sokmak hakaniyete uygun olmayabilir.

New York Sözleşmesinin 9. maddesinin son fıkrasında gönderici makamlar ile aracı kurumların Sözleşme kapsamında yaptıkları işlemler için herhangi bir ücret talep edemeyecekleri düzenlenmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, bu hüküm Sözleşmenin uygulama organlarının ifa etmekle yükümlü oldukları görevler için bir ücret talep edemeyecekleri anlamına gelmektedir. *Rezaki*'ye göre, nafakanın tahsili sürecinde tarafların avukat tutması veya belgelerin tercüman aracılığıyla tercüme edilmesi gibi Sözleşme dışında kalan işlemleri için de masraftan muaf tutulmaları söz konusu değildir. Bu nedenle Sözleşmenin 9/3. fıkrasını geniş yorumlamak hatalıdır. Bu fıkra yalnızca

⁴⁸⁶ Teminatın Türk hukukunda dava şartı olarak düzenlenmesi hakkında bkz. Aziz Serkan Arslan, "HMK Hükümlerine Göre Teminat Kurumu ve Dava Şartı Niteliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan), C: 16, Özel Sayı 2014, 943-974.

⁴⁸⁷ Türk hukukunda teminat, 2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK-R.G: 04.02.2011- 27836) ile MÖHUK'ta yer almaktadır. HMK'nın 84. maddesi, MÖHUK'un ise 48. maddesi teminata ilişkindir. MÖHUK'un 48/1. maddesine göre, "*Türk mahkemesinde dava açan, davaya katılan veya icra takibinde bulunan yabancı gerçek ve tüzel kişiler, yargılama ve takip giderleriyle karşı tarafın zarar ve ziyanını karşılamak üzere mahkemenin belirleyeceği teminatı göstermek zorundadır*".

⁴⁸⁸ Murat Atalı, İbrahim Ermenek, Ersin Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku*, (6. Bası), Yetkin Yayınları, Ankara 2023, 369.

gönderici makam ile alıcı kurumun yaptıkları işlemlere hasredilmelidir⁴⁸⁹. Nitekim daha önce de ifade edildiği üzere, Sözleşmenin 4/3. maddesinde yer alan düzenlemeye göre, gönderici makamın kendisine gelen belgelerden alacaklının ekonomik durumu hakkında bilgi sahibi olarak, aracı kuruma, alacaklının adli yardımdan yararlandırılması ve masraflardan muaf tutulmasına ilişkin görüş bildirmesi mümkündür. Dolayısıyla, gerektiği hallerde alacaklının adli yardımdan yararlanıp masraflardan muaf tutulması, Sözleşmenin 9/3. maddesinin değil, 4/3. maddesinin uygulanmasının bir sonucudur.

New York Sözleşmesinin 10. maddesinde para transferlerine ilişkin bir düzenleme bulunmaktadır. Bu düzenleme ile tahsil edilen paraların transferinde sorunların en aza indirilmesi amaçlanmıştır. Düzenlemeye göre, *“Harice yapılan para transferlerini kayıtlamış bulunan Âkit Taraflar, nafaka olarak tahsil edilen paraların ve bu sözleşmeye müsteniden açılan nafaka dâvaları münasebetiyle yapılmış masrafları karşılamaya mâtuf paraların transferine birinci derecede öncelik tanıyacaklardır”*. Sözleşmenin bu hükmü özellikle yurt dışına para transferini kısıtlayan ülkeler bakımından önem arz etmektedir⁴⁹⁰.

2.2.11. Sözleşmenin Feshi ve İhtilafların Çözümü

Bir milletlerarası sözleşmenin taraflarından birinin ileri sürmüş olduğu beyan ile o sözleşme ile artık bağlı kalmayacağını bildirmesi anlamına gelen fesih işlemi⁴⁹¹, New York Sözleşmesinin 15. maddesinde düzenlenmektedir. Hükme göre her akit devlet, genel sekretere bildirimde bulunarak sözleşmeyi feshedebilir. Ancak feshin etkisi, bildirim genel sekretere ulaştığı tarihten itibaren bir yıl sonra görülecektir. Dolayısıyla, Sözleşme kapsamında yapılmakta olan işlemlere fesih bildiriminin bir etkisi olmayacaktır (m.15/2).

New York Sözleşmesinin uygulanması sırasında bazı maddelerinin yorumu veya uygulanması devletler arasında ihtilafa neden olabilir. Şayet bu ihtilaf devletler arasında anlaşma yolu ile çözülemez ise Sözleşmenin 16. maddesi gereğince ihtilaf Milletlerarası Adalet Divanı'na götürülecektir. Sözleşmeye göre ihtilafın Milletlerarası Adalet Divanı'na götürülmesi, *“ya ihtilâfa düşen tarafların kendi aralarında vardıkları hususî*

⁴⁸⁹ Rezaki, *Tahsil*, 490; Dizdar, 194.

⁴⁹⁰ Rezaki, *Tahsil*, 491; Ansay, 853; Ruhi, Ruhi, 256, 257; Bozdağ, 219.

⁴⁹¹ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitabevi, Ankara 2008, 97.

bir anlaşmanın ihbarı suretiyle ya da ihtilâfa düşen devletlerden birinin talep etmesi suretiyle olur”.

2.2.12. Çekince İleri Sürme Hakkı

Bir milletlerarası sözleşme akdedilirken hedeflenen, bu milletlerarası sözleşmenin tüm hükümlerinin birebir taraf olan tüm devletlerce uygulanmasıdır. Ancak devletlerin farklı siyasi, sosyal ve ekonomik yapıları gereğince bir sözleşmenin bütünüyle uygulanması mümkün olmayabilir⁴⁹².

Nitekim New York Sözleşmesinde de bu durum gözetilerek Sözleşmenin 17. maddesinde taraf devletlere çekince ileri sürme hakkı tanınmıştır. Söz konusu maddeye göre, bir devlet Sözleşmenin herhangi bir maddesinin uygulanmasında imza, onay veya katılma sırasında bir çekince ileri sürerse, genel sekreter bu çekinceyi taraf olan tüm devletlere gönderir. İleri sürülen bu çekinceyi kabul etmeyen bir taraf devlet var ise çekince metninin kendisine gönderildiği tarihten itibaren doksan gün içerisinde itiraz etmesi gerekmektedir. İtiraz halinde çekince ileri sürülen maddeler, çekince ileri süren devlet ile buna itiraz eden devlet arasında uygulanmayacaktır.

Ayrıca çekince ileri süren bir devlet, daha önce ileri sürdüğü çekinceyi her an geri alabilir. Geri aldığı çekinceyi genel sekretere bildirmesi yeterlidir (m.17/2).

Sözleşmenin tanımış olduğu bu imkân çerçevesinde devletler, Sözleşmenin çeşitli maddelerinin uygulanmasında çekince ileri sürmüşlerdir⁴⁹³. Örneğin İsveç, Sözleşmenin birinci ve dokuzuncu maddeleri için çekince ileri sürmüştür. Bu bağlamda birinci maddeye ileri sürdüğü çekince ile Sözleşmenin kişi bakımından uygulama alanını daralttığı söylenebilir. Zira İsveç bu çekince ile Sözleşmenin, siyasi sebeplerle İsveç’e iltica eden kişilerin nafaka tahsili taleplerine uygulanmayacağını bildirmiştir. Ayrıca dokuzuncu maddeye ileri sürdüğü çekince ile masraf ve teminat muafiyetini, yalnızca diğer akit devletlerde oturan veya İsveç ile arasında teminat muafiyeti olan devletlerin vatandaşlarına uygulayacağını bildirmiştir. Tunus’un ileri sürmüş olduğu çekinceye göre, yabancı bir ülkede yaşayan birinin Sözleşme kapsamında nafakanın tahsilini talep

⁴⁹² Ruhi, *Tahsil*, 203; Ruhi, Ruhi, 260.

⁴⁹³ Sözleşmeye taraf devletlerin ileri sürmüş oldukları tüm çekinceler için bkz. <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDGS/Volume%20II/Chapter%20XX/XX-1.en.pdf> (Erişim Tarihi:22.01.2024).

edebilmesi için kambiyo mevzuatına göre yurt dışında yerleşik sayılması gerekmektedir. Ayrıca Tunus, Sözleşmenin uygulanmasında ortaya çıkan ihtilafların çözümü bakımından Milletlerarası Adalet Divanı'nın yetkisini, sadece iki akit devletin karşılıklı olarak anlaşması şartıyla kabul edeceğini ileri sürmüştür. Polonya ve Çek Cumhuriyeti, Tunus'un ileri sürmüş olduğu çekincelere itiraz etmiştir⁴⁹⁴. Türkiye ise Sözleşmenin uygulanması bakımından herhangi bir çekince ileri sürmemiştir⁴⁹⁵.

2.2.13. New York Sözleşmesinin Türkiye’de Uygulanmasına İlişkin 64/2 sayılı Genelge

New York Sözleşmesinin uygulanması hakkında öncelikle 01 Mart 2008 tarihli 64/1 sayılı Genelge hazırlanmış ancak uygulamada sorunlarla karşılaşılması nedeniyle Genelge'nin güncellenmesi ihtiyacı doğrultusunda Adalet Bakanlığı 16.11.2011 tarihinde 64/2 sayılı Genelgeyi⁴⁹⁶ yayınlamıştır. Söz konusu Genelge’de yalnızca New York Sözleşmesinin değil, tanıma ve tenfize ilişkin 1958 ve 1973 tarihli Milletlerarası Sözleşmelerin de uygulanma esaslarına yer verilmiştir. Bu başlık altında 64/2 sayılı Genelge'nin yalnızca New York Sözleşmesinin Türkiye’de uygulanmasına ilişkin bazı düzenlemelerine yer verilecektir.

2.2.13.1. Sözleşmenin Uygulanmasında Türkiye’de Yetkili Organlar ve Görevleri

64/2 sayılı Genelge'nin “Sözleşmeler’in Kapsamı ve Uygulama Alanına” İlişkin ikinci bölümünün 10. maddesine göre, Türkiye açısından Sözleşmenin uygulanmasında merkezi makam “Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğüdür⁴⁹⁷” Genel Müdürlük bu görevi Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığıyla yerine getirmektedir. Cumhuriyet Başsavcılıkları hem gönderici makam, hem de aracı kurum olarak görev yapmaktadırlar. Başka bir ifadeyle Cumhuriyet Başsavcılıkları, borçlusunu Türkiye’de ve alacaklısı başka bir devlette bulunan tahsil taleplerinde aracı kurum; borçlusunu başka bir devlette ve alacaklısı Türkiye’de olan tahsil taleplerinde ise

⁴⁹⁴ Ekşi, *New York*, 77-79.

⁴⁹⁵ Ekşi, *New York*, 72.

⁴⁹⁶ 64/2 sayılı Genelge için bkz. <https://rayp.adalet.gov.tr/Resimler/pdf/64-2.pdf> (Erişim Tarihi: 22.01.2024).

⁴⁹⁷ Bundan sonra kısaca “Genel Müdürlük” olarak ifade edilecektir.

gönderici makam sıfatıyla hareket etmektedir⁴⁹⁸. Kanaatimizce, sürecin Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığıyla yürütülmesi isabetli değildir. Zira aile hukuku ile ilgili bir meselenin Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde yer alan Nafaka Bürosu'nun koordinesinde, aile mahkemeleri nezdinde kurulan ve uzman kişilerden oluşan bir birim tesis edilerek bu birim tarafından yürütülmesi daha yerinde olabilirdi.

64/2 sayılı Genelge'ye göre, gönderici makam konumunda olan Cumhuriyet Başsavcılıklarının temel görevi, gerekli olan tüm belgeleri düzenlettirerek merkezi makam olan Genel Müdürlüğe gönderip tahsil sürecini başlatmaktır. Aracı kurum konumunda iken Cumhuriyet Başsavcılıklarının görevi ise, nafakanın tahsili için Genel Müdürlüğe gönderilen belgelerin kendisine ulaştırılması ile başlamaktadır. Zira alacaklının bulunduğu ülkedeki merkezi makama yapılan nafakanın tahsili talebi, borçlunun Türkiye'de olması halinde Genel Müdürlüğe ulaşmakta, Genel Müdürlük ise bu başvuruyu ve gerekli belgeleri Cumhuriyet Başsavcılıklarına iletmektedir. Cumhuriyet Başsavcılıkları, Sözleşmenin 6. maddesinde yer alan düzenleme doğrultusunda gerekli tüm tedbirleri almalıdır. Bu bağlamda, Başsavcılık Genel Müdürlüğün onayı alındıktan sonra sulh yoluna gidebilir, gerekli olması halinde yeni bir nafaka davası açabilir ve verilen nafaka kararının infazı için gerekli girişimlerde bulunabilir (Genelge, m. 10). Alacaklı adına nafaka davası açıp bir karar alınması durumunda, bu kararın icrası için gerekli girişimlerde bulunup nafakanın tahsilinin sağlanması ve bu konuda Genel Müdürlüğe derhal bilgi verilmesi Cumhuriyet Başsavcılıklarının görevleri arasındadır (Genelge, m. 11).

Nafakanın tahsil edilmesi durumunda Genel Müdürlüğe bilgi verilmesi gerekmekte olduğu gibi, tahsil edilememesi durumunda da bilgi verilmelidir. Bu bilgi, cebri icraya rağmen haczin semeresiz kaldığı ve borçlunun haczi kabil malı bulunmadığına ilişkin ayrıntılı bir belgeye dayanmalıdır. Bu bilgiler Genel Müdürlük tarafından alacaklının bulunduğu ülkedeki merkezi makama iletilmelidir (Genelge, m.12).

2.2.13.2. Başvuru için Düzenlenmesi Gereken Belgeler

Nafakanın tahsili sürecinin, New York Sözleşmesinin 3. maddesi gereğince gerekli belgelerin düzenlenmesi ve gönderici makama iletilmesi ile başladığını daha önce de

⁴⁹⁸ Ekşi, *New York*, 80.

ifade etmiştik. 64/2 sayılı Genelge’de de alacaklılara kolaylık sağlanması bakımından başvuruya eklenecek olan belgeler detaylı olarak yer almaktadır⁴⁹⁹. Bu belgelerin eksiksiz ve doğru bir şekilde düzenlenmesi, tahsil sürecinin kısa sürede sonuçlanması bakımından önemlidir. Zira süreç belgeler üzerinden ilerlemekte, belgelerin hatalı düzenlenmiş olması veya eksikliklerin bulunması ise Genel Müdürlük tarafından başvurunun iadesine sebep olacağı için süreci aksatmakta ve zaman, emek ve bazen de para kaybına sebep olmaktadır. Uygulamaya bakıldığında özellikle avukat tarafından temsil edilmeyen alacaklıların yaptığı başvurularda çok sayıda belgede hataların ve eksikliklerin bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle gönderici makam olan Cumhuriyet Başsavcılıklarının düzenlenecek belgeler konusunda alacaklılara yol göstermesi ve yardımcı olması önem arz etmektedir⁵⁰⁰.

2.2.13.2.1. Talep Formu

Nafaka alacaklısı, bulunduğu yerde gönderici makam konumundaki Cumhuriyet Başsavcılığına⁵⁰¹ düzenlemiş olduğu talep formu ile birlikte başvurarak tahsil sürecini başlatmaktadır. Talep formunun ve diğer belgelerin hangi dilde yazılması gerektiği konusunda New York Sözleşmesinde bir düzenleme bulunmamaktadır⁵⁰². Ancak 64/2 sayılı Genelge’de talep formunun nafaka borçlusunun bulunduğu devlette geçerli olan dilde doldurulması gerektiği ifade edilmiştir. Başvuru yapacak alacaklılara kolaylık sağlanması ve dilden kaynaklı hataların en aza indirilmesi bakımından 64/2 sayılı Genelge’nin ekinde⁵⁰³ İngilizce, Almanca ve Fransızca matbu başvuru formları yer almaktadır⁵⁰⁴. Diğer devletlere gönderilecek talep formlarının hangi dilde yazılması gerektiği ve New York Sözleşmesine taraf olan devletlerin merkezi makamlarına ilişkin bilgi 64/2 sayılı Genelge’nin ekinde⁵⁰⁵ yer almaktadır. Talep formu iki nüsha olarak ve

⁴⁹⁹ 64/2 sayılı Genelge üçüncü bölüm, m. 2.

⁵⁰⁰ Bozdağ, 202; 64/2 sayılı Genelge üçüncü bölüm m.1.

⁵⁰¹ Ekşi, *New York*, 84.

⁵⁰² Rezaki, *Tahsil*, 486.

⁵⁰³ 64/2 sayılı Genelge Ek. 8 için bkz. <https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/48202010200664-2%20Nolu%20Genelge.pdf> (Erişim Tarihi: 26.01.2024).

⁵⁰⁴ *Ruhi*’ye göre sadece üç dilde değil alacaklılara kolaylık sağlanması bakımından ayrıca İspanyolca, Arapça, Çince ve Rusça gibi dillerde de matbu formun düzenlenmiş olması gerekmektedir. *Ruhi*, *Tahsil*, 177. La Haye Konferansında nafakanın tarafları ile merkezi makam arasında dilden kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmak için çok dilli bir model taslak olarak ileri sürülmüştür. Hollanda çok dilli talep formu kullanmaktadır; *Ruhi*, *Ruhi*, 230.

⁵⁰⁵ 64/2 sayılı Genelge Ek. 3 için bkz. <https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/48202010200664-2%20Nolu%20Genelge.pdf> (Erişim Tarihi:26.01.2024).

el yazısının okunamama riskini ortadan kaldırmak amacıyla daktilo veya bilgisayar ile yazılmış olmalıdır⁵⁰⁶.

Talep formunda nafaka alacaklısı ile borçlusu için doldurulması gereken bilgilerin yer aldığı ayrı bölümler bulunmaktadır. Nafaka alacaklısı açısından; alacaklının, adı-soyadı (varsa yasal temsilcisinin veya vekilinin adı-soyadı), doğum yeri ve tarihi, adresi ve iletişim bilgileri, uyruğu ve nafaka borçlusu ile yakınlığına ilişkin bilgiler ile mesleğine ilişkin bilgilerin (ücret karşılığı çalışıp çalışmadığı, şayet çalışıyor ise hangi işte çalıştığı ve aylık gelirin ne kadar olduğu) formda yer alması gerekmektedir. Nafaka borçlusu açısından ise, adı- soyadı, doğum yeri ve tarihi, uyruğu, mesleği, ev ve iş adresleri ve iletişim bilgilerinin formda yer alması gerekmektedir. Formu dolduracak olan nafaka alacaklısının borçluya ilişkin bazı bilgileri bilmemesi olağandır. Zira yıllar önce nafaka alacaklısını bırakıp başka bir ülkeye gitmiş olan nafaka borçlusu, nafaka ödememek için adresini ve iletişim bilgilerini alacaklıdan saklamış olabilir. Bu durumda da talep formu eksik değerlendirilmeyerek kabul edilmeli ve Cumhuriyet Başsavcılığının gerekli araştırmaları sonucunda eksik bilgiler tamamlanmalıdır.

Talep formunda ayrıca, nafaka kararının yasal dayanağına ilişkin bilgi de yer almaktadır. Alacaklının formu kolay doldurabilmesi açısından⁵⁰⁷ formda yasal dayanak; “*karar, ara karar, sulh, diğer*” olmak üzere dört seçenek olarak yer almakta ve alacaklının nafakanın yasal dayanağı hangisi ise onu işaretlemesi yeterli olmaktadır. Nafaka kararını veren mahkemenin adı, karar tarihi esas ve karar numarası da talep formunda bulunması gereken bilgiler arasındadır. Ayrıca formda, borçlunun daha önce ödeme yapıp yapmadığı, birikmiş nafaka miktarı⁵⁰⁸ ve nafakanın kim için istendiği (kendim için/velayeten/vesayeten/vekâleten) de belirtilerek imzalanıp teslim edilmektedir.

⁵⁰⁶ Ruhi, Ruhi, 229; Ruhi, *Tahsil*, 176.

⁵⁰⁷ Formda yer alan bazı soruların cevapları “*Evet, Hayır*” şeklinde verilebileceği için alacaklı tarafından bizzat veya dil açısından yardımcı olabilecek birinin yardımı ile kolayca doldurulabilir; Daşkın, 31.

⁵⁰⁸ *Ruhi, Ruhi*’ye göre, talep formunda belirtilen birikmiş nafaka alacağının, talep tarihi ile tahsil tarihi arasında paranın değer kaybı dikkate alınarak, nafaka borçlusunun bulunduğu ülke parası olarak karşılığı döviz cinsinden belirtilmeli ve bu tutar talep edilmelidir; Ruhi, Ruhi, 230.

Formun ayrıca onaylanması gerekmemektedir⁵⁰⁹. Şayet birden fazla nafaka borçlusu var ise her bir borçlu için ayrı form doldurulması gerekmektedir⁵¹⁰.

2.2.13.2.2. Karar Örneği ve Çevirisi

Tahsil talebine konu olan nafaka alacağı şayet bir mahkeme kararına dayanıyor ise mahkeme kararının da başvuruya eklenmesi gerekmektedir. Başvuruya eklenecek olan kararın aslı veya onaylı örneği, kesinleşme ve icra edilebilme⁵¹¹ şerhini⁵¹² içermeli, ayrıca mahkemenin adı, hâkimin imzası ve mahkemenin mührü de kararda yer almalıdır (Genelge, s.5).

Kesinleşmiş mahkeme kararlarının yanı sıra, şayet nafaka kararı bir ara karar ile verilmiş ise bu ara kararın da başvuruya eklenmesi gerekmektedir. Ara karara istinaden tahsili talep edilen tedbir nafakasının tahsil edilebilmesi, tahsilin talep edildiği devlette ara kararların tenfizinin mümkün olması koşuluna bağlıdır. Başvuru belgelerine eklenecek olan ara kararın, davaya bakan mahkemenin adı, tarafları (varsa vekilleri) ve davanın esas numarasını içermesi gerekmektedir (Genelge, s.5).

⁵⁰⁹ 64/2 sayılı Genelge'den önce 01.03.2008 tarihli 64/1 sayılı Genelge uygulanmakta idi. Bu Genelge'ye göre formun ayrıca onaylanması gerekmekte idi. Genelge'de yer alan ilgili düzenlemeye göre: "Onay işlemi, isim ve unvan yazılıp mühürlenmek suretiyle Cumhuriyet Başsavcılıklarınca veya muhtarlıklarca yapılacaktır". 64/2 sayılı Genelge ile talep formunun ayrıca onaylanması işleminin kaldırılması Bozdağ'a göre yerinde olmuştur. Zira talep formunun son sayfasında yer alan "muhtar onayı" ibaresinin herhangi bir hukuki dayanağı bulunmamakta ayrıca formda nafaka kararına ilişkin yer alan bilgilerin kontrolünün hukuk bilgisi olmayan kişilere bırakılması doğru değildir. Bozdağ, 209 (dn. 704). Kanaatimizce de 64/2 sayılı Genelge ile ayrıca onay aranmaması yerindedir. Zira kişilere ait verilere ulaşımın zor olduğu ve teknolojinin günümüzdeki gibi gelişmediği dönemlerde muhtar onayının aranması bir açıdan doğru kabul edilebilirse de artık teknolojik gelişmelere bağlı olarak bazı bilgilerin doğruluğu konusunda muhtar onayına ihtiyaç olmadığı açıktır. Ruhi, Ruhi'ye göre 64/1 sayılı Genelge'de talep formunun sonunda muhtar onayının aranmasının sebebi, formdaki bilgilerin doğru olduğu konusunda nafaka borçlusunun bulunduğu ülke merkezi makamında kanaat oluşmasını sağlamaya yöneliktir. Ruhi, Ruhi, 231.

⁵¹⁰ Ruhi, Ruhi, 230.

⁵¹¹ İcra İflas Kanunu'nun 36. maddesinde icranın geri bırakılmasında süre verilmesine ilişkin düzenleme yer almaktadır. Maddenin 4. fıkrasında ise nafaka kararlarında süre verilmeyeceği yer almaktadır. Ayrıca HMK'nın temyiz için icraya etkisine ilişkin 367/1. maddesinde, nafaka kararlarında icranın geri bırakılması kararı verilemeyeceği düzenlenmektedir. Dolayısıyla Türk hukukunda nafaka kararlarının temyizi, kararın icrasını durdurmamaktadır.

⁵¹² Türk hukukunda kesinleşme şerhi kararın icra edilebilirliği açısından yeterlidir. Ancak bazı yabancı mahkeme kararlarında kesinleşme şerhinin yanında ayrıca icra edilebilirlik şerhinin de bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla bu devletlere yapılan tahsil taleplerinde ayrıca icra edilebilirlik şerhinin bulunması, talebin aracı kurum tarafından eksiklik nedeniyle iade edilmemesi açısından önemlidir. Bozdağ, 209; Ruhi, Ruhi, 234. İcra edilebilir şerhinin verilmesi için gerekli kanuni şartlar, kararın verildiği ülkenin hukukuna göre belirlenecektir. Ruhi, Tahsil, 179.

64/2 sayılı Genelge'ye göre başvuruya mahkeme kararının⁵¹³ tahsilin talep edildiği devletin dilinde tercümesinin eklenmesi de gerekmektedir. 64/1 sayılı eski Genelge'ye göre, tercümanın adını ve soyadını, sıfatını yazarak imzalaması, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından da imzanın tercümana ait olduğu onaylanması şart koşulmuştu. 64/2 sayılı Genelge'de tercümenin noterde onaylanması zorunluluğu kaldırılmıştır. Ancak tercümenin hukuki terimler hakkında bilgi sahibi bir uzman tarafından yapılması önemlidir⁵¹⁴. Zira herhangi bir belgenin tercümesi ile bir mahkeme kararının tercümesi teknik anlamda farklılıklar göstermektedir. Nafaka alacağının tahsiline ilişkin talebin temelini mahkeme kararı oluşturduğu için bir uzman tarafından doğru ve eksiksiz çevrilmesi sürecin sorunsuz tamamlanması açısından elzemdir⁵¹⁵.

2.2.13.2.3. Adli Yardım Belgesi ve Çevirisi

Yargılama süreci beraberinde bazı maddi harcamaların yapılmasını gerektirmektedir. Ekonomik durumu itibarıyla bu harcamaları karşılayamayacak olan kişilerin hak arama özgürlüğünün zedelenmemesi adına sosyal hukuk devletin bir gereği olarak adli yardım müessesesi bulunmaktadır⁵¹⁶.

Türk hukukunda medeni yargılama usulü açısından adli yardım⁵¹⁷ HMK'da yer almaktadır. HMK'nın 334. maddesinde adli yardımdan yararlanacak olanların genel

⁵¹³ Mahkeme kararı Yargıtay kararı ile kesinleşmiş ise ayrıca Yargıtay kararının da çevirisi gerekmemekte; ancak mahkeme kararının üzerine kararın Yargıtay kararı ile kesinleştiği bilgisi yazılıp çevirisi yapılmalıdır. Ruhi, Ruhi, 233; Ruhi, *Tahsil*, 179.

⁵¹⁴ Daşkın, 32.

⁵¹⁵ Bozdağ, 210; Gençcan, 951 (dn. 256).

⁵¹⁶ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 574.

⁵¹⁷ TBB Adli Yardım Yönetmeliği'nin (R.G: 30.03.2004- 25418) 1/2. maddesine göre adli yardımın amacı: "...bireylerin hak arama özgürlüklerinin önündeki engelleri aşmak ve hak arama özgürlüğünün kullanımında eşitliği sağlamak üzere, avukatlık ücretini ve yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanların avukatlık hizmetlerinden yararlandırılmasıdır". Adli yardımın amacı ve önemi hakkında detaylı bilgi için bkz. Ayşe Kılınç, "Bir İnsan Olarak Adli Yardım", *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 2011, 3-4.

çerçevesi çizilmiş, belirli bir kişi veya grup belirtilmemiştir. İlgili hükme göre adli yardımdan yararlanmanın şartları⁵¹⁸, yoksul⁵¹⁹ olma ve haklı⁵²⁰ olmaktır⁵²¹.

Adli yardımın özellikle nafakaya ilişkin davalarda önemi daha büyüktür. Zira nafaka alan kişi, geçimini sağlayamayan kişidir. Bu nedenle New York Sözleşmesinde adli yardım ayrıca düzenlenmiştir⁵²². Daha önce de ifade edildiği üzere New York Sözleşmesinin 4/3. maddesine göre gönderici makam, alacaklının adli yardımdan yararlandırılması gerektiği konusunda görüş bildirebilir. Gönderici makam, bu konuda takdir yetkisini kullanırken yoksul olma ve haklı olma kriterlerini göz önünde bulundurmalıdır⁵²³. Gönderici makama tanınan görüş bildirme yetkisine binaen alacaklıya adli yardım sağlanması imkânı, yoksul olması sebebiyle mahkeme giderleri ile avukatlık ücretlerini karşılayamayacak durumda olan alacaklı lehine Sözleşmenin tanımış olduğu en önemli kolaylıklardan biri olarak değerlendirilebilir⁵²⁴.

64/2 sayılı Genelge'de de adli yardım⁵²⁵ konusunda düzenleme bulunmaktadır. Adli yardım belgesi ile çevirisi 64/2 sayılı Genelge 'ye göre başvuru sırasında eklenmesi gereken belgeler arasındadır. İlgili düzenlemeye göre, “ *Cumhuriyet Başsavcılıkları, muhtarlıkça düzenlenecek olan fakirlik ilmühaberini esas alarak Ek 9'daki⁵²⁶ adli müzaheret belgesini düzenleyip onaylamalıdır.*” Türk hukukunda adli yardımdan yararlanma şartları değerlendirildiğinde, elinde muhtarlıktan⁵²⁷ alınmış olan *fakirlik ilmühaberi* bulunan kişi yoksul sayılmakta, elinde nafakaya ilişkin mahkeme kararı

⁵¹⁸ Adli yardımdan yararlanmanın şartları hakkında detaylı bilgi için bkz. Mehmet Akbal, “ Medeni Yargılama Hukukunda Adli Yardım”, *TBB Dergisi*, 23 (93), Mart 2011, 153-156.

⁵¹⁹ HMK'nın 334. maddesinde yoksul olma şu şekilde ifade edilmektedir: “*Kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler...*” .

⁵²⁰ HMK'nın 334. maddesine göre haklı olma şu şekilde ifade edilmektedir: “*...iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması*”.

⁵²¹ Atalı/ Ermenek/Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku*, 694.

⁵²² New York Sözleşmesi'nde adli yardım hakkında açıklamalar için bkz. s. 111-113.

⁵²³ Bozdağ, 211.

⁵²⁴ Ruhi, *Tahsil*, 184; Ünal, 960.

⁵²⁵ 64/2 sayılı Genelge'de adli yardım ifadesi yerine “*adli müzaheret*” ifadesi kullanılmaktadır. Ancak çalışmamızda, literatürde tercih edilmesi sebebiyle “*adli yardım*” ifadesine yer verilmiştir.

⁵²⁶ Ek 9 için bkz. <https://rayp.adalet.gov.tr/Resimler/pdf/64-2.pdf> (Erişim Tarihi: 7.02.2024). 64/2 sayılı Genelge'nin ekinde İngilizce (*Certificate of Legal Aid*), Fransızca (*Document D'aide Juridictionelle*) ve Almanca (*Rechtshilfe*) dillerinde adli yardım belgesi yer almaktadır. Bu belgelerin farklı yabancı dillerdeki karşılıklarının arttırılması gerektiği kanaatindeyiz.

⁵²⁷ 64/1 sayılı Genelgede yer alan düzenlemeye göre adli yardım belgesi Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanarak muhtara onaylatılmaktaydı. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan bir belgenin muhtara onaylatılması yerinde bir düzenleme olarak görülmediği için muhtara onaylatma şartı 64/2 sayılı Genelgede yer almamaktadır.

bulunan kişi de haklı sayılmaktadır⁵²⁸. 64/2 sayılı Genelgeye göre adli yardım belgesinin Sözleşmenin uygulanması bakımından geçerlilik süresi altı aydır. Şayet bu süre içerisinde süreç tamamlanamazsa ve borçlu hakkında yeni bir dava açılması gerekirse adli yardım belgesinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Genelge, s. 5).

Adli yardım belgesinin geçerlilik süresinin altı ay olması, kanaatimizce isabetli değildir. Zira milletlerarası tahsil söz konusu olduğu için yazışmalarda aksamalar yaşanabileceğinden sürecin uzama ihtimali yüksektir. Ayrıca altı ay gibi kısa bir sürede kişilerin maddi durumlarında ciddi bir değişiklik olmayabilir. Bu nedenle sürenin altı ay olması, kişilerin süreç bitene kadar sürekli muhtarlığa gidip yeni fakirlik ilmühaberi alıp tekrar belge çıkarmayla uğraşmalarını gerektirmektedir. Dolayısıyla, 64/2 sayılı Genelge'nin güncellenip, adli yardım belgesinin geçerlilik süresi bakımından yeniden gözden geçirilmesi yerinde olacaktır.

2.2.13.2.4. Vekâletname

“Bir hukuksal işlemin temsil olunan adına temsilci tarafından yapılmasını sağlayan yetki” olarak tanımlanan⁵²⁹ temsil yetkisi iki çeşittir: kanuni temsil ve iradi temsil⁵³⁰. New York Sözleşmesi kapsamında nafakanın tahsilinin sağlanabilmesi için aracı kurumun alacaklı adına bazı iş ve işlemleri yapması gerekmektedir. İradi temsil yetkisi ile aracı kurumun alacaklı adına hareket etmesi vekâletname yoluyla mümkündür. Nitekim New York Sözleşmesinin 3/3. maddesine göre, *“...alacaklı bütün belgeler ve icabında bilhassa aracı kuruma alacaklı namına hareket etme veya alacaklı namına hareket etmeye ehil bir şahıs tayin etme yetkisi veren bir vekâletname ile alacaklının ve mümkünse borçlunun birer fotoğrafı nafaka talebi ile beraber sunulmalıdır”*.

64/2 sayılı Genelgede başvuru yapılırken eklenecek belgeler arasında vekâletname de yer almaktadır. Alacaklılara kolaylık sağlanması bakımından 64/2 sayılı Genelgenin

⁵²⁸ Ruhi, Ruhi, 235.

⁵²⁹ Kumru Kılıçoğlu Yılmaz, “Temsil Yetkisinin Açıklanması”, *AÜHFD*, 70 (2), 2021, 362.

⁵³⁰ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 165; Atalı/ Ermenek/ Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku*, 243.

ekinde vekâletnamenin İngilizce (*Power of Attorney*), Almanca (*Vollmacht*) ve Fransızca⁵³¹ (*Acte De Procuration*) çevirileri yer almaktadır.

Nafakanın tahsili talebi için başvuran alacaklının, 64/2 sayılı Genelgenin ekinde (Ek-3) yer alan devletlerin merkezi makamlarının da yer aldığı listede belirtilen ilgili merkezi makama vekâletname vermesi gerekmektedir. Uygulamada bazen yanlış makamlara vekâlet verildiği görülmekte ve bu durum da sürecin aksamasına sebep olmaktadır⁵³².

Vekâletnamenin noterde düzenlenme şartı bulunmamaktadır. Nafaka alacaklısının avukatı olsa dahi, vekâletname alacaklı tarafından imzalanmalıdır. Nafaka alacaklısı vekâletnameyi kendi adına asaleten; velayeti altında bulunan çocuklar adına yasal temsilcileri olarak imzalamaktadır (Genelge, s. 5).

2.2.13.2.5. Diğer Belgeler

64/2 sayılı Genelgeye göre nafakanın tahsiline ilişkin başvuruya eklenmesi gereken diğer belgeler; “Çok Dilli Nüfus Kayıt Örneği”, “Tebliğat Belgeleri ve Tercümeleri”, “Nafaka Alacaklıları ve Borçlunun Birer Fotoğrafı”, “Birikmiş Nafaka Alacağı Listesi” ve “Banka Hesap Formu”dur.

Başvuruya eklenmesi gereken nüfus kayıt örneği, iki nüsha olarak nüfus müdürlüklerinden temin edilmektedir. Şekil bakımından, nüfus aile kayıt tablosu şeklinde olmalı ve nafaka talebinin dayanağı olan evlilik ve hısımlık bağları ile kişi hallerini tümüyle göstermelidir (Genelge, s. 6).

New York Sözleşmesinin 5/1. maddesinde gönderici makamın, borçlunun bulunduğu devletin aracı kurumuna nafaka alacaklısı lehine alınan kararları göndermesi gerektiği belirtilmiştir. Bu çerçevede 64/2 sayılı Genelgede bu kararların tebliğ edildiğine ilişkin tebliğat evrakının ve çevirisinin başvuru belgesine eklenmesi önem arz etmektedir (Genelge, s.6).

⁵³¹ Fransa’dan yapılacak olan nafaka talepleri farklı özellik arz ettiği için ayrı bir vekâletname örneği 64/2 sayılı Genelge’nin ekinde yer almaktadır. Fransa’dan yapılacak taleplerde bu vekâletnamenin doldurulması gerekmektedir. Ruhi, Ruhi, 236-237.

⁵³² Ruhi, Ruhi, 236.

Nafaka alacaklıları ile borçlusunun fotoğrafları da 64/2 sayılı Genelgeye göre başvuruya eklenecek belgeler arasındadır. Ancak fotoğrafların başvuruya eklenmesi Genelge’de kullanılan ifadeyle, “*sağlanabildiği takdirde*” mümkün olacağı için diğer belgelerden farklı olarak başvuruya eklenmesi zorunlu değildir. Başvuru yapan alacaklının fotoğrafını eklemesinde bir sıkıntı olmasa da borçlunun fotoğrafının bulunup eklenmesi alacaklı açısından zor olabilecektir.

Alacaklının başvuru yaparken birikmiş nafaka alacağı listesini de başvurusuna eklemesi gerekmektedir. Bu belgenin hatasız düzenlenmiş olması tahsil sürecinin sağlıklı ilerlemesi bakımından önemlidir. Zira tahsil edilmesi gereken toplam nafaka tutarı bu belgeye istinaden borçludan talep edilecektir.

64/2 sayılı Genelge kapsamında başvuruya eklenmesi gereken belgeler arasında uygulamada en fazla sorunla karşılaşılın, dolayısıyla düzeltilmesi için iade edilen belge, birikmiş nafaka alacağına ilişkin belgedir. Uygulamada en sık karşılaşılan sorun, nafaka başlangıç ve bitiş sürelerinin hatalı tespit edilmesidir. Ayrıca talep edilen toplam nafaka miktarına, işleyen faizlerin de dâhil edilmesi uygulamada karşılaşılan başka bir sorundur⁵³³. Zira nafaka alacağına işleyen faiz⁵³⁴ New York Sözleşmesi kapsamına girmediği için Sözleşme çerçevesinde talep edilememektedir⁵³⁵.

⁵³³ Bozdağ, 214.

⁵³⁴ Nafaka alacaklarında faiz istemi, alacak miktarının belirlenebilir olması ve ifanın gecikmiş olması şartı ile mümkündür. Nafaka alacağı davanın açıldığı tarihten itibaren hesaplanmakta olsa da, dava tarihinden itibaren alacaklı lehine faize hükmedilmesi mümkün değildir. Zira ödenmeyen nafaka alacağına faizin başlangıcı, nafaka bağlanmasına karar verilen tarihtir. Yargıtay’ın da kararları bu yöndedir. Örneğin Yargıtay 12. HD. T. 11.10.2004, E. 2004/16265, K. 2004/21468 sayılı kararı şu şekildedir: “*Takip dayanağı ilamda hükmedilen alacağın (tedbir nafakasının, inkâr tazminatının, maddi/manevi tazminatın, birikmiş nafaka farklarının vs) ya da ara karar ile hükmedilen birikmiş nafaka alacağının faizinin ne zaman başlayacağını belirtmemiş olması “yani faizinin başlangıcı” hakkında ilamda bir hüküm bulunmaması hâlinde, karar tarihinden itibaren faiz istenebileceği; ancak hükmün infazı için kesinleşme gereken hâllerde faizin, ilamın kesinleşme tarihinden itibaren işlemeye başlayacağı...*” ;Yazıcı, 75-76. Nafaka alacağına faiz işlemesine ilişkin başka bir karar ise şu şekildedir; Yargıtay 2. HD. T. 03.05.2017, E. 2016/ 12759, K. 2017/5280: “*Yapılan yargılama ve toplanan delillerden; davacı kadının ortak çocuk yararına hükmolunan tedbir nafakasının tahsili amacıyla ... İcra Müdürlüğü’nün E.2014/9151 sayılı dosyasında başlattığı icra takibinin, davalının borca ve faize yaptığı itiraz sonucu durduğu anlaşılmaktadır. Nafaka alacağı her gün doğar ve işlemeye başlar. Ancak hâkimin kararı ile ödenebilir hale gelir. Nafaka muaccel olmadıkça faiz uygulanamaz. Ortak çocuk yararına boşanma davasında hâkim tarafından tedbir nafakasına hükmolunduğuna göre, davacının icra takibine konu ettiği tedbir nafakası muaccel hale gelmiş olup, icra takibinde nafakanın muaccel olduğu tarihten takip tarihine kadar olan dönem için talep edilmesi halinde faiz uygulanması gereklidir*”. <https://www.maviogluhukuk.com/haber/hâkim-kararıyla-nafaka-borcu-muaccel-hale-gelir-ve-muaccel-hale-geldigi-tarihten- itibaren-faiz-istenebilir-tedbir> (Erişim Tarihi: 10.02.2024).

⁵³⁵ Bozdağ, 214; Daşkın, 30; Ekşi, Tahsil, 75.

Uygulamada karşılaşılan sorunları en aza indirmek maksadıyla 64/2 sayılı Genelgenin ekinde (Ek 11) bakiye nafaka alacağı listesinin, İngilizce (*List of Remaining Maintenance Claim*), Fransızca (*Liste De La Somme de Pension Alimentaire Due*) ve Almanca (*Rückstandsberechnung*) çevirileri matbu⁵³⁶ halde bulunmaktadır.

Tahsil edilen nafakanın alacaklıya gönderilebilmesi için banka hesap formunun da başvuruya eklenmesi gerekmektedir. Yurtdışındaki bankalara ait uluslararası kodların (SWIFT, IBAN) doğru bir şekilde bildirilmesi tahsil edilen nafakanın alacaklıya sorunsuz ulaşması bakımından önemlidir. Bu nedenle de 64/2 sayılı Genelge'nin ekinde (Ek 12) İngilizce (*Bank Account Form*), Almanca (*Bankverbindungsanweisung*) ve Fransızca (*Formulaire De Compte Bancaire*) dillerinde olmak üzere matbu banka hesap formlarına yer verilmiştir.

2.3. ÇOCUK NAFKASI VE DİĞER AİLE NAFKA TÜRLERİNİN ULUSLARARASI TAHSİLİNE İLİŞKİN 2007 TARİHLİ LA HAYE SÖZLEŞMESİ

2.3.1. Sözleşmenin Önemi

Nafaka alacaklısının lehine hükmedilen nafakayı tahsil edememesi, yaratacağı mağduriyet itibarıyla, kendisine hiç nafaka bağlanmaması ile eşdeğerdir. Zira tahsil edilemeyen nafakanın alacaklı nezdinde bir önemi bulunmamaktadır. Geçimini nafaka ile sağladığı varsayılan nafaka alacaklısının nafakaya zamanında ulaşamaması da ayrı bir sorundur, zira ihtiyaçlar sonsuz ve sürekli. Kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak için belli dönemler halinde almaları gereken nafakayı geç, eksik almaları veya hiç almamaları geçim sıkıntısı ile beraber bazı psikolojik ve sosyolojik sorunları da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla nafaka, yalnızca bir aile hukuku meselesi olmaktan öte başka anlamlar da ihtiva etmekte ve nihayetinde kamu düzenini de etkilemektedir.

Ancak konu milletlerarası nafaka olduğunda, tahsilin sağlanması daha zordur ve uzun bir zaman dilimini gerektirmektedir. Başka bir devletten tahsilin yapılması, alacaklılar açısından zor ve masraflı görünmekte ve hak ettikleri nafakayı sadece

⁵³⁶ Matbu formda her ay için ayrı ayrı ödenmesi gereken nafaka miktarı, borçlu tarafından ödenen tutar ile toplam tutar belirtilmelidir.

prosedürden çekindikleri için almaktan vazgeçmelerine sebep olmaktadır⁵³⁷. Bu nedenle tahsil sürecinin kolaylaştırılması ve kısaltılması önemlidir. Milletlerarası nafakanın tahsilini sağlamak için düzenlenen, uzun yıllar uygulanan ve hala uygulanmakta olan (2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'ne taraf olmayan devletler bakımından) New York Sözleşmesinin artık yetersiz kaldığı açıktır. Nitekim Ünal'ın da belirttiği gibi New York Sözleşmesi, “ *uygulamada sıkı şekil şartlarına bağlı, masraflı ve ağır işleyen bir sözleşmedir*”⁵³⁸. New York Sözleşmesinin uygulanmasında ve denetiminde problemler yaşanması ve nafakanın tahsilinde ihtiyaçları karşılayamaması yeni bir milletlerarası sözleşme ihtiyacını doğurmuş ve bu ihtiyaç doğrultusunda 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi hazırlanmıştır⁵³⁹.

Aygün'e göre 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, “ *yeni gelişmeleri dikkate alan, çağdaş, rasyonel çözümler getiren*” bir sözleşmedir⁵⁴⁰. Lortie'ye göre ise 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, “*dünya çapında yüzbinlerce*⁵⁴¹ *çocuğun ve diğer aile üyelerinin faydalanabileceği, nafakanın tahsili bakımından daha basit, daha hızlı ve daha uygun maliyetli bir sistem öngörmektedir*”⁵⁴².

Milletlerarası nafakanın tahsili talebinin her geçen yıl arttığı göz önüne alındığında 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesinin; günümüz ihtiyaçlarına uygun, teknolojik gelişmelere uyumlu, hızlı, etkin ve düşük maliyetli⁵⁴³ bir işbirliği sözleşmesi olarak milletlerarası aile hukukunun temel problemlerinden birinin çözümü bakımından çok önemli olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

⁵³⁷ Maja Groff, “The Potential of the 2007 Child Support Convention: Addressing Global Poverty and Supporting Economic Rights”, *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*. Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 89.

⁵³⁸ Ünal, 960.

⁵³⁹ Aygün, 107; Turan, 483.

⁵⁴⁰ Aygün, 107.

⁵⁴¹ İstatistiklere göre; Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve Amerika Birleşik Devletleri gibi devletlerde, ortalama her bin kişiden birinin milletlerarası çocuk nafakasına ilişkin davası bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Philippe Lortie, “Developing an Electronic Case Management and Communication System for the 2007 Hague Child Support Convention and 2009 EU Maintenance Regulation.” *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*. Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken. Hart Publishing, London 2014, 276. *Estin*'a göre; aile üyeleri çoğu gelişmekte olan ülkelere olmak üzere birçok ülkeye, her yıl binlerce dolar nafaka ödemesi yapmaktadır. Bu çerçevede 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, getirdiği iddialı sistem ile nafaka yükümlülüklerinin belirlenmesi, uygulanması ve sınır ötesi işbirliği bakımından milletlerarası nafakanın tahsiline katkı sağlamaktadır. Ann Laquer Estin, “Migration, Remittances and Child Support”, *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 101.

⁵⁴² Lortie, 276.

⁵⁴³ Lupşan, 45.

2.3.2. Yeni Tahsil Sözleşmesi İhtiyacı ve Sözleşmenin Hazırlık Süreci

Nafakanın milletlerarası alanda tahsili konusunda uygulamada aksaklıkların yaşanması üzerine, La Haye Konferansı bünyesinde bu aksaklıkların sebeplerini tespit ederek çözüm bulmak amacıyla 1995 ile 1999 yılları arasında toplantılar düzenlenmiştir. Toplantılara, alanında uzman kişiler, uygulamacılar ve devlet yetkilileri katılmıştır. Aksaklıkların tespit edilebilmesi için özel bir komisyona yetki verilmiştir⁵⁴⁴.

1995 yılında toplanan Özel Komisyon⁵⁴⁵, mevcut Sözleşmelerde büyük çapta reformlar yapılmasını gerekli görmemekteydi. Hâlihazırda bulunan Sözleşmelerin iyileştirilmesi gerektiği, zaten nafaka konusunda çok sayıda milletlerarası düzenleme bulunduğu için yeni bir düzenlemeye gerek duyulmadığı ifade edilmekteydi⁵⁴⁶. Ancak 1999 yılında yapılan toplantıda, 1995 yılında yapılan toplantıda dikkat çekilen, iyileştirilmesi gerektiği düşünülen konularda bir ilerleme kaydedilemediği görüldüğü için radikal bir yaklaşımla⁵⁴⁷ yeni bir sözleşme akdedilmesi gerektiği yönünde karar alınmıştır⁵⁴⁸.

Özel Komisyonun yaptığı incelemelerde, nafakaya ilişkin mevcut La Haye Sözleşmelerinin uygulamada ortaya çıkan sorunları çözmede yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Özellikle La Haye Sözleşmelerinin yoruma açık bazı hükümlerinin akit devletlerce farklı yorumlanıp ve farklı uygulanması sorunların temelini oluşturmaktadır⁵⁴⁹. *Borras, Degeling*'in 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesine ilişkin raporuna

⁵⁴⁴ Duncan, *Goals and Outcomes*, 1; Aygün, 108.

⁵⁴⁵ Özel Komisyonun toplantı raporunun orijinal metni için bkz "General Conclusions of the Special Commission of November 1995 on the operation of the Hague Conventions Relating to Maintenance Obligations and of the New York Convention of 20 June 1956 on the Recovery Abroad of Maintenance", <http://www.hcch.net> >Work in progress >Maintenance Obligations (Erişim Tarihi: 15.02.2024).

⁵⁴⁶ Duncan, *Goals and Outcomes*, 1.

⁵⁴⁷ Long, 985.

⁵⁴⁸ La Haye Sözleşmelerinin yanı sıra; Brüksel Tüzükleri, Montevideo Konvansiyonu ve İngiliz Milletler Topluluğu ülkeleri arasında işleyen sistem dâhil olmak üzere çeşitli bölgesel konvansiyonlar ve düzenlemeler ile ikili anlaşmaların bulunması delegelerde yeni bir düzenleme yapılmaması gerektiği yönünde bir kanaate varılmasına sebep olmaktadır. William Duncan, "The Development of the New Hague Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance", *Family Law Quarterly*, 38(3), 2004, 665. Montevideo Konvansiyonu (Inter-American Convention on Support Obligations) hakkında bilgi için bkz. Carol S. Bruch, "The 1989 Inter-American Convention on Support Obligations", *The American Journal of Comparative Law*, 40(4), 1992, 817-863.

⁵⁴⁹ Özellikle soybağının kurulması, borçlunun yerleşim yerinin tespiti, adli yardım ile maliyetlerin karşılanmasına ilişkin yaklaşımlar, nafaka borçlusu ile kamu kuruluşlarının New York Sözleşmesi kapsamında durumu, kararların infazı, sınır ötesi para transferi gibi konular uygulamada sorun yaratmakta idi; Duncan, 2004, 664-665; Borras, Degeling, 49-51; Aygün, 108; Turan, 483.

göre, yeni bir sözleşme yapılması yönünde karar alınmasının nedenleri şu şekilde özetlenebilir;

- “• *Mevcut Sözleşmelerden bazılarına ilişkin sorunların birçoğunun kronik nitelikte olmasından duyulan endişe,*
- *Uluslararası mekanizma aracılığıyla işleme konulan vaka sayısının gerçek ihtiyaçlara kıyasla çok az olduğu algısı,*
- *1956 New York Sözleşmesinin, imzalandığı tarihte önemli bir belge olmasına rağmen, eskimiş olduğu, bazı hükümlerinin yoruma açık olmasının tutarsız yorum ve uygulamalara sebep olması,*
- *Nafaka ödemelerinin belirlenmesi ve tahsil edilmesine yönelik ulusal sistemlerde meydana gelen birçok değişikliğin yanı sıra, bilgi teknolojisindeki ilerlemelerin sunduğu fırsatların dikkate alınması gerektiğinin kabul edilmesi;*
- *Farklı hükümleri ve farklı resmiyet dereceleri olan belgelerin (çok taraflı, bölgesel ve iki taraflı) çoğalmasının, ulusal makamların ve hukuk danışmanlarının görevlerini zorlaştırdığının farkına varılması”⁵⁵⁰.*

2.3.3. Sözleşmenin Kabulü ve Yürürlüğe Girmesi

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, hazırlık sürecinde yapılan toplantılar neticesinde, La Haye Konferansı'na üye 56 ülke ve gözlemci 14 ülkenin⁵⁵¹ katılımı ile La Haye Konferansı'nın 21. Oturumunun 23 Kasım 2007 tarihli son toplantısında⁵⁵² kabul edilmiştir⁵⁵³.

⁵⁵⁰ Borrás, Degeling, 51; Duncan, 2004, 665-665.

⁵⁵¹ John J. Sampson, “Introductory Note to the New Hague Convention”, *International Legal Materials*, 47(2), 2008, 255.

⁵⁵² Toplantı tutanakları için bkz. “Hague Conference on Private International Law Proceedings of the Twenty-First Session 5 to 23 November 2007 (Part1)”: <https://assets.hcch.net/docs/4b746ba2-b291-43c7-a12e-7efbd6a95b4f.pdf>. (Erişim Tarihi:19.02.2024); “Hague Conference on Private International Law Proceedings of the Twenty-First Session 5 to 23 November 2007 (Part 2)”: <https://assets.hcch.net/docs/26a15855-7b6e-4fff-aa0d-7b76a0f32506.pdf>. (Erişim Tarihi:19.02.2024).

⁵⁵³ William Duncan, “The Hague Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance Comments on its Objectives and Some of its Special Feature”, *Yearbook of Private International Law* (ed. Andrea Bonomi, Paul Volken), Swiss Institute of Comparative Law, Volume X, 2008, 314; Aygün, 109. 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, “Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Hukuka İlişkin 2007 Tarihli La Haye Protokolü” ile birlikte kabul edilmiştir.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'ne 2024 yılı itibarıyla toplam 52 devlet⁵⁵⁴ taraftır. ABD, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin hazırlanması ve Sözleşmenin özellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde de kabul edilmesi ve uygulanması için yoğun çaba sarf etmiş ve Sözleşme imzaya açıldığı gün (23 Kasım 2007) ilk imzalayan devlet olmuştur⁵⁵⁵. Böylece Sözleşme, 1 Ocak 2017'de ABD'de yürürlüğe girmiştir⁵⁵⁶.

ABD, milletlerarası nafaka konusunda akdedilen milletlerarası sözleşmelere taraf olma konusunda olumsuz bir yaklaşım sergilemektedir. Nitekim ABD, New York Sözleşmesi'ne de tanıma ve tenfiz ile uygulanacak hukuka ilişkin diğer La Haye Sözleşmeleri'ne de taraf olmamıştır⁵⁵⁷. Yıllardır süregelen bu tutumun 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi ile değişmesi ve Sözleşmeyi ilk imzalayan devletin ABD olması dikkat çekicidir.

ABD'nin 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin oluşturulması için çaba sarf etmesinin sebebi, ABD vatandaşları ile ilgili on milyonu aşkın çocuk nafakasına ilişkin davanın bulunmasıdır. Birleşik Devletler nafaka programı (*Child Support Enforcement Programme*) sosyal devlet ilkesinden hareketle ailelere sosyal yardımda bulunmaktadır. Bu çerçevede OCSE (*Office of Child Support Enforcement*) her yıl milyonlarca aileye hizmet etmekte ve milyonlarca dolar nafaka ödemesi yapmaktadır. Örneğin 2011 yılında 15,8 milyon aileye yardımda bulunulmuş ve toplam nafaka ödemeleri 27 milyar dolara ulaşmıştır, her geçen yıl bu ödemeler artmaktadır⁵⁵⁸.

⁵⁵⁴ Sözleşmeye taraf olan devletler; Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Arnavutluk, Avrupa Birliği, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Beyaz Rusya, Bosna Hersek, Botsvana, Brezilya, Bulgaristan, Burkina Faso, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, Cabo Verde (Yeşil Burun Adaları), Çekya, Estonya, Ekvator, Gürcistan, Filipinler, Finlandiya, Fransa, Guyana, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Hollanda, Honduras, Hırvatistan, İtalya, İrlanda, İspanya, İsveç, Kanada, Karadağ, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Macaristan, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Nikaragua, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna, Yeni Zelanda ve Yunanistan'dır.

<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=131> (Erişim Tarihi:19.02.2024).

⁵⁵⁵ Duncan, 2008, 314. ABD'nin 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesine yaklaşımı için bkz. Carlson, 23-26.

⁵⁵⁶ ABD'de 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi imzalandıktan sonra Sözleşme yürürlüğe girene kadar iç hukukta atılması gereken bir çok adımda büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Carlson, 21-23.

⁵⁵⁷ Mary Helen Carlson, Gary Caswell, Anna Mary Coburn, Adair Dyer, Peter H. Pfund, Harlan Tenenbaum, "International Family Law", *International Legal Developments in Review*, 36 (2), 2002, 665-666.

⁵⁵⁸ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Mark Takayesu, Steven Eldred, "Setting Appropriate Child Support Orders and Addressing Barriers: Research and Policy Implications to Improve Payments and Compliance", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 137.

Türkiye açısından 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, 25 Şubat 2016 tarihinde 6708 sayılı Kanun⁵⁵⁹ ile onaylanması uygun bulunmuş, 9 Mayıs 2016 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı⁵⁶⁰ ile onaylanmış ve bu karar 22 Mayıs 2016 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak 1 Şubat 2017’de Türkiye’de yürürlüğe girmiştir⁵⁶¹.

Türkiye’nin nafakaya ilişkin gerek uygulanacak hukuk gerek tanıma tenfiz ve tahsil ile alakalı milletlerarası sözleşmelere taraf olma konusunda olumlu bir yaklaşım sergilediği açıktır. Ancak Türkiye’nin 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’ne taraf olması hem bu yaklaşımın bir sonucu hem de AB uyum sürecinin bir gereğidir. Nitekim Avrupa Komisyonunun açıkladığı ve bu süreçte Türkiye’nin atması gereken bazı adımların değerlendirildiği ve önerilerin yer aldığı “*Birinci Değerlendirme Raporu*”nda⁵⁶² AB’ye uyum kriterleri arasında Türkiye’nin 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesine taraf olması gerektiği yer almaktadır⁵⁶³. Türkiye’nin 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’ne taraf olması, AB uyum sürecine olumlu yönde katkı sağlamasının yanı sıra, aynı zamanda nafakanın milletlerarası tahsili konusunda güncel gelişmelerin gerisinde kalmaması bakımından önemli bir adımdır.

2.3.4. Sözleşmenin Genel Çerçevesi

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesinde, “*Giriş*” kısmı ile toplam dokuz bölüm ve altmış beş madde bulunmaktadır. Birinci bölüm (m.1-3), “*Amaç, Kapsam ve Tanımlar*”a

⁵⁵⁹ R.G: 05.05.2016- 29703.

⁵⁶⁰ 2016/8848.

⁵⁶¹ Gençcan, 958-959.

⁵⁶² Raporun orijinal adı: *Report From the Commission to the European Parliament and the Council on Progress by Turkey in Fulfilling the Requirements of its Visa Liberalisation Roadmap*”.

⁵⁶³ Rapor tavsiye niteliğindedir ve toplam 72 kriterden oluşmaktadır. “*Kamu Düzeni ve Güvenlik*” başlıklı 46 numaralı kriter, Türkiye’nin taraf olması gereken iki milletlerarası sözleşmeye ilişkindir. Türkiye bu bağlamda 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesinin yanı sıra kriterde adı geçen “*Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunmasına İlişkin 1996 tarihli La Haye Sözleşmesine*” (R.G: 22.05.206- 29719) de taraf olmuştur. Aygün, 111. Velayet sorumluluğuna ilişkin Sözleşme Türkiye açısından 1 Şubat 2017’de yürürlüğe girmiştir. Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunmasına İlişkin 1996 tarihli La Haye Sözleşmesi hakkında detaylı bilgi için bkz. Faruk Kerem Giray, “19 Ekim 1996 Tarihli Velâyet Sorumluluğu ve Çocukların Korunmasına Yönelik Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma ve Tenfiz ve İşbirliği Hakkında Lahey Sözleşmesi Sonrası Çocuğun Vesayetine Uygulanacak Hukuk”, *Public and Private International Law Bulletin*, 40(1), Prof. Dr. Cemal Şanlı’ya Armağan, 2020, 353–399; Ayşe Kübra Altıparmak, “Velayet Uyuşmazlıklarında Yeni Bir Dönem mi? 1996 Tarihli Lahey Velayet Sözleşmesi Hakkında Bir İnceleme”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(2), Temmuz 2020, 411-433.

Rapor için bkz: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0646> (Erişim Tarihi: 15.02.2024).

ilişkindir. İkinci bölüm (m.4-8), Sözleşmenin uygulanması bakımından önem arz eden “İdari İşbirliği” konusunu düzenlemektedir. Üçüncü bölümde (m.9-17), “Merkezi Makamlar Aracılığıyla Başvurular” yer almaktadır. Dördüncü bölümde (m.18) tek bir madde bulunmakta ve bu maddede de “Yasal Girişime İlişkin Kısıtlamalar” yer almaktadır. Beşinci bölüm (m. 19-31), “Tanıma ve Teniz” konusuna ayrılmıştır. Altıncı bölümde (m. 32-35), “Talepte Bulunulan Devlet Tarafından Tenfiz” , yedinci bölümde (m. 36) “Kamu Organları” başlığına yer verilmiştir. Sözleşmenin en geniş bölümü olan sekizinci bölümde (m. 37-57) “Genel Hükümler” düzenlenmektedir. Son bölüm olan dokuzuncu bölümde (m.58-65) ise “Nihai Hükümler”e yer verilmiştir.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesinin, diğer La Haye Sözleşmelerine nazaran daha uzun ve detaylı hazırlandığı görülmektedir. Bunun sebebi ise, farklı yorumlara elverişli, ucu açık ve çok genel ifadeler nedeniyle ortaya çıkacak olan muhtemel sorunların önüne geçmek ve belirsizlikleri ortadan kaldırmaktır. Ancak 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin detaylı düzenlenmiş olmasının daha fazla karışıklığa neden olabileceği yönünde görüşler de bulunmaktadır⁵⁶⁴.

Kanaatimizce, bir milletlerarası sözleşmenin detaylı düzenlenmesinin, sözleşmenin uygulanması bakımından hem olumlu hem de olumsuz yönleri vardır. Sözleşmenin detaylı düzenlenmesi, sözleşmenin farklı yorumlanmasına engel olacağı için uygulamada yeknesaklık sağlayacaktır. Diğer taraftan, yorum yapılamayacak kadar detaylı düzenleme, devletlerin sözleşmeye taraf olma konusunda çekingen davranmalarına sebep olabilir. Zira sözleşmenin yorum yoluyla esnetilememesi, farklı hukuk sistemlerini benimseyen devletler açısından uygulama zorluğuna sebep olabilir.

Ancak New York Sözleşmesi’nin uygulanmasında yaşanan olumsuz tecrübeler dikkate alındığında, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin detaylı düzenlenmiş olmasının doğru bir tercih olduğu kanaatindeyiz.

2.3.5. Sözleşmenin Hukuki Niteliği

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, nitelik itibarıyla bir adli yardım/işbirliği sözleşmesidir. Bu nedenle, devletler arasında karşılıklılık şartının sağlanması halinde

⁵⁶⁴ Borrás, Degeling, 53; Aygün, 109.

uygulanmaktadır⁵⁶⁵. Bu yönüyle New York Sözleşmesi'ne benzemekte ise de, Sözleşmenin hazırlanma yöntemi bakımından New York Sözleşmesi'nden ayrılmaktadır. Zira 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi yenilikçi yaklaşım ile karma bir yöntemle hazırlanmış; hazırlanmasında hem klasik milletlerarası özel hukuk araçları hem de milletlerarası adli ve idari işbirliği yöntemi kullanılmıştır⁵⁶⁶.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi bir işbirliği sözleşmesi olarak nitelendirilmiş olsa da, New York Sözleşmesi'nin aksine yalnızca işbirliğine ilişkin düzenlemeler içermemektedir. Devletlerarası işbirliğinin yanı sıra tanıma ve tenfize ilişkin düzenlemeler (m. 19-31) de Sözleşmede yer almaktadır⁵⁶⁷. Her ne kadar 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi nafakanın tahsil edilmesini konu edinmiş olsa da, Sözleşmede tanıma ve tenfize ilişkin hükümlere, tahsil prosedürünü içeren hükümlerden daha geniş bir yer ayrıldığını söylemek mümkündür⁵⁶⁸.

2.3.6. Sözleşmenin Amacı

2.3.6.1. Genel Olarak

Bir milletlerarası sözleşmenin amacının tam olarak tespit edilmesi önemlidir. Zira uygulayıcıların amaca yönelik yorum yapmaları, bu yönde sözleşmeyi icra edecekleri anlamına gelmektedir. Uygulayıcılara sözleşmenin amacının tespiti noktasında yardımcı olacak hususlar, sözleşmenin Giriş kısmı ile amacına yönelik düzenlemenin bulunduğu maddelerde yer almaktadır⁵⁶⁹. Nitekim 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin amacı, Sözleşmenin 1. maddesinde düzenlenmekle birlikte aynı zamanda *Giriş* kısmında da amaca yönelik ifadeler yer almaktadır. Bu çerçevede Sözleşmenin amacı genel hatlarıyla aşağıdaki başlıklara ayrılarak incelenecektir:

⁵⁶⁵ Başka bir ifade ile 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, *loi uniforme/erga omnes* niteliğinde bir sözleşme değildir; Turan, 486; Aygün, 116; Gençcan, 960; Akduman, 426.

⁵⁶⁶ Ann Laquer Estin, "Families Across Borders: The Hague Children's Conventions and the Case for International Family Law in the United States", *Florida Law Review*, 62(1), 49; Aygün, 114.

⁵⁶⁷ Mesut Aygün, Gözde Çağlayan Aygün, "Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafaka Türlerinin Uluslararası Tahsiline İlişkin La Haye Sözleşmesi", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9 (2), Yıl 2018, 76; Aygün, 114; Gençcan, 960.

⁵⁶⁸ Akduman, 428; Aygün, Çağlayan Aygün, 76.

⁵⁶⁹ Paul Beaumont, "International Family Law in Europe – the Maintenance Project, the Hague Conference and the EC: A Triumph of Reverse Subsidiarity", *The Rabel Journal of Comparative and International Private Law*, Juli 2009, Bd. 73, H. 3, 526.

2.3.6.2. Çocuğun Üstün Yararının Gözetilmesi

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin ana odağı çocuklardır. Her ne kadar Sözleşmenin kapsamına eş nafakası ile diğer nafaka türleri dâhil edilse de, New York Sözleşmesi'ne⁵⁷⁰ nazaran 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde çocuk nafakasına ayrı bir önem verildiği görülmektedir. Nitekim Sözleşmenin *Giriş* kısmında “*Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin*⁵⁷¹” 3 ve 27. maddelerine atıfta bulunulmuştur. Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğun üstün yararını⁵⁷² gözeten, her çocuğun yaşam standartlarının iyileştirilmesini hedefleyen ve bunu yaparken hiçbir ayırım gözetmeyen bir anlayışa sahiptir⁵⁷³.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde de, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne yapılan atıfla bu anlayışın benimsendiği⁵⁷⁴ *Giriş* kısmında şu şekilde ifade edilmiştir;

“20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 3. ve 27. maddeleri uyarınca aşağıdaki durumları hatırlatarak,

- Çocukları ilgilendiren tüm faaliyetlerde, çocuğun üstün yararı temel alınmalıdır,
- Her çocuğun fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli yaşam standardına sahip olma hakkı vardır,
- Ebeveyn/Ebeveynler veya çocuktan sorumlu diğer kişiler, kendi imkânları ve mali güçleri ölçüsünde, çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarını sağlama konusunda başlıca sorumluluğa sahiptir, ve

⁵⁷⁰ İki Sözleşmenin adlarına bakarak da bu fark görülebilir. Nitekim New York Sözleşmesi olarak kısaltarak kullandığımız Tahsil Sözleşmesi'nin tam adında; “*Nafaka Alacaklarının Tahsili...*” ifadesi tercih edilerek nafaka türleri arasında ayırım yapılmamıştır. Ancak 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde “*Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafaka Türlerinin...*” ifadesinin tercih edilmesi, çocuk nafakası ile diğer nafaka türlerinin ayrı bir bakış açısıyla ele alındığının göstergesidir.

⁵⁷¹ Kısaca “Çocuk Hakları Sözleşmesi” olarak ifade edilecektir. Çocuk Hakları Sözleşmesi BM tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiş, 1990 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşme'yi 1990 yılında imzalamıştır. Sözleşme 1995 yılında 22184 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış, 4 Mayıs 1995 tarihinde Türkiye'de yürürlüğe girmiştir.

⁵⁷² Çocuğun üstün yararı prensibine ilk kez “1959 tarihli Çocuk Hakları Bildirgesi'nde” yer verilmiştir. Bu prensip daha sonra çocuk haklarına ilişkin milletlerarası sözleşmelerin temel prensibi haline gelmiştir. Çocuğun üstün yararı prensibinin Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne bir tanımı bulunmasa da, çıkar çatışması halinde önceliğin çocuğun çıkarlarına tanınmasını ifade etmektedir. Aygün, 112. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Memduh Cemil Şirin, “Çocuğun Yararı Gözüyle Çocuğun Yüksek Yararı İlkesine Bakış”, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 4 (8), 2019, 219-240.

⁵⁷³ Sevil Lale Kurt, “Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Yıl: 16, Sayı: 36, 2016, 107.

⁵⁷⁴ Tanrıbilir, 87.

- *Taraf Devletler, uluslararası anlaşmaların akdi de dâhil olmak üzere, ebeveyn/ebeveynler veya çocuktan sorumlu diğer kişilerden, özellikle de söz konusu kişilerin çocuktan farklı bir ülkede yaşadığı durumlarda, çocuğun nafakasının tahsil edilmesini sağlamak için gerekli tüm önlemleri almalıdır.*

Bu Sözleşme’yi akdetmeye karar vermişlerdir... ”.

Sözleşme ile çocuğun üstün yararının gözetilmesi, Sözleşme kapsamında talep edilen ebeveyn- çocuk arasındaki nafaka yükümlülüklerine ilişkin merkezi makamlar aracılığıyla yapılan başvurularda ücretsiz adli yardım imkanı tanınması sonucunu doğurmuştur (m. 15/1).

2.3.6.3. Devletler Arası İşbirliğinin Temini

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin, nafakaya ilişkin diğer La Haye Sözleşmeleri ile kıyaslandığında getirmiş olduğu en önemli yeniliklerden biri, adli ve idari işbirliğinin geliştirilmesidir. Sözleşmede düzenlenen işbirliği sistemi, Sözleşmenin amacına ulaşması bakımından önemli bir araçtır⁵⁷⁵.

Nafakanın milletlerarası tahsili sürecinde en sık karşılaşılan sorun, başvuru işlemlerinin çok uzun zaman almasıdır⁵⁷⁶. Bu sorunun çözümünde önemli adımlardan biri de işbirliği sisteminin düzgün işlemesidir. Bu nedenle 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin Giriş kısmında “*Bu Sözleşme ’ye Taraf olan Devletler, Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafaka Türlerinin Uluslararası Tahsiline İlişkin Sözleşme ’ye yönelik Devletler arasında işbirliğini geliştirme arzusuyla... Bu Sözleşmeyi akdetmeye karar vermişler ve aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır.*” ifadesine yer verilerek Sözleşmenin temel amaçlarından birinin de *devletlerarası işbirliği sistemini geliştirmek* olduğu vurgusu yapılmıştır. Benzer şekilde Sözleşmenin 1. maddesinde de Sözleşmenin amaçları arasında “*Akit Devletlerin makamları arasında kapsamlı bir işbirliği sistemi kurmak*” yer almaktadır (Sözleşme, m. 1-a)

⁵⁷⁵ Beaumont, 526.

⁵⁷⁶ Carlson, 31; Aygün, 127.

2.3.6.4. Sonuç Odaklı Etkin Uygulamaların Tesisi

Nafakanın, alacaklıyı da borçluyu da mağdur etmeden zamanında ve eksiksiz olarak tahsil edilmesi, başka bir ifadeyle tahsil sürecinin sorunsuz tamamlanması, milletlerarası tahsil sözleşmelerinin amacına ulaştığının göstergesidir. Nitekim New York Sözleşmesi ile diğer La Haye Sözleşmelerinin tahsil sürecinin başarı ile sonuçlanması noktasında yetersiz kalması üzerine 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi akdedildiği için⁵⁷⁷, eksik kalan kısımların sonuca odaklı olacak şekilde tamamlanması bu Sözleşmenin amaçları arasındadır. Bu bağlamda *Giriş* kısmında belirtildiği üzere, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi; “Sonuç veren ve erişilebilir, hızlı, verimli, uygun maliyetli, duyarlı ve adil usullere yönelik ihtiyacın bilincinde” hazırlanmıştır. Ayrıca Sözleşmenin 1/b maddesine göre, “Nafaka kararlarının tesis edilmesi için elverişli uygulamalar yapmak” da Sözleşmenin amaçları arasındadır.

Yine 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin 1. maddesi uyarınca; “nafaka kararlarının tanıma ve tenfizini sağlamak” (m.1-c) ile “nafaka kararlarının hızlı bir şekilde tenfizi için etkin önlemler şart koşturmak” (m.1-d) da Sözleşme ile güdülen amaçlardandır. Yabancı nafaka kararlarının tanınması ve tenfizinin hızlı sonuç almaya yönelik bir sistem içerisinde sağlanması, nafakanın tahsilinin de aynı hızla gerçekleşmesi sonucunu doğuracaktır.

Bir milletlerarası sözleşmenin ne şekilde uygulandığının izlenmesine yönelik bir sistemin tesis edilmiş olması, devletleri yükümlülüklerine uyma konusunda teşvik etmektedir⁵⁷⁸. Bu amaçla 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesinin 54. maddesinde bu sisteme yer verilerek sözleşmenin uygulanmasının gözden geçirilmesi düzenlenmiştir. Akit devletler, Sözleşmenin uygulanması ile ilgili olarak bilgi toplama konusunda La Haye Özel Hukuk Konferansı Daimi Bürosuyla işbirliği yapacaktır (m. 54/2).

2.3.6.5. Teknolojik Gelişmelere Uyumlu Sistem Tesisi

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin amaçlarından biri de *Giriş* kısmında da ifade edildiği üzere, “Teknolojik gelişmelerden yararlanma ve ihtiyaçların değişmesi ve

⁵⁷⁷ Duncan, *Goals and Outcomes*, 3.

⁵⁷⁸ Carlson, 33.

teknolojideki ilerlemelerin yeni fırsatlar yaratması sebebiyle gelişmeye devam eden esnek bir sistem oluşturma arayışı”dır.

Teknolojinin her geçen gün değiştiği ve geliştiği dikkate alındığında, bu değişikliklere ve gelişmelere uyum sağlayabilecek, esnek yapıda bir tahsil prosedürü benimsenmesinin, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin başarıya ulaşmasında kilit noktayı temsil ettiği kanaatindeyiz. Zira merkezi makamlar arasında belgelerin iletilmesi, kararlara erişim, farklı diller arası çeviri, tahsil edilen nafakanın transferi gibi iş ve işlemlerin teknolojinin sunduğu imkânlar kullanılarak elektronik ortamda gerçekleşmesi, tahsil sürecinde büyük oranda zamandan tasarruf sağlayacaktır⁵⁷⁹.

2.3.7. 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin Diğer Sözleşmeler ile İlişkisi

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin, *Giriş* kısmında belirtildiği üzere, “ *Mevcut La Haye Sözleşmeleri, diğer uluslararası belgeler, özellikle 20 Haziran 1956 tarihli Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsiline İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin en iyi özelliklerini esas almayı arzu ederek*” hazırlanmıştır. Bahsi geçen Sözleşmelerin uygulanmasında yıllardır süregelen tecrübeler dikkate alındığında, bu Sözleşmelerin tahsil sürecini başarıyla tamamlamaya elverişli, etkin hükümleri esas alınmış; eksik görülen tarafları ise 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi ile tamamlanmaya çalışılmıştır⁵⁸⁰. Bu özelliğiyle 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, hem New York Sözleşmesi’nin hem de 1958 tarihli Sözleşme ile 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesinin yerine uygulanmak üzere akdedilmiştir⁵⁸¹. Bu bağlamda 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin yürürlüğe girmesiyle birlikte, New York Sözleşmesi ile nafakanın tanınması ve tenfizine ilişkin diğer La Haye Sözleşmelerinin, uygulanma alanlarının ne şekilde etkilendiğinin incelenmesi de yerinde olacaktır.

2.3.7.1. 1956 tarihli New York Sözleşmesi ile İlişkisi

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin 49. maddesine göre; “*Akit Devletler arasındaki ilişkilerde, bu tür devletler arasındaki yürürlük kapsamı bu Sözleşmenin uygulanmasının*

⁵⁷⁹ Lortie, 280-281; Aygün, 164-165. Bu başlık altında sadece Sözleşmenin amaçlarından bahsedildiği için konunun ayrıntılarına ileride başka bir başlık altında yer verilecektir.

⁵⁸⁰ Bozdağ, *EU Strategy*, 149.

⁵⁸¹ Sampson, 255; Aygün, 116.

kapsamıyla çakıştığı müddetçe bu Sözleşme, Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ni devre dışı bırakır". Hükümden de anlaşıldığı üzere, hem New York Sözleşmesi'ne hem de 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'ne taraf olan devletler arasındaki tahsil taleplerine 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi uygulanacaktır⁵⁸². 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'ne her geçen gün taraf olan ülke sayısı artmakta, bu durum da New York Sözleşmesi'nin uygulama alanını oldukça daraltmaktadır⁵⁸³. Her ne kadar New York Sözleşmesi'nin uygulama alanı daralsa da, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'ne taraf olmakla birlikte, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin uygulama alanına girmeyen⁵⁸⁴ nafaka türleri bakımından New York Sözleşmesi uygulanmaya devam etmektedir⁵⁸⁵.

İki Sözleşmeden sadece birine taraf olan devletler ile diğer akit devletler arasındaki tahsil taleplerine ise her iki devletin de taraf olduğu Sözleşme uygulanacaktır⁵⁸⁶.

2.3.7.2. 1958 tarihli La Haye Sözleşmesi ile İlişkisi

1958 tarihli Sözleşme, 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte büyük ölçüde uygulama alanını kaybetmiştir. Nitekim 1958 tarihli Sözleşme, 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi'ne taraf olmayan; Belçika, Avusturya, Çin-Makao Özerk Bölgesi, Macaristan, Lihtenştayn ve Surinam devletleri bakımından uygulama alanını korumaktaydı.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 48. maddesine göre;" *Akit Devletler arasındaki ilişkilerde, Madde 56 (2)*⁵⁸⁷ *uyarınca, bu Sözleşme, 2 Ekim 1973 tarihli Nafaka Mükellefiyetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair Lahey Sözleşmesi'ni ve bu tür devletler arasındaki yürürlüğün kapsamı, bu Sözleşmenin uygulanmasının kapsamıyla çakıştığı müddetçe Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Dair Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair 15 Nisan 1958 tarihli Lahey Sözleşmesini devre dışı*

⁵⁸² Akıncı, 98.

⁵⁸³ Aygün, 116.

⁵⁸⁴ 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin uygulama alanı ileride incelenecektir.

⁵⁸⁵ Akduman, 427; Aygün, 116;

⁵⁸⁶ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 256 (dn. 291).

⁵⁸⁷ Geçici Hükümler, m. 56/2: "48. maddede sözü edilen Lahey Nafaka Sözleşmeleri'nin birisine de Taraf olan Bu Sözleşme'nin Akit Devletleri arasındaki tanınmaya ve tenfizine ilişkin olarak bu Sözleşme'nin o Devlette yürürlüğe girmesinden önce menşe Devlette verilen kararın uygulanmasına, kararın verilmesi sırasında yürürlükte olan Sözleşmenin hükümleri uyarınca aksi takdirde tanınabilir ve tenfiz edilebilir olan bu Sözleşmedeki tanıma ve tenfiz şartları engel teşkil ediyorsa, Sözleşme'nin şartları uygulanır".

bırakır”. 1958 tarihli Sözleşme ile 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi arasında konu bakımından benzerlik söz konusudur. Zira 1958 tarihli Sözleşme, çocuk nafakasının tanınması ve tenfizini düzenlemekte iken, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesinin de ana odağı çocuk nafakasının tanınması ve tenfizidir.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin yürürlüğe girmesiyle birlikte bu Sözleşmeye Belçika, Avusturya ve Macaristan da taraf olmuş ve 1958 tarihli Sözleşme günümüzde Çin-Makao Özerk Bölgesi, Lihtenştayn ve Surinam devletlerinin yetkili makamlarınca verilen nafaka kararlarının tanınması ve tenfizi ile sınırlı olarak uygulanmaktadır⁵⁸⁸.

2.3.7.3. 1973 tarihli La Haye Tenfiz Sözleşmesi ile İlişkisi

1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi ile 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin uygulama alanları bakımından bir çakışma olması halinde 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi uygulanacaktır. Ancak 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi’ne taraf olup da henüz 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’ne taraf olmayan devletler arasındaki tenfiz talepleri bakımından 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi uygulama alanı bulacaktır. Nitekim bu devletler, Avustralya, Andora, Danimarka ve İsviçre’dir⁵⁸⁹. Ayrıca her iki Sözleşmeye de taraf olmakla birlikte 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin kapsamına girmeyen nafaka yükümlülükleri bakımından yine 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi uygulanmaktadır⁵⁹⁰.

2.3.8. Sözleşmenin Uygulama Alanı

2.3.8.1. Genel Olarak

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin anlaşılması en zor maddesinin Sözleşmenin kapsamına ilişkin 2. maddesi olduğunu düşünmekteyiz. Zira Sözleşmede çocuk nafakasına ilişkin hükümler nispeten daha açık ve anlaşılır olmasına karşın, eş nafakası ile diğer nafaka türlerine ilişkin hükümlerin yeterince açıklayıcı olmadığı kanaatindeyiz. Doktrindeki bazı yazarlara göre bunun sebebi, çocuk nafakasının tüm devletlere hitap edecek şekilde düzenlenmesi, diğer nafaka türleri bakımından ise devletlere serbesti

⁵⁸⁸ Akduman, 426; Aygün, 117.

⁵⁸⁹ Gençcan, 963; Akduman, 426.

⁵⁹⁰ Gençcan, 963.

tanınması anlayışıdır⁵⁹¹. Kanaatimizce, Sözleşmenin tamamının açık ve anlaşılır olarak düzenlenmesi, yanlış yorumlanmasına engel olacak ve Sözleşmenin uygulanması bakımından yeknesaklığı sağlayacaktır. Devletlere serbesti tanınması Sözleşmede belirtilen çekince ve beyanlarla mümkündür. Dolayısıyla, eş nafakasına ilişkin hükmün anlaşılması zor şekilde düzenlenmesinin sebebinin, doktrinde belirtildiği üzere devletlere serbesti tanınması anlayışının olamayacağı kanaatindeyiz.

Bu bağlamda hangi tür nafakaların 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin uygulama alanına dâhil olduğunun doğru tespit edilmesi çalışmamız bakımından önem arz etmektedir. Çalışmamızın bu kısmında Sözleşmenin uygulama alanına ilişkin genel bilgilere yer verilecek ve konu ile ilgili diğer hususlar aşağıda ayrı başlıklar altında incelenecektir.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin kapsamına ilişkin 2. maddesi uyarınca;

“Bu Sözleşme aşağıdaki hususlara uygulanır:

- a) *21 yaşından küçükler için ebeveyn-çocuk ilişkisinden kaynaklanan nafaka yükümlülüklerine;*
 - b) *a) bendi kapsamında bir taleple başvuru yapıldığında eş nafakasına yönelik bir kararın tanınması ve tenfiz veya tenfizine; ve*
 - c) *Bölüm II ve III hariç olmak üzere, eş nafakasına.*
- 2) *Herhangi bir Akit Devlet, 62. madde uyarınca, 18 yaşını doldurmamış kişilere Sözleşme'nin uygulanmasını sınırlama hakkına 1. fıkranın a) bendi kapsamında çekince koyabilir. Bu çekinceyi koyan bir Akit Devlet, çekinceyle hariç tutulan söz konusu yaştaki kişilere Sözleşme'nin uygulanmasını talep etme hakkına sahip olamaz.*
- 3) *Herhangi bir Akit Devlet, 63. madde uyarınca bu Sözleşme'nin tümünü veya bir bölümünü, özellikle korunmaya muhtaç kişilere⁵⁹² ilişkin yükümlülükler de dâhil olmak üzere, aile ilişkisi, ebeveynlik, evlilik veya kayın hısımlığından doğan herhangi bir nafaka yükümlülüğüne kadar genişleteceğini beyan edebilir. Böyle bir beyan, iki Akit Devlet arasında, ancak beyanlarının aynı*

⁵⁹¹ Walker,47; Long, 987; Aygün,125.

⁵⁹² Korunmaya muhtaç kişi, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin tanımlara ilişkin 3. maddesinin f bendine göre; “kişisel yetilerindeki bir noksan veya yetersizlik nedeni ile kendisine bakamayan kişiyi” ifade etmektedir.

nafaka yükümlülüklerini ve Sözleşme'nin aynı bölümlerini kapsamaması durumunda, sorumluluk doğurur.

- 4) *Bu Sözleşme'nin hükümleri çocuklara ebeveynlerinin medeni hallerine bakılmaksızın uygulanır”.*

Hükümden de anlaşıldığı üzere, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin kapsamına *çocuk nafakası, eş nafakası ve diğer nafakalar* girmektedir. Ancak bu nafaka türlerinin Sözleşme kapsamında değerlendirilmesi bakımından özellik arz eden bazı durumlar bulunmaktadır. 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin kapsamı incelenirken, doktrinde Sözleşme kapsamında yer alan nafaka türlerinin tasnifinin, “*zorunlu alan- genişletilebilir alan*” ifadelerinin kullanılarak yapıldığını görmekteyiz⁵⁹³. “*Genişletilebilir alan*” ifadesi doğru bir ifade olsa da “*zorunlu alan*” ifadesinin doğru bir kullanım olmadığı kanaatindeyiz. Biz çalışmanın bundan sonraki kısmında “*dar anlamda uygulama – geniş anlamda uygulama*” ifadelerini kullanmayı tercih etmekteyiz⁵⁹⁴.

2.3.8.2. Sözleşmenin Dar Anlamda Uygulama Alanı

2.3.8.2.1. Çocuk Nafakası Açısından Genel Kural

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin kapsamında, 21 yaşından küçüklere yönelik ebeveyn-çocuk ilişkisinden kaynaklanan nafakalar yer almaktadır (m.2/1-a)⁵⁹⁵. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesine göre 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılmaktadır. Ancak 2007 tarihli Sözleşme'de yaş sınırı 18 yerine 21 olarak belirlenmiştir. Bu durum taraf devletlerin iç hukuklarındaki reşit olma yaşını değiştirmek zorunda oldukları anlamına gelmemektedir⁵⁹⁶. Kanaatimizce, yaş sınırının 21 yaş olarak belirlenmesinin sebebi, günümüz koşullarında eğitim hayatının 18 yaşından sonra devam etmesi nedeniyle nafaka ihtiyacının da bir süre daha devam etmesidir. Türk hukukunda

⁵⁹³ Bkz. Gençan, 965-967. Bazı yazarlar ise “*zorunlu kapsam*” ifadesini kullanmaktadır: bkz, Akduman, 481; Turan, 489; Hague Child Support Convention: Judicial Guide, May 2018, 13, https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/ocse/ocse_judicial_guide.pdf (Erişim Tarihi: 05.03.2024).

⁵⁹⁴ Tercihimizin bu yönde olmasının gerekçesi ilgili başlıklar altında açıklanacaktır.

⁵⁹⁵ Sözleşme görüşmeleri sırasında bu düzenlemeye herhangi bir delege tarafından itiraz edilmemiştir, Borrás, Degeling, 69.

⁵⁹⁶ Borrás, Degeling, 69.

(TMK, m. 328/2) olduğu gibi bazı hukuk sistemlerinde⁵⁹⁷ de eğitime devam eden çocuklara, reşit olduktan sonra da ebeveyni tarafından nafaka ödeme yükümlülüğünün devam ettiği göz önünde bulundurulduğunda 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde 21 yaşın tercih edilmesi isabetlidir.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 2. maddesinin son fıkrasında bu Sözleşmenin hükümlerinin “*ebeveynlerinin medeni hallerine bakılmaksızın*” tüm çocuklara uygulanacağı belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle bu Sözleşme de, diğer La Haye Sözleşmelerinde olduğu gibi⁵⁹⁸, yalnızca evlilik içi doğan çocuklara değil, evlilik dışı dünyaya gelen çocuklara da uygulanmaktadır⁵⁹⁹. Nitekim bu düzenleme Sözleşmenin Giriş kısmında atıfta bulunulan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3 ve 27. maddelerine de uygundur.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin “*ebeveynlerinin medeni hallerine bakılmaksızın*” tüm çocuklara uygulanacak olması, Türk hukukunda ve bazı hukuk sistemlerinde kabul edilmeyen, farklı cinsiyetteki kişilerin evlilik benzeri yaşam modellerini de kapsadığı anlamına gelmektedir. Zira Sözleşmenin yaklaşımına göre, önemli olan çocuğun evlilik içi veya evlilik dışı doğmuş olması değildir. Dolayısıyla çocuk farklı cinsiyetteki kişilerin evlilik benzeri bir yaşam modeli çerçevesinde dünyaya gelmişse yine Sözleşmenin uygulanması gerekmektedir. Ayrıca Aygün'e göre, ebeveyn ile çocuk arasındaki nafakanın tahsili talebi, aynı cinsiyetten iki kişinin evliliği veya evlilik benzeri yaşam modelinden kaynaklanmışsa, nafaka tahsil talebinin aynı şekilde Sözleşme kapsamında olması gerekmektedir⁶⁰⁰. Sözleşme çocuk nafakası bakımından ebeveynlerin medeni hallerinden bağımsız olarak uygulanmakta olduğu gibi aynı şekilde ebeveynlerin cinsel yönelimlerinden de bağımsız bir şekilde uygulanmalıdır. Bu konuda 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde bir düzenleme bulunmamaktadır. Nitekim Sözleşmenin genel amacı ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne yapılan atıf Sözleşmenin ayırım yapılmaksızın tüm çocuklara uygulanması gerektiğini vurguladığı için ayrıca bir düzenlemenin yapılmamış olması bir eksiklik olarak görülmemelidir.

⁵⁹⁷ İsviçre hukukunda ergin çocuğun eğitim masraflarına ilişkin ebeveyninin nafaka yükümlülüğü hakkında bkz. Derya Ateş, “İsviçre Hukukundaki Gelişmeler Işığında Ana Babanın Ergin Çocuğun Bakım ve Eğitim Giderlerini Karşılama Yükümlülüğü”, *TAAD*, Yıl: 12, Sayı: 47, 2021, 183-211.

⁵⁹⁸ Borrás, Degeling, 73; Aygün, 119.

⁵⁹⁹ Gençcan, 966.

⁶⁰⁰ Aygün, 120.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin çocuk nafakası bakımından uygulama alanı incelenirken değinilmesi gereken konulardan biri de, taşıyıcı anne ile çocuk arasındaki ilişkidir. Sözleşme ebeveyn- çocuk ilişkisinden kaynaklanan nafaka tahsil taleplerini kapsadığına göre, taşıyıcı anne ile dünyaya getirdiği çocuk arasında ebeveyn- çocuk ilişkisinin kurulup kurulmadığı incelenmelidir.

Teknolojiye bağlı olarak tıp alanında yaşanan gelişmelerin bir örneği olan taşıyıcı annelik kavramının, Roma Hukukundan günümüze kadar gelen “*mater semper certa est*”⁶⁰¹ prensibinin kesinliğini sarstığı açıktır⁶⁰². Zira taşıyıcı annelikte annenin kim olduğu sorusu hukuki bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Taşıyıcı annelik kısaca, çocuk sahibi olamayan veya biyolojik olarak çocuk sahibi olabilmesine rağmen doğum yapmak istemeyen bir kadın yerine başka bir kadının çocuğu dünyaya getirmesi olarak tanımlanan yardımcı üreme tekniklerinden biridir. Bu süreçte, çocuk sahibi olmak isteyen kadının üreme hücresi kullanılabildiği gibi, taşıyıcı anne olarak adlandırılan kadının da üreme hücresi kullanılabilmektedir⁶⁰³. Bu noktada, nafaka ilişkisi bakımından ortaya çıkan sorun, doğumdan sonra ebeveyn- çocuk ilişkisinin hangi kadın ile çocuk arasında kurulacağıdır.

Bazı hukuk sistemlerinde⁶⁰⁴ olduğu gibi, Türk hukukunda da kabul görmeyen taşıyıcı annelik sözleşmesine binaen dünyaya gelen çocuk ile taşıyıcı anne (*surrogate mother*) arasında doğum ile soybağı ilişkisi kurulmaktadır. Çocuk sahibi olmak isteyen ve bunun için taşıyıcı anneliğe başvuran kadın⁶⁰⁵ ile çocuk arasında soybağının kurulabilmesi, Türk hukukunda şimdilik evlat edinme yoluyla mümkün olabilmektedir⁶⁰⁶. Dolayısıyla, her ne kadar 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde bu konu ile ilgili özel bir düzenleme yer almasa da, taşıyıcı anne ile doğurduğu çocuk arasındaki tahsil taleplerine Sözleşmenin uygulanması gerekmektedir. Nitekim 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde merkezi makamların görevleri⁶⁰⁷ arasında çocuk ile ailesi arasında

⁶⁰¹ “Anne her zaman bellidir”.

⁶⁰² Şafak Parlak Börü, “Aile Hukukunda Zor Bir Dönemeç: Karşılaştırmalı Hukuk Bakış Açısıyla Taşıyıcı Anneliğe İlişkin Güncel Gelişmeler”, *Public and Private International Law Bulletin*, 39 (1), 2019, 63.

⁶⁰³ Gülçin Çam, “Taşıyıcı Annelik ve Soybağı İlişkisi”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 2013, 161.

⁶⁰⁴ Taşıyıcı anneliği yasal kabul eden, yasaklayan veya taşıyıcı annelik konusunda herhangi bir düzenleme yapmayan (gri alanda kalan)devletler hakkında bilgi için bkz.Parlak Börü, 73-96.

⁶⁰⁵ Doktrinde “gönüllü anne” olarak da ifade edilmektedir. Bkz. Parlak Börü, 69-70; Çam, 162.

⁶⁰⁶ Parlak Börü, 101.

⁶⁰⁷ Merkezi makamların görevleri ileride ayrı bir başlık altında inceleneceği için burada ayrıntılarına girilmemiştir.

ebeveynlik ilişkisinin kurulmasını sağlamak da yer aldığı için doktrinde taşıyıcı anne ile çocuk arasında Sözleşme hükümlerinin uygulanması gerektiği ileri sürülmektedir⁶⁰⁸.

2.3.8.2.2. Çocuk Nafakası Açısından Yaşa İlişkin Çekince İleri Sürülmesi

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 62. maddesinde Sözleşme kapsamında çekince ileri sürülebilecek maddeler düzenlenmektedir. Bu maddeler arasında Sözleşmenin kapsamını düzenleyen 2. maddesinin 2. fıkrası da yer almaktadır. Hükme göre; *“Herhangi bir Akit Devlet, 62. madde uyarınca, 18 yaşını doldurmamış kişilere Sözleşme'nin uygulanmasını sınırlama hakkına 1. fıkranın a) bendi kapsamında çekince koyabilir. Bu çekinceyi koyan bir Akit Devlet, çekinceyle hariç tutulan söz konusu yaştaki kişilere Sözleşme'nin uygulanmasını talep etme hakkına sahip olamaz”*. Hükümden de anlaşıldığı üzere taraf devletler Sözleşmenin uygulanma alanını koydukları çekince ile yalnızca 18 yaşını doldurmamış kişiler ile sınırlayabilirler⁶⁰⁹. Bu çekincenin ileri sürülmesi, Sözleşmenin 18-21 yaş arası çocuklara uygulanamayacağı anlamına gelmektedir⁶¹⁰. İleri sürülen bu çekince 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin *karşılıklı etki (reciprocal effect)* doğuran tek çekincesidir. Nitekim 62. maddesinin son fıkrasında da bu durum şu şekilde ifade edilmiştir; *“Bu madde kapsamındaki çekincelerin Madde 2 (2) 'de öngörülen çekince dışında hiçbir karşılıklı etkileri yoktur”*. İleri sürülen çekincenin *karşılıklı etki* doğurması⁶¹¹, çekinceyi ileri süren devletin 18-21 yaş arasındaki kişilere de bu Sözleşmenin uygulanmasını başka devletlerden talep edemeyeceği anlamına gelmektedir.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin uygulama alanı belirlenirken, nafaka türlerinin tasnifi bakımından doktrinde⁶¹², *“zorunlu alan/kapsam- genişletilebilir alan/kapsam”* ifadelerinin kullanıldığını, ancak kullanılan *“zorunlu alan/ kapsam”* ifadelerinin kullanılmasını yerinde bulmadığımızı belirtmiştik. Bunun sebebi, çocuk nafakasına

⁶⁰⁸ Geniş bilgi için bkz. Katarina Trimmings, "The Interface between Maintenance and Cross-border Surrogacy", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 262-264; Aygün, 120; Turan, 488.

⁶⁰⁹ Nitekim Ukrayna çocuk nafakası bakımından Sözleşmenin 18 yaşın altındaki kişilere uygulanacağına ilişkin çekinceyi ileri sürmüştür. Aygün, 118.

⁶¹⁰ Beaumont, bu çekinceyi *“Sözleşmenin çekirdek kapsamına ileri sürülebilen tek çekince”* olarak ifade etmektedir. Beaumont, 528.

⁶¹¹ Milletlerarası sözleşmelerde ileri sürülen çekincelerin karşılıklı etki doğurması hakkında bilgi için bkz. M. Aydoğan Özman, *Milletlerarası Andlaşmalarda Çekinceler (İhtirazi Kayıtlar)*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:259- Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, 94-96.

⁶¹² Beaumont, Sözleşmenin beyan yoluyla genişletilemeyecek alanını *“çekirdek alan (core scope)”* olarak adlandırmaktadır. Bkz Beaumont, 527-529.

ilişkin Sözleşmenin 2. maddesinin 2. fıkrası için taraf devletlere çekince ileri sürebilme imkânının tanınmış olmasıdır. Bazı yazarlar Sözleşmenin uygulama alanını belirlerken; “2007 tarihli La Haye Adli Yardım Sözleşmesinin ilk zorunlu alanı m. 2 f. 1/a hükmünde gösterilmiştir”⁶¹³ ifadesini kullansa da belirtilen hüküm Sözleşme kapsamında çekince koyulabilecek hükümlerden biridir ve bu durum da çocuk nafakasına ilişkin madde 2/1-a hükmünü kısmen “zorunlu” olmaktan çıkarmaktadır. Akit bir devlet Sözleşmenin bu hükmünün tamamen uygulanmasına çekince ileri süremeyecek olsa da, ileri sürmüş olduğu çekince ile kısmen de olsa Sözleşmenin uygulama alanını daraltabilmektedir. Bu nedenle kanaatimizce, “zorunlu alan” veya “zorunlu kapsam” ifadelerinin kullanılması yerinde değildir.

2.3.8.2.3. Eş Nafakası Açısından Sözleşmenin Uygulama Alanı

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin dar anlamda uygulama alanında çocuk nafakasının yanı sıra eş nafakası da yer almaktadır (m. 2/1- b ve c). Sözleşmede “eş nafakası” kavramının tanımı bulunmamaktadır. *Beaumont*’a göre, kavram kasıtlı olarak tanımlanmamıştır. Bunun sebebi, kavramın belirsizliği etrafında bir uzlaşı oluşturabilme gayesidir. Her ne kadar Sözleşmenin uygulanmasında ve yorumlanmasında yeknesaklık⁶¹⁴ vurgusu yapılsa da, Sözleşmeyi kaleme alanlar “eş” kavramının yorumlanmasında farklılıklar olabileceğini öngörmüş, bu nedenle de net bir tanım yapmaktan kaçınmışlardır. Nitekim “eş” kavramı geniş yorumlanarak aynı cinsiyetten kişiler de eş olarak Sözleşmenin kapsamında değerlendirilebileceği gibi, dar bir yorumla yalnızca farklı cinsiyetten kişiler birbirinin eşi olarak kabul edilebilmektedir. Benzer şekilde, evlilik dışı yaşama modelleri içerisinde bulunan aynı veya farklı cinsiyetteki kişiler de yorum farklılığına bağlı olarak Sözleşmenin kapsamında yer alabilir veya almayabilir⁶¹⁵.

⁶¹³ Gençcan, *Nafaka*, 1503.

⁶¹⁴ 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, m. 53: “Bu Sözleşme’nin yorumlanmasında, Sözleşmenin uluslararası karakterine ve uygulanmasında yeknesaklığı teşvik etme gerekliliğine önem atfedilir.”

⁶¹⁵ Beaumont, 528.

Bu nedenle, her ne kadar Sözleşme görüşmeleri sırasında Sözleşmenin kapsamının evlilik benzeri birlikteliklere de uygulanacak şekilde genişletilmesine ilişkin önerilerde bulunulmuş olsa da gerekli mutabakat sağlanamamıştır⁶¹⁶.

Sözleşmenin eş nafakası için uygulanması, iki ayrı şekilde ve kapsamda mümkündür. Eş nafakasına ilişkin nafaka tahsil talebinin, tek başına yapılmış olması hali ile çocuk nafakası ile birlikte yapılmış olması hali Sözleşmenin uygulanacak hükümleri bakımından birbirinden farklılık göstermektedir.

2.3.8.2.3.1. Talebin Sadece Eş Nafakasını İçermesi

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 1-c hükmüne göre, nafaka tahsil talebinin tek başına eş nafakasını içermesi durumunda Sözleşmenin ikinci ve üçüncü bölümleri uygulanmayacaktır. Sözleşmenin ikinci bölümünde, idari işbirliği; üçüncü bölümünde ise merkezi makamlar aracılığıyla başvuru düzenlenmektedir.

Eş nafakasına ilişkin tahsil başvurusunun merkezi makam aracılığıyla yapılamaması halinde tahsil usulü bakımından diğer seçenek, başvurunun doğrudan tahsil talep edilen devletin yetkili makamına yapılmasıdır. Sözleşmede yer alan bu düzenleme pek anlaşılmamaktadır. Zira Sözleşmenin en önemli ve tahsil sürecini kolaylaştıracak nitelikteki hükümleri eş nafakası bakımından uygulama dışı bırakılmaktadır.

Sözleşmede yer alan bu düzenlemenin sebebi kanaatimizce, genellikle yalnızca eş nafakasına ilişkin milletlerarası nafaka dava sayısının çocuk nafakasına nazaran daha az olmasıdır. Her ne kadar Türk hukukunda yoksulluk nafakası olarak adlandırılan eş nafakası, süresiz olmasının bir sonucu olarak yarattığı mağduriyet nedeniyle daha sık dava konusu olsa da, günümüzde bazı devletlerde⁶¹⁷ “*clean break*” ilkesinin⁶¹⁸ uygulanması sebebiyle yalnız eş nafakasına ilişkin davalara daha az sayıda rastlanabilmektedir⁶¹⁹. Yalnız eş nafakasını içeren milletlerarası nitelikli dava sayısının

⁶¹⁶ Borrás, Degeling, 69; Aygün, 122; Turan, 489.

⁶¹⁷ İsviçre hukukunda uygulanması hakkında bilgi için bkz. Kocabaş, 365.

⁶¹⁸ İlke hakkında bkz. s. 32.

⁶¹⁹ Örneğin 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesine taraf devletlerden olan Norveç'te eski eşe nafaka ödenmesi yaygın olmayan bir durumdur. Norveç Adalet Bakanlığı ile Evlilik Yasası Komitesi'nin (*Marriage Act Committee*) işbirliği ile iki ayrı tarihte yapılan araştırmalar bu durumu ortaya koymaktadır. 1973 yılında yapılan ilk araştırmaya göre, boşanma ve ayrılığa ilişkin 2.065 davanın yalnızca 367'sinde (yüzde 17.8 inde) eş nafakası talebinde bulunulmuştur. Bu taleplerin de 293'ü hakkında eşe nafaka ödenmesine hükmedilmiştir. 1985 yılında yapılan araştırmada ise bu oranın daha da düştüğü görülmüştür. Nitekim

azlığının da Sözleşmede eş nafakasına ilişkin hükümlerin çocuk nafakasına göre ikinci planda bırakılması sonucunu doğurduğu kanaatindeyiz.

2.3.8.2.3.2. Talebin Çocuk Nafakası ile Birlikte Yapılması

Eş nafakasına ilişkin tahsil talebi, çocuk nafakası talebi ile birlikte ileri sürüldüğü takdirde 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin tüm bölümleri eş nafakası için de uygulanacaktır (m. 2/1-b). Dolayısıyla, merkezi makamlar aracılığıyla başvuru usulü eş nafakası için de uygulama alanı bulacaktır. Bu durum da eş nafakasının tahsilinin çocuk nafakası ile birlikte talep edilmesi durumunda, tek başına talep edilmesi durumuna nazaran sürecin daha kolay ve hızlı ilerleyeceği anlamına gelmektedir.

Borras, Degeling'e göre, eş nafakasına ilişkin tahsil talebinin “*çocuk nafakası ile birlikte yapılması*” ifadesi, iki nafaka türü arasında bağlantı olması gerektiği anlamına geliyor olsa da, bu durum her iki nafakanın da aynı karar ile hüküm altına alınmış olması gerektiği şeklinde yorumlanmamalıdır⁶²⁰. Bu görüşten hareketle, eş nafakası ile çocuk nafakasının farklı tarihlerde talep edilmiş ve hüküm altına alınmış olması halinde de 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi kapsamında birlikte tahsillerinin talep edilmesi mümkündür. Bu durumda iki nafakanın aynı tahsil talebine konu olabilmesi için ortak bağlantı, nafaka ödeme yükümlülüğü altında olan nafaka borçlusunun aynı kişi olmasıdır.

boşanma ve ayrılığa ilişkin 861 davanın 93'ünde (yüzde 10.7 sinde) eş nafakası talep edilmiş, yalnızca 33'ünde nafaka ödenmesine ilişkin karar verilmiştir. Jorid Saue, Jongh Bakkali de Floor, Sættem Elisabeth, and Rustad. Britt, "Administrative Establishment and Enforcement of Child Support in Norway", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 170. ABD Sağlık ve İnsani Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Ulusal Çocuk Destek Uygulama Birliği'nin (NCSEA) alt komitesinde temsil edilen devletlerle 2011 yılında yapılan ankete göre sadece eş nafakasına yönelik milletlerarası nitelikli nafaka davalarının sayısının azlığına ilişkin istatistiki bilgiler için bkz. Hannah Roots, "International Maintenance Cases: Preliminary Research", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014. 113–136. Avrupa ülkelerinde son yıllarda odak noktasının eş nafakasından çocuk nafakasına doğru kayması hakkında bkz. Ian Curry Sumner, "Transnational Recovery of Child Maintenance in Europe: The Future is Bright, The Future is Central Authorities", 2 <https://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/mep/Curry-Sumner.pdf> (Erişim Tarihi: 07.03.2024).

⁶²⁰ Borras, Degeling, 69.

2.3.8.3. Sözleşmenin Geniş Anlamda Uygulama Alanı

2.3.8.3.1. Genel Olarak

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 63. maddesinde⁶²¹ taraf devletlere Sözleşmenin bazı maddeleri için beyan ileri sürme imkânı tanınmıştır. Bu maddeler arasında Sözleşmenin kapsamına ilişkin 2. maddesi de yer almaktadır.

Sözleşmenin uygulama alanının beyan yoluyla genişletilmesine ilişkin düzenleme Sözleşmenin 2. maddesinin 3. fıkrasında şu şekilde düzenlenmektedir: *“Herhangi bir Akit Devlet, 63. madde uyarınca bu Sözleşme'nin tümünü veya bir bölümünü, özellikle korunmaya muhtaç kişilere ilişkin yükümlülükler de dâhil olmak üzere, aile ilişkisi, ebeveynlik, evlilik veya kayın hısımlığından doğan herhangi bir nafaka yükümlülüğüne kadar genişleteceğini beyan edebilir. Böyle bir beyan, iki Akit Devlet arasında, ancak beyanlarının aynı nafaka yükümlülüklerini ve Sözleşme'nin aynı bölümlerini kapsamaları durumunda, sorumluluk doğurur”*.

Hükümden anlaşıldığı üzere beyanın etkisi iki türlü olmaktadır; ileri sürülen beyan, Sözleşmenin uygulanacak hükümlerinin kapsamını etkilemesinin yanı sıra, aynı zamanda Sözleşmeye dâhil olacak nafaka türlerini de etkilemektedir. Ayrıca beyanın etki gösterebilmesi, tahsil taleplerinin ileri sürüldüğü diğer akit devlette de aynı şekilde ileri sürülmüş olmasına bağlıdır⁶²². O halde iki taraf devlet, Sözleşmenin aynı nafaka yükümlülüklerine uygulanmak üzere genişletilmesine yönelik bir beyanda bulunmuş olsalar dahi, ileri sürdükleri beyanlar Sözleşmenin aynı hükümlerini kapsamıyor ise bu durumda beyanları sorumluluk doğurmayacaktır. Örneğin Norveç, Arnavutluk ve AB, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin idari işbirliğine ilişkin hükümlerinin eş nafakası bakımından da uygulanması için beyan ileri sürmüşlerdir. Dolayısıyla bu devletlerin, kendi aralarında ileri sürülecek olan eş nafakasının tahsili taleplerinde işbirliği hükümleri

⁶²¹ 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, m. 63:

“1.Madde 2 (3), 11 (1) g), 16 (1), 24 (1), 30 (7), 44 (1) ve (2), 59 (3), ve 61(1)'de belirtilen beyanlar, imza, tasdik, onay veya katılım üzerine veya bundan sonra herhangi bir zamanda yapılabilir ve herhangi bir zamanda veya geri çekilebilir.

2. Beyanlar, değişiklikler ve geri çekmeler depozitere bildirilir.

3. İmza, tasdik, onay veya katılım sırasında yapılan bir beyan, ilgili Devlet için bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesi ile eş zamanlı olarak yürürlüğe girer.

4.Daha sonraki bir zamanda yapılan bir beyan, değişiklik veya beyanın geri çekilmesi, bildirimin depoziter tarafından alındığı tarihten sonraki üç aylık süreyi izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.”

⁶²² Long, 986; Walker, 50.

uygulanacaktır⁶²³. Verilen örnekte beyanların “*karşılıklı etki (reciprocal effect)*” doğurması sorun yaratmamaktadır⁶²⁴. Ancak Norveç, ayrıca Sözleşmenin 30/7. maddesinde yer alan “*nafaka düzenlemelerine ilişkin tanıma ve tenfiz başvurularının sadece merkezi makamlar aracılığıyla yapılabilmesi*” beyanını da ileri sürmüştür. Dolayısıyla Norveç, yalnızca merkezi makam aracılığıyla yapılacak olan eş nafakasına ilişkin nafaka düzenlemelerinin tahsil taleplerini kabul edecektir. Aynı beyanı ileri sürmeyen diğer devletlerden (Örneğin Ukrayna ve Bosna-Hersek) merkezi makam aracılığıyla gelmeyen nafaka düzenlemelerinin tanınması ve tenfizi talepleri Norveç tarafından reddedilecektir⁶²⁵. Bu durum, beyanların “*karşılıklı etki (reciprocal effect)*” doğurması şartının olumsuz örneklerinden biridir.

Neticeten 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nde beyan ileri sürme yoluyla taraf devletlere esneklik sağlanma imkânı tanınmış olsa da, kanaatimizce bu durum Sözleşmenin uygulanmasında karışıklığa sebep olabilecek ve Sözleşmenin yeknesak bir şekilde uygulanmasının önüne geçebilecek niteliktedir.

2.3.8.3.2. Beyan Yoluyla Sözleşmenin Uygulama Alanına Dâhil Edilebilecek Diğer Nafaka Türleri

Eş ve çocuk nafakası dışında kalan nafaka türlerinin 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin uygulama alanına dâhil edilebilmesi, taraf devletlerin bu yönde beyan ileri sürmelerine bağlıdır. Sözleşmenin 2/3. maddesi uyarınca, uygulama alanına dâhil edilebilecek diğer nafaka türleri; “*korunmaya muhtaç kişilere ilişkin yükümlülükler de dâhil olmak üzere, aile ilişkisi, ebeveynlik, evlilik veya kayın hısımlığından doğan*” nafaka yükümlülükleridir. Bu çerçevede kural olarak Sözleşmenin uygulama alanına girmeyen nafaka türlerine kardeşler arasındaki nafakalar, yansoy ile kayın hısımları arasındaki nafakalar örnek gösterilebilir⁶²⁶.

⁶²³ Walker, 49.

⁶²⁴ Borrás, Degeling, 71.

⁶²⁵ Walker, 49-50.

⁶²⁶ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 256.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, dâhil edilen diğer nafaka türlerinin Sözleşme kapsamında tahsil talebine konu olabilmeleri için diğer akit devletin de aynı şekilde beyanda bulunması gerektiğidir⁶²⁷.

20007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'ne taraf devletlerden olan Ukrayna'nın bu konudaki ayrıntılı beyanı dikkat çekicidir. Zira Ukrayna söz konusu beyanı ile Sözleşmenin uygulama alanını oldukça genişletmiştir. Ukrayna bakımından Sözleşmenin tanıma ve tenfize ilişkin bölümlerinin (5. ve 6. bölümler) uygulama alanına giren nafakalar şunlardır; “ *Ebeveynlerin, ehliysiz yetişkin kızı veya yetişkin oğlu lehine nafaka yükümlülüğü; ebeveynlerin 23 yaşına gelene kadar eğitimine devam eden kızı veya oğlu lehine nafaka yükümlülüğü; yetişkin kız veya oğulun ebeveynleri lehine nafaka yükümlülüğü; büyükanne veya büyükbabanın reşit olmayan torunu lehine nafaka yükümlülüğü; yetişkin torunun ehliysiz büyükanne ve büyükbaba lehine nafaka yükümlülüğü; yetişkin kardeşin, reşit olmayan kardeş veya ehliysiz yetişkin kardeş lehine nafaka yükümlülüğü; üvey anne veya üvey babanın, reşit olmayan üvey kızı veya üvey oğlu lehine nafaka yükümlülüğü; yetişkin üvey kızın veya üvey oğlun ehliysiz üvey anne veya üvey baba lehine nafaka yükümlülüğü*”⁶²⁸.

2.3.8.4. Türkiye Bakımından Sözleşmenin Uygulama Alanı

Türkiye, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 2. fıkrasında yer alan ve Sözleşmenin yalnızca 18 yaşını doldurmamayan çocuklar bakımından uygulanmasına neden olduğu için Sözleşmenin uygulama alanını daraltan çekinceyi ileri sürmemiştir. Ancak Türkiye, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'ne taraf olurken, devletlere tanınan beyan yolu ile Sözleşmenin uygulama alanını genişletebilme imkânını kullanmıştır. Türkiye ileri sürmüş olduğu beyan ile “*Sözleşme'nin tamamının eşe yönelik nafakalara uygulanacağını, ayrıca yine Sözleşme'nin tamamının yaş sınırı dikkate alınmaksızın hayatını idame ettiremeyecek derecede fiziksel veya zihinsel engelli çocuklara ve bakıma muhtaç ana ve babalara yönelik nafakalara uygulanacağını*”⁶²⁹ açıklamıştır.

⁶²⁷ Walker, 50; Aygün, 124.

⁶²⁸ Aygün, 124 (dn. 396); Ayrıca bkz. Walker, 50.

⁶²⁹ Aygün, 124; Akduman, 428.

Ayrıca Türkiye, çocuk nafakası bakımından 21 olan yaş sınırının, eğitime devam eden çocuklar bakımından 25'e çıkarıldığını⁶³⁰ da beyan etmiştir. O halde Sözleşmenin uygulama alanı Türkiye'de çocuk nafakası bakımından eğitime devam etmesi koşuluyla 25 yaşını doldurmamış çocukları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir⁶³¹. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere, beyan yolu ile Sözleşmenin uygulama alanına dâhil edilen nafaka yükümlülüklerinin devletler arasında sorumluluk doğurabilmesi, aynı nafaka yükümlülüklerinin Sözleşmenin aynı hükümlerini kapsayacak şekilde iki devlet tarafından da beyanda bulunulması halinde mümkün olabilmektedir.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin genel uygulama alanı ile Türkiye'nin ileri sürmüş olduğu beyanlar dikkate alındığında, Türkiye bakımından;

- 21 yaşını doldurmamış çocuklara yönelik nafakalar,
- Eğitime devam etmesi koşulu ile 25 yaşını doldurmamış çocuklara yönelik nafakalar,
- Yaş sınırı gözetmeksizin hayatını idame ettiremeyecek derecede fiziksel veya zihinsel engelli çocuklara yönelik nafakalar ile
- Bakıma muhtaç anne veya babaya yönelik nafakalar Sözleşmenin uygulama alanında yer almakta iken;
- Eşler arasındaki nafakalar,
- Kardeşler arasındaki nafakalar,
- Bakıma muhtaç durumda olmayan anne ve babaya yönelik nafakalar ile
- Yansoy ve kayın hısımlığından kaynaklanan nafakalar Sözleşmenin uygulama alanında yer almamaktadır⁶³². 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi kapsamında yer almayan bu nafaka türleri bakımından New York Sözleşmesi ile diğer La Haye Sözleşmeleri uygulanmaya devam etmektedir⁶³³.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin uygulama alanını Türkiye bakımından değerlendirmek gerekirse, Türkiye'nin çekince ileri sürmeyerek Sözleşmenin uygulama alanını daraltmamasının yanı sıra, tam tersi bir yaklaşımla beyan suretiyle uygulama

⁶³⁰ Türkiye'nin yan sıra Arnavutluk ve Norveç de yaş sınırını 25'e çıkarırken; Karadağ, Filipin ve Belarus ise tam tersi bir yaklaşımla yaş sınırının çocuk nafakası bakımından 18'e indirilerek uygulanacağını beyan etmiştir; Akduman, 427.

⁶³¹ Gençcan, 1506; Aygün, 126; Akduman, 427.

⁶³² Aygün, 126.

⁶³³ Aygün, 209.

alanını genişletmesinin isabetli olduğu kanaatindeyiz. Özellikle eş nafakası bakımından Sözleşmenin tüm hükümlerinin uygulama alanına dâhil edilmesi yoksulluk nafakasının milletlerarası alanda tahsili problemini çözmeye yönelik önemli bir gelişmedir.

Ancak kardeşler arasındaki nafaka tahsil taleplerinin Sözleşme kapsamında yer almaması, kanaatimizce isabetli değildir. Zira hukukumuzda, TMK'nın 364. maddesinde yardım nafakası adı altında yer alan kardeşler arasındaki nafaka yükümlülüğünün tahsiline ilişkin bir talep ile yetkili makamlara başvuru yapılma ihtimali mevcuttur. O halde, hukukumuzda yer alan bir nafaka yükümlülüğü olan kardeşler arasındaki nafaka ilişkisine yönelik tahsil taleplerinin de Türkiye tarafından beyan yolu ile Sözleşmenin uygulama alanına dâhil edilmesinin daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.

2.3.9. Nafakanın Tahsili Bakımından Sözleşme ile Öngörülen İdari İşbirliği Sistemi

2.3.9.1. Genel Olarak

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin varoluş amaçlarından birinin devletlerarası işbirliğinin temin edilmesi olduğunu daha önce de ifade etmiştik⁶³⁴. Nafakanın milletlerarası alanda tahsili bakımından New York Sözleşmesi'nde işbirliği sisteminin yasal çerçevesi bulunmakla birlikte, Sözleşmenin uygulanması sırasında ortaya çıkan problemlerin çözümü konusunda boşluklar bulunması, taraf olan her devletin üstüne düşen bazı yükümlülükleri yerine getirememesine sebep olmuştur⁶³⁵.

Özellikle nafakanın tahsili sürecinde kronik hale gelen gecikme sorunlarının çözümü noktasında bazı iyileştirmelerde bulunulmuştur. Bu nedenle 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde devletler arasında işbirliği sistemini yürütecek olan ve uygulama organı olarak kabul edilen merkezi makamların tayin edilmesine ve görevlerine detaylı bir şekilde yer verilerek olası problemlerin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ayrıca alacaklının alacağına en kısa yoldan kavuşmasını sağlayacak olan başvuru olanakları, başvurularda bulunması gerekli bilgiler, başvuruların iletilmesi, alınması, işleme koyulması gibi sürecin aksamasına sebep olabilecek önemli konular da yine Sözleşmede detaylı olarak

⁶³⁴ Bkz. s. 157.

⁶³⁵ Aygün, 127; Duncan, 2004, 668.

düzenlenmiştir⁶³⁶. Çalışmanın bu kısmında idari işbirliğinin temin edilmesi bakımından önem arz eden konulara genel hatlarıyla değinilecektir.

2.3.9.2. Sözleşmenin Uygulama Organı Olarak Merkezi Makam Tayini

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi ile taraf olan her devlete, süreci yürütecek bir makam tayin etme yükümlülüğü getirilmiştir⁶³⁷. Bu çerçevede Sözleşmenin 4. maddesinde merkezi makamın tayini düzenlenmektedir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasına göre; *“Akit devletler, Sözleşme tarafından verilen görevleri yerine getirmesi için bir Merkezi Makam tayin ederler”*.

New York Sözleşmesi’ne göre Sözleşmenin uygulama organları; gönderici makam ve aracı kurumdur. New York Sözleşmesi’nin aksine 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi ile iki ayrı makam yerine tek bir uygulama organı ile işbirliği sisteminin yürütülmesi hedeflenmiştir⁶³⁸. 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi ile Sözleşmenin uygulama organının tek olarak belirlenmesi, doktrinde bazı yazarlar tarafından nafaka işlemlerinin tek bir çatı altında yürütülmesi arzusunun bir sonucu olarak değerlendiriliyor⁶³⁹ olsa da, New York Sözleşmesi’nin uygulanmasında süreci yürüten aracı kurum ve gönderici makam zaten çoğunlukla bir çok ülkede aynı makamdan oluşmaktadır. Sadece nafakanın tahsili başvurusunun kendisine yapılması halinde gönderici makam adını almakta; kendisine başka bir ülkeden gelen tahsil başvurusuna ilişkin işlemleri yapmakta iken aracı kurum olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla zaten uygulamada tek bir makamın tahsil sürecini yürüttüğü göz önünde bulundurulduğunda, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nde kafa karışıklığına sebep olmayacak şekilde uygulama organının tek olarak belirlenmesi isabetli olmuştur.

Merkezi makamlar, akit devletler tarafından belirlenen ve amaçları idari işbirliği sürecini yürüterek taraflara yardımcı olmak⁶⁴⁰ olan kamu otoriteleridir⁶⁴¹. Türkiye’nin

⁶³⁶ Borrás, Degeling, 79; Aygün, 128.

⁶³⁷ James Ding, "Enforcing Foreign Maintenance Decisions in the Hong Kong Special Administrative Region of the P.R.C. and the Hague Convention on International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance from an Asian Perspective", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 82; Walker, 202; Aygün, 128.

⁶³⁸ Gençcan, 1509.

⁶³⁹ Borrás, Degeling, 79; Aygün, 128; Akduman, 428.

⁶⁴⁰ Walker, 203.

⁶⁴¹ Aygün, 128; Akduman, 428.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin uygulanması bakımından tayin ettiği merkezi makam, *Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü*'dür⁶⁴².

Her ne kadar Sözleşmenin uygulanması bakımından tek bir merkezi makamın tayin edilmesi yeterli olsa da, bazı durumlarda birden fazla merkezi makam atanması gerekebilir⁶⁴³. Bu durum Sözleşmenin 4. maddesinin 2. fıkrasında şu şekilde yer almaktadır; *“Federal Devletler, birden fazla hukuk sistemi olan Devletler veya özerk bölgesel birimlere sahip Devletler birden fazla Merkezi Makam atayabilir ve görevlerine yönelik bölgesel veya kişisel kapsamını belirler. Bir Devletin birden fazla Merkezi Makam atadığı durumlarda, herhangi bir bildirim söz konusu Devlet içindeki uygun Merkezi Makama iletmesi için bir Merkezi Makam belirler”*.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 4. maddesinin 3. fıkrasında, tayin edilen merkezi makam veya makamların La Haye Özel Hukuk Konferansına bildirilmesine ilişkin ayrı bir düzenleme de yer almaktadır. Söz konusu hükme göre; *“Merkezi Makam veya Merkezi Makamların tayini, iletişim bilgileri ve 2. fıkra da belirtildiği üzere gerekli hallerde işlevlerinin kapsamı, onay veya katılım belgesi tevdi edildiğinde veya 61. madde uyarınca beyanname verildiğinde Lahey Uluslararası Özel Hukuk Konferansının Daimi Bürosu'na bir Akit Devlet tarafından bildirilir. Taraf Devletler, herhangi bir değişikliği derhal Daimi Büro'ya bildirir”*.

2.3.9.3. Merkezi Makamın Görevleri

Sözleşmenin hazırlık görüşmeleri sırasında uygulama organı olan merkezi makamların görevlerinin nasıl düzenlenmesi gerektiği konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Merkezi makamların görevlerinin ayrıntılı düzenlenmesi ile ilgili olarak, farklı idari ve adli sistemlere sahip devletlerin bu düzenlemelere uyum sağlayamayacağı ve dolayısıyla Sözleşmenin uygulanmasını zorlaştırabileceği endişesi ileri sürülmüştür. Ayrıca merkezi makamların görevlerinin detaylı düzenlenmesinin Sözleşmenin esnekliğini ortadan

⁶⁴² Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, 257; Gençcan, 1510; Akduman, 428; Çelikel, Erdem, 337.

⁶⁴³ Walker, 203. Örneğin Birleşik Krallık 3 ayrı merkezi makam belirlemiştir. İngiltere ve Galler için İç İşleri Bakanlığı; İskoçya için, İskoçya Hükümeti Uluslararası Hukuk Bölümü; Kuzey İrlanda için ise Adalet Bakanlığı merkezi makam olarak tayin edilmiştir. Merkezi makam listesi için bkz. <https://diabgm.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/3> (Erişim Tarihi:02.04. 2024).

kaldıracağı için zaman içerisinde değişen ihtiyaçlara uyum sağlanamayacağı da ifade edilmiştir⁶⁴⁴.

Merkezi makamların görevlerinin ayrıntısız düzenlenmesi de bazı endişelere neden olmuştur. Şöyle ki, merkezi makamların görevlerinin ayrıntısız düzenlenmesi halinde, akit devletlerin, işlemleri eşit düzeyde gerçekleştiremeyeceği ve başvuruların etkin, zamanında ve doğru bir şekilde sonuçlandırılmayacağı ifade edilmiştir⁶⁴⁵.

Nitekim tartışmalar neticesinde nihai olarak, merkezi makamların görevlerinin detaylı olarak düzenlenmesi yoluna gidildiği söylenebilir. Buna göre, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde merkezi makamların görevleri iki ayrı maddede yer almaktadır. Merkezi makamların genel görevleri Sözleşmenin 5. maddesinde düzenlenmekte iken; özel görevleri ise Sözleşmenin 6. maddesinde detaylı olarak düzenlenmiştir.

Kanaatimizce, bir milletlerarası sözleşmenin uygulanması bakımından özne konumundaki merkezi makamların görevlerinin ayrıntılı düzenlenmesi gerekmektedir. Nitekim uygulama birliğinin tam olarak sağlanabilmesi, Sözleşmenin uygulanmasından taviz verilmeyerek gerçekleşebilmektedir. Merkezi makamların görevlerinin genel hatlarıyla ve esnek bir yapı içerisinde düzenlenmesi, muhtemel tavizleri arttıracaktır. Dolayısıyla 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde merkezi makamların görevlerinin ayrıntılı düzenlenmiş olması isabetlidir.

2.3.9.3.1. Genel Görevleri

Sözleşmenin 5. maddesine göre merkezi makamların genel görevleri, birbirleri ile işbirliği yapmak ve yetkili makamlar arasında işbirliğini teşvik etmektir (m. 5/1). Ayrıca Sözleşmenin uygulanması sırasında ortaya çıkan problemlere çözüm bulmak da merkezi makamların genel görevleri arasındadır (m.5/2).

⁶⁴⁴ Duncan, *Goals and Outcomes*, 11.

⁶⁴⁵ Duncan, *Goals and Outcomes*, 11; Aygün, 129.

2.3.9.3.2. Özel Görevleri

Merkezi makamların Sözleşmenin 6. maddesinde düzenlenen özel görevleri, yardım sağlama yükümlülüğü ile önlem alma yükümlülüğü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Sözleşmenin 6. maddesinin 1. fıkrasında merkezi makamların yardım etme yükümlülükleri şu şekilde düzenlenmektedir;

“Merkezi Makamlar, Bölüm III’te düzenlenmiş olan başvurulara ilişkin yardım sağlar. Özellikle;

- a) Bu tür başvuruları iletir ve alır;*
- b) Bu tür başvurularla ilgili usulî işlemleri başlatır veya söz konusu işlemlerin yapılmasını kolaylaştırır”.*

Hükümden de anlaşıldığı üzere, merkezi makam aracılığıyla yapılacak olan tahsil başvurularında merkezi makam; başvuruları alma, iletme ve bu başvurularla ilgili usulî süreci başlatma ve sürecin sağlıklı ilerlemesi için işlemleri kolaylaştırma yükümlülüğü altındadır.

Merkezi makamın yardım etme yükümlülüğünü yerine getirirken gereken tüm önlemleri alması gerekmektedir⁶⁴⁶. Sözleşmenin 6. maddesinin 2. fıkrasına göre merkezi makamların özel görevleri şunlardır;

- “a) Koşullar gerektirdiğinde, adli yardım sağlamak veya kolaylaştırmak;*
- b) Borçlu veya alacaklının yerini tespit etmeye yardımcı olmak;*
- c) Borçlu veya alacaklıların gelirle ilgili ve gerektiği takdirde mallarının yerinin tespiti de dâhil olmak üzere diğer mali koşullarına ilişkin ilgili bilgi edinmeye yardımcı olmak;*
- d) Nafakanın gönüllü ödenmesini sağlamak için uygun olduğu durumlarda arabuluculuk, uzlaşma veya benzer süreçler kullanarak dostane çözümler teşvik etmek;*
- e) Ödenmemiş borçlar da dâhil olmak üzere nafaka kararlarının devam eden tenfizini kolaylaştırmak;*

⁶⁴⁶ Borrás, Degeling, 419.

- f) Nafaka ödemelerinin tahsil edilmesini ve hızlı transferini kolaylaştırmak;
- g) Yazılı veya diğer delillerin elde edilmesini kolaylaştırmak;
- h) Nafakanın tahsili için gerektiğinde soybağının kurulmasına yardım sağlamak⁶⁴⁷;
- i) Mahiyeti ülkesellik barındıran ve bekleyen nafaka başvurusunun sonucunu güvenceye almayı amaçlayan gerekli geçici önlemleri sağlamak için dava işlemlerini başlatmak veya başlatılmasını kolaylaştırmak;
- j) Tebligatı kolaylaştırmak”.

Merkezi makamların özel görevlerine örnek olarak Aygün’ün şu örneği aktarılabilir; “N isimli kadın, A devletinde yaşamakta ve iki çocuğu bulunmaktadır. Eski eşinin kendisine karşı nafaka ödemesine ilişkin kararın yerine getirilmesini istemekte, fakat eski eşinin B ülkesinde mi yoksa C ülkesinde mi yaşadığını bilmemektedir. Sözleşme kapsamında kendi ülkesindeki merkezi makamdan B ve C ülkelerinde bu kişinin yaşadığı yerin tespit edilmesini talep etmektedir. Söz konusu ülkelerdeki merkezi makamlardan eski eşinin yerine dair bilgi geldiğinde artık kendi merkezi makamı aracılığıyla ilgili ülkenin merkezi makamına tanıma ve tenfiz başvurusunda bulunabilecektir.”⁶⁴⁸

Walker’a göre merkezi makamlar, görevlerini yerine getirirken yeterli imkâna sahip değil iseler yükümlülüklerini yerine getirmek için alternatif çözümler bulmalı, yaratıcı yollar aramalıdır.⁶⁴⁹ Ancak, merkezi makamların Sözleşmenin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamaları, sahip oldukları yetki ve kaynaklara bağlı olduğu için devletler gereken yetkiyi merkezi makamlarına vermeli ve yeterli kaynağı sunmalıdırlar⁶⁵⁰.

Türkiye’de, borçlunun ekonomik yetersizliği nedeniyle icranın semeresiz kalacağının düşünülmesi veya tahsil talebinin dayanağı olan yabancı makam kararının tanınması veya tenfizinin Türk hukukuna göre mümkün görünmemesi hallerinde uygulamada merkezi makamların tahsil süreçlerini hiç başlatmadıkları görülmektedir⁶⁵¹. Ancak 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi ile gerektiğinde arabuluculuk, uzlaşma gibi

⁶⁴⁷ New York Sözleşmesi’nde borçlunun bulunduğu devletin merkezi makamlarına alacaklı adına babalık davası açma yetkisi tanınmıyor iken, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nde gerekmesi halinde soybağının tespit edilmesi amacıyla bu yetki tanınmıştır; Özoğul, 37; Aygün, 131.

⁶⁴⁸ Aygün, 131.

⁶⁴⁹ Walker, 208.

⁶⁵⁰ Walker, 206; Aygün, 131.

⁶⁵¹ Özoğul, 38; Aygün, 132.

alternatif çözüm yollarının teşvik edilmesi merkezi makamlara bir görev olarak yüklenerek⁶⁵², sürecin daha başlamadan bitmesinin önüne geçmeye çalışılmıştır.

2.3.9.4. Merkezi Makamlar Arası Özel Önlem Talepleri

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 7. maddesinde özel önlem talepleri düzenlenmektedir. Söz konusu hükmün birinci fıkrasına göre, “*Bir Merkezi Makam, 10. madde kapsamındaki bir başvuru işlem görmekte değilse Madde 6 (2) b), c), g) h) i) ve j) uyarınca başka bir Merkezi Makama nedenlerini belirterek uygun özel önlemler alması yönünde talepte bulunabilir. Talepte bulunulan Merkezi Makam, söz konusu önlemlerin Madde 10 bağlamında başvuruda bulunabilecek kişinin olası başvurusuna yardımcı olmak için ya da böyle bir başvurunun başlatılıp başlatılmamasını belirlemede gerekli olduğu yönünde kanaate ulaşırsa, uygun önlemleri alır*”.

Hükümden anlaşıldığı üzere, henüz merkezi makamlar aracılığı ile başvuru süreci başlamadan önce, merkezi makamlardan talep edilen ve alacağın tahsiline yönelik olası tahsil başvurusunun olumlu sonuçlanmasına yardımcı olacak talepler Sözleşmede özel önlem talepleri olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu önlemlerin alınması, merkezi makamda gerçekten bu önlemlerin alınmasının gerekli olduğu yönünde bir kanaatin oluşmasına bağlıdır. Merkezi makamda yeterli kanaatin oluşmaması halinde özel önlem talepleri reddedilebilir⁶⁵³. Merkezi makamın alacağı özel önlemlerle ilgili bir sınırlama getirilmiştir. Şöyle ki söz konusu önlemler Sözleşmenin 6. maddesinin 2. fıkrasının b, c, g, h, i ve j bentlerini kapsamaktadır.

Sözleşmenin 7. maddesinin 2. fıkrasında, bir âkit devlette görülmekte olan nafaka tahsiline ilişkin *uluslararası unsur* barındıran bir davada alınması gerekli görülen özel önlemlere yönelik talepler için düzenleme bulunmaktadır. Buna göre, bir merkezi makam, başka bir âkit devletin merkezi makamından Sözleşmenin 6. maddesinin 2. fıkrasında yer alan özel önlemlerin alınmasını talep edebilir. Ancak, maddenin 1. fıkrasından farklı olarak, burada alınacak önlemlerle ilgili bir sınırlama getirilmediği görülmektedir. Kendisine bu türden taleplerin iletildiği merkezi makam başvuruları değerlendirirken takdir yetkisine sahiptir⁶⁵⁴. Zira, ilgili maddenin 1. fıkrasında yer alan

⁶⁵² Özoğul, 38; Aygün, 132.

⁶⁵³ Borrás, Degeling, 105.

⁶⁵⁴ Borrás, Degeling, 107.

“...uygun önlemleri alır” ifadesinin aksine, 2. fıkra “...özel önlemler alabilir” ifadesi ile bu taleplerin kabul edilmesi hususunda merkezi makamlara bir yükümlülük getirilmemiştir⁶⁵⁵.

2.3.9.5. Merkezi Makam Masraflarının Karşılanması

Nafakanın tahsili sürecinde merkezi makamların görevlerini yerine getirirken masraf yapmaları kaçınılmazdır. Sözleşmenin 8. maddesinin 1. fıkrasına göre her merkezi makam kendi masrafını karşılamakla yükümlüdür⁶⁵⁶.

Kural olarak, nafakanın tahsili başvurusunda bulunan kişilerden herhangi bir ücret alınması mümkün değildir⁶⁵⁷. Ancak bu kuralın bir istisnası bulunmaktadır. Bu istisna da, Sözleşmenin 7. maddesi çerçevesinde talep edilen özel önlemlere ilişkindir. Özel önlem talepleri yerine getirilirken ortaya çıkan masraflar, Sözleşmenin 8. maddesinin 2. fıkrasında *istisnai masraflar* olarak adlandırılmakta ve özel önlem talep eden merkezi makamdan bu masrafları karşılaması talep edilmektedir.

2.3.9.6. Sözleşme Kapsamında Nafakanın Tahsili Başvuruları

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nde nafakanın tahsilinin mümkün olan en kısa sürede, en verimli ve en az masraflı olacak şekilde tamamlanması hedeflendiği için tahsil başvurularının merkezi makamlar aracılığı ile yapılması asıl başvuru usulü olarak kabul edilmektedir⁶⁵⁸. Merkezi makamlar aracılığıyla başvurular Sözleşmenin 3. bölümünde düzenlenmiştir.

Asıl usul olarak merkezi makamlar aracılığıyla başvuru usulü benimsenmiş olsa da, nafakanın tahsili başvurusunda bulunacak kişinin, merkezi makamlara başvuru yapmaksızın, tahsil talep edilen devletin mahkemelerine veya yetkili makamlarına doğrudan başvurması usulüne de Sözleşmenin 37. maddesinde yer verilmiştir. O halde

⁶⁵⁵ Walker, 206-207; Ayşe İrem Pehlivanlı, *Uluslararası Özel Hukukta Çocuklara İlişkin Nafakanın Tahsilinde İdari İşbirliği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2020, 102.

⁶⁵⁶ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 257.

⁶⁵⁷ Long, 988. Duncan’a göre, nafaka tahsil, başvurusunda bulunan kişiler genellikle ekonomik yönden sınırlı kaynaklara sahip olan kişilerdir. Dolayısıyla bu kişilerden masrafların karşılanmasını istemek, başvuru yapmalarına ve Sözleşmeden etkin bir şekilde yararlanmalarına engel olabilir; Duncan, 2004, 669.

⁶⁵⁸ Walker, 208; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, 257; Borrás, Degeling, 111; Aygün 132-133.

nafakanın tahsili başvuruları bakımından Sözleşmede iki usulün benimsendiği söylenebilir.

2.3.9.6.1. Merkezi Makam Aracılığıyla Başvuru Usulü

Merkezi makam aracılığıyla başvuru Sözleşmenin 9. maddesinde yer almaktadır. Nafakanın tahsil edilmesi talebinde bulunan alacaklı, tahsil başvurusunu, yerleşim yerinin⁶⁵⁹ bulunduğu ülkedeki merkezi makama yapar. Merkezi makam ise söz konusu başvuruyu talepte bulunulan devletin merkezi makamına iletir (m. 9). Tahsil talep edilen devletin merkezi makamına başvurunun iletilmesi ile milletlerarası nafakanın tahsili süreci başlamış olur. Sürecin bundan sonrası merkezi makamlar arasında işbirliği hükümleri çerçevesinde yürütülecektir.

Merkezi makamlar aracılığıyla yapılan başvurularda, başvuru yapan kişinin başvurunun iletildiği âkit devletin merkezi makamı tarafından temsil edilmesi için bir temsil yetkisine ihtiyaç olup olmadığı Sözleşmenin 42. maddesinde düzenlenmektedir. Söz konusu hükme göre, talepte bulunulan devletin merkezi makamı, kendisine iletilen başvuru ile ilgili adli ve idari işlemleri gerçekleştirirken bazı istisnai durumlarda başvuru sahibinden yasal temsilci atanmasını talep edebilir.

New York Sözleşmesi'nin 3/3. maddesine göre başvuru sahibinin başvurusuna eklemesi gereken belgeler arasında aracı kurumun alacaklı adına hareket etmesi konusunda yetkiyi içeren bir vekâletname bulunması gerekmekte iken, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde başvuru sahibinden istisnaen temsilci ataması talep edilmektedir.

2.3.9.6.1.1. Başvuru Kategorileri

Sözleşmenin 10. maddesinde *başvuru olanakları* düzenlenmektedir. Buna göre, alacaklı ve borçlu bakımından iki farklı kategori bulunmakta ve merkezi makamlar

⁶⁵⁹ Sözleşmenin 9. maddesine göre, yerleşim yeri sadece orada bulunmayı kapsamaz. Dolayısıyla alacaklının tahsil başvurusunu o an bulunduğu yerin merkezi makamına yapması mümkün değildir. Kendi yerleşim yerindeki merkezi makama başvurması gerekir. Ayrıca başvurunun yapılabilmesi bakımından “mutad mesken” de dikkate alınmamıştır. *Borras, Degeling*'e göre, ekonomik açıdan desteğe ihtiyaç duyan bir çocuğun bu desteği alabilmek için nerede yaşadığı önem arz etmemelidir, bkz. *Degeling*, 111.

aracılığıyla başvuruda bulunabilmek için başvurunun bu kategorilerden birinin kapsamına girmesi gerekmektedir⁶⁶⁰.

Sözleşmenin 10/3. maddesine göre, Sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadığı sürece alacaklı ve borçlu bakımından yapılacak başvurular bakımından talepte bulunulan devletin hukuku yetkili hukuk olmaktadır. Ayrıca Sözleşmenin 10. maddesinin 1. fıkrasının c, f ve 2. fıkrasının b ve c bendindeki başvurular talep edilen devletteki yetki kurallarına tâbidir.

2.3.9.6.1.1.1. Alacaklı Bakımından

Sözleşme kapsamında başvuruda bulunacak olan alacaklı için uygun başvuru kategorileri, Sözleşmenin 10. maddesinin birinci fıkrasında 6 bent halinde sıralanmıştır. Alacaklının, merkezi makam aracılığıyla başvuru usulünden yararlanabilmesi için, sınırlı sayıda belirtilen bu başvuru türlerinden birisine başvurması gerekmektedir. Sözleşmenin 10/1. maddesinde alacaklı için uygun görülen başvuru kategorileri şunlardır:

- a) Bir kararın tanınması veya tanınma ve tenfizi;*
- b) Talep edilen Devlette verilen veya tanınan bir kararın tenfizi;*
- c) Soybağının belirlenmesinin gerekli olduğu haller de dâhil olmak üzere, hiçbir mevcut kararın bulunmadığı talep edilen Devlette bir kararın verilmesi;*
- d) Talepte bulunulan devlette bir kararın tanınma ve tenfizi, 2. Madde kapsamında tanınma ve tenfizin esasına ilişkin bir eksiklik ya da 22. Maddenin b) veya e) fıkralarında belirtilen nedenler yüzünden mümkün değilse ya da reddedilmişse, söz konusu talepte bulunulan devlette bir kararın verilmesi;*
- e) Talep edilen Devlette verilen bir kararın değiştirilmesi;*
- f) Talep edilen Devlet dışında bir Devlette verilen bir kararın değiştirilmesi”*

Aşağıda, alacaklı bakımından belirtilen söz konusu başvuru kategorilerine değinilecektir.

⁶⁶⁰ Aygün, 133.

2.3.9.6.1.1.1.1. Bir Kararın Tanınması veya Tanıma ve Tenfizi

Alacaklı bu başvuru usulünde, borçlunun aleyhine nafakaya hükmedilen mevcut bir karara dayanarak, elindeki kararın borçlunun yaşadığı akit devlette tanınması veya tanınması ve tenfizini sağlayarak alacağını tahsil etme yoluna gidebilir.

Bir örnek üzerinden değerlendirecek olursak; Sözleşmeye taraf olan devletlerden olan X' de eşinden boşanıp lehine yoksulluk nafakasına hükmedilen bir kadının, boşandıktan sonra Sözleşmeye taraf olan devletlerden K'ya taşınmış ve yerleşmiş olan eski eşinden nafaka alacağının tahsil edilmesi talebi bu kategoriye uygundur. Bu örnekte nafaka alacaklısı olan kadının yapması gereken, X'in merkezi makamına başvurarak nafaka kararının K'da tenfizini talep etmektir. K'nın merkezi makamı tenfiz başvurusunu yetkili makama iletir ve kararın tenfiz edilerek ödemenin X'de yaşayan kadına yapılmasını sağlar. Örnekte de görüldüğü üzere nafaka alacaklısı, bulunduğu ülkeyi terk etmeksizin başvurusunu yapmakta ve tenfiz prosedürü tamamlandıktan sonra alacağına kavuşmaktadır. Başvurunun örnekte olduğu gibi merkezi makamlar aracılığıyla yapılması, başvuru sahiplerinin daha kısa süre içerisinde daha az maliyet ve emekle istedikleri sonuca ulaşmasını sağlamaktadır⁶⁶¹.

2.3.9.6.1.1.1.2. Talep Edilen Devlette Verilen veya Tanınan Bir Kararın Tenfizi

Bu başvuru kategorisi, nafaka yükümlülüğüne ilişkin mevcut bir kararın daha önce borçlunun bulunduğu akit devlette verilmesi veya tanınması halinde tercih edilebilir. Bu başvuru, esasında, bir devletin kendi yetkili makamı tarafından verilmiş olan bir kararın uygulanması talebine yöneliktir. Zira borçlunun nafaka borcunu ödemediği için temerrüde düşmesi durumunda ödenmeyen nafaka borcunun tahsili de yine bu kapsamda olacaktır⁶⁶².

Bir örnek verilecek olursa, Türkiye'de yaşayan bir kadın, M devletinde yaşayan ve boşandığı eşinden müşterek çocukları için M devletinin yetkili makamları tarafından hükmedilen iştirak nafakasını tahsil edemiyor ise bu kategoriye başvurabilir. Kadın Türkiye'de merkezi makam olan Genel Müdürlüğe başvurarak tahsil talebinin M

⁶⁶¹ Pehlivanlı, 86.

⁶⁶² Borrás, Degeling, 115; Pehlivanlı, 86.

devletine iletilmesi ve kararın M devletinde icra edilmesi sonucunda tahsil edilen nafakanın kendisine ödenmesini sağlayabilir.

Bu kategori, nafaka yükümlülüğüne ilişkin kararın verildiği zaman kararın verildiği ülkede yaşamakta iken, daha sonra başka bir akit ülkeye taşınan kişilerin talepleri bakımından tercih edilmektedir⁶⁶³.

Bu kategori çerçevesindeki başvurular, talebin iletildiği devlet bakımından en kolay ve hızlı sonuca ulaşabileceği başvurulardır⁶⁶⁴. Zira iletilen başvurular kendi yetkili makamları tarafından verilen kararlara dayandığı için söz konusu kararların icrasından önce tenfizi gerekmemektedir⁶⁶⁵.

2.3.9.6.1.1.1.3. Mevcut Bir Kararın Olmaması Halinde Bir Karar Alınması

Bu kategoride, nafaka alacaklısının elinde tahsili sağlamaya yönelik herhangi bir karar bulunmamaktadır. Dolayısıyla, borçlunun bulunduğu devlette nafaka yükümlülüğüne ilişkin bir karar alınması için bu kategori tercih edilebilir. Ancak ifade etmek gerekir ki, bu kategori kapsamında talep konusu sadece bir nafaka kararının alınması olmayabilir. Aynı zamanda şayet soybağının tespit edilmesi de gerekiyor ise bu talep de merkezi makam aracılığıyla başvuru sürecine dâhil edilir.

Çocuk ile ebeveyni arasında talep edilen nafaka davası bakımından soybağının tespiti önemlidir. Bu nedenle kararın verilmesi soybağının mevcut olup olmamasına bağlı ise bu durumda soybağının tespit edilmesi için genetik testler yapılması gerekebilir. Bu durumda merkezi makamların taraflara yardım etmesi gerekmektedir. Nitekim daha önce de izah edildiği üzere, merkezi makamların özel görevlerinden biri de soybağının kurulmasına yardımcı olmaktır (m.6/2-h).

Soybağının tespit edilmesini içeren başvurularda, başvuru belgeleri içerisinde soybağının tespitine yönelik biyolojik bir kanıt gönderilmesine gerek yoktur. Yapılan başvuru merkezi makam tarafından kabul edildikten sonraki süreçte biyolojik kanıt talep edilecektir⁶⁶⁶.

⁶⁶³ Pehlivanlı, 86.

⁶⁶⁴ Borrás, Degeling, 88.

⁶⁶⁵ Aygün, 134.

⁶⁶⁶ Borrás, Degeling, 115-117; Pehlivanlı, 89.

Bu başvuru kategorisi ile ilgili olarak Aygün'ün örnek olayı şu şekildedir: “*T isimli kadın, D ülkesinde yaşıyor ve 4 yaşında bir çocuğu var. Kadın çocuğun babası olan adamla hiç evlenmemiş ve dolayısıyla çocukla babası arasındaki soybağı da kurulmamıştır. Çocuğun babası ise E ülkesinde yaşıyor. Kadın babanın çocuğa nafaka ödemesini talep ediyor. Bu nedenle D ülkesindeki merkezi makam aracılığıyla başvurusunu E ülkesinin merkezi makamına ileterek çocuk hakkında nafaka kararı kurulmasını talep edecektir. E devletindeki merkezi makam, öncelikle çocukla baba arasında soybağının kurulmasını sağlayacak, bunun için de DNA testi gibi testlerin yapılmasını isteyebilecektir. Soybağının kurulmasından sonra E ülkesinde yeni bir nafaka kararı alınacaktır*”⁶⁶⁷.

2.3.9.6.1.1.1.4. Talepte Bulunulan Devlette Bir Kararın Tanıma ve Tenfizinin Mümkün Olmaması veya Reddedilmesi Nedeniyle Talepte Bulunulan Devlette Karar Verilmesi

Bu başvuru kategorisinde, talepte bulunulan devlette bir kararın tanınma ve tenfizi, 2. madde kapsamında tanınma ve tenfizin esasına ilişkin bir eksiklik ya da 22. maddenin b veya e fıkralarında belirtilen nedenler⁶⁶⁸ yüzünden mümkün değilse ya da reddedilmişse bu durumda talepte bulunulan devlette yeni bir karar alınması için başvuru yapılmaktadır.

Söz konusu başvuru kategorisinin, Sözleşmenin 10/1-c bendinde yer alan kategoriden farkı, nafakaya ilişkin bir karar olmasına rağmen söz konusu kararın tanınması ve tenfizinin mümkün olmaması veya reddedilmesi nedeniyle alacaklı bakımından kararın elverişsiz hale gelmiş olmasıdır. Elinde mevcut olan nafaka kararını tahsil için kullanamayacak olan alacaklının tek çaresi yeni bir karar için başvuru yapmaktır.

Örneğin, Türkiye’de yaşayan bir kadının, H devletinde yaşayan eski eşinden tedbir nafakası alacağını olduğuna ilişkin bir mahkeme kararı mevcuttur. Ancak bu karar sahteciliğe konu olması nedeniyle H devletinde tenfiz edilememiştir. Bu durumda kadın

⁶⁶⁷ Aygün, 134 (dn. 429).

⁶⁶⁸ Bu nedenler 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nde tenfizin reddi sebeplerinden, kararın usule ilişkin bir sahtecilikle elde edilmesi (m. 22/1-b) ile davalının davada hazır bulunmaması ve temsil edilmemesidir (m. 2/1-e). Tenfizin reddi gerekçelerine çalışmamızın “Sözleşme Uyarınca Tanıma ve Tenfiz Engelleri” başlığı altında yer verildiği için burada ayrıca açıklama yapılmayacaktır.

Türkiye’de merkezi makam olan Genel Müdürlüğe başvurarak, H devletinde yeni bir karar alınmasını sağlayıp o kararı icra ettirerek alacağını tahsil edebilir.

Bu kategoriye binaen yapılan başvurularda da, Sözleşmenin 10/1-c maddesindeki gibi yeni bir karar talep edildiğinden tanıma ve tenfiz gibi süreci uzatabilecek bir prosedür bulunmamakta; bu nedenle alacaklının alacağına daha hızlı bir şekilde kavuşması mümkün olabilecektir⁶⁶⁹.

2.3.9.6.1.1.1.5. Mevcut Nafaka Kararlarının Değiştirilmesi

Alacaklının Sözleşme kapsamında merkezi makam aracılığıyla başvuru yapabileceği kategoriler arasında, mevcut bir nafaka kararının değiştirilmesi de yer almaktadır. Bu karar, talep edilen devlette verilebileceği gibi (m.10/1-e); aynı zamanda talep edilen devlet dışında herhangi bir devlette de verilmiş olabilir.

Nafakaya ilişkin verilen kararların zaman içerisinde değişmesi gerekebilir. Bu değişiklikler çoğu zaman nafakanın miktarı ile ilgili olmaktadır. Zira yıllar geçtikçe çocuk nafakası bakımından çocukların ihtiyaçları artmakta ve hükmedilen nafaka yeterli gelmemeye başlamaktadır⁶⁷⁰. Benzer şekilde eş nafakası ile diğer nafaka türleri bakımından da, yaşam şartlarına bağlı olarak hükmedilen nafaka miktarı, alacaklılar bakımından yetersiz hale gelmeye başlayabilir. Bu nedenle nafaka miktarının

⁶⁶⁹ Borrás, Degeling, 117.

⁶⁷⁰ Yargıtay 3. HD. E. 2016/4481, K. 2016/8685, T. 1.6.2016: “Davacı dilekçesinde; müşterek çocuğun 11.sınıf öğrencisi olduğunu, masraflarının arttığını, mevcut nafaka miktarının ihtiyaçları için yeterli olmadığını belirterek; Aile Mahkemesi’nin 2014/58 esas 2014/227 karar sayılı ilamıyla her yıl Üfe oranında artış yapılarak hükmedilen 275,00 TL iştirak nafakasının 400,00 TL’ye artırılmasına ve yıllık ... oranında artış uygulanmasına karar verilmesini talep ve dava etmiştir... Davalı cevap dilekçesinde; davacının dava açma hakkının bulunmadığını, önceki artırım ilamında nafakanın her yıl 12 aylık ÜFE artış oranında artırılmasına karar verildiğini savunarak; davanın reddini istemiştir. Mahkemece; önceki nafaka ilamında enflasyon oranında artışa karar verildiği ve tarafların sosyal ekonomik durumlarında olağanüstü değişikliğin bulunmadığı gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiş; hüküm, süresi içerisinde davacı tarafından temyiz edilmiştir....İştirak nafakası takdir edilirken; çocuğun yaşı, ihtiyaçları, okul seviyesi, sosyal çevreye göre yaşam seviyesi, velayet tevdi edilen tarafın ekonomik durumu ile nafaka yükümlüsünün mali gücü birlikte değerlendirilip, hakkaniyete uygun bir nafakaya karar verilmelidir. Dosya içeriğinden; velayet hakkı annede olan müşterek çocuk 1998 doğumlu ve beyana göre 11. sınıf öğrencisi olduğu; davalının ise, emekli olup, 1.050,00 TL gelirin ve 1998 model otomobilinin bulunduğu, yeni eşine ait evde yaşadığı anlaşılmıştır. Nafaka artırım davasının açılması belli bir zaman geçmesine bağlı tutulmadığı gibi, her dava açıldığı tarihe göre değerlendirilmelidir. Önceki dava tarihi ile bu davanın açıldığı tarih arasında 1,5 yıldan fazla süre geçmiştir. Bu süre içinde tarafların sosyal ve ekonomik durumları değiştiği gibi, çocuğun yaşı ve ihtiyaçları da doğal olarak artmıştır. Tarafların gerçekleşen sosyo-ekonomik durumları, nafakanın niteliği ve müşterek çocuğun yaşı, eğitim durumu ve ihtiyaçları gözetildiğinde; iştirak nafakasında artış yapılması gerekirken, davanın reddine karar verilmesi uygun bulunmamıştır”. <https://kazanci.com.tr/gunluk/3hd-2016-4481.htm> (Erişim Tarihi: 03.03.2024).

değiştirilmesi talepleri de gündeme gelmektedir⁶⁷¹. Ayrıca nafaka miktarı dışında ödeme dönemleri ile ödeme şekli konusunda da zaman zaman bazı değişiklikler yapılması gerekebilir. Sözleşmede de bu durum göz ardı edilmeyerek başvuru kategorileri arasında nafaka kararlarının değiştirilmesine yer verilmiştir. Değiştirilmesi talep edilen kararın, tahsilin talep edildiği devlet tarafından veya başka bir devlet tarafından verilmiş olması önem arz etmemektedir.

2.3.9.6.1.1.2. Borçlu Bakımından

Sözleşmenin 10. maddesinin 2. fıkrasında tahsil talep eden devlette aleyhine nafaka kararı bulunan borçlu için uygun olan başvuru kategorilerine yer verilmiştir. Ancak borçlu bakımından başvurulabilecek kategoriler, alacaklının başvurabileceği kategorilere göre daha az sayıda düzenlenmiştir. Nafaka borçlusunun başvuru yapabileceği kategoriler şunlardır;

- “a. Talep edilen devlette önceki kararın icrasının durdurulması ya da sınırlandırılmasına yol açan bir kararın ya da eş değerde bir işlemin tanınmasına ilişkin başvurular,*
- b. Talep edilen devlette verilen bir kararın değiştirilmesine ilişkin başvurular,*
- c. Talep edilen devlet dışında başka bir devlette verilen bir kararın değiştirilmesine ilişkin başvurular”.*

Borçlu bakımından uygun olan başvuru kategorilerinden *talep edilen devlette önceki kararın icrasının durdurulması ya da sınırlandırılmasına yol açan bir kararın ya da eş değerde bir işlemin tanınmasına ilişkin başvurularda*, borçlunun amacı, talep eden devlet mahkemesi tarafından aleyhine verilmiş olan nafaka kararının kendisi açısından olumsuz etkilerini bertaraf edebilmek amacıyla bu amaca hizmet eden başka bir kararın tanınmasını sağlamaktır. Madde hükmünden anlaşıldığı üzere, borçlu yalnızca mevcut bir kararın icrasının durdurulması veya sınırlandırılmasına yönelik kararların tanınması için değil, aynı zamanda bunlara eşdeğer başka bir işlemin tanınması için de başvurabilir. Sözleşme düzenlenirken, akit devletlerin ulusal hukuklarında yer alan ve kararların icrasının durdurulması veya sınırlandırılmasına eşdeğer farklı sistemlerin olabileceği

⁶⁷¹ Nafaka değişikliği davaları hakkında bkz. Hamzaçebi, 42-44.

düşünülerek Sözleşmede bu hususa yer verilmiştir⁶⁷². Bu durum Sözleşmenin geniş çapta uygulama alanı bulması ve akit devletlerin iç hukuklarıyla da bütünlük arz etmesi arzusunun bir sonucudur⁶⁷³.

Akit devletler, ulusal hukuklarında yer alan nafaka yükümlülüklerine ilişkin kanun ve usulleri, onay veya katılım belgesi depozitere verilene veya Sözleşmenin 61. maddesi bir beyan uyarınca sunulana kadar La Haye Uluslararası Özel Hukuk Konferansı Daimi Bürosu'na sunulmalıdır (m. 57). Bu çerçevede şayet akit devletlerin ulusal hukuklarında, Sözleşmenin 10/2-a bendinde yer alan usul gibi kararların icrasını durdurucu veya sınırlandırıcı etkiye sahip eşdeğer bir işlem mevcut ise bu durumun Sözleşmenin 57. maddesi çerçevesinde bildirilmesi gerekmektedir⁶⁷⁴.

Borçlu bakımından merkezi makam aracılığıyla başvuru yapılabilecek diğer kategoriler, talep edilen devlette veya talep edilen devlet dışında başka bir devlette verilen kararların değiştirilmesi başvurularıdır (m.10/2-b,c).

Değişen hayat şartlarına bağlı olarak zaman içerisinde, mevcut bir nafaka kararının borçlu bakımından yerine getirilmesi zorlaşabilir. Ekonomik açıdan hükmedilen nafakayı ödeyemeyecek duruma gelen borçlu, nafaka kararının değiştirilmesini talep edebilir. Borçlunun bu talebi nafakanın azaltılmasına⁶⁷⁵ ilişkin olabileceği gibi, tamamen kaldırılmasına ilişkin de olabilir.

Nafaka borçlusunun merkezi makam aracılığıyla nafakanın değiştirilmesi talebini bir örnek ile açıklamaya çalışalım: Sözleşmeye akit B devletinde yaşayan çift boşanmıştır. B devleti boşanma davasında, çiftin müşterek çocukları için iştirak, kadın için ise yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Boşandıktan sonra nafaka borçlusu olan eski eş Sözleşmeye akit C devletine taşınmıştır. C devletine taşındıktan sonra ekonomik güçlük içerisine düşen nafaka borçlusu, nafakanın azaltılması için C devletinin merkezi makamına başvuru yapmıştır. C devletinin merkezi makamı ise başvuruyu uygun görmesi halinde B devletinin merkezi makamına iletir. B devleti nafaka kararının değiştirilmesine

⁶⁷² Borrás, Degeling, 121; Pehlivanlı, 94.

⁶⁷³ Pehlivanlı, 94.

⁶⁷⁴ Borrás, Degeling, 121; Pehlivanlı, 94.

⁶⁷⁵ Yargıtay 3. HD: E: 2015/ 9295 K: 2015 / 17246 KT: 04.11.2015: “Davacı vekili dava dilekçesinde; 2011 yılında anlaşmalı boşanma ile ödemeyi kabul ettiği 1.250TL yoksulluk nafakasını, masraflarının arttığını, Bağ-Kur primlerini dahi ödeyemeyecek duruma geldiğini, yaşamını idame ettirmekte zorlandığını belirterek 300TL'ye indirimine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.” <https://irembikedemirhan.com/nafaka-azaltim-davasi/> (Erişim Tarihi:03.03.2024).

ilişkin talebin gereğini işbirliği hükümlerine binaen yerine getirecektir. Verilen bu örnekte kararın değişikliği talebi, kararı veren B devletine yapıldığı için kendi vermiş olduğu kararı değiştirmesi nispeten daha kolay olacaktır. Ancak örneği biraz değiştirecek olursak; çift boşandıktan sonra nafaka borçlusu C devletine, nafaka alacaklısı çocuk ile kadın ise D devletine taşınırsa bu durumda nafaka borçlusu nafaka kararının değiştirilmesi talebini kararı vermeyen bir devlete yöneltmek zorundadır. Zira nafaka ödenmesine ilişkin kararı veren B devleti iken, kararın değiştirilmesi talebini alan alacaklının yaşadığı D devleti olacaktır.

2.3.9.6.1.1.3. Kamu Kuruluşları Bakımından

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, nafaka alacaklısı ile borçlusu dışında, kamu kuruluşlarına da nafakanın milletlerarası alanda tahsilini gerçekleştirmek için başvuruda bulunma hakkı tanınmıştır⁶⁷⁶.

Kamu kuruluşlarının da başvuru yapabilmesi Sözleşmenin 36. maddesinde düzenlenen sınırlı hallerde mümkündür. Kamu kuruluşlarının da tahsil başvurusunda bulunmasına imkân tanınmasının sebebi, çocuklar ile bakıma muhtaç duyan yetişkinlere nafaka veya nafaka yerine geçen faydaları sağlamakla yasal olarak yükümlü kamu otoritelerinin bazı hukuk sistemlerinde var olmasıdır⁶⁷⁷.

Bazı hukuk sistemlerinde kamu kuruluşları, nafaka başvurularında etkin rol oynamaktadır. Kamu kuruluşları kendilerine ulusal hukukun verdiği yetkiye dayanarak alacaklı adına borçludan nafakanın tahsilini talep edebilmektedir. Bu duruma örnek olarak Hollanda Nafaka Tahsilat Ulusal Bürosu gösterilebilir. Ayrıca kamu kuruluşları, bazı hukuk sistemlerinde, nafaka alacağını borçludan tahsil edemeyen alacaklıya daha sonra nafaka borçlusuna rücu etmek kaydıyla maddi yardım sağlamaktadır. Bu kamu kuruluşlarına örnek olarak Avusturya ve Almanya'da Gençlik Daireleri (*Jugendamt*)⁶⁷⁸;

⁶⁷⁶ Pehlivanlı, 98.

⁶⁷⁷ Dieter Martiny, "Jurisdiction, Recognition and Enforcement in Cases of Reimbursement Claims by Public Bodies". *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 485-486.

⁶⁷⁸ Pehlivanlı, 97-98.

Finlandiya’da, Finlandiya Sosyal Yardım Otoriteleri⁶⁷⁹, Türkiye’de ise Sosyal Güvenlik Kurumu gösterilebilir⁶⁸⁰.

Asıl nafaka yükümlüsü nafaka borçlusu olduğu için bazı kamu kuruluşları, borçludan nafakanın talep edilip tahsil edilememesi durumunda nafaka alacaklısına maddi yardım sağlamakta iken⁶⁸¹, bazı kamu kuruluşları alacaklının borçludan nafakasının tahsil edilmesi için bir girişimi olmasa da maddi yardım sağlamakta, daha sonra yaptığı maddi yardımı nafaka borçlusundan talep etmektedir⁶⁸².

Sözleşmenin 36. maddesine göre, kamu kuruluşu, nafaka alacaklısının yerine geçerek mevcut nafaka kararına ilişkin tanıma ve tenfiz yoluna ya da başvurunun iletildiği devlette verilen veya tanınan bir nafaka kararına ilişkin başvuruda bulunarak nafaka alacağının tahsilini sağlayabilir. Dolayısıyla, bu nitelikte bir kamu kuruluşu sınırlı olarak sözleşmede alacaklı için öngörülen başvuru yollarından yalnız Sözleşmenin 10. maddesinin 1. fıkrasının a ve b bentlerinde düzenlenen tanıma ve tenfize yönelik başvuru yollarını kullanabilir. Ayrıca, kamu kuruluşları tanıma ve tenfiz başvurularının dışında, Sözleşmenin 20. maddesinin 4. fıkrasında belirtilen şartlar dâhilinde tanınması ve tenfizi mümkün olmayan nafaka kararları açısından da gerekli adımların atılmasını sağlayarak, nafaka alacaklısının lehine karar verilmesi için başvuruda bulunabilirler.

Ayrıca ilgili kamu kuruluşu, yetkili kılındığı iç hukuk gereği nafaka alacaklısına hâlihazırda sağladığı nafaka yerine geçen maddi yardımın kendisine ödemesini talep etmek için de tanıma ve tenfiz başvurusunda bulunabilmektedir. Kamu kurumlarının nafaka alacaklısına ödediği nafaka yerine geçen maddi yardımların nafaka yükümlüsü borçludan tahsilini talep edebilmesi için öncelikle kendi iç hukuk düzenlemeleri ile kendisine tahsil hakkının tanınmış olması gerekmektedir⁶⁸³.

2.3.9.6.1.2. Başvuru İçeriği

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin amaçlarından olan nafakanın tahsilinin mümkün olan en kısa sürede en az maliyetle sağlanabilmesi için sürecin sorunsuz ilerlemesi

⁶⁷⁹ Martiny, *Public Bodies*, 487.

⁶⁸⁰ Aygün, 161.

⁶⁸¹ Long, 993.

⁶⁸² Borrás, Degeling, 197; Aygün, 161.

⁶⁸³ Borrás, Degeling 197.

gerekir. Nafakanın tahsil sürecinde gerekli bilgi ve belgelerin eksiksiz ve doğru bir şekilde merkezi makamlara ulaştırılması bu bakımdan önemlidir. Sözleşmenin 11. maddesinde başvurunun içermesi gereken bilgi ve belgelere ilişkin düzenleme yer almaktadır. Ayrıca, Sözleşmenin ekinde başvuruçunun doldurması gereken başvuru formları da bulunmaktadır (m. 11/4).

Sözleşmenin 11. maddesinde, Sözleşme kapsamında yapılacak bir başvuruda bulunması gereken bilgi ve belgeler iki gruba ayrılmıştır. Sözleşmenin 11. maddesinin 1. fıkrasında, *her başvuruda bulunması gereken asgari bilgiler* yer almakta iken, 2. fıkrasında *uygun olduğu ve bilindiği ölçüde* başvuruya eklenecek olan bilgiler yer almaktadır. Sözleşmenin 11/1. maddesine göre her başvuruda bulunması gereken asgari hususlar şunlardır;

- “a) Başvuru veya başvuruların mahiyetine ilişkin açıklama;*
- b) Başvuranın adres ve doğum tarihi de dâhil olmak üzere adı ve iletişim bilgileri;*
- c) Muhatabın (karşı tarafın) adı ve biliniyor ise adres ve doğum tarihi;*
- d) Kendisi için nafaka istenen kişinin adı ve doğum tarihi;*
- e) Başvurunun dayandığı gerekçeler;*
- f) Alacaklı tarafından yapılan bir başvuruda, nafaka ödemesinin nereye gönderileceği veya elektronik olarak iletileceğine ilişkin bilgi;*
- g) Madde 10 (1) a) ve (2) a) kapsamındaki başvuru hariç, Talep edilen Devlet tarafından 63. madde uyarınca bir beyanla belirtilen herhangi bir bilgi veya belge;*
- h) Talep eden Devletin Merkezi Makamında başvuruyu işleme koymakla sorumlu kişi veya birimin adı ve iletişim bilgileri”.*

Sözleşmenin 11/2. maddesine göre, uygun olduğu veya bilindiği ölçüde başvuruya eklenmesi gereken hususlar ise şunlardır;

- “a) Alacaklının mali durumu;*
- b) Borçlunun işverenin adı ve adresi ile borçlunun mallarının mahiyeti ve konumu da dâhil olmak üzere, borçlunun mali durumu;*
- c) Ve davalının yerinin tespitine yardımcı olabilecek başka herhangi bir bilgi”.*

Sözleşmenin 11/3. maddesinde, başvuruçunun başvurusunu destekleyici, gerekli diğer bilgi ve belgeleri de eklemesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunlar arasında ücretsiz adli yardımı sağlamaya ilişkin belgeler de bulunmaktadır. Maddenin devamında,

Sözleşmenin madde 10/1-a ve madde 10/2-a'da yer alan başvurular bakımından, sadece Sözleşmenin 25. maddesinde yer alan belgelerin⁶⁸⁴ eklenmesi yeterli görülmüştür. Bu başvurular borçlu bakımından, bir kararın tanınması veya tanınması ve tenfizine ilişkin başvurular iken; alacaklı bakımından ise talep edilen devlette önceki bir kararın tenfizinin durdurulması ya da sınırlandırılmasına yol açan bir kararın ya da eşdeğerde bir işlemin tanınması başvurularıdır. Bu başvurular için sadece tanıma ve tenfiz başvurularına gereken belgelerin eklenmesi yeterli görülmüştür.

Ayrıca akit devletlere, Sözleşmenin 63. maddesi uyarınca ileri sürecekleri beyan ile başvuru için farklı bilgi ve belgeleri de talep etme imkânı tanınmıştır. Bu çerçevede Türkiye, aşağıda sayılan belgelerin başvurulara eklenmesi gerektiğini beyan etmiştir⁶⁸⁵:

- “ - *Nafaka kararının tam metninin ve varsa bu nafaka kararını değiştiren kararın onaylı bir kopyası,*
- *Gerektiğinde davanın ve mahkeme kararının borçluya sunulduğunu gösteren belgeler,*
- *Borçlunun kimliği ve varsa borçlunun fotoğrafı ile ilgili bilgi ve belgeler,*
- *Borçlunun ve alacaklının yasal temsilcisi ile ilgili bilgi ve belgeler,*
- *Çocuğun doğum belgesi ve aile kaydı; değilse, babalık kanıtlayan diğer belgeler,*
- *Sosyal yardım taleplerinde alacaklının medeni haline ilişkin belge,*
- *18 yaşını doldurmuş çocukların bakım kredilerinin tahakkuk ettirilmesine yönelik taleplerde, eğitimin devam ettiğini gösteren belge,*

⁶⁸⁴ Gerekli belgeler şunlardır: “a) Kararın tam metni; b) Menşe Devlette kararın uygulanabilir olduğunu belirten belge ve kararın bir idari makam tarafından verilmesi durumunda söz konusu Devlet, 57. madde uyarınca idari makamlarının kararlarının her zaman koşulları yerine getirdiğini belirtmemiş ise 19. maddenin 3. fıkrasında belirtilen koşulların sağlandığını belirten belge; c) Davalı, menşe devletteki duruşmalarda hazır bulunmamış ve temsil edilmemiş ise, davalıya davanın ihbarının usulüne uygun olarak yapılmış ve kendini savunma imkânının sunulmuş olduğunu veya davalıya kararın usulüne uygun bir şekilde bildirildiği ve maddî vakıa ve hukukî hususlara ilişkin itiraz ya da temyiz imkânının sunulduğunu tasdik eden belge veya belgeler; d) gerektiğinde, ödenmemiş borç miktarını ve söz konusu miktarın hesaplandığı tarihi gösteren bir belge; e) gerektiğinde, indeksleme yoluyla otomatik tahsis sağlayan bir karar durumunda, gereken hesaplamaları yapmak için lüzumlu bilgiyi içeren bir belge; f) gerektiğinde, başvuru sahibinin menşe Devlette aldığı ücretsiz adli yardım kapsamını gösteren belge.”

⁶⁸⁵ Türkiye, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin imzalanması ve onaylanmasının, Kıbrıslı Türkleri ve Kıbrıslı Rumları bir bütün olarak temsil ettiği iddia edilen Kıbrıs Cumhuriyeti'nin herhangi bir şekilde tanınması anlamına gelmediğine ve Sözleşme çerçevesinde Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti ile herhangi bir anlaşmaya girme yükümlülüğünün olmadığına ilişkin beyanda da bulunmuştur. Türkiye'nin, Sözleşmenin uygulanması bakımından ileri sürmüş olduğu beyanlar için bkz. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/statutable/notifications/?csid=1355&disp=resdn> (Erişim Tarihi: 04.03.2024).

- *Bakım borcunun endeksleme ile ayarlanması durumunda endeksleme yöntemi, ödenecek faiz oranı ve faiz ödemesi yükümlülüğü olması durumunda faizin başlangıcı tarihi,*
- *Başvuru sahibinin Türkiye Cumhuriyeti Merkez Makamına yetki verdiğini gösteren yetki belgesi,*
- *Tahakkuk eden bakım borçları ve varsa ödemelerin listesidir”.*

Türkiye ayrıca, Sözleşmenin 25/3-a maddesi uyarınca, menşe Devletteki yetkili makam tarafından verilen kararın onaylı bir nüshasının başvuruyla birlikte sunulması gerektiğini de beyan etmiştir.

2.3.9.6.1.3. Başvuruların Alınması, İletilmesi ve İşleme Konulması

Başvurucu, Sözleşmenin 11. maddesinde yer alan bilgi ve belgelerle nafakanın tahsil edilmesi için merkezi makama başvuru yapar⁶⁸⁶. Başvuruyu alan merkezi makam, başvuruda bulunması gereken bilgi ve belgelerin tam olup olmadığını kontrol ettikten sonra, eksiklik olması durumunda bu eksikliğin tamamlanması için başvuru sahibine yardımcı olur (m. 12/1).

Merkezi makama gelen başvurunun eksiksiz olduğu kanaatine varılırsa başvuru, başvuru sahibi adına talep edilen devletin merkezi makamına iletilir. Talebi alan merkezi makam, talebi gönderen merkezi makamdaki bazı belgelerin onaylanmış tam suretlerini talep edebilir (m. 12/2). Bu belgeler; çocuğun mali durumuna ilişkin belge, karar metninin tam hali, kararın uygulanabilir olduğunu gösteren belge, borç miktarını gösteren belge, nafaka anlaşmasının tam metni ile nafaka anlaşmasının talebi gönderen devlette karar olarak uygulanabilir olduğuna ilişkin belgedir⁶⁸⁷.

Merkezi makama yapılan başvurularda, sürecin gereğinden fazla uzamaması bakımından Sözleşme ile bazı süreler belirlenmiştir. Talebi alan merkezi makam, başvuru akıbetinin ne olduğunu altı hafta içinde talebi gönderen merkezi makama bildirir. Aynı zamanda talebi alan merkezi makam, süreç hakkında talebi gönderen merkezi makama

⁶⁸⁶ Başvuru belgelerinin başvuran tarafından imzalanmasının gerekli olup olmadığı ile ilgili olarak Sözleşmede bir düzenleme bulunmamaktadır. Ayrıca başvuru belgelerinin aslı şart değildir, aksi talep edilmediği sürece fotokopi de kabul edilmektedir. Uygulamada bazı devletler elektronik belgeleri de kabul etmektedir; Aygün, 136.

⁶⁸⁷ Aygün, 136.

bilgi vermekle yükümlü olmak üzere bir kişi veya birim görevlendirir. bu kişi veya birimin iletişim bilgileri, talebi gönderen merkezi makamla paylaşılır (m.12/3). Bildirim tarihinden itibaren üç ay içerisinde talebi alan merkezi makam, talebi gönderen merkezi makama tekrar bilgi vermekle yükümlüdür (m.12/4). Sürecin sürüncemede kalmaması için bu bilgilerin iletilmesinde, en hızlı ve etkili iletişim araçları⁶⁸⁸ tercih edilmelidir (m.12/7).

Talebi alan merkezi makamın başvuruyu reddederek işleme koymaması da mümkündür. Ancak merkezi makamın başvuruyu reddedebilmesi, sadece Sözleşme şartlarının açıkça oluşmadığı hallerde söz konusu olabilir. Başvurunun reddi derhal talebi gönderen merkezi makama bildirilir (m.12/8).

Başvurunun reddi sebebi, ek belge ve bilgi ihtiyacı olamaz. Zira talebi alan merkezi makam, talebi gönderen merkezi makamdaki bu bilgi ve belgelerin gönderilmesini isteyebilir. Talebi alan merkezi makam tarafından daha uzun bir süre belirlenmediği takdirde, üç ay içerisinde ek olarak istenen bilgi ve belgeler talebi alan merkezi makama ulaştırılmaz ise bu durumda başvurunun işleme koyulmaması kararı alınabilir (m. 12/9).

Sözleşmenin 12. maddesinde belirlenen sürelerin, merkezi makamları sürelere uyma konusunda hızlı hareket etmeye teşvik edeceği açıktır. Ancak bu sürelere uyulmaması halinde akit devletleri zorlayıcı bir düzenleme Sözleşmede yer almamaktadır.

2.3.9.6.2. Doğrudan Başvurular

Sözleşme kapsamında nafakanın tahsili başvurularında asıl usul, merkezi makamlar aracılığıyla başvuru usulü olsa da, Sözleşmenin 37. maddesinde “*Yetkili Makamlara Doğrudan Talepler*” başlığı altında ikinci başvuru usulü olarak doğrudan başvuru usulü düzenlenmiştir. Bu usulde başvuru, merkezi makamlar aracı olmaksızın doğrudan talebin iletileceği devletin yetkili makamına⁶⁸⁹ yapılmaktadır.

⁶⁸⁸ Sözleşme, m.13: “*Akit Devletlerin merkezi makamları tarafından bu Bölüm uyarınca yapılan herhangi bir başvuru ve ona eklenmiş veya bir merkezi makam tarafından sağlanmış herhangi bilgi ya da belgeye, yalnızca ilgili merkezi makamlar arasında kullanılan iletişim ortam ve araçları nedeniyle karşı tarafça itiraz edilemez*”.

⁶⁸⁹ Yetkili makam bir adli veya idari makam olabileceği gibi bir devlet kurumu da olabilir; Aygün, 139.

Sözleşmenin hazırlık görüşmelerinde, doğrudan başvuruların Sözleşmenin hangi hükümleri bakımından uygulanacağı konusu üzerinde uzun süren tartışmalar yaşanmıştır⁶⁹⁰. Sözleşmenin 37/2. maddesine göre, Sözleşmenin 40/2, 42, 43/3, 44/3, 45 ve 55. maddeleri hariç olmak üzere 14/5 ve 17 /b. maddeleri ile Sözleşmenin V, VI, VII ve VIII. bölümleri kapsamında yapılacak başvurularda doğrudan başvuru usulü uygulanacaktır. Ayrıca Sözleşmenin 19/5. maddesine göre, “*Bu Bölümün hükümleri, 37. madde uyarınca talepte bulunulan Devletin yetkili makamına doğrudan yapılan tanıma ve tenfiz talebine de uygulanır*”. O halde Sözleşmenin tanıma ve tenfize ilişkin hükümleri, sadece merkezi makamlar aracılığıyla başvuru usulünde değil, doğrudan başvuru usulünde de uygulanacaktır⁶⁹¹.

Sözleşmenin 37/2. maddesinde belirtilen sınırlamalar çerçevesinde, merkezi makam aracılığıyla başvuru usulünde, gerekli yardım ve hizmetlerin ücretsiz sağlanması zorunluluğu, doğrudan başvuru usulü bakımından bulunmamaktadır. Ayrıca, Sözleşmenin 37/2. maddesi uyarınca Sözleşmenin üçüncü bölümü doğrudan başvurular kapsamında düzenlenmediği için, adli yardım hükümleri de doğrudan başvurularda uygulanmayacaktır⁶⁹².

Korunmaya muhtaç kişiler bakımından Sözleşmenin 37/3. maddesinde⁶⁹³ ayrı bir düzenleme bulunmaktadır. Sözleşmenin doğrudan başvuru usulünün, 21 yaşın üzerinde korunmaya muhtaç kişiler bakımından yapılan başvurularda uygulanabilmesi, bazı durumların gerçekleşmesi halinde mümkündür. Şayet 21 yaşın üzerinde korunmaya muhtaç kişi lehine verilen bir kararın tanınması ve tenfizi başvurusu, karar, kişi henüz 21 yaşını doldurmadan verilmişse veya karar kişi 21 yaşını doldurduktan sonra verilmesine rağmen, hastalığı veya bedensel olarak zayıflığı sebebiyle verilmişse doğrudan yapılabilir.

⁶⁹⁰ Borrás, Degeling, 201; Aygün, 139.

⁶⁹¹ Duncan, 2008, 326; Aygün, 139

⁶⁹² Borrás, Degeling, 201; Aygün, 140.

⁶⁹³ Sözleşme, m. 37/3: “2. fıkranın amacı doğrultusunda, 2. maddenin 1. fıkrasının a) bendi, söz konusu bentte belirtilen yaşın üzerinde olan korunmaya muhtaç kişiler için nafaka tahsis eden kararlara, böyle bir karar kişi belirtilen yaşa gelmeden önce ve o yaştan sonra ehliyetizlik nedeniyle bakımını sağlamak için verilmişse, uygulanır”.

Doktrinde korunmaya muhtaç kişilerin Sözleşme kapsamında başvuru haklarının yetersizliği eleştirilmektedir⁶⁹⁴. Zira bu kişiler merkezi makam aracılığıyla başvuru usulünü kullanamamalarının yanı sıra, ayrıca doğrudan başvuru usulünü de haklarında verilmiş olan kararın 21 yaşından önce veya hastalığı veya bedensel zayıflığı sebebiyle verilmiş olduğunu kanıtlamaları halinde kullanabilmektedir⁶⁹⁵.

Ancak belirtmek gerekir ki, Sözleşmenin 2/3. maddesinde yer alan hüküm doğrultusunda taraf devletler, Sözleşmenin kapsamını korunmaya muhtaç kişiler bakımından beyan yolu ile genişletebilirler⁶⁹⁶. Bu beyan yalnızca diğer akit devlette de aynı şekilde ileri sürülmüş olması halinde etki doğuracağı için Sözleşmenin genel itibarıyla korunmaya muhtaç kişiler bakımından yeterli düzenlemeyi içermediği kanaatindeyiz.

2.3.10. 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi Uyarınca Tanıma Tenfiz

2.3.10.1. Tanıma ve Tenfizin Kapsamı

2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde tanıma ve tenfizin kapsamı Sözleşmenin 19. maddesinde düzenlenmiştir. Kapsamın belirlenmesi, Sözleşmenin hangi tür kararlar için uygulanacağını netlik kazanması açısından önem arz etmektedir.

Sözleşmenin 19. maddesine göre tanıma ve tenfize ilişkin hükümler, nafaka yükümlülüğü bakımından adli veya idari bir makam tarafından verilen kararlar ve sulhlere uygulanmaktadır. Madde içerisinde kullanılan “*karar*” ifadesinin adli veya idari makam tarafından alınan veya bu makam huzurunda varılmış bir çözüm veya anlaşmayı da ifade ettiği belirtilmiştir. 1973 Tarihli Tanıma ve Tenfiz Sözleşmesi'nin aksine, 2007

⁶⁹⁴ Doktrinde eleştirilen bu sorun için Sözleşme görüşmelerinin 21. Oturumunun Sonuç Belgesi'nin 9. paragrafında tavsiye niteliğinde bir karar verilmiştir. Tavsiye kararına göre, “*Genel İşler ve Politika Konseyi, korunmaya muhtaç yetişkin kişilerle ilgili milletlerarası nafaka tahsili konusunda çözüm üretmek için, Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafakası Türlerinin Uluslararası Tahsiline İlişkin Sözleşmenin uygulanabilirliğinin genişletilmesi konusunda akit devletlere tavsiyede bulunmaktadır.*” Aygün, 140-141. Karar için bkz. <https://assets.hcch.net/docs/bdbc8c28-e191-42bf-ab87-4e0d44109da4.pdf> (Erişim Tarihi: 04.03.2024).

⁶⁹⁵ Beaumont, 530; Aygün, 140.

⁶⁹⁶ Nitekim Türkiye beyan yolu ile Sözleşmenin uygulama alanını, korunmaya muhtaç kişiler bakımından beyan yolu ile genişletmiştir.

Tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde idari makam kavramının tanımı⁶⁹⁷ yapılmıştır⁶⁹⁸. O halde Sözleşmenin kapsamına, hem adli hem idari makamlar tarafından verilen nafakaya ilişkin kararlar ve sulhler girdiği gibi, aynı zamanda nafaka düzenlemeleri⁶⁹⁹ de girmektedir. Bu açıdan bakıldığında, 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesi kapsamında yer verilmeyen nafaka düzenlemelerinin 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi ile tanınması ve tenfizi mümkün hale gelmiştir⁷⁰⁰.

Sözleşmenin tanımlara ilişkin 3/1-e maddesinde nafaka düzenlemelerinin tanımı yapılmıştır. Hükme göre nafaka düzenlemesi; “ *nafaka ödemelerine ilişkin, i. yetkili bir makam tarafından düzenlenmiş veya geçerli bir belge olarak onaylanmış olan veya*

ii. yetkili bir makam tarafından gerçekliği doğrulanmış veya karara bağlanmış, kaydedilmiş veya sunulmuş olan ve yetkili makamının inceleme ve değişiklik konusu olabilen yazılı anlaşmayı ifade eder”.

Hukuk sistemleri arasındaki farklılıklar, nafaka düzenlemelerinin hukuki niteliğinde de farklılıklara sebep olmaktadır. Bazı ülkelerde nafaka yükümlülüğünü doğuran nafaka düzenlemeleri resmi bir makam tarafından yapılmakta iken, bazı ülkelerde yapılan özel anlaşma niteliğindeki nafaka düzenlemelerine rastlamak mümkündür⁷⁰¹. 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 30. maddesinde yer alan ifadelerden

⁶⁹⁷ 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 19. maddesinin 3. fıkrasında “idari makam” kavramının tanımı yapılmıştır. Hükme göre idari makam: “ *Kurulduğu devletin hukukuna göre;*

a) temyiz konusu olabilen ya da adli bir makam tarafından inceleme konusu yapılabilen ve

b) aynı konuda adli bir makamın kararıyla benzer bir kuvvet ve etkiye sahip olan kamu kuruluşunu ifade eder.”

⁶⁹⁸ Alegria Borrás, Jennifer Degeling, *Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance Explanatory Report*, Edited by the Permanent Bureau of the Conference Scheveningseweg 6, The Hague, Netherlands, 157.

⁶⁹⁹ 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin orijinal İngilizce metninde bu kavrama karşılık olarak “*maintenance arrangement*” ifadesi kullanılmıştır. Biz çalışmamızda Sözleşmenin Resmi Gazete’de yayımlanan Türkçe çevirisinde kullanılan “*nafaka düzenlemeleri*” ifadesini kullanacağız. Ancak doktrinde, bu ifadenin İngilizce metninde yer alan “*maintenance arrangement*” ifadesini tam karşılamadığı için “*nafaka düzenlemeleri*” yerine “*nafaka anlaşmaları*” ifadesini tercih eden yazarlar bulunmaktadır. Bu yönde kullanım için bkz. Aygün, 143; Turan, 488-489. 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin orijinal metni için bkz. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=131>; Resmi Gazete’de yayımlanan Türkçe çevirisi için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/05/20160522-6.pdf> (Erişim Tarihi: 11.07.2023). 1958 tarihli Sözleşme ile 1973 tarihli Tenfiz Sözleşmesinde “nafaka düzenlemeleri” Sözleşmelerin kapsamında yer almamaktaydı. 2007 tarihli Sözleşme bu yönüyle de diğer Sözleşmelerden farklılık göstermektedir; Aysel Çelikel, B. Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk (16. Bası)*, Beta Yayınevi, İstanbul 2020, 334.

⁷⁰⁰ Sevda Tuğçe Turan, “2007 Tarihli La Haye Sözleşmesine İstinaden Çocuk Nafakası ile Diğer Nafaka Çeşitlerinden Doğan Nafaka Alacağının Milletlerarası Tahsili”, *Public and Private International Law Bulletin*, 39 (2), 497-498; Aygün, 142.

⁷⁰¹ ABD nafaka düzenlemelerinde, sözleşme şeklinde düzenlenme ve yetkili makam tarafından icra edilebilir şerhi bulunma şartlarını aramaktadır. Aksi halde kamu düzeni müdalesi sebebiyle tanıma ve tenfiz

her iki türden nafaka düzenlemesinin de Sözleşme kapsamında olduğu anlaşılmaktadır. Zira hükme göre, söz konusu nafaka düzenlemesi, yetkili makam tarafından düzenlenebileceği gibi, yetkili makam tarafından gerçekliği doğrulanmış yazılı bir özel düzenleme de olabilir.

Nafaka düzenlemelerinin Sözleşme kapsamında yer almasının yerindeliğini vurgulayan *Borras, Degeling*'e göre; nafaka düzenlemelerinin Sözleşme kapsamında olmaması, Sözleşme için büyük bir kayıp ve Sözleşmenin işlevselliğine sınır koymak anlamına gelirdi⁷⁰².

Her ne kadar Sözleşmenin 19. maddesinde nafaka düzenlemelerinin de tanıma ve tenfiz kapsamında yer aldığı düzenlenmiş olsa da, nafaka düzenlemelerinin tanınması ve tenfizi menşe devlette tenfizi mümkün bir karar olması koşuluna bağlanmıştır (m. 30/1).

Sözleşmenin 30. maddesinin 8. fıkrasında taraf devletlere nafaka düzenlemeleri konusunda çekince ileri sürebilme imkânı tanınmıştır⁷⁰³. Nitekim Türkiye'de taraf olurken tek çekince ileri sürerek, nafaka düzenlemelerini tanımama ve tenfiz etmeme hakkını saklı tutmuştur⁷⁰⁴. Bu nedenle Türk mahkemeleri karşısına gelen nafaka düzenlemelerine ilişkin tanıma ve tenfiz talepleri reddedilecektir⁷⁰⁵.

2.3.10.2. Tanıma ve Tenfiz Şartları

Öncelikle belirtmek gerekir ki, 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi'ne daha fazla devletin taraf olması amacıyla, 1973 Tarihli Tanıma ve Tenfiz Sözleşmesi'ne kıyasla 2007 Tarifli Tahsil Sözleşmesi'nde tanıma ve tenfiz şartları daha geniş düzenlenmiştir⁷⁰⁶.

2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 20. maddesinde tanıma ve tenfiz şartları, 21. maddesinde ise tanıma ve tenfiz engelleri yer almaktadır. Sözleşmenin 20. maddesinde

talebi reddedilmektedir; Robert Keith, "Ten Things Practitioners Should Know about the Hague Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance", *Family Law Quarterly*, Summer/Fall 2017, 51 (2/3), 291.

⁷⁰² Borras, Degeling, 187.

⁷⁰³ Bu imkân çerçevesinde Norveç, nafaka düzenlemelerini yalnızca merkezi makam aracılığı ile yapılan başvurularda dikkate alacağını Brezilya ise, ayırt etme gücü bulunmayan yetişkinler, yaşlılar ve çocuklar hakkındaki nafaka yükümlülüklerine uygulanmayacağı konusunda çekince ileri sürmüşlerdir: Ebru Akduman, "Uluslararası Nafaka Alacaklarında Uygulanacak Hukuk ve Tahsil Prosedürü", *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10 (2), Aralık, 2022, 433.

⁷⁰⁴ Gençcan, *Nafaka*, 1526.

⁷⁰⁵ Aygün, 145; Turan, 500.

⁷⁰⁶ Aygün, Aygün, 89; Borras, Degeling, 157.

düzenlenen şartlar yetkiye ilişkindir⁷⁰⁷. Şayet tanıma ve tenfize konu olan nafaka kararı, bu madde kapsamında yer verilen yetkiye ilişkin şartlardan birisine uygun olarak verilmemişse, bu Sözleşme kapsamında tanınması ve tenfizi mümkün değildir. Bu çerçevede 20. madde kapsamında yer alan yetkiye ilişkin şartlar şu şekildedir;

- 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 20/1-a maddesine göre, akit devlette alınmış bir kararın diğer akit devletlerde tanınıp tenfiz edilmesi için, *“işlemlerin başladığı dönemde davalının mutad meskeninin menşe devlette (kararın verildiği devlet) bulunması gerekmektedir”*. Burada statü değişikliğinden kaynaklanan muhtemel sorunların önüne geçmek için *“işlemlerin başladığı dönem”* esas alınmış, daha sonra doğabilecek mutad meskene ilişkin değişikliklerin tanıma ve tenfize engel olmaması amaçlanmıştır⁷⁰⁸.
- Tanıma ve tenfiz için aranan başka bir şart, *“davalının açıkça belirterek ya da mümkün olan ilk fırsatta yargı yetkisine itirazda bulunmadan davanın esasına ilişkin savunma yaparak yargı yetkisini onaylamasıdır”* (m. 20/1-b). Burada davalının yargı yetkisini onaylaması için hem doğrudan hem de dolaylı onay vermesi, tanıma ve tenfiz açısından yeterli görülmüştür. Ancak dolaylı yoldan yargı yetkisine onay verme durumu, menşe devletin hukukuna göre ilk itirazların ileri sürülebildiği zaman içerisinde yetki itirazında bulunulmaması halinde gerçekleşmiş sayılır⁷⁰⁹.

1973 Tarihli Tanıma ve Tenfiz Sözleşmesi'nde de yetki itirazının doğrudan veya dolaylı yoldan yapılabileceği Sözleşmenin 7/3. maddesinde belirtilmiştir. Ancak 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde farklı olarak dolaylı yoldan yapılacak yetki itirazının *“mümkün olan ilk fırsatta”* yapılması gerektiği düzenlenmiştir⁷¹⁰.

- *“Nafaka alacaklısının mutad meskeninin nafaka talep edildiği sırada menşe devlette bulunması”* da yetkiye ilişkin aranan şartlar arasındadır (m. 20/1-c). Her ne kadar bu maddenin düzenlenme amacı, zayıf taraf olarak kabul edilen nafaka alacaklısını korumak olsa da, bazı devletler bu maddeye sadece alacaklının mutad meskeninin yetkinin belirlenmesi açısından yetersiz kalacağı

⁷⁰⁷ Eimear Long, “The New Hague Convention”, *The International and Comparative Law Quarterly*, 57 (4), Oct 2008, 989.

⁷⁰⁸ Borrás, Degeling, 161; Aygün, Aygün, 89.

⁷⁰⁹ Aygün, 146-147.

⁷¹⁰ Borrás, Degeling, 161.

düşüncesi ile karşı çıkmıştır. Dolayısıyla bu şart için Sözleşmenin 20/2. maddesi⁷¹¹ uyarınca çekince ileri sürülebilmektedir⁷¹².

- “ *Davalının menşe devlette çocukla birlikte yaşamış veya orada yerleşerek çocuğa bakmış olması şartıyla nafaka talep edildiği sırada nafaka alacaklısı çocuğun mutad meskeninin menşe devlette bulunması* “ 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi’nde tanıma ve tenfiz için aranan şartlar arasındadır. (m. 20/1-d). Öncelikle bu şartın, daha önce akdedilen La Haye Sözleşmelerinde yer almadığını belirtmek gerekir⁷¹³. Bu şartın özellikle, Sözleşmenin 20/1-c. maddesindeki hükmü, çekince koyma suretiyle uygulamama hakkını saklı tutan devletler açısından önemi vardır. Zira nafaka alacaklısı çocuğun mutad meskeni olan ve aynı zamanda nafaka kararının verildiği menşe devlet ile nafaka borçlusu arasında bağlantı kurulmuş olmaktadır⁷¹⁴. Böylece, çocuk nafakasına ilişkin kararlarda, nafaka borçlusunun menşe devlet ile sıkı ilişkisinin bulunması halinde nafaka alacaklısının mutad meskenine dayalı yetki şartı kabul edilmiş olmaktadır⁷¹⁵.
- Tarafların yetki anlaşması yapmış olmak suretiyle yetki tesis etmeleri Sözleşmenin 20/1-e bendinde yer verilen tanıma ve tenfiz şartları arasındadır. Ancak hükme göre çocuğa karşı nafaka yükümlülüğü yetki anlaşmalarının dışında tutulmuştur. Çekince konulabilecek şartlar arasında yer alan bu hükmün çocuklara karşı nafaka yükümlülüğü açısından uygulanmaması, daha önce izah ettiğimiz Protokolün 8/3. maddesinde yer alan 18 yaşın altındaki kişiler ile beden ve ruh sağlığı açısından kendini koruyamayacak kişilere ilişkin nafaka yükümlülüklerinde hukuk seçiminin mümkün olmaması anlayışı ile paraleldir⁷¹⁶.

⁷¹¹ 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesinin 20/2. maddesi kapsamında çekince ileri sürülebilecek diğer şartlar “e” ve “f” bentlerinde yer almaktadır. Ancak aynı maddenin 4. fıkrasında da, ileri sürülen çekincelerden dolayı şayet kararın tanınması mümkün olmuyor ise ve borçlu akit devlette ise, bu durumda bu akit devletin alacaklının yararına karar verilmesi için gerekli bütün önlemleri alması gerektiği düzenlenmiştir (m.19/5 ile m.2/1-b hükümleri hariç). Ayrıca, Sözleşmenin 20/5. maddesine göre şayet “18 yaşından küçük bir çocuğun lehinde verilen bir karar, yalnızca 1. fıkranın “c”, “e” veya “f” bentleri açısından konulmuş bir çekince sebebiyle tanınmıyor ise, bu kararın talepte bulunulan Devlette söz konusu çocuğun nafaka için uygunluğunu saptadığı kabul edilir.”

⁷¹² William Duncan, “The New Hague Child Support Convention: Goals and Outcomes of the Negotiations”, *Family Law Quarterly*, 43 (1), Spring 2009, 11.

⁷¹³ Aygün, 147.

⁷¹⁴ Borrás, Degeling, 163.

⁷¹⁵ Walker, 154.

⁷¹⁶ Borrás, Degeling, 163; Aygün, 148.

- 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 20. maddesi kapsamında yer alan tanıma ve tenfiz şartlarının sonuncusu, aşırı yetki tesis etmek suretiyle yetkili hale gelen makamlar tarafından verilen yabancı nafaka kararlarının tanınması ve tenfizinin engellenmesi amacı ile düzenlenmiştir⁷¹⁷. Hükme göre, “ *nafaka kararının, sadece tarafların vatandaşlığına bağlı olarak yetki kazanmamış olan ve kişilerin şahsi statüleri ile ebeveyn sorumluluğuna ilişkin konularda yetkili makam tarafından verilmiş olması*” bir tanıma ve tenfiz şartıdır (m. 20/1-e). Bu hükümden de anlaşıldığı üzere tarafların vatandaşlıkları tek başına yetki tesis etme açısından yeterli kabul edilmemektedir⁷¹⁸. Velayet ve soy bağı gibi meseleler ile ilgili olarak karar veren yetkili makamın, nafaka kararı vermeye de yetkili olduğu kabul edilmektedir. Bu hüküm 1973 Tarihli Tanıma ve Tenfiz Sözleşmesi'nin 8. maddesindeki düzenleme⁷¹⁹ ile benzerdir⁷²⁰.

2.3.10.3. Tanıma ve Tenfiz Engelleri

Yabancı bir makam tarafından verilen nafaka kararlarının 2007 Tarihli Tanıma ve Tenfiz Sözleşmesi kapsamında tanınması ve tenfiz edilmesi için yetkiye ilişkin şartların sağlanmasının yanında ayrıca Sözleşmenin 22. maddesinde düzenlenen tanıma ve tenfiz engellerinin bulunmaması gerekmektedir.

Bir yabancı nafaka kararının tanıma ve tenfizinin reddi için Sözleşmenin 22. maddesinde düzenlenen tanıma ve tenfiz engellerinin tamamının gerçekleşmesi gerekmemektedir. Herhangi birisinin varlığı kararın tanınması ve tenfizinin reddi için yeterlidir. Ancak belirtmek gerekir ki, bu madde kapsamında tanıma ve tenfiz engeli olarak düzenlenen hususların varlığı mutlak bir şekilde tenfiz hâkimini talebi reddetme yükümlülüğü altına sokmamaktadır. Zira Sözleşmenin İngilizce metninde kullanılan “*may*” ifadesi, yükümlülük belirtmeyen olasılığı ifade etmek için kullanılmaktadır.

⁷¹⁷ Borrás, Degeling, 163.

⁷¹⁸ Aygün, 148.

⁷¹⁹ 1973 Tarihli Tanıma ve Tenfiz Sözleşmesi m.8: “*Nafaka alacağı hakkında karar vermiş olan bir Akit Devletin mercileri, bu nafakanın söz konusu Akit Devletin talep edilen Devletin hukukuna göre yetkili kabul olunan bir merci önünde vuku bulmuş boşanmadan, ayrılıktan, evliliğin iptalinden veya butlanından dolayı borçlu olması halinde, Sözleşmenin uygulanması bakımından yetkili sayılırlar. 7. madde hükümleri saklıdır*”.

⁷²⁰ Akıncı, Demir Gökyayla, 97-98.

Nitekim Türkçe çevirisinde buna uygun olarak da “*reddedilebilir*” ifadesi kullanılmıştır⁷²¹.

Bu madde kapsamında yer alan tanıma ve tenfiz engelleri şunlardır:

- “*Kararın tanınması ve tenfizi talepte bulunulan Devletin kamu düzenine açıkça aykırı ise*” tanıma ve tenfiz talebi reddedilecektir (m. 22/a). 1973 tarihli Tanıma ve Tenfiz Sözleşmesi’nde de kamu düzenine aykırılık bir tenfiz engeli idi⁷²². Tanınması ve tenfizi istenen yabancı nafaka kararının kamu düzenine aykırılığının “açıkça” olması gerektiği düzenlenmiş olsa da “açıkça” ifadesi ile anlatılmak istenen kamu düzenine aykırılık seviyesini belirlemek güçtür⁷²³. Zira yasal düzenlemeler ile sınırları tanımlanmayan, zamana, dönemin şartlarına göre değişebilen bir kavrama “açıkça” aykırılığın tespitini yapmak güç ve takdir yetkisinin sınırlarını zorlayacak mahiyettedir. Dolayısıyla hem ulusal hem uluslararası metinlerde yer verilen ve tenfiz engeli olarak karşımıza çıkan kamu düzeni kavramının, hâkimlerin şahsi kanaatlerinden uzak, sınırları belli ve tenfiz talebinde başvuran alacaklıyı mağdur etmeyecek bir şekilde içinin doldurulması gerektiği kanaatindeyiz.
- “*Kararın usul işlemlerinde yapılan bir hile sonucu verilmiş olması*” Sözleşmenin 22/b. maddesine göre bir tenfiz engelidir. Hile kavramının ne anlama geldiği konusunda devletler arasında farklılıklar olabileceği endişesiyle Sözleşme metnine dâhil edilip edilmeme açısından tartışmalar yaşanmış, ancak dâhil edilmesi gerektiği konusunda karar verilmiştir. Yabancı nafaka kararının alınmasında taraflardan biri, karşı tarafı ve/veya hâkimi kasıtlı olarak yanıltmışsa, bu yanılğı neticesinde verilen yabancı nafaka kararı tenfiz edilmeyecektir⁷²⁴.

⁷²¹ Aygün, 149.

⁷²² Borrás, Degeling, 169; Aygün, 150.

⁷²³ Nitekim Yargıtay da kamu düzenine aykırılığın tespitinde zaman zaman doktrinde eleştirilen kararlar verebilmektedir. Örneğin bazı kararlarında, yabancı mahkeme kararında yer alan hükümlerin yalnızca Türk hukukundaki emredici hükümlere aykırı olması sebebiyle tenfiz talebini reddetmekte, bazı kararlarında ise gerekçesiz yabancı mahkeme kararlarının tenfizinde sakınca görmemektedir. Yargıtay bir İçtihadı Birleştirme Kararı ile yabancı mahkeme kararlarının gerekçesiz olmasının bir tenfiz engeli olmadığına karar vermiştir. YİBK, E. 2010/1, K. 2012/1, T. 10.02.2012, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120920-8.htm> (Erişim Tarihi: 15.07.2023); Zeynep Derya Tarman, “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bazı Tespitler”, *MHB*, 37 (2), 812.

⁷²⁴ Borrás, Degeling, 169; Aygün, 150.

- “*Aynı taraflar arasında ve aynı amacı taşıyan davalar talepte bulunulan Devletin yetkili makamı huzurunda görülmekte ise ve söz konusu davalar ilk kez açılıyorsa*” Sözleşmenin 22/c. maddesine göre karar tenfiz edilemeyecektir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, her iki davanın taraflarının ve amacının aynı olmasıdır. Davalardan birisi yeni bir nafaka talebine ilişkin iken, diğeri nafakanın artırılması talebine ilişkin ise, aynı amaca hizmet eden iki davadan bahsedilemeyecektir. Bu durumda derdestlik oluşmadığı için bir tenfiz engeli de bulunmamaktadır⁷²⁵.
- “*Karar, talepte bulunulan Devlette veya başka bir Devlette, aynı taraflar arasında verilen ve aynı amacı taşıyan kararlar uyuşmadığında, söz konusu uyuşmayan kararın talepte bulunulan Devlette tanınması ve tenfizi için gerekli şartları taşıması koşuluyla*” tenfiz talebi reddedilebilir (m. 22/151). Sözleşmede yer alan bu hüküm ile çelişkili kararların çıkması engellenmek istenmiş ve böylece milletlerarası özel hukukta düzen menfaati ön plana çıkarılmıştır⁷²⁶.
- Adil yargılanma hakkının en önemli unsuru olan hukuki dinlenilme hakkı⁷²⁷ gözetilmeden, davalıya kendisini savunma hakkı vermeksizin hakkında nafaka yükümlülüğüne karar verilmesi Sözleşmede bir tanıma ve tenfiz engeli olarak düzenlenmiştir. Sözleşmenin 22/e. maddesine göre; “*Davalının menşee Devletteki davada hazır bulunmadığı ve temsil edilmediği durumlarda:*
 - i. *Menşee Devlet hukukunun davanın ihbarına olanak sağlamasına karşın davalıya usulüne uygun ihbar yapılmamış ve kendisini savunma hakkına sahip olamamışsa; veya*
 - ii. *ii) Menşee Devlet hukuku davanın ihbarına olanak sağlamıyor, karar davalıya usulüne uygun bir şekilde bildirilmemiş ve maddî vakıa ve hukukî hususlara ilişkin itiraz ya da temyiz imkânı sunulmamışsa*” yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi talebi reddolunabilir.
- 2007 Tarihli Sözleşmenin 18. maddesine göre, şayet alacaklının mutad meskeni mahkemesi tarafından verilen bir nafaka kararı söz konusu ise, alacaklının mutad meskeni değişmediği sürece, kararın değiştirilmesi veya yeni bir karar alınması

⁷²⁵ Borrás, Degeling, 169-170; Aygün, 151.

⁷²⁶ Borrás, Degeling, 171.

⁷²⁷ Ziya Akıncı, Yasin Ekmen, *Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı*, On İki Levha Yayıncılık, 2022, 6.

gibi işlemler başka bir akit devlette yapılamayacaktır. Bu hükme aykırı olarak verilen kararlar da Sözleşmenin 22/f. maddesi uyarınca bir tanıma ve tenfiz engeli olarak düzenlenmiştir. Daha önceki sözleşmelerde yer verilmeyen bu tanıma ve tenfiz engeline 2007 Tarihli Sözleşme’de yer verilmesinin sebebi, yargı yetkisine ilişkin kurallar üzerinde doğrudan mutabakata varılamaması sebebiyle ortaya çıkan mükerrer karar sorunlarının önüne geçerek alacaklıyı korumaktır⁷²⁸.

2.3.10.4. Tanıma ve Tenfiz Usulü

2007 Tarihli Sözleşmede iki tanıma ve tenfiz usulü öngörülmüştür. Asıl usul, *beyan veya kayıt usulü*dür ve Sözleşmenin 23. maddesinde düzenlenmiştir. Bu usule alternatif olmak üzere düzenlenen diğer usul ise Sözleşmenin 24. maddesinde düzenlenen “*alternatif usul*”dür⁷²⁹. Sözleşmenin 23/1. maddesinde, tanıma ve tenfiz usullerinin, talepte bulunulan Devletin hukukuna tâbi olacağı ifade edilmiştir.

2.3.10.4.1. Asıl Usul: Beyan veya Kayıt Usulü

Beyan veya kayıt usulünde, kademeli tenfiz (*exequatur stage*) esası dikkate alınmaktadır⁷³⁰. Zira bu usulde tanıma ve tenfiz başvuruları, merkezi makam aracılığıyla önce tanıma ve tenfiz talep edilen devletin merkezi makamına bildirilmektedir. Talep edilen devletin merkezi makamı ise bu başvuruyu “*kararın tenfizini gecikmesizin beyan edecek ya da tenfizi için kararı kayıt altına alacak olan makama yönlendirmektedir*”. Şayet kararın icra edilebilirliğini beyan edecek makam merkezi makam ise “*derhal gerekli önlemleri almakla yükümlüdür*” (m.23/2).

Yabancı nafaka kararının icrasının sağlanabilmesi için yetkili makam tarafından yapılacak beyan etme ve kayda geçirme işleminin reddedilebileceği tek durum kamu düzenine açıkça aykırı olmasıdır⁷³¹. Şayet nafaka kararı, yetkili makamın kamu düzenine açıkça aykırı ise, bu durumda başvuru sahibinin ve davalının görüşleri alınmaksızın talep reddedilebilecektir (m. 23/4). Talebin reddedilme sebebinin sadece kamu düzeni ile

⁷²⁸ Long, 989.

⁷²⁹ Long, 990; Turan, 502.

⁷³⁰ Aygün, 155.

⁷³¹ Walker, 166

sınırlandırılmış olması ve taraflara da bu konuda herhangi bir beyan ileri sürme imkânının tanınmaması⁷³², tanıma ve tenfiz prosedürleri açısından, uygulama birliğinin sağlanması noktasında ileriye doğru atılmış önemli bir adım olarak görülmektedir⁷³³.

Hem başvuru sahibi hem de davalı, beyan etme ve kayda geçirme ile bu taleplerin kamu düzeni engeli nedeniyle reddi konusunda *gecikmeksizin* bilgilendirilirler (m. 23/5). Bu bildirimden sonra 30 gün içerisinde esas veya usule ilişkin itiraz veya temyiz yoluna başvurmaları mümkündür. Şayet itiraz veya temyize başvuracak tarafın yerleşim yeri, beyan ve kayıt yeri ile buna ilişkin talebin reddedildiği yerdeki akit devlette değil ise bu durumda süre 60 güne çıkmaktadır (m. 23/6).

Tarafların itiraz ve temyize başvurularının bir süre sınırına tabi tutulması, nafakanın mümkün olan en kısa sürede tahsil edilmesi açısından 2007 Tarihli Sözleşme ile gelen önemli bir yeniliktir⁷³⁴. Ancak itiraz ve temyize başvurma açısından süre sınırının getirilmesi eleştirilmektedir. Sözleşmenin 23. maddesinin 1. fıkrasında usule uygulanacak hukukun talepte bulunulan devletin hukuku olduğu açıkça belirlendikten sonra, usul açısından Sözleşme ile getirilen sürenin, her devletin usul hükümlerinin farklı olduğu dikkate alındığında uygulanamayacağı ileri sürülmektedir⁷³⁵.

İtiraz ve temyiz, tanıma ve tenfiz şartlarına ve engellerine ilişkin olabileceği gibi, tanıma ve tenfiz başvurusuna eklenmesi gereken bazı belgelerin (m. 25) aslına uygunluğu veya bütünlüğü nedeniyle de olabilir (m. 23/7).

İtiraz ve temyize ilişkin kararların sonucu hakkında taraflara *gecikmeksizin* bilgi verilmektedir (m. 23/9).

Sözleşmenin 23/11. maddesine göre, gerek tanıma ve tenfiz kararı alınırken gerek temyiz ve itiraz kararlarının alınmasında yetkili makamın “*sütratle*” hareket etmesi gerektiği düzenlenmiştir. Hem bu maddede yer alan “*sütratle*” ifadesinin hem de Sözleşmenin 23 maddesinin diğer fıkralarında yer alan, “*gecikmeksizin*”, “*derhal*” gibi ifadelerin kullanılmasının amacı, nafakanın tahsilinde gecikme yaşanmaması için bir an önce tenfiz prosedürünün tamamlanmasına imkân sağlamaktır.

⁷³² Duncan, *Goals and Outcomes*, 12.

⁷³³ Walker, 166.

⁷³⁴ Borrás, Degeling, 175; Aygün, 154; Turan, 503.

⁷³⁵ Walker, 165-166.

2.3.10.4.2. Diğer Usul: Alternatif Usul

Sözleşmenin 24. maddesinde düzenlenen alternatif usul, asıl usul olan beyan ve kayıt usulünün uygulanmasının her devlet⁷³⁶ için uygun olamayabileceği yönündeki eleştiriler⁷³⁷ karşısında getirilen bir usuldür. Nitekim Sözleşme görüşmeleri sırasında taslak metinde usul olarak yalnızca beyan veya kayıt usulü 20. maddenin içerisinde yer almakta idi. Ancak Sözleşme görüşmelerinin sonucunda özellikle Çin ve Rusya'nın sadece tek tanıma ve tenfiz usulü içeren 20. maddeden rahatsızlık duyduklarını belirtmeleri üzerine alternatif bir usul daha eklenmesine karar verilmiştir⁷³⁸.

Sözleşmenin 23. maddesinde öngörülen usul, tanıma ve tenfiz kararı almak için doğrudan mahkemeye başvurma usulünün uygulandığı devletlere yabancı bir usuldür. Bu nedenle Sözleşmenin 24/1. maddesinde⁷³⁹ taraf devletlere 24. maddedeki alternatif usulün tercih edilebileceği yönünde beyan ileri sürme imkânı tanınmıştır⁷⁴⁰. Nitekim Türkiye de bu imkânı kullanarak tanıma ve tenfiz usulü olarak Sözleşmenin 24. maddesinde yer alan alternatif usulü tercih ettiğini⁷⁴¹ beyan etmiştir⁷⁴².

Sözleşmenin 24. maddesinde düzenlenen ve tanıma ve tenfiz açısından maksimum iki aşama öngören usulde⁷⁴³, merkezi makam aracılığıyla yapılan tanıma ve tenfiz başvurularında merkezi makam, derhal başvuruyu tanıma ve tenfiz kararını verecek yetkili makama ulaştırmakla yükümlüdür. Şayet yetkili makam merkezi makam ise, gerekli tüm önlemleri kendisi alacaktır (m. 24/2). Yetkili makamın tanıma ve tenfize karar vermesi için davanın usulüne uygun şekilde ve derhal davalıya bildirilmiş olması ve tarafların kendilerini ifade edebilmeleri için yeterli imkânın tanınmış olması gerekmektedir (m. 24/3).

⁷³⁶ Kanada, ABD ve Avrupa Birliği'nde tanıma ve tenfiz usulü 23. maddede öngörülen usule benzer olsa da, Rusya, Çin ve Japonya'da tanıma ve tenfiz usulü beyan veya kayıt usulüne elverişli değildir; Aygün, 155; Turan, 504.

⁷³⁷ Mary Helen Carlson, "United States Perspective on the New Hague Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance", *Family Law Quarterly*, 43(1), 2009, 34.

⁷³⁸ Walker, 171.

⁷³⁹ Sözleşme m.24/1: "23. maddenin 2. ila ve 11. fıkrası hükümlerine rağmen, bir Devlet, 63. madde uyarınca, bu maddede belirtilen tanıma ve tenfiz usulünü uygulayacağını beyan edebilir".

⁷⁴⁰ Borrás, Degeling, 177.

⁷⁴¹ Norveç de bu yönde beyanda bulunmuştur; Walker, 169.

⁷⁴² Aygün, 210.

⁷⁴³ Beaumont, 538.

Sözleşmenin 24/4. maddesinde yetkili makamın bazı tenfiz engellerini re'sen dikkate alması gerektiği, tenfiz şartları ile diğer tenfiz engellerini ise davalının itirazı ile dikkate alabileceği düzenlenmiştir. Bu çerçevede Sözleşmenin 22. maddesinin a, c ve d bentlerinde yer alan ve yetkili makamın re'sen dikkate alacağı tanıma ve tenfiz engelleri şunlardır;

- “a. Kararın tanınması ve tenfizi talepte bulunulan Devletin kamu düzenine açıkça aykırı olması*
- c. Aynı taraflar arasında ve aynı amacı taşıyan davalar talepte bulunulan Devletin yetkili makamı huzurunda görülmekte ise ve söz konusu davalar ilk kez açılıyorsa;*
- d. Karar, talepte bulunulan Devlette veya başka bir Devlette, aynı taraflar arasında verilen ve aynı amacı taşıyan kararlar uyuşmadığında, söz konusu uyuşmayan kararın talepte bulunulan Devlette tanınması ve tenfizi için gerekli şartları taşınması”.*

Bu bentler dışında kalan tenfiz engelleri (m. 22/b,e,f) ile 20. maddede düzenlenen tenfiz şartlarının incelenmesi davalının ileri sürmesine bağlıdır. Ayrıca Sözleşmenin 24/5. maddesine göre; *“tanıma ve tenfizin reddi, tanıma ve tenfiz vadesi dolmuş ödemelere ilişkin olduğu ölçüde, borcun yerine getirildiği hususuna da dayanabilir”.*

Yetkili makamın vermiş olduğu tanıma ve tenfiz kararının temyizi, tenfiz kararının icrasını durdurmayacaktır. Ancak istisnai haller bu hükmün dışında tutulmuştur (m. 24/6).

Sözleşmenin 23 ve 24. maddelerinde yer alan iki usul karşılaştırıldığında, 24. maddedeki alternatif usulün 23. maddedeki beyan veya kayıt usulüne göre daha esnek, daha hızlı sonuç almaya elverişli ancak davalıya daha çok sorumluluk yükleyen bir yapıda olduğu söylenebilir⁷⁴⁴.

2.3.11. Nafaka Alacağının Tahsilinde Talepte Bulunulan Devlet Hukukuna Göre İcra

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, nafaka alacaklısının nafaka alacağına mümkün olan en kısa sürede, en az masraf ve emekle kavuşmasını amaç edindiği için, Sözleşmede yer

⁷⁴⁴ Borrás, Degeling, 177; Duncan, *Goals and Outcomes*, 11; Aygün, 155; Turan, 505.

alan tüm hükümlerin bu amaca hizmet etmesi gerekmektedir. Sözleşmede yer alan tenfiz usulleri bu amaca uygun olarak düzenlenmiş olsa da, nafaka kararı tenfiz edildikten sonra kararın icrası bakımından talepte bulunulan devlet gerekli tedbirleri almamış ise, alacaklının nafaka alacağına kavuşmasında problemler çıkabilir ve bu durum da alacaklı nezdinde hayal kırıklığına sebep olabilir⁷⁴⁵.

Sözleşmenin VI. Bölümünde “ *Talepte Bulunulan Devlet Tarafından Tenfiz*” düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin La Haye Sözleşmelerinin geçmişinde bir ilk olduğu kabul edilmektedir. Zira icranın talep edilen devletin hukuku uyarınca yapılmasına ilişkin düzenlemeye ilk kez ayrı bir bölüm olarak yer verilmiştir⁷⁴⁶. Bu bölüme yer verilmesi, bazı devlet yetkilileri tarafından olumlu karşılanmamıştır. Bunun sebebi, bölümde yer alan söz konusu düzenlemelerin, devletlerin iç hukuklarına karşı aşkın bir hâkimiyet (*excessive intrusion*) kurduğu yönündeki endişelerdir⁷⁴⁷.

Bu bölüm hükümlerinde, talep edilen devlette nafaka kararının icra edilebilir olduğu ilan edildikten sonra ya da tenfiz kararı tescil edildikten sonra, kararın fiilen icrası için, başka bir ifadeyle, nafakanın tahsil edilebilmesi için tahsil talep edilen devletin alabileceği bazı tedbirlere yer verilmiştir (m. 34). Tedbirlerin yanı sıra, nafakanın tahsilinde talepte bulunulan devlet bakımından önem arz eden bazı düzenlemeler de bu bölümde yer almaktadır (m. 32-35). Sözleşmenin bu bölümü, her iki başvuru usulü (merkezi makam aracılığıyla ve doğrudan başvuru usulleri) bakımından da uygulama alanı bulabilmektedir⁷⁴⁸.

2.3.11.1. İç Hukuk Kapsamında Tenfiz ve Eşit İşlem Yapma

Sözleşmenin 32/1. maddesine göre tenfiz, talepte bulunulan ülke hukukuna göre gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla talepte bulunulan devlet, tenfiz edilen kararın icrasını gerçekleştirirken, karar kendi yetkili makamları tarafından verilen bir kararın icrasında olduğu gibi aynı usulde icraya koyulmaktadır. Talep edilen devlette icraya koyulacak yabancı bir kararın icra prosedürü, talep edilen devlette verilen bir kararın icrasından daha

⁷⁴⁵ Duncan, *Goals and Outcomes*, 13; Aygün, 158.

⁷⁴⁶ Duncan, *Goals and Outcomes*, 13; Aygün, 158-159.

⁷⁴⁷ Duncan, *Goals and Outcomes*, 13; Aygün, 159.

⁷⁴⁸ Borrás, Degeling, 191; Aygün, 159.

ağır şartlara tabi tutulamaz⁷⁴⁹. Kararın icrası için başvuran tarafından başka herhangi bir işlemin yapılması gerekmemektedir (m. 32/3). Bu durum da başvuru yapan nafaka alacaklısını gereksiz külfet altına sokmayacağı gibi sürecin uzamasını da engelleyecektir. Ayrıca Sözleşmenin 32/2. maddesinde yer alan, tenfizin vakit kaybetmeden gerçekleştirilmesi gerektiğine ilişkin hüküm de tahsil sürecinin mümkün olan en kısa sürede tamamlanarak, nafaka alacaklısının ihtiyaç duyduğu nafakaya ulaşması amacına hizmet etmektedir.

Sözleşmenin 32. maddesinde kural olarak tenfizin talepte bulunulan ülke hukukuna göre gerçekleştirileceği düzenlenmiş olsa da, Sözleşmenin 32. maddesinin 4. ve 5. fıkralarında bu kurala istisnalar getirilmiştir. Bu istisnalardan ilki, nafaka yükümlülüğünün süresine ilişkindir. Sözleşmenin 32/4. maddesine göre, nafaka yükümlülüğünün süresi bakımından, kararı veren menşe devlette uygulanan tüm kurallara etki tanınacaktır.

İkinci istisna ise, ödenmemiş nafaka borçlarında zamanaşımı süresine ilişkindir. Sözleşmenin 32/5. maddesine göre, *“Menşe devlet ya da talep edilen devletin kurallarından hangisi daha uzun bir süre öngörüyor ise, ödenmemiş borçların tenfizinin tâbi olduğu zamanaşımı süresi olarak belirlenecektir”*. Bu hükme binaen, talep edilen devlette kararın icrasını gerçekleştirecek olan icra ile yetkili makam, kararı veren veya tahsil talep edilen devletlerden hangisinde zamanaşımı süresi daha uzun ise onu dikkate alacaktır.

2.3.11.2. İcranın Sağlanmasına Elverişli Tedbirler

Akit devletlerin, verilen kararların icrası bakımından ulusal hukuklarında uyguladıkları tedbirleri, Sözleşme kapsamında icra edilecek olan kararlar için de uygulaması gerekmektedir. Her ülkenin bu konuda uygulayacağı tedbirler birbirinden farklılık arz edebilir. Nitekim bazı ülkelerde nafaka borcunu ödemeyen borçlu için seyahat özgürlüğünü kısıtlayabilmek adına pasaport başvurularını askıya alma⁷⁵⁰, bazı

⁷⁴⁹ Borrás, Degeling, 195; Aygün, 159; Turan, 506.

⁷⁵⁰ Kanada buna örnek olarak gösterilebilir. Zira Kanada’da nafaka borcunu 3 ay ödememesi durumunda temerrüde düşen nafaka borçlusu ile ödenmemiş nafaka borcu 3.000 Kanada Dolarını aşan nafaka borçlusu bakımından borçlunun pasaportu askıya alınmakta ve pasaportunun iadesi talep edilmektedir. Pasaportun iade edilmemesi durumunda para cezası veya hapis cezasına hükmedilmektedir. Bkz. Family Orders and

gelirlerinde kesinti yapma veya hapis cezası ile cezalandırma gibi çeşitli tedbirler uygulanmaktadır⁷⁵¹. Türkiye’de nafaka borcunu ödemeyen nafaka borçlusu için icranın sonuçsuz kalması halinde şikayet üzerine 3 ay süreyle tazyik hapsi uygulaması⁷⁵² icranın sağlanmasına elverişli tedbir olarak kabul edilebilir.

Sözleşmenin 34. maddesinde, akit devletlerin icranın sağlanması bakımından alması gereken tedbirlerin neler olabileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmaktadır. Bu tedbirler tavsiye niteliğinde olup, akit devletlerce uyulması zorunlu değildir. Söz konusu tedbirler şunlardır:

- “a) ücret stopajı;*
- b) banka hesapları ve diğer kaynaklardan haciz;*
- c) sosyal güvenlik ödemelerinden kesinti;*
- d) rehin tesisi veya mülkün cebri satışı;*
- e) vergi iadesi stopajı;*
- f) emeklilik gelirlerinin kısıtlanması ya da emeklilik gelirlerine el konması;*
- g) kredi bürosu raporlaması;*
- h) çeşitli ruhsatların verilmemesi, askıya alınması veya iptali (örneğin, ehliyet);*
- i) Gönüllü uzlaşım için arabuluculuk, uzlaşma veya benzeri süreçlerin işletilmesi”*

Tavsiye edilen tüm bu tedbirlerin ortak noktası, nafaka borçlusunu zorlayarak borcunu ödemesini sağlamaktır. Bu tedbirlerin hepsi her devletin hukuk sistemine uygun düşmeyebilir. Akit devletler, ulusal hukuklarında var olan tedbirlerin yanı sıra, tavsiye niteliğindeki bu tedbirleri de ulusal hukuklarına uygun düştüğü ölçüde uygulayarak nafakanın tahsilinde üstlerine düşen sorumluluğu yerine getirmiş olurlar. Ancak

Agreements Enforcement Assistance Act, <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/F-1.4.pdf> (Erişim tarihi: 05.04.2024).

⁷⁵¹ “Practical Handbook for Caseworkers under the 2007 Child Support Convention”, The Hague Conference on Private International Law Permanent Bureau, 168. Bundan sonra kısaca “Handbook” olarak ifade edilecektir. <https://assets.hcch.net/docs/5f160c92-b560-4b7f-b64c-8423f56c6292.pdf> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).

⁷⁵² Tazyik hapsine ilişkin düzenleme İİK’nın 344. maddesinde yer almaktadır. Söz konusu düzenleme şu şekildedir: “Nafakaya ilişkin kararların gereğini yerine getirmeyen borçlunun, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra kararın gereği yerine getirilirse, borçlu tahliye edilir. Borçlunun, nafakanın kaldırılması veya azaltılması talebiyle dava açmış olması halinde, ileri sürdüğü sebepler göz önünde bulundurularak, tazyik hapsinin uygulanması bu davanın sonuna bırakılabilir”. Tazyik hapsi, borçlunun borçlarından dolayı malvarlığı ile sorumlu tutulması kuralının bir istisnasıdır. İİK’nın 344. maddesinin Anayasa’nın 2, 10 ve 13. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüş olsa da, Anayasa Mahkemesi 2014 yılında vermiş olduğu karar ile bu maddenin Anayasa’ya aykırı olmadığına karar vermiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yazıcı, 324- 342.

kanaatimizce ulusal hukuklarda yer almadığı takdirde bu tedbirlerin uygulanması güçtür. Nitekim tedbirlere bakıldığında bir kısmının malvarlığı hakkına müdahaleyi gerektirdiği görülmektedir. Söz konusu müdahalenin de ancak bir yasal düzenlemeyle yapılması mümkün olabilmektedir.

2.3.11.3. Tahsil Edilen Nafaka Tutarına İlişkin Bazı Sorunlar

2.3.11.3.1. Döviz Kuru Farklılıkları

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi kapsamında tahsili yapılan nafaka alacağı yabancı bir makam kararına dayanmaktadır. Kararın verildiği devlette kullanılan para birimi ile karara binaen alacağı tahsil eden devletin para birimi birbirinden farklılık göstermektedir⁷⁵³. Bu farklılık uygulamada tahsili gerçekleştirecek olan icra makamları açısından sorun yaratabilmektedir. Zira döviz kurunda yaşanan değişimler, nafaka borcunun sabit olarak aynı tutarda olmasını engellemektedir. Bu durumda nafaka borcu, döviz kurunun değişmesine bağlı olarak daha az veya fazla ödenebilmektedir⁷⁵⁴. Bu durumun önüne geçebilmek için, icra makamlarının yabancı para cinsinden belirlenen nafaka borcu miktarını kendi para cinsine çevirdikten sonra, zamanla döviz kurunun dalgalanmasından kaynaklanan değişimlere paralel olarak nafaka borcu tutarını güncelleyecek bir sistem öngörülmesi gerekmektedir⁷⁵⁵. Ancak 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde buna ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Merkezi makamların Sözleşmenin 5. maddesi ile düzenlenen genel görevleri arasında, Sözleşmenin uygulanmasında karşılaşılan güçlüklerle çözüm bulmak yer aldığından, merkezi makamlar arasında işbirliğinin verimli bir şekilde sürdürülmesi neticesinde söz konusu sorunların ortadan kalkacağı kanaatindeyiz.

⁷⁵³ Handbook, 173.

⁷⁵⁴ Örneğin 2010 yılının aralık ayında Avustralya yetkili makamları tarafından verilen aylık 400 Avustralya Doları çocuk nafakasına ilişkin karar, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi kapsamında Hollanda'da tenfiz edilerek icraya konulmuştur. Hollanda icra makamları, 400 Avustralya Dolarını o dönemdeki döviz kurunu dikkate alarak kendi para birimine 237, 65 Euro olarak çevirmiştir. Nafaka borçlusunun her ay ödemesi gereken tutar 237, 65 Eurodur. 2012 yılına gelindiğinde aralık ayında döviz kuru değişerek 400 Avustralya Doları, 202,56 Euroya düşmüştür. Avustralya'daki kayıtlarda ödenmesi gereken nafaka tutarı, 400 Avustralya Doları, Hollanda kayıtlarında 237,65 Euro iken güncelleme yapılması halinde 202, 56 Euro olması gerekmektedir. Bu durumda borçlu her ay yaklaşık 35 Euro tutarında fazla ödeme yapmaktadır. Örnek için bkz. Handbook, 174.

⁷⁵⁵ Handbook, 174.

2.3.11.3.2. Tahsil Edilen Tutarın Transferi

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin 35. maddesinde fon transferi düzenlenmiştir. Hükme göre akit devletler, tahsil edilen nafakayı transfer ederken en az masraflı ve en verimli yöntemi kullanmalıdırlar. Akit devletler, bu konuda mevcut olan milletlerarası sözleşmelere taraf olma konusunda teşvik edilmelidirler (m.35/1).

Tahsil edilen tutarın alacaklıya transferine ilişkin uygulamalar ülkeden ülkeye değişebilir. Nafaka alacağı tahsil edilir edilmez tutar doğrudan aktarılabileceği gibi, merkezi makam aracılığıyla da borçluya aktarılabilir. Ayrıca, bazı devletlerde tahsil edilen tutarın tamamı tek seferde transfer edilebilmekte iken bazı devletlerde belirli dönemler halinde nafaka transfer edilebilmektedir⁷⁵⁶.

Tahsil edilen tutarın transferinde kullanılan araç da değişkenlik gösterebilir. Elektronik ortamda transferlerin gerçekleştirilmesinin yanı sıra; çek, bono, poliçe gibi ödeme araçları da kullanılabilir. Nafaka tutarının transferi için hangi araç kullanılırsa kullanılsın, önemli olan nafakanın en kısa sürede alacaklıya ulaştırılmasıdır⁷⁵⁷.

Sözleşmenin 35/2. maddesine göre, para transferini kısıtlayan akit devletler, Sözleşme kapsamında tahsil edilen nafaka tutarının transferine en yüksek önceliği tanır. Devletlerin, özellikle terörün finansmanını engelleyebilmek amacıyla para transferlerini kısıtlamalarının tahsil sürecini aksatması endişesi ile söz konusu hükme Sözleşmede yer verilmiştir⁷⁵⁸.

2.3.12. iSupport Projesi

Nafakanın milletlerarası tahsilinin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi, merkezi makamlar arasında iletişimin düzgün bir şekilde sağlanmasına bağlıdır. Günümüz teknolojisinde geline nokta göz önüne alındığında, ilerlemiş teknolojik imkânlardan nafakanın tahsili sürecinde faydalanmamak büyük bir eksiklik olarak kabul edilebilirdi. Nitekim La Haye Özel Hukuk Konferansı tarafından geliştirilen *iSupport* Projesi ile tahsil sürecinde bilgi ve belge paylaşımlarının elektronik ortamda yapılması hedeflenmiştir⁷⁵⁹.

⁷⁵⁶ Handbook, 170; Pehlivanlı, 152.

⁷⁵⁷ Pehlivanlı, 152.

⁷⁵⁸ Borrás, Degeling, 195-197; Pehlivanlı, 152.

⁷⁵⁹ Aygün, 165.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, nafaka türlerinin tahsili bakımından farklı hukuk sistemleri arasında bir köprü inşa etmekte ve bu köprünün elektronik ayağını da iSupport projesi oluşturmaktadır⁷⁶⁰.

Lortie'ye göre, iSupport sisteminin tahsil sürecine katkıları şu şekilde özetlenebilir;

- “Merkezi makamlar arasındaki iletişimin geliştirilmesine katkı sağlamak,
- Çeviriden kaynaklanan problemleri azaltmak,
- Merkezi makamların Sözleşme ile belirlenen görevlerine katkı sağlamak,
- Yapılacak işlemlerin elektronik ortama taşınmasını teşvik ederek, nafaka davalarında standartlar oluşturmak,
- Sözleşmenin nasıl uygulandığına katkı sağlayabilecek istatistikler oluşturmak,
- Elektronik ortamda yapılan para transferlerinde kılavuzluk yapmak ve
- Tahsil sürecinde zamandan tasarruf sağlamak”.

Günümüzde iSupport Projesi, 2014 yılından beri on beş akit devlet⁷⁶¹ tarafından uygulanmaktadır. Uygulamayı kullanmayan diğer devletler basılı belgeler ile faaliyetlerini yürütmektedir. Bu nedenle Sözleşmenin 13. maddesinde, e- belge sistemine geçmeyen akit devletlerden gelen belgelere, belgelerin gönderildiği iletişim aracı nedeniyle itiraz edilemeyeceği düzenlenmiştir.

iSupport Projesinin geliştirilmesi, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesinde öngörülen zorunlu veya ihtiyari standart formlara, her ülkenin uygulamasını içeren Ülke Profillerine⁷⁶² ve 2007 tarihli Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin Pratik El Kitabında (Handbook) yer alan ilkelere dayanmaktadır⁷⁶³.

⁷⁶⁰ Lortie, 277.

⁷⁶¹ iSupport sistemini kullanan devletler; Avusturya, Brezilya, Çekya, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, Hollanda, Norveç, Portekiz, Slovakya, İsviçre ve Amerika Birleşik Devletleri'dir. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/specialised-sections/child-support/isupport1> (Erişim Tarihi: 08.05.2024).

⁷⁶² https://2007.countryprofile.hcch.net/smartlets/sfjsp?interviewID=hcchcp2012&t_lang=en (Erişim Tarihi: 08.05.2024).

⁷⁶³ <https://assets.hcch.net/docs/70cda9de-283c-4892-80ec-292daec4f667.pdf> (Erişim Tarihi: 08.05.2024) ayrıca bkz. Aygün, 165.

2.3.13. Türkiye'nin Nafakanın Milletlerarası Tahsili Talepleri Bakımından Genel Durumu

Tablo 1. 2017- 2023 Yılları Arasında Yabancı Ülkelerden Türkiye'ye Gönderilen Nafaka Tahsil Taleplerini İçeren Dosya Sayıları

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Toplam
ALMANYA	42	84	78	68	69	16	23	380
AVUSTURYA	33	24	22	25	17	31	18	170
FRANSA	2	1	2	-	-	1	1	7
HOLLANDA	4	8	8	8	9	3	5	45
İNGİLTERE	1	2	2	-	-	1	1	7
İSVİÇRE	7	10	8	9	13	1	7	45
ABD	1	2	5	1	2	7	5	23
DANİMARKA	1	-	-	1	9	28	10	49
İSVEÇ	-	-	-	-	-	4	8	12
MOLDOVA	1	-	-	-	-	-	-	1
BELÇİKA	2	3	1	-	3	1	1	11
ÇEKYA	-	-	1	-	-	5	2	8
GALLER	-	-	-	-	-	-	-	-
GÜNEY AFRİKA	-	-	-	-	-	-	-	-
İSKOÇYA	-	-	-	1	-	-	-	1
İTALYA	-	-	-	-	-	-	-	-
KAZAKİSTAN	3	1	1	-	-	-	-	5
MACARİSTAN	1	-	1	-	-	-	1	3
FİNLANDİYA	-	1	4	2	3	5	4	19
ESTONYA	1	1	-	-	-	-	1	3
LİTVANYA	1	1	2	1	-	-	-	5
NORVEÇ	16	10	20	7	19	26	16	114
POLONYA	3	3	4	2	6	4	1	23
ROMANYA	1	1	-	-	-	1	-	3
SLOVAKYA	1	1	1	2	-	-	2	7
UKRAYNA	3	4	6	1	2	-	1	17
BELARUS	-	1	2	5	5	1	-	14
İRLANDA	-	-	2	1	-	-	-	3
MEKSİKA	-	-	1	-	-	-	-	1
PORTEKİZ	-	-	1	-	-	-	-	1
BOSNA HERSEK	-	-	-	1	-	-	-	1
BREZİLYA	-	-	-	-	-	1	-	1
KIRGIZİSTAN	-	-	-	-	-	1	-	1
HIRVATİSTAN	-	-	-	-	-	-	1	1
SİRBİSTAN	-	-	-	-	-	-	1	1
GENEL TOPLAM	124	158	172	135	157	137	109	992

Tablo 2. 2017- 2023 Yılları Arasında Türkiye’den Yabancı Ülkelere Giden Nafaka Tahsil Taleplerini İçeren Dosya Sayıları

ÜLKELER	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Toplam
ALMANYA	21	13	11	8	12	8	8	81
AVUSTURYA	2	2	2	1	7	2	1	17
FRANSA	2	3	1	1	6	2		15
HOLLANDA	2	1	3	6		6	1	19
İNGİLTERE	1	1	4	2	1	2	1	12
İSVİÇRE	2	1	-	-	3	6	1	13
ABD	-	2	1	-	1	4	1	11
DANİMARKA		2	-	-	1	-	-	3
İSVEÇ	-	1	-	1	-	-	-	2
MOLDOVA	-	1	-		-	-	-	1
BELÇİKA	-	-	2	2	-	1	1	6
ÇEKYA	-	-	1	-	-	1	-	2
GALLER	-	-	1	-	-	-	-	1
GÜNEY AFRİKA	-	-	1	-	-	-	-	1
İSKOÇYA	-	-	1	-	-	-	-	1
İTALYA	-	-	-	1	-	-	-	1
KAZAKİSTAN	-	-	-	1	-	-	-	1
MACARİSTAN	-	-	-	-	1	-	-	1
FİNLANDİYA	-	-	-	-	-	1	-	1
GENEL TOPLAM	30	27	28	23	32	33	14	189

Adalet Bakanlığının *Yıllık Faaliyet Raporlarında*⁷⁶⁴ yer alan son yedi yıla⁷⁶⁵ ait (2017- 2023) veriler ışığında, Türkiye’nin nafakanın tahsili bakımından genel durumu Tablo 1 ve Tablo 2’deki gibidir.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, son yedi yılda Türkiye’den nafakanın tahsilini en fazla talep eden devlet Almanya’dır. Çalışmak için Almanya’ya göç eden Türk nüfusun fazlalığı dikkate alındığında bu sonuç şaşırtıcı değildir. Nitekim çalışmak için Almanya’ya gidip orada evlenip, çocuk sahibi olup daha sonra Türkiye’ye dönen gurbetçilere yönelik çok sayıda nafaka talebi ile karşılaşılması mümkündür.

⁷⁶⁴ <https://www.adalet.gov.tr/faaliyet-raporlari> (Erişim Tarihi: 09.05.2024).

⁷⁶⁵ 2024 yılı Faaliyet Raporu henüz yayınlanmadığı için tablolara dâhil edilememiştir.

Tablo 2’de Türkiye’den yabancı ülkelere gönderilen tahsil taleplerine ilişkin veriler yer almaktadır. Bu veriler ışığında en fazla tahsil talebinin yapıldığı devlet yine Almanya’dır.

Her iki tablo karşılaştırıldığında, Türkiye’ye gönderilen tahsil taleplerine ilişkin dosya sayılarının Türkiye’den giden tahsil taleplerine ilişkin dosya sayılarına nazaran oldukça fazla olduğu görülmektedir. Nitekim son yedi yılda Türkiye’ye gelen dosya sayısı toplamda 992 iken, Türkiye’den giden dosya sayısı yalnızca 189’dur. Bu durum da Türkiye’nin nafakanın milletlerarası tahsili sürecinde aktif bir rol aldığını göstermektedir. Merkezi makamlar arasında yürütülen tahsil sürecinde, sürecin büyük çoğunluğu yürütmek zorunda olan, tahsil talebinin gönderildiği ülkenin merkezi makamıdır. Alacaklının tahsil talebi ile başvurduğu ülkenin merkezi makamı, başvuruyu alıp, belgelerin tam olup olmadığı kontrol ettikten sonra başvuruyu borçlunun bulunduğu ülkenin merkezi makamına göndermekle büyük ölçüde tahsil sürecinde üzerine düşen görevi tamamlamakla birlikte, talebin gönderildiği ülkenin merkezi makamı, nafaka tahsil edilip alacaklıya transfer edilene kadar tüm süreci yürütmek durumundadır.

New York Sözleşmesi ile 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’ne taraf olan Türkiye’nin, gelen tahsil talepleri bakımından bu Sözleşmelerin nasıl uygulanacağına ilişkin düzenlemelere ihtiyacı bulunmaktadır. Bu bağlamda New York Sözleşmesi’nin uygulanmasına ilişkin 64/2 sayılı Genelge⁷⁶⁶ bulunmaktadır. Ancak 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin yürürlüğe girmesiyle birlikte söz konusu Genelgenin güncellenmesi ihtiyacı doğmuştur. 2007 Tarihli Tahsil Sözleşmesi 2017 yılından beri Türkiye’de yürürlükte olmasına rağmen, 2024 yılı itibarıyla hala bu Sözleşmenin Türkiye’de uygulanmasına ilişkin merkezi makamları bilgilendirecek, süreci netleştirecek güncel bir Genelge bulunmamasının büyük bir eksiklik olduğu kanaatindeyiz.

⁷⁶⁶ Genelge hakkında daha önce yaptığımız açıklamalar için bkz. s. 106-116.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA VE 4/2009 SAYILI AB NAFKA TÜZÜĞÜNDE NAFAKANIN TAHSİLİ

3.1. TÜRK HUKUKUNDA NAFAKANIN TAHSİLİ

3.1.1. Genel Olarak

Toplumsal yaşamı düzenleyen kuralları koyan devlet, aynı zamanda bu kuralların uygulanmasını da sağlamak zorundadır. Devletin ihkakı hakkı yasaklaması⁷⁶⁷ ve hukuk devleti anlayışı, kişilerin haklarının ve menfaatlerinin devlet tarafından korunmasını talep etme hakkını doğurmaktadır. Bu çerçevede kişilerin hakları ve menfaatleri, kanuni düzenlemelerin verdiği yetki ile devletin yetkili organları tarafından korunmaktadır⁷⁶⁸.

Bu genel esasların nafaka hakkının korunması bakımından yansıması, hükmedilen nafakanın borçlu tarafından rızası ile ödenmemesi halinde icra organları tarafından ödeme yapmaya zorlanmasıdır. Türk mahkemelerinden verilmiş olan bir nafaka kararının, borçlu tarafından rızası ile yerine getirilmemesi durumunda, İİK'nın bazı hükümleri çerçevesinde borçlu borcunu ifaya zorlanabilir. Bu çerçevede yetkili icra organları, borçlunun mallarına hukuken el koyarak, bu malların satışını gerçekleştirdikten sonra satış bedelinden alacaklıya alacağını verir⁷⁶⁹.

Alacağın talep ve tahsili bakımından nafaka alacaklarına, diğer alacaklarla kıyaslandığında bir ayrıcalık tanınmaktadır. Bu ayrıcalığın, Anayasa ile teminat altına alınan eşitlik ilkesine aykırı olduğu ileri sürülebilir. Ancak eşitlik ilkesi, aynı durumda olanlara aynı davranmayı gerektirir⁷⁷⁰; fakat tüm alacaklıların eşit kabul edilmesi

⁷⁶⁷ Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz, Emel Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, (Güncellenmiş 8. Baskı), Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2022, 39.

⁷⁶⁸ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan, Muhammet Özekes, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, (10. Bası), Onikilevha Yayınları, İstanbul 2023, 1.

⁷⁶⁹ L. Şanal Görgün, Levent Börü, Mehmet Kodakoğlu, *İcra ve İflas Hukuku (2021 tarihli 7343 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Değişiklikleri İşlenmiştir)*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, 1.

⁷⁷⁰ Bülent Tanör, Necmi Yüzbaşıoğlu, *Türk Anayasa Hukuku*, (13. Baskı), Beta Yayınları, İstanbul, 2013, 108; Yazıcı, 87.

gerektiği sonucuna varılamaz⁷⁷¹. Nitekim nafaka alacaklısının, içerisinde bulunduğu zor durumu nedeniyle, alacağına mümkün olan en kısa sürede kavuşması gerekmektedir⁷⁷². Bu durum da nafaka alacağını diğer alacaklara göre ayrıcalıklı hale getirmektedir.

Türk icra hukukunda nafaka alacağının ayrıcalıklı olması, nafaka alacağının takibi ve tahsili bakımından da bazı avantajlara sahip olması sonucunu doğurmakta iken, aynı zamanda nafaka alacaklısına karşı yapılacak takiplerde de nafaka alacağının korunmasını gerektirmektedir.

Bu bağlamda, icra hukukunda ayrıcalıklı olarak düzenlenen nafaka alacağı ile ilgili olarak İİK’da özel hükümler bulunmaktadır.

İİK’nın 33. maddesinde “*İcranın Geri Bırakılması*” düzenlenmektedir. İlamlı icrada, alacağın bir ilam veya ilam niteliğinde bir belgeye dayanmış olması sebebiyle, ilamsız icradaki “itiraz” yolu gibi icra takibinin durdurulması mümkün değildir⁷⁷³. Ancak icra emri kendisine ulaşan borçlu, şayet borcun itfa⁷⁷⁴ edilmiş olduğunu, borçluya süre verilmiş olduğunu veya ilamın zamanaşımına uğramış olduğunu iddia etmekte ise, icra mahkemesine başvurarak icranın geri bırakılması için talepte bulunabilir⁷⁷⁵.

İİK’nın 36 maddesinde ise “*İcranın Geri Bırakılması İçin Verilecek Süre*” düzenlenmektedir. Söz konusu hükmün 4. fıkrasında, nafaka hükümlerinde icranın geri bırakılmasında süre verilmeyeceği düzenlenerek nafaka alacaklılarına imtiyaz tanınmıştır. .

İİK’nın 100 ve 101. maddelerinde hacze iştirak düzenlenmektedir. Hacze iştirak, borçlunun birden fazla alacaklısının bulunması durumunda, haczedilen malların tüm alacaklıların alacaklarını karşılamaya yetmemesi halinde, önce haczettiren alacaklının haczine diğer alacaklıların iştirak etmesi anlamına gelmektedir. Hacze iştirak; takipli (adi) ve takipsiz (imtiyazlı) iştirak olmak üzere iki şekilde mümkündür. Takipli iştirakte

⁷⁷¹ Muhammet Özekes, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, 194; Yazıcı, 87

⁷⁷² Nafaka alacağına ilişkin icra takipleri, bazı dava ve takiplerin ertelendiği Covid-19 Pandemisi döneminde dahi ertelenmemiştir. Bilgi için bkz. Ali Cem Budak, Aslınur Ak, “ Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Alanında Covid-19 Sebebiyle Alınan Tedbirler”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (Covid-19 Hukuk Özel Sayısı), Yıl:19, Sayı:38, 2020/2, (Covid-19 Özel Ek), 1-19.

⁷⁷³ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, 495.

⁷⁷⁴ İtfa, borcu sona erdiren tüm hukuki sebepleri (ödeme, tecdit, bağış, ibra, alacaklı- borçlu sıfatlarının birleşmesi, af, takas gibi) ifade etmektedir; Görgün/ Börü/ Kodakoğlu, 294.

⁷⁷⁵ Görgün/Börü/Kodakoğlu, 294.

(m. 100), hacze katılmak isteyen alacaklının daha önce borçlu hakkında takip yapmış olması gerekmektedir. Takipsiz iştirake (m. 101) ise borçlu aleyhine bir takip yapılmaksızın hacze iştirak edilmesi mümkündür⁷⁷⁶.

Hacze takipsiz olarak iştirak edebilecek alacaklılar, İİK'nın 101. maddesinde sınırlı olarak sayılmıştır. Bu bağlamda İİK'nın 101/3. maddesine göre, “*ilama bağlı nafaka alacaklısı*” hacze takipsiz olarak iştirak edecek alacaklılar⁷⁷⁷ arasında yer almaktadır. Nafaka alacaklısı, nafaka ödenmesine ilişkin ilama dayanarak nafaka borçlusunun malına konulan hacze süre sınırlaması olmaksızın iştirak edebilir⁷⁷⁸. Ancak burada nafaka alacaklısının hacze iştirakinde getirilen şart, nafaka alacaklısının kötü niyetli olmamasıdır⁷⁷⁹. Alacaklının elindeki nafaka ilamı, hacze iştirak etmek suretiyle, diğer nafaka alacaklılarının alacaklarını engellemek için muvazaa yoluyla elde edilmişse, bu durumda nafaka alacaklısının takipsiz iştirak hakkına engel olunabilmektedir. Ancak diğer alacaklıların⁷⁸⁰ kötünîyetin varlığını ispat etmeleri gerekmektedir⁷⁸¹.

Nafaka alacaklıları ile ilgili olarak icra hukukuna ilişkin özel düzenlemelerin yanı sıra, iflas hukukuna ilişkin bazı özel düzenlemeler de yer almaktadır.

İİK'nın 194. maddesinde, hakkında iflas kararı verilen müflis bakımından iflasın sonuçlarından olan hukuk davalarının tatili düzenlenmektedir. İflasına karar verilen borçlunun, hem davalı hem de davacı sıfatıyla taraf olduğu, iflas kararından önce açılan ve derdest halde bulunan iflas masasına dâhil olan mal ve haklara ilişkin hukuk davaları iflasın açılmasıyla durmaktadır⁷⁸². Hukuk davalarının durması, ikinci alacaklılar toplantısından 10 gün sonraya kadar devam etmektedir (İİK, m. 194/1). Ancak, kanun koyucu bazı davalar⁷⁸³ bakımından istisna hükmüne yer vermiştir. Söz konusu hüküm

⁷⁷⁶ Görgün/Börü/Kodakoğlu, 184-188.

⁷⁷⁷ İİK'nın 101/3. maddesine göre hacze takipsiz olarak iştirak edebilecek diğer alacaklılar, borçlunun eşi, borçlunun çocukları, borçlunun vasisi ya da kayyımı olduğu kimseler ve ölünceye kadar bakma alacaklısıdır.

⁷⁷⁸ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, 364.

⁷⁷⁹ Memduh Aslan, “Kamu ve Özel Alacakların Hacze İştiraki ve Sıra Cetvelinin Hazırlanması”, Gaziantep University Journal of Social Sciences 2022, 21(4), 2604.

⁷⁸⁰ HMK m. 376: “*Davanın taraflarından birisinin alacaklıları veya aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçenler, borçluları veya yerine geçmiş oldukları kimselerin aralarında anlaşarak, kendilerine karşı hile yapmaları nedeniyle hükmün iptalini isteyebilirler.*”

⁷⁸¹ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, 364.

⁷⁸² Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özkes, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, 453.

⁷⁸³ İİK m.194 gereğince iflasın açılmasıyla görülmeye devam edecek diğer davalar; “...şeref ve haysiyete tecaviüzden, vücut üzerinde ika olunan zararlardan doğan tazminat davaları ile evlenme, ahvali şahsiye işlerine müteallik ihtilaflar, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takiplerle ilgili olarak açılmış olan hukuk davalarıdır”

doğrultusunda, nafaka alacaklarına ilişkin davalar iflasın açılmasıyla birlikte görülmeye devam eder. Kanun koyucu burada yine nafaka alacaklısının alacak hakkını korumaya çalışmaktadır.

İflas hukukunda, nafaka alacaklısının alacak hakkına ilişkin başka bir düzenleme, İİK'nın 206. maddesinde yer almaktadır. İflas idaresi tarafından alacaklıların alacak sıralarını gösteren sıra cetveli oluşturulurken bazı alacaklar imtiyazlı kabul edilmektedir. İmtiyazlı olarak kabul edilen üst sıradaki alacaklar ödenmeden alt sırada bulunan alacaklara ödeme yapılamaz⁷⁸⁴. İİK'nın 206. maddesinde yer alan düzenlemeye göre, ilk üç sıra imtiyazlı alacak, dördüncü sıra ise imtiyazsız alacaklara ilişkindir. İİK madde 206/5-c bendinde *“iflâsın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş olan ve nakden ifası gereken aile hukukundan doğan her türlü nafaka alacakları”* birinci sırada imtiyazlı alacak olarak kabul edilmektedir⁷⁸⁵. Borçlunun iflası halinde, iflas masasından alacağını *tam ve öncelikli olarak*⁷⁸⁶ tahsil edecek ilk alacaklılar arasında nafaka alacaklılarının olması, kanun koyucunun nafaka alacağına tanıdığı ayrıcalığın bir örneğidir.

Nafaka alacağının ödenmemesi durumunda borçluyu ödemeye zorlayacak bir tedbir olarak tazyik hapsi, İİK'nın 344. maddesinde yer almaktadır. Tazyik hapsi ile ilgili olarak daha önce açıklamalarda⁷⁸⁷ bulunduğumuz için burada tekrar açıklama lüzumu görmemekteyiz.

3.1.2. Nafaka Alacağının Tahsili Bakımından 6284 Sayılı Kanun'da Yer Alan Özel Hükümler

6284 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 4. fıkrasına göre şiddet uygulayan kişi, ailenin geçimini sağlayan veya ailenin geçimine katkıda bulunan kişi ise, TMK hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması halinde hâkim, şiddet mağdurunun yaşam şartlarını dikkate alarak talep olmasa dahi tedbir nafakasına hükmedebilmektedir.

Hâkim tarafından tedbiren hükmedilen bu nafakanın tahsili bakımından 6284 sayılı Kanunda özel bir düzenleme yer almaktadır. Kanunun nafakaya ilişkin 18. maddesine

⁷⁸⁴ Görgün/Börü/Kodakoğlu, 455.

⁷⁸⁵ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, 474-475.

⁷⁸⁶ Yabancı, 62-63.

⁷⁸⁷ Konu ile ilgili açıklamalarımız için bkz. 21-22, 205.

göre, hâkim tarafından nafakaya karar verilmesi halinde, karar örneği resen nafaka alacaklısının veya borçlusunun yerleşim yeri icra dairesine gönderilmektedir (m. 18/1). Bu Kanun kapsamında hükmedilen tedbir nafakalarının tahsili için nafaka alacaklısının talebi aranmamaktadır. Nafaka borçlusunun SGK ile bağlantısının bulunması halinde, icra müdürlüğü tarafından resen borçlunun maaş, ücret veya aylık gelirlerinden hükmedilen nafaka tutarı tahsil edilmektedir. Bu süreçte icra müdürlüğünün tahsil işlemlerinden kaynaklanan posta masrafları Cumhuriyet Başsavcılığı'nın suçüstü giderlerinden karşılanmaktadır (m. 18/2).

3.1.3. Nafaka Alacağının Tahsilinde Başvurulabilecek Takip Yolları

Nafaka yükümlülüğünü yerine getirmeyen borçlu karşısında, nafaka alacaklısının tek çaresi cebri icra organları marifetiyle alacağının tahsilini sağlamaktır. İİK hükümleri çerçevesinde nafaka alacaklısının başvurabileceği takip yolları; ilamsız icra yoluyla takip, ilamlı icra yoluyla takip ve iflas yolu ile takiptir. Çalışmanın bu bölümünde bahsi geçen takip yollarına genel hatlarıyla değinilecek, takip usullerinin aşamalarına⁷⁸⁸ ise çalışmanın hacmini gereksiz yere genişletmemek adına yer verilmeyecektir.

3.1.3.1. İlamsız İcra Yoluyla Takip

İlamsız icra, para⁷⁸⁹ ve teminat alacakları için uygulanan bir cebri icra türüdür⁷⁹⁰. İlamsız icrada, alacaklının elinde alacağına ilişkin herhangi bir mahkeme kararı olması gerekmez⁷⁹¹. Alacaklı doğrudan icra dairesine başvurarak icra takibini başlatabilir. İİK'ya göre ilamsız icra, genel haciz yolu (İİK, m. 46-144), kambiyo senetlerine özgü haciz yolu (İİK, m. 167-176) ve kiralanan taşınmazların ilamsız icra yoluyla tahliyesi (İİK, m. 269-276) olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

⁷⁸⁸ İlamsız icra yolu ile takipte takip aşamaları: Takip talebi- ödeme emri- takibin kesinleşmesi- haciz- satış ve paranın ödenmesidir. İlamlı icra yolu ile takipte takip aşamaları: Takip talebi- icra emri-takibin kesinleşmesi ve icranın yerine getirilmesidir. Takip aşamaları için bkz. Murat Atalı, İbrahim Ermenek, Ersin Erdoğan, *İcra ve İflas Hukuku*, (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 7. Bası), Yetkin Yayınları, Ankara 2023, 114-430.

⁷⁸⁹ Para alacağının kaynağı takip yolu bakımından önemli değildir. Para alacağının kaynağı; sözleşme, sebepsiz zenginleşme veya haksız fiil olabilir. Görgün/Börü/Kodakoğlu, 56.

⁷⁹⁰ Atalı/Ermenek/Erdoğan, *İcra ve İflas Hukuku*, 95; Görgün/Börü/Kodakoğlu, 56; Arslan/Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, 46.

⁷⁹¹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özkes, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, 8.

Nafaka alacakları, çoğunlukla para alacağı olduğu için nafaka alacaklarının ilamsız icra yoluyla takibi mümkündür. Ancak nafaka alacaklarının çoğunun bir ilama dayanması, nafaka alacakları bakımından ilamsız icra takip yolunun uygulanmasını oldukça sınırlamaktadır. İlamsız icra yoluyla takibe, nafaka alacaklarından ilama dayanmayan tedbir nafakaları için başvurulabilir. Tedbir nafakalarına çoğu zaman mahkemenin verdiği bir ara karar ile hükmedilmektedir. Nitekim tedbir nafakasına mahiyeti gereği, geçici ve zaruri ihtiyaçların karşılanması için karar verildiğinden henüz dava sonuçlanmamakta ve dolayısıyla bir ilam elde edilememektedir⁷⁹².

Bu açıklamalar ışığında ilamsız icraya konu olabilecek tedbir nafakaları şunlardır; TMK, madde 169’ da düzenlenen, boşanma ve ayrılık davalarının devamı süresince ara karar ile hükmedilen nafakalar; TMK, madde 332’de çocuğun bakımı ve ihtiyaçları için açılan nafaka davasında hükmedilen nafakalar ve 6284 sayılı Kanun’un 5. maddesinin 4. fıkrası⁷⁹³ gereğince hükmedilen nafakalardır⁷⁹⁴.

Ara karara binaen verilen tedbir nafakalarının tahsili sürecinde, tercih edilmesi gereken takip yolunun ne olduğu konusunda doktrinde fikir ayrılıkları bulunmaktadır⁷⁹⁵. Bu konuda ileri sürülen bir görüşe göre, tedbir nafakalarının icrasını kolaylaştırmak amacıyla tedbir nafakaları bakımından ilamsız icra değil, ilamlı icra yoluna başvurulmalıdır⁷⁹⁶. Aynı yönde başka bir görüş de tedbir nafakalarına hükmeden ara kararların ihtiyati tedbir niteliğinde olması nedeniyle tedbir nafakalarının ilamlı icraya konu olması gerektiğini savunmaktadır⁷⁹⁷. Bu konuda başka bir görüş ise, tedbir nafakasına ilişkin ara kararların alacaklının talebi üzerine derhal yerine getirilmesi gerektiği yönündedir. Bu görüşü savunanlara göre, tedbir nafakası ihtiyati tedbir niteliğindedir. Dolayısıyla tedbir nafakası ilamlı veya ilamsız icraya konu olmaksızın, HMK’nın ihtiyati tedbire ilişkin 389. maddesi çerçevesinde değerlendirilmelidir.

⁷⁹² Yazıcı, 89.

⁷⁹³ Söz konusu hüküm şu şekildedir: “*Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir*”.

⁷⁹⁴ Yazıcı, 89.

⁷⁹⁵ Yazıcı, 96.

⁷⁹⁶ Abdurrahim Karlı, *İcra ve İflas Hukuku* (3. Baskı), Alternatif Yayınları, İstanbul, 2014, 425.

⁷⁹⁷ Kuru, 893.

Alacaklı, ödeme veya icra emri göndermeden ara karar, icra dairesi veya yazı işleri müdürünün emri ile yerine getirilmelidir⁷⁹⁸.

Yargıtay'ın bu konuda birbirinden farklı kararları bulunmaktadır. Yargıtay 2012 yılında vermiş olduğu bir kararında⁷⁹⁹, mahkemenin tedbir nafakası ödenmesi yönündeki ara kararını ilam olarak nitelendirerek ilamsız takip yapılmasını doğru bulmamıştır. Ancak *Yazıcı*'ya göre Yargıtay'ın kararı isabetsizdir. Zira ilam, mahkeme kararının hüküm fıkrasının yer aldığı ve taraflara verilen nüshadır. Ayrıca ara karar, ilam niteliğinde belge olarak da değerlendirilemez. Hukukumuzda ilam niteliğinde kabul edilen belgeler İİK'nın 38. maddesi ile özel kanunlarda belirtilen belgelerdir. Bu belgeler arasında ara kararların yer aldığı belgeler bulunmamaktadır⁸⁰⁰.

Yargıtay'ın aksi yönde kararları da mevcuttur. 2019 yılında vermiş olduğu bir kararında Yargıtay, tedbir nafakasına ilişkin ara kararın, ilam niteliğinde olmaması nedeniyle ilamlı icra yoluna gidilemeyeceğine hükmetmiştir⁸⁰¹.

Doktrinde hâkim görüş ise, tedbir nafakası alacağı için ilamsız icra yoluna başvurulması gerektiği yönündedir. Buna göre, ara kararlar görülmekte olan davaları sona erdiren kararlar değildir. Geçici bir niteliğe sahiptirler ve şartların değişmesine bağlı olarak değişebilirler veya kaldırılabilirler. Bu nedenle ara karar ile verilen tedbir nafakası, ihtiyati tedbir olarak kabul edilse dahi alacaklının ilamlı icraya başvurma hakkı bulunmamaktadır⁸⁰².

Hem doktrinde yaşanan görüş ayrılıklarına hem de zaman içerisinde Yargıtay'ın birbiri ile çelişen kararlarına son vermek ve içtihat birliği oluşturabilmek için YHGK'ü

⁷⁹⁸ Muhammet Özkes ve Evrim Erişir, "Konusu Para Alacağı Olan Geçici Hukuki Korumaların Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi", *MİHDER*, 3 (5), 2006, 1266.

⁷⁹⁹ Yargıtay 3. HD. T. 26.01.2012, E. 2011/19435, K. 2012/1797; *Yazıcı*, 97.

⁸⁰⁰ *Yazıcı*, 97.

⁸⁰¹ Yargıtay 12. HD. T. 23.01.2019, E. 2018/5079, K. 2019/810: "...Borçlu, takibe dayanak tedbir nafakası olan 650,00 TL'yi her ay düzenli olarak davalıya ödediğini beyanla, itiraz ederek takibin iptalini talep etmiştir. İİK'nun 38. maddesinde, ilam mahiyetini haiz belgeler 'Mahkeme huzurunda yapılan sulhler, kabuller ve para borç ikrarına havi resen tanzim edilen noter senetleri ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler' olarak sayılmış olup bu düzenlemede mahkeme ara kararları ve kısa kararlarının ilam niteliğinde olduğu belirtilmemiştir. Tedbir nafakasına ilişkin ara karar ilam olmadığı gibi, İİK'nun 38. maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden de değildir. Dolayısıyla ilamların icrası hakkındaki hükümlere tabi olmadığından ilamlı takip konusu yapılamaz." <https://www.mesudebusrakucuk.av.tr/tedbir-nafakasininicrasi/#:~:text=TEDB%C4%B0R%20NAFAKASI%20NASIL%20%C4%B0CRAYA%20KONULUR,bu%20takibe%20itiraz%20hakk%C4%B1%20mevcuttur> (Erişim Tarihi: 06.04.2024).

⁸⁰² Süha Tanrıver, *İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi*, Yetkin Yayınevi, Ankara 1996, 52.

2000 yılında bir karar vermiştir. Bu karar ile ara karar ile hükmedilen tedbir nafakalarının bir ihtiyati tedbir olmadığına, bu kararların ilamsız icra yolu ile takip edilmesi gerektiğine hükmedilmiştir⁸⁰³.

3.1.3.2. İlamlı İcra Yoluyla Takip

Konusu para ve teminat olan alacaklar dışındaki alacakların tahsili bakımından alacaklının başvurabileceği yol ilamlı icra yolu (İİK, m. 24-41) ile takiptir. Her ne kadar para ve teminat alacakları için ilamsız icra yoluna gidilebilse de, bu türden bir alacak mahkeme kararı ile hüküm altına alınmış ise ilamlı icra yolu ile takip de yapılabilir⁸⁰⁴. O halde ilamlı icra yolu ile takipte, ilamsız icra yolu takibe göre alacağa ulaşmak daha kolaydır. İlamlı icra yolu ile takibe konu olabilecek alacaklar; para ve teminat alacakları, taşınır teslimi, taşınmaz tahliye ve teslimi, irtifak haklarının yerine getirilmesi, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması, bir işin yapılması veya yapılmamasına ilişkin alacaklardır⁸⁰⁵.

Nafaka alacağı bir mahkeme kararına dayanan alacaklardan olduğu için nafaka alacaklarına ilişkin çoğunlukla ilamlı icra yoluyla takip usulüne başvurulmaktadır. İlamlı icra yolu ile takip usulüne başvurulabilecek nafaka alacakları; yoksulluk nafakasına ilişkin alacaklar (TMK, m. 177), iştirak nafakasına ilişkin alacaklar (TMK, m. 182), evlilik birliğine ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmemesi ve birlikte yaşamaya ara verilmesi durumunda kararlaştırılan bağımsız tedbir nafakasına ilişkin alacaklar (TMK, m. 197), yardım nafakasına ilişkin alacaklar (TMK, m. 365) ve anlaşmalı boşanma

⁸⁰³ YHGK, T. 20.09.2000, E. 2000/12-1145İ, K. 2000/1159: "... ara kararı ile verilen tedbir nafakası HUMK. m. 101 ve takip eden maddeleri gereğince bir ihtiyati tedbir kararı değildir. Kaldı ki, alacaklı mahkeme kararını ilamsız icra takibine konu yapmıştır. İİK m.66'ya göre süresi içerisinde yapılan itirazla icra takibi durur ve icra müdürü de bu madde hükmü gereğince takibi durdurmuştur. Mercice aksine bir karar verilmedikçe ve şikâyet yolu ile bu karar kaldırılmadıkça icra müdürü kendiliğinden verdiği karrdan rücu edemez"; Yazıcı, 99.

⁸⁰⁴ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, 7-8. Tam tersi durumun gerçekleşmiş olması halinde, yani alacağına ilişkin elinde ilam bulunan alacaklının ilamlı icra yerine ilamsız icra yoluyla takip yapıp yapamayacağı konusunda doktrinde ve yargı kararlarında görüş ayrılıkları bulunmaktaydı. Görüş ayrılıklarına son vermek amacıyla YİBHKGK, 2017 yılında vermiş olduğu bir karar (YİBHKGK, 26.05.2017, 2/3, R.G: 17.07.2017- 30069) ile ilama dayalı bir alacağın, hukuki yarar, dürüstlük kuralı ve menfaatler dengesinin gözetilmesi gerekçesiyle ilamsız takibe konu yapılamayacağına oyçokluğu ile karar vermiştir. Görgün/Börü/Kodakoğlu, 285.

⁸⁰⁵ Görgün/Börü/Kodakoğlu, 284.

neticesinde boşanma protokolünde taraflarca kararlaştırılan nafaka⁸⁰⁶ (TMK, m. 166/3) alacaklarıdır⁸⁰⁷.

İlamlı icra yoluyla takip usulünde alacaklının alacağı, ilam yerine ilam niteliğinde bir belgeye de dayanabilmektedir. İİK'nın 38. maddesinde ilam niteliğinde belge olarak düzenlenen belgeler dışında, özel kanunlarda yer alan bazı belgeler de ilam niteliğinde kabul edilmektedir. Bu bağlamda, icra edilebilirlik şerhi bulunan arabuluculuk anlaşmaları da ilam niteliğinde belge olarak kabul edilmektedir⁸⁰⁸.

Arabuluculuk bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak, hukukumuzda her türden uyuşmazlık için kabul edilmemektedir⁸⁰⁹. 2012 tarihli 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun⁸¹⁰ 1. maddesinin 2. fıkrasına göre, arabuluculuk, “...ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde” uygulanmaktadır. O halde tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri türden nafaka uyuşmazlıklarında da arabuluculuğa başvurulabilir. Korunan hukuki menfaate bağlı olarak, bazı nafaka alacakları üzerinde taraflar serbestçe tasarruf edebilir iken, bazı nafaka alacakları bakımından bu mümkün değildir⁸¹¹. Bu bağlamda, yoksulluk nafakasına ilişkin uyuşmazlıkların, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği kabul edildiği için arabuluculuğa elverişlidir⁸¹². Yoksulluk nafakasının yanı sıra, yardım nafakalarına ilişkin uyuşmazlıklar da arabuluculuğa elverişli olarak kabul edilmektedir⁸¹³. Bu nafakalarda arabuluculuk sonrası elde edilecek ilam niteliğinde belge ilamlı icraya konu olacaktır.

Tedbir nafakaları, boşanma veya ayrılık davası görülmekte iken hâkim tarafından alınan bir önlem olarak kamu düzenini ilgilendirdiği için arabuluculuğa elverişli kabul

⁸⁰⁶ Anlaşmalı boşanma sürecinde tarafların üzerinde mutabık kaldıkları konuları içeren boşanma protokolünde yer alan nafaka ödenmesine ilişkin düzenlemelerin ilamlı icraya konu olabilmeleri için protokolün hâkim tarafından onaylanması yeterli değildir. Ayrıca protokol hükümlerine hüküm fıkrasında yer verilmesi gerekir. Sevtap Yücel, “Yargıtay Kararları Işığında Anlaşmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka ve Tazminat Talepleri”, *AndHD*, 4 (1), Ocak 2018, 245; Yazıcı, 110. Hüküm fıkrasında icraya konu olan hususların tek tek belirtilmesi gerekmektedir; Kuru, 892.

⁸⁰⁷ Yazıcı, 109-110.

⁸⁰⁸ Görgün/Börü/Kodakoğlu, 289-293.

⁸⁰⁹ Duygu Dağhoğlu, “Aile Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk”, *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2020/2), 559.

⁸¹⁰ R.G: 22.06.2012- 28331.

⁸¹¹ Yazıcı, 112.

⁸¹² Alper Uyumaz, Kemal Erdoğan, “Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 2015, 154; Ebru Ceylan, “Türk Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçlarında Arabuluculuk”, *Legal Hukuk Dergisi*, 16 (190), 2018, 4580; Yazıcı, 112.

⁸¹³ Uyumaz, Erdoğan 158; Dağhoğlu, 569; Yazıcı, 112.

edilmemektedir⁸¹⁴. İştirak nafakası ise, zayıf konumda olduğu kabul edilen çocuğun korunması gerektiği için, çocuğun üstün yararı gözetilerek kamu düzeninden sayılmaktadır. Dolayısıyla, anne ile babanın çocuğun menfaatlerine uymayacak bir anlaşmaya varma ihtimali olduğu için iştirak nafakasına ilişkin uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli kabul edilmemektedir⁸¹⁵.

3.1.3.3. İflas Yoluyla Takip

İflas, alacaklıların alacaklarını tahsil etmek amacıyla borçlunun bütün malvarlığı üzerinde sonuç doğuran bir cebri icra türüdür. İflas, yalnızca tacirler⁸¹⁶ veya tacirler hakkındaki hükümlere tabi kişiler⁸¹⁷ bakımından söz konusu olabilir. O halde alacaklının iflas yoluyla takip yapılabilmesi için, nafaka borçlusunun tacir veya tacirler hakkındaki hükümlere tâbi kişilerden olması gerekmektedir.

Nafaka alacaklısının, iflas yolu ile takibe başvurmasının kendi menfaatine uygun olup olmaması değerlendirilmelidir. Zira iflas yolu ile takipte, takibin tamamlanması durumunda borçluya ait tüm malvarlığı paraya çevrilmekte ve vadesi gelmemiş olsa dahi bütün borçları muaccel hale geldiği için tüm alacaklılara ödeme yapılmaktadır. Bu durum, nafaka alacağının belirli aralıklarla ve sürekli ödenmesi gerektiği dikkate alındığında, borçlu bakımından sakıncalı olabilir. Nafaka alacağı nedeniyle borçlunun iflas yoluyla takip edilmesi, borçlunun gelecek dönemlerde ödemesi gereken nafakayı ödeyemez hale gelmesine sebep olur⁸¹⁸.

Şayet nafaka alacağı, tek seferde ödenmesi gereken bir edimi içermekte ise iflas yolu ile takip yapılması alacaklının menfaatine aykırı olmayabilir. Zira iflasın

⁸¹⁴ Ceylan, *Arabuluculuk*, 4574; Uyumaz, Erdoğan 149; Dağlıoğlu, 569; Yazıcı, 112.

⁸¹⁵ Uyumaz, Erdoğan 157; Dağlıoğlu, 569; Ceylan, *Arabuluculuk*, 4585.

⁸¹⁶ Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK, R.G: 14.02.2011- 27846) 12. maddesine göre tacir; “Bir ticari işletmeyi, kısmen de olsa, kendi adına işleten kişiye denir.”

⁸¹⁷ TTK, m. 12/2: “Bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse, fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır.”

TTK, m.12/3: “Bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimse, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olur.”

⁸¹⁸ Yazıcı, 145.

istenmesiyle borçlunun tüm malvarlığı paraya çevrilip, nafaka alacaklısına ödenmesi gereken tutar ödenmektedir⁸¹⁹.

İİK madde 42'ye göre iflas, para ve teminat alacakları için istenebilir. Ancak nafaka alacağının konusu her zaman para olmayabilir. Örneğin, bir miktar altın, taşınmaz, araba gibi paranın doğrudan ödenmediği bir nafaka alacağı da söz konusu olabilir. Bu durumda borçlunun iflasının istenip istenemeyeceği konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bir görüşe göre, alacaklının edimi paraya çevrilebilir nitelikte ise iflas yolu ile takip yapılabilir⁸²⁰. Diğer görüşe göre ise, para ve teminat alacakları dışında iflas yolu ile takip mümkün olmadığı için para borcu içermeyen nafaka borçları iflas yolu ile takibe konu olamaz⁸²¹. Yargıtay, aynı edim içeren nafaka borçları bakımından iflas yolu ile takip yapılmasını kabul etmemektedir⁸²².

İflas kararı ile birlikte, borçlunun nafaka borcu sona ermez. Ancak, borçlunun ödeme gücü kalmayacağı için mahkemeden nafakanın kaldırılması talebinde bulunması mümkündür⁸²³. Bu nedenle, nafaka alacağı bakımından borçlunun iflas yolu ile takibinin alacaklı bakımından avantajlı olmayacağı kanaatindeyiz.

3.2. 4/2009 SAYILI AVRUPA BİRLİĞİ NAFKA TÜZÜĞÜ UYARINCA NAFAKANIN TAHSİLİ

3.2.1. Genel Olarak

Avrupa Birliği (AB), varoluşundan bu yana kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını⁸²⁴ içeren dört temel özgürlük sistemi üzerine kurulmuş bir yapıdır⁸²⁵. Bu yapının ve dört temel özgürlük alanının teminatı ise mahkeme kararlarının

⁸¹⁹ Yazıcı, 146.

⁸²⁰ Saim Üstündağ, *İflas Hukuku*, (7. Baskı), Sena Ofset Matbaası, İstanbul 2007, 55.

⁸²¹ Kuru, 1102.

⁸²² Yazıcı, 146.

⁸²³ Hakan Hasırcı, “İflasın Müflisin Nafaka Borçlarına Etkisi”, *ÇÜHFD*, 5(1), Nisan 2020, 1680.

⁸²⁴ AB Hukukunda serbest dolaşım hakkında bilgi için bkz. Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik, “Yasal Göç ve Üçüncü Ülke Vatandaşlarının Entegrasyonu”, *Lizbon Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği: Serbest Dolaşım ve Politikalar*, (Ed: Belgin Akçay, Gülüm Özçelik), Ed. 2, Seçkin, Ankara 2012, 401-446.

⁸²⁵ Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısı hakkında bilgi için bkz. Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik, “Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı ve Lizbon Antlaşması”, *Avrupa Birliğinin Güncel Sorunları ve Gelişmeler* (Ed.: Belgin Akçay, Sevilay Kahraman, Sanem Baykal), Ankara 2008, 203-234.

serbest dolaşımıdır⁸²⁶. AB'nin kurmuş olduğu bu sistemin devamı, AB'ye üye devletler arasında işbirliğinin sağlanması ile mümkün olmaktadır⁸²⁷. Bu işbirliğinin sağlanabilmesi bakımından AB'de 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması (*Treaty of Amsterdam*) ile 1993'te kabul edilen Avrupa Topluluğu Antlaşması (*Treaty of European Union*)'nda milletlerarası özel hukukun uyumlaştırılması amacıyla Avrupa Topluluğuna tüzük ve direktif çıkarma yetkisi tanınmıştır⁸²⁸.

AB üye ülkeleri arasında kişilerin serbest dolaşımı, beraberinde ülkeler arası evliliklerin artmasına sebep olmuştur. Bu evliliklerin bir kısmının sona ermesi⁸²⁹ ile birlikte bazı hukuki sorunlar ortaya çıkmıştır⁸³⁰. Bu sorunların bir bölümü nafaka taleplerine ilişkindir. Nafaka taleplerinin giderek artması ve bu taleplerin hızlı ve borçlu ile alacaklının menfaatlerini koruyacak şekilde karşılanması ihtiyacı bazı girişimlerde bulunulmasını gerektirmiştir⁸³¹.

Her ne kadar bu girişimlerin bir sonucu olan Brüksel I Tüzüğünde⁸³² nafaka yükümlülükleri bakımından yetki ile tanıma-tenfize ilişkin hükümler bulunmuş olsa da, üye ülkeler arasındaki ulusal hukuk farklılıkları Brüksel I Tüzüğü'nün yetersiz kalmasına sebep olmuş ve yeni bir düzenleme ihtiyacı söz konusu olmuştur⁸³³.

Ekim 1999'da toplanan Avrupa Konseyi, sınır ötesi nafaka taleplerine ilişkin uyuşmazlıkların çözümünü basit ve hızlı bir şekilde gerçekleştirebilmek bakımından, AB

⁸²⁶ Tuba Birinci Uzun, "Avrupa Birliği'ne Üye Devletler Arasında Mahkeme Kararlarının Serbest Dolaşımı", *TAAD*, Yıl: 5, Sayı: 19, Ekim 2014, 998.

⁸²⁷ Bülent Çiçekli, "Avrupa Birliği'nde Özel Hukukta Adli İşbirliği ve Mahkeme Kararlarının Serbest Dolaşımı", *MHB*, Prof. Dr. Gülören Tekinalp'e Armağan, 2003, Sayı: 1-2, 179.

⁸²⁸ Ceyda Süral, "Avrupa Birliği'nin Milletlerarası Özel Hukuka İlişkin Düzenlemelerinin Türk Hukukuna Etkileri", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013/2, 33; Aygün, 167. Ayrıca Avrupa Topluluğunun uluslararası anlaşma yapma yetkisi hakkında bkz. Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik, "Avrupa Topluluğunun Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Uluslararası Anlaşma Yapma Yetkisi ve C-01/03 Sayılı ve 7 Şubat 2006 Tarihli Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Görüşü", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57 (2), 2008, 17- 51.

⁸²⁹ 2000 yılında AB'de toplam 694.000 boşanma olduğu tahmin edilmektedir. Bu boşanmaların 158.700'ü Birleşik Krallıkta gerçekleşmiştir. Bu durum da 2000 yılında AB içerisinde toplam boşanmaların % 23'üne tekabül etmektedir. Peter McEleavy, "The Brussels II Regulation: How the European Community Has Moved Into Family Law", *The International and Comparative Law Quarterly*, 51 (4), 888.

⁸³⁰ Birinci Uzun, 1026.

⁸³¹ Aygün, 167.

⁸³² Brüksel I Tüzüğü hakkında genel bilgi için bkz. Zeynep Özgenç, "Brüksel I Bı Tüzüğü Uyarınca Yetki Anlaşmalarının Geçerliliği", *MHB*, 37(2), 641-669; B. Bahadır Erdem, "Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında 1968 Tarihli Brüksel Antlaşması'nın Hükümlerinin Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetki Kuralları ile Karşılaştırılması", *MHB*, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, Yıl: 1997-1998, Sayı: 1-2, 183-215; Birinci Uzun, 1001-1003.

⁸³³ Aktürk, 3; Aygün, 168.

Komisyonu'na bir davette bulunmuştur. Bu davet üzerine toplanan AB Komisyonu, 2004'de Yeşil Raporu (*Green Paper*⁸³⁴) kabul etmiş ve 2005 yılında bir öneri teklif edilmiştir. Bu öneride nafaka ihtilaflarının çözümüne yönelik beş temel madde yer almaktadır. Bunlar; AB'de tanıma-tenfize ilişkin yer alan kuralların uyumlaştırılması, icranın basitleştirilmesi, kanunlar ihtilafı kurallarının düzenlenmesi, *exequatur*'un ortadan kaldırılması ve işbirliğinin geliştirilmesidir⁸³⁵.

Bu gelişmeler çerçevesinde Aralık 2008'de AB Komisyonu ve AB Konseyi tarafından 4/2009 sayılı Nafaka Tüzüğü kabul edilmiştir. Tüzüğün yürürlüğüne ilişkin 76/1. maddesine göre, Tüzüğün Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde yayınlanmasından 20 gün sonra yürürlüğe girmesi gerekmekte ise de, Tüzüğün 76/2. maddesi gereğince Tüzük, AB ülkelerinde 18 Haziran 2011 tarihinde⁸³⁶ uygulanacaktır⁸³⁷. Yürürlük tarihinin belirlenmesinde, 2007 tarihli Protokol'ün AB tarafından uygulanabileceği tarih dikkate alınmıştır. Zira Tüzüğün usule ilişkin hükümleri, 2007 tarihli Protokol'ün uygulanacak hukuka ilişkin hükümleri ile bütünlük arz etmektedir⁸³⁸. Nafaka Tüzüğü Danimarka ve Birleşik Krallık hariç olmak üzere, 18 Haziran 2011'den itibaren üye devletlerde uygulanmaya başlamıştır.

3.2.2. Nafaka Tüzüğü'nün Amacı ve Kapsamı

Nafaka Tüzüğü'nde amacını içeren özel bir madde bulunmamaktadır. Ancak Tüzüğün Giriş kısmında (9. paragraf) amacına yönelik ifadeler mevcuttur. Buna göre Tüzüğün amacı, nafaka alacaklısının bir üye devletten aldığı kararın diğer üye devlette başka bir formaliteye gerek olmaksızın icrasını sağlamaktır⁸³⁹. Avrupa Konseyi'nin, hukuki ve ticari konularda üye devletler arasında *exequatur*ın kaldırılmasına yönelik

⁸³⁴ Rapor için bkz. "Commission Green Paper on Maintenance Obligations": <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/green-paper-on-maintenance-obligations.html> (Erişim Tarihi: 05-04-2024). Yeşil Kitap, belirli bir konu ile ilgili Avrupa genelinde bir tartışma ve danışma ortamı oluşturabilmek amacıyla Avrupa Komisyonu tarafından düzenlenen belgelerdir. https://www.ab.gov.tr/files/rehber/10_rehber.pdf (Erişim Tarihi: 05.04.2024).

⁸³⁵ Beaumont, 543; Aygün, 168.

⁸³⁶ Şayet bu tarihte 2007 tarihli Protokol uygulanabilir hale gelmemiş olur ise bu durumda AB'de 2007 tarihli Protokol ne zaman bağlayıcılık kazanır ise o tarihte Tüzük de yürürlüğe girmiş sayılacaktır (Nafaka Tüzüğü, m. 76/2)

⁸³⁷ Birinci Uzun, 1026.

⁸³⁸ Ayfer Uyanık Çavuşoğlu, "Avrupa Birliği'nde Aile Hukukunu Birleştirme Çabaları", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Ata Sakmar'a Armağan, 2011/1, 224; Aygün, 170.

⁸³⁹ Beaumont, 527; Douga, Koumpli, 220; Aktürk, 8, Aygün, 169.

yaptığı çalışmalar⁸⁴⁰ Nafaka Tüzüğü'nde yer almış ve AB'nin önemli hedeflerinden olan, üye devletler arasında kararların serbest dolaşımı imkânı sağlanmıştır⁸⁴¹.

Nafaka Tüzüğü'nün kapsamına bakıldığında, bu Tüzük nafaka ilişkileri bakımından uygulanacak hukuk, tanıma-tenfiz, yetki⁸⁴² ve işbirliğine ilişkin düzenlemeler içermektedir. Nafaka Tüzüğü, nafaka yükümlülükleri bakımından Brüksel I Tüzüğü'nün yerini almış olsa da, aslında Brüksel I Tüzüğü'ne göre daha geniş kapsamlı düzenlenmiştir. Nafaka Tüzüğü, milletlerarası özel hukukun dört farklı yönünü tek bir metinde bir araya getirme özelliğine sahip ilk AB düzenlemesi olarak kabul edilmektedir⁸⁴³.

Her ne kadar Nafaka Tüzüğü'nün kapsamında nafaka ilişkilerine uygulanacak hukuk yer alsa da, Tüzüğün içeriğinde uygulanacak hukuka ilişkin ayrı düzenleme bulunmamaktadır⁸⁴⁴. Tüzük ile 2007 tarihli Protokol birbirleriyle bağlantılı belgeler oldukları için, 2007 tarihli Protokol'de yer alan hükümler Tüzük bakımından da uygulanacaktır⁸⁴⁵. Nitekim Tüzüğün uygulanacak hukuka ilişkin 15. maddesinde 2007 tarihli Protokol'e atıf yapılmıştır⁸⁴⁶.

Nafaka Tüzüğü'nde 2007 tarihli Protokol'e atıf yapılmasının bazı sebepleri bulunmaktadır. Bu sebeplerden en önemlisi, 2007 tarihli Protokol'ün *loi uniforme* nitelikte olması nedeniyle, Protokol ile sağlanan yeknesaklığın Tüzük bakımından da korunmak istenmesidir⁸⁴⁷. Zira AB Komisyonu tarafından düzenlenen Tüzükler yalnızca AB üyesi devletler tarafından yeknesaklığı sağlamakta iken, 2007 tarihli Protokol evrensel bir etkiye sahip olması sebebiyle AB üyesi devletler ile AB üyesi olmayan devletler arasında da yeknesaklığa hizmet etmektedir. Ayrıca, 2007 tarihli Protokol'ün

⁸⁴⁰ Bremner, 12; Aygün, 169.

⁸⁴¹ Aygün, 169.

⁸⁴² Nafaka Tüzüğü, milletlerarası yetkiye ilişkin düzenlemeler de içermektedir. Ancak çalışmamızın kapsamında nafaka yükümlülükleri bakımından mahkemelerin milletlerarası yetkisi yer almadığı için bu konuya yer verilmeyecektir.

⁸⁴³ Kurt Siehr, "The EU Maintenance Regulation and Hague Maintenance Protocol of 2007: Recognition of Foreign Judgements and the Public Policy Defence", *A Commitment to Private International Law: Essays in Honour of Hans van Loon*, Intersentia, Cambridge 529.

⁸⁴⁴ Burkhard, Hess, Stefanie Spancken, "Setting the Scene—The EU Maintenance Regulation", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 334.

⁸⁴⁵ Uyanık Çavuşoğlu, 224. Bu nedenle 2007 tarihli Protokol bakımından yaptığımız açıklamalar Nafaka Tüzüğü bakımından da geçerlidir, bkz. s. 50-61.

⁸⁴⁶ Aygün, 182-183; Süral ve Tütüncübaşı, 602; Siehr, 529-530; Douga, Koumpli, 217.

⁸⁴⁷ Süral, Tütüncübaşı, 604; Aygün, 183.

hazırlık evresinde AB'nin katkısının olması da Protokol'e atıf yapılma sebeplerinden biri olarak gösterilmektedir⁸⁴⁸.

Nafaka Tüzüğü'nde uygulanacak hukuka ilişkin ayrı bir düzenleme yapmak yerine Protokole atıf yapılması isabetlidir. Zira Tüzüğün amacı yeknesaklığı sağlamak ise ayrı hüküm ihdas ederek aynı konuda farklı düzenlemeler yaratmanın bu amaca hizmet etmeyeceği açıktır. Ayrıca, Protokol ile gelen önemli yeniliklerden kabul edilen hukuk seçimi imkânının Protokole yapılan atıf sebebiyle Tüzük kapsamında yer alıyor olması, nafakaya uygulanacak hukuk bakımından irade serbestisinin daha fazla devlette geçerli olması bakımından önemlidir.

Nafaka Tüzüğü'nün kapsamı, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin kapsamına göre daha geniştir. Nitekim Tüzüğün 1/1. maddesine göre, ailevi ilişkiler, evlilik, ebeveynlik ve hısımlıktan kaynaklanan her türlü nafaka ilişkisi Tüzüğün kapsamındadır. Ayrıca, nafaka türü bakımından da bir ayırım gözetilmemiştir⁸⁴⁹.

Bununla birlikte Tüzükte nafakanın tanımına yer verilmemiştir⁸⁵⁰. Hess, Spancken'a göre, Tüzüğü hazırlayanların tanımlara yer verme bakımından isteksizliği ve özellikle aile ilişkisi kavramının da tanımlanmaması, Tüzüğün kapsamına ilişkin bazı belirsizliklerin ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedir. Ayrıca, nafaka yükümlülükleri ile evlilik malları ve miras hukuku gibi alanların arasında belirsizlikleri ortadan kaldıracak şekilde bir sınır çizilmemiş olması da uygulayıcılar bakımından zorlayıcı olacaktır⁸⁵¹.

3.2.3. Nafaka Tüzüğü Uyarınca Tanıma ve Tenfiz

3.2.3.1. Genel Olarak

AB hukukunda uygulanan *exequatur* sistemi, üye devletlerden birinde verilen bir kararın başka bir üye devlette icra edilebilmesi için, ilamın kayıt edilmesi veya icra

⁸⁴⁸ Aygün, 183.

⁸⁴⁹ Walker, 37; Aktürk, 9; Aygün, 171.

⁸⁵⁰ Walker, 247.

⁸⁵¹ Hess, Spancken, 333. Nitekim zaman zaman evlilik malları ile nafaka ilişkisinin uygulayıcılar bakımından sınırları doğru tespit edilememektedir. Buna ilişkin örnek yargı kararı için bkz. “*Van den Boogaard v Laumen*”: (C-220/95) EU: C:1997:91 (27 Şubat 1997). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61995CJ0220> (Erişim Tarihi: 06.04.2024).

edilebilir olduğunun ilan edilmesinden sonra tenfiz kararının alınmasını gerektirmektedir⁸⁵². Bu sistemin, mahkeme kararlarının üye devletler arasında icra sürecini uzatması, AB’de *exequatur* sisteminin kaldırılması yönünde bir eğilime sebep olmuştur. Bu eğilimin bir sonucu olarak Nafaka Tüzüğü’nde kısmen de olsa *exequatur* sistemi kaldırılmıştır⁸⁵³.

Nafaka Tüzüğü’nde, mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi bakımından iki ayrı düzenleme bulunmaktadır. Bu düzenlemelerden ilki, Tüzüğün 17-22. maddeleri arasında yer almakta ve 2007 tarihli Protokol’e taraf olan AB’ye üye devlet mahkemeleri tarafından verilen kararlara ilişkindir. Diğer düzenleme ise, Tüzüğün 23-38. maddeleri arasında yer alıp AB’ye üye devletlerden 2007 tarihli Protokol’e taraf olmayan devlet mahkemeleri tarafından verilen kararlara ilişkindir.

Nafaka Tüzüğü’nün tanıma ve tenfize ilişkin hükümleri 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin hükümleriyle benzerdir⁸⁵⁴. Bu nedenle, çalışmamızda 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nde tanıma ve tenfize ilişkin yaptığımız açıklamaları tekrarlamamak adına Nafaka Tüzüğü’nün, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nden ayrılan yönlerine genel hatlarıyla yer verilecektir.

3.2.3.2. 2007 tarihli Protokol’e Taraf Olan AB’ye Üye Devletler Bakımından Tanıma ve Tenfiz

Nafaka Tüzüğü’nün 17. maddesine göre, 2007 tarihli Protokol’e taraf olan AB’ye üye devletler arasında *exequatur* (tanıma-tenfiz şartı) kaldırılmıştır⁸⁵⁵. Tüzüğün 17/1. maddesinde, 2007 tarihli Protokol’e taraf bir üye devletin mahkemesi tarafından verilen bir kararın başka herhangi bir işleme gerek kalmaksızın diğer üye devletlerde tanınacağı ve bu tanıma itiraz edilemeyeceği düzenlenmekte iken; Tüzüğün 17/2. maddesinde de aynı türden kararların tenfiz kararı olmadan diğer üye devletlerde icra edilebileceği düzenlenmektedir.

⁸⁵² Aygün, 184.

⁸⁵³ Aktürk, 16.

⁸⁵⁴ Aygün, 184.

⁸⁵⁵ Süral, Tütüncübaşı, 609; Aygün, 185; Viarengo, 473; Douga Koumpli, 223. Aktürk, tanıma ve tenfiz şartının kısmen kaldırılmasını Nafaka Tüzüğü’nün en önemli başarısı olarak nitelendirmektedir; bkz. Aktürk, 16.

Tanım ve tenfiz şartının sadece AB'ye üye devletlerden 2007 tarihli Protokol'e taraf olanlar bakımından kaldırılmış olması, tanım ve tenfiz şartının *kısmen* kaldırıldığı anlamına gelmektedir. Doktrinde, tanım ve tenfiz şartının kaldırılmasının henüz erken olduğunu savunanlar da bulunmaktadır. Zira bu görüşü savunanlara göre, AB'ye üye devletlerin öncelikle milli hukuklarının uyumlaştırılması gerekmektedir⁸⁵⁶.

AB'ye üye bir devletten alınan kararın başka bir üye devlette tenfiz edilmeksizin icra edilmesi, kararın koruyucu bir tedbir (*protective measures*) içermesi halinde, bu tedbiri de kapsamaktadır (Tüzük, m. 18). Dolayısıyla, koruyucu tedbirler için de ayrıca tenfiz işlemi gerekmemektedir⁸⁵⁷.

3.2.3.2.1. Kararın Yeniden İncelenmesinin Talep Edilmesi

Nafaka Tüzüğü'nün Giriş metninde (29. paragraf) adil yargılanma hakkının bir gereği olarak, 2007 tarihli Protokol'e taraf olan AB'ye üye bir devlet mahkemesinde davaya katılmamış olan davalıya, icra aşamasında kararın yeniden incelenmesini talep etme imkânının belli bir süreyle sınırlı olmak üzere tanınması gerektiği yer almaktadır. Doktrinde kararın yeniden incelenmesi için başvuru imkânının tanınması, "*exequaturın ortadan kalkmasının aslında mutlak olmadığı*" şeklinde yorumlanmaktadır⁸⁵⁸.

Tüzüğün Giriş metninin 29. paragrafındaki düzenleme doğrultusunda Tüzüğün 19. maddesinde "*İnceleme İçin Başvuru Hakkına*" (*Right to Apply for a Review*) yer verilmiştir. Söz konusu maddeye göre, şayet davalının hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilmiş ise davalı, kararın icra edileceği diğer üye devlet mahkemesinde kararın yeniden gözden geçirilmesi talebinde bulunabilir. Davalının hukuki dinlenilme hakkının ihlâli; kendisine tebligatın gönderilmemiş olması, savunmasını yapması için gereken evrakın kendisine ulaştırılmamış olması veya mücbir sebep veya beklenmeyen hal nedeniyle savunmasını yapamamış olması nedeniyle gerçekleşmiş olmalıdır (Tüzük, m. 19/1-a,b)⁸⁵⁹.

⁸⁵⁶ Burcu Kalkan Oğuztürk, "A General Perspective to the History and the Harmonisation Idea of Family Law in Europe", *Annales de la Faculte de Droit d'Istanbul*, XLI(58), 2009, 182; Aktürk, 17; Aygün, 186.

⁸⁵⁷ Birinci Uzun, 1032; Aktürk, 18; Aygün, 186.

⁸⁵⁸ Siehr, 530-531; Douga, Koumpli, 223; Walker, 126; Aktürk, 18; Aygün, 186; Süral, Tütüncübaşı, 612.

⁸⁵⁹ Douga, Koumpli, 225; Viarengo, 475; Süral, Tütüncübaşı, 612; Aygün, 187.

Tüzüğün 19/2. maddesine göre davalı kendisine tanınan başvuru imkânını 45 gün içerisinde kullanmalıdır. Başvuru en erken, kararın ilk öğrenildiği tarihten itibaren, en geç ise mallarının elinden çıkmasını engellemek için mahkemeye başvurduğu tarihte yapılabilir⁸⁶⁰.

Davalının başvurusu üzerine mahkeme, şayet Tüzüğün 19/1. maddesinde yer alan yeniden inceleme sebeplerinin gerçekleşmediği kanaatine varıp başvuruyu reddederse, önceki karar geçerliliğini koruyacaktır. Mahkeme başvuruyu haklı görürse, önceki karar geçersiz kılınacaktır. Ancak karar geçersiz olsa da bu durum alacaklının, sürelerin durması, zamanaşımın kesintiye uğraması veya ilk davada elde edilen geriye dönük nafakayı talep etme haklarını engellemeyecektir (Tüzük, m. 19/3).

3.2.3.2.2. Kararın Reddedilebileceği veya Ertelenebileceği Haller

Nafaka Tüzüğü'nün 21. maddesinde, icrası için başvurulanan kararın üye devlet tarafından reddedilebileceği veya icrasının ertelenebileceği hallere ilişkin düzenleme yer almaktadır. Kararların tanınmasının reddine ilişkin Tüzükte bir düzenleme yer almamakta ise de tenfizinin reddine ilişkin düzenleme bulunmaktadır⁸⁶¹. 2007 tarihli Protokol'e taraf bir üye devlet mahkemesinden verilmiş olan bir kararın icrası iki durumun gerçekleşmesi halinde reddedilebilir. Bu durumlardan ilki, mahkeme kararının icrası için başvuru hakkına ilişkin zamanaşımı veya hak düşürücü sürenin sona ermesidir. Söz konusu süreler bakımından her iki devlet hukukundan (kararı veren menşe devlet veya kararın icrasının talep edildiği devlet) hangisi daha uzun süre öngörüyor ise, o süre dikkate alınarak sürenin sona erdiği tespit edilmektedir. Borçlunun başvurusu üzerine zamanaşımı veya hak düşürücü sürenin sona erdiği tespit edilirse, kararın icrası kısmen veya tamamen reddedilebilir (Tüzük, m. 21/2).

Kararın icrasının borçlunun başvurusu üzerine kısmen veya tamamen reddedilebileceği ikinci durum ise, icrası için başvurulanan kararın, başvurulanan devlette tanınması için gerekli şartları sağlayan başka bir kararla çelişmesidir. Bu karar, başvurulanan üye devlette verilmiş olabileceği gibi, başka bir üye devlette yahut üçüncü bir devlette verilmiş bir karar da olabilir⁸⁶². Ancak değişen koşullar nedeniyle, nafaka

⁸⁶⁰ Walker, 126-17; Aktürk, 18; Aygün, 187.

⁸⁶¹ Douga, Koumpli, 225.

⁸⁶² Walker, 127-128; Siehr, 531; Aygün, 188.

kararının değiştirilmesi neticesinde ortaya çıkan yeni karar, bu hükmün uygulanması bakımından çelişkili karar olarak kabul edilmemektedir (Tüzük, m. 21/2- son).

Nafaka Tüzüğü'nün 21. maddesinde, 2007 tarihli Protokol'e taraf üye devlet mahkemesi tarafından verilmiş olan bir kararın, başka bir üye devlette icrasının reddedilebilmesi dışında icrasının ertelenmesine ilişkin düzenleme de yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre, kararın icrası iki durumda ertelenebilmektedir. Bu durumlardan biri, Tüzüğü'nün 19. maddesi uyarınca kararın yeniden incelenmesine ilişkin talebin, menşe üye devletin yetkili mahkemesi tarafından kabul edilmesidir. Kararın icrasının ertelenebileceği diğer durum ise, borçlunun başvurusu üzerine kararın, menşe üye devlette icrasının ertelenmesidir (Tüzük, m. 21/3).

Yukarıda açıklanan hükümlerden de anlaşıldığı üzere, nafakaya ilişkin verilen kararların üye devletlerde icrasının talep edilmesi halinde icranın reddedilebileceği veya ertelenebileceği haller oldukça sınırlıdır. Ayrıca kamu düzeni, kararların icrasına engel olmaktan çıkarılmıştır⁸⁶³. Böylece üye devletlerin, kamu düzeni gibi tanımı belirsiz, değişken ve soyut bir kavramı gerekçe göstererek kararların icrasını engelleyecek şekilde karar almalarının önüne geçilmiş ve Nafaka Tüzüğü'nün amaçlarından olan kararların serbestçe dolaşımının önündeki engeller kaldırılmaya çalışılmıştır.

3.2.3.3. 2007 tarihli Protokol'e Taraf Olmayan AB'ye Üye Devletler Bakımından Tanıma ve Tenfiz

Nafaka Tüzüğü'nün Giriş metninde (26. paragraf), 2007 tarihli Protokol'e taraf olmayan bir üye devlette alınacak kararlar için Tüzük kapsamında tanıma ve tenfize ilişkin prosedürün tamamlanması gerektiği yer almaktadır. Bu doğrultuda Tüzüğü'nün 23-38. maddeleri arasında, 2007 tarihli Protokol'e taraf olmayan üye devlet mahkemeleri tarafından verilen kararların tanınması ve tenfizi düzenlenmiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, günümüz itibarıyla AB'ye üye devletlerden yalnızca Danimarka, 2007 tarihli Protokol'e taraf olmamıştır⁸⁶⁴. Bu nedenle Danimarka

⁸⁶³ Viarengo, 475-476; Douga, Koumpli, 229.

⁸⁶⁴ Danimarka, 2007 tarihli Protokol'e taraf olmadığı gibi Nafaka Tüzüğü'ne de katılmadığını beyan etmiştir; Aygün, 623.

mahkemeleri tarafından nafakaya ilişkin verilen bir karar, başka bir üye devlette doğrudan icra edilemeyecek, tenfiz sürecinin tamamlanması gerekecektir.

3.2.3.3.1. Tanıma

Nafaka Tüzüğü'nün 23-25. maddeleri arasında tanıma usulü düzenlenmektedir. Tüzüğü'nün 23/1. maddesine göre, 2007 tarihli Protokole taraf olmayan üye devlet mahkemesinden verilen kararlar, diğer üye devletlerde başka bir usule başvurulmaksızın Tüzük hükümleri uyarınca tanınacaktır.

AB'ye üye devletlerden birinde verilen kararın, başka bir üye devlette tanınabilmesi için kararın kesinleşmesi gerekmektedir⁸⁶⁵.

Tüzüğü'nün 24. maddesinde tanıma devleti tarafından tanıma başvurusunun reddedilebileceği haller yer almaktadır. Söz konusu madde çerçevesinde tanıma talebinin reddedilebileceği haller şunlardır;

- *Kararın, tanımanın talep edildiği devletin kamu düzenine açıkça aykırı olması* (Tüzük, m. 24/1-a): 2007 tarihli Protokol'e taraf üye devletlerden birinde verilen kararın icrası için başvuru yapıldığında, kararın kamu düzenine aykırı olması, başvurusunun reddi sebebi olmamakta iken, 2007 tarihli Protokol'e taraf olmayan devletler bakımından kamu düzenine açıkça aykırılık tanıma başvurusunun reddi sebebi olarak düzenlenmiştir.

Douga, Koumpli'ye göre, kamu düzeninin 2007 tarihli Protokol'e taraf olan üye devletler bakımından red sebebi olmaktan çıkarılmasının, AB içerisinde yeknesak kararlara ulaşma noktasında arzu edilen etkilere yol açıp açmayacağı şüphelidir. Bu bakış açısına göre, kamu düzeninin Protokole taraf olmayan üye devletler bakımından da red sebebi olmaktan çıkarılması faydalı olacaktır. Yapılan söz konusu ayrımcılık etkileri bakımından anlamsız görünmektedir⁸⁶⁶.

Kamu düzenine aykırılığın red sebebi olması için, kararın tanıma talep edilen devlette kamu düzenine *açıkça* aykırı olarak kabul edilmesi gerekmektedir⁸⁶⁷. Tüzüğü'nün

⁸⁶⁵ Birinci Uzun, 1029; Aygün, 189.

⁸⁶⁶ Douga, Koumpli, 229.

⁸⁶⁷ Kamu düzenine aykırılık, özellikle eşcinsel ilişkilere karşı negatif bir tutum içerisinde olan devletlerde güçlü bir savunma aracı olarak kullanılmaktadır; Viarengo, 476.

tanımlara ilişkin 2. maddesinde kamu düzenine açıkça aykırılığın tanımı bulunmamaktadır. Bu nedenle tanıma için başvuru alan üye devlet hâkimi, kamu düzenine açıkça aykırılığı kendisi takdir edecektir.

Tüzüğün kamu düzenine ilişkin bu hükmü, yetkiye ilişkin kurallar bakımından uygulanmayacaktır⁸⁶⁸.

- *Kararın savunma hakları ihlal edilerek verilmiş olması* (Tüzük, m. 24/1-b): Bu sebebe binaen nafaka kararının tanınmasının reddedilebilmesi için, savunma hakkının davalının elinde olmayan sebeplerle ihlâl edilmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle, davalının imkânı varken savunma hakkını kullanmaması red sebebini oluşturmaz. Davalının savunma hakkının ihlâli nedeniyle tanınması reddedilecek karar, dava sürecinde gerekli belgelerin davalıya kendini savunabilmesi bakımından yeterli süre içerisinde tebliğ edilmemesi nedeniyle davalının yokluğunda verilmiş karar olmalıdır (Tüzük, m. 24/1-b).
- *Kararın tanıma devletinin mahkemesi tarafından verilen başka bir kararla çelişmesi* (Tüzük, m. 24/1-c).
- *Kararın talep edildiği üye devletten başka bir üye devlet mahkemesi veya üçüncü bir devlet mahkemesi tarafından verilen başka bir kararla çelişmesi* (Tüzük, m. 24/1-d): Tanınması talep edilen nafaka kararının bu sebebe binaen reddedilmesi için çelişen kararlar, aynı taraflar arasında ve aynı uyumsuzluk nedeniyle verilmiş olmalıdır. Ayrıca tanınması talep edilen kararın, başka bir üye devlette veya üçüncü bir devlette verilen ve tanıma için tüm şartları sağlayan bir kararla çelişmesi gerekmektedir.

Yukarıda yer verdiğimiz tanıma engelleri dışında başka bir engel gerekçe gösterilerek tanıma talebi reddedilemez⁸⁶⁹.

Tüzüğün 25. maddesinde tanıma incelemesinin bekletilmesi (*staying of recognition proceeding*) düzenlenmiştir. Buna göre, tanıma talebine konu olan kararın icrası, kararı

⁸⁶⁸ Aygün, 189.

⁸⁶⁹ Süral, Tütüncübaşı, 613; Aygün, 190; Birinci Uzun, 1030.

veren devlette kanun yollarına başvuru yapılması sebebi ile ertelenmiş ise, bu durumda tanıma talebini alan üye devlet mahkemesinde de tanıma incelemesi bekletilecektir⁸⁷⁰.

3.2.3.3.2. Tenfiz

Nafaka Tüzüğü'nün 26. maddesine göre, *“2007 tarihli La Haye Protokolüne taraf olmayan bir üye devlette alınan ve bu devlette icra edilebilen bir karar, ilgili taraflardan birinin başvurusu üzerine, icra edilebilirliğinin beyan edilmesi ve tenfiz kararı neticesinde başka üye devlette de icra edilebilecektir”*.

2007 tarihli Protokol'e taraf olmayan üye devletlerde verilen kararların tanınmasında olduğu gibi, tenfizinde de kararın kesinleşmiş olması gerekmemektedir⁸⁷¹.

3.2.3.3.2.1. İcra Edilebilirlik Beyanı

Tüzüğün 27. maddesine göre icra edilebilirlik beyanı⁸⁷², başvuru alan üye devletin yetkili makamı veya mahkemesi tarafından incelenecektir. Bu konuda yetkili makam veya mahkeme, her üye devlet tarafından belirlenmekte ve AB Resmi Gazetesinde yayınlanmaktadır⁸⁷³. Tüzüğün 27/2. maddesine göre, üye devletlerde yetkili mahkeme, *“kendisine karşı tenfiz talep edilen kişinin mutad meskeni veya kararın icra edileceği yer mahkemesidir”*.

Tüzüğün 28. maddesinde icra edilebilirlik beyanı başvurusu için gereken belgeler düzenlenmiştir. Hükme göre, kararın bir nüshası, kararın özeti niteliğinde sertifika (*extract*)⁸⁷⁴ ve başvuru formunun tercümesi⁸⁷⁵ başvuruya eklenmelidir.

⁸⁷⁰ Aygün, 190; Birinci Uzun, 1030.

⁸⁷¹ Aygün, 190; Birinci Uzun, 1030.

⁸⁷² Tenfize konu olan bir mahkeme kararının *icra edilebilir* olup olmaması, kararı veren menşee mahkeme hukuku uyarınca tespit edilecektir. Dolayısıyla, kararın verildiği devlette icrası mümkün olan bir karar, tenfiz talep edilen devlette icrası mümkün olmasa dahi, tenfizi mümkündür. Tam tersi ihtimalde, yani kararın verildiği devlette icrası mümkün olmayan bir karar, tenfiz talep edilen devlette icrası mümkün olsa da tenfiz edilemeyecektir; Şeref Ertaş, “Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi”, *DEÜHFD*, 3 (1-4), Ankara 1988, 423; Süral, Çözüm Serisi, 78.

⁸⁷³ Süral, Tütüncübaşı, 614; Aygün, 191; Birinci Uzun, 1030.

⁸⁷⁴ 29. madde hariç, Ek II'de belirtilen form kullanılmalı ve kararı veren mahkeme tarafından düzenlenmelidir (Tüzük, m. 28/1-b).

⁸⁷⁵ Gerekli görülmesi halinde formun, başvuru yapılan devletin diline, birden fazla dil varsa resmi diline ya da başvuru yapılan devletin kabul edeceği başka herhangi bir dile tercümesi yapılabilir. Her Üye devlet, kendi dili dışında kabul edeceği dili/dilleri belirtmelidir (Tüzük, m. 28/1-c). Başvurunun yapıldığı mercii tercüme talep etmeyebilir fakat şayet Tüzüğün 32. veya 33. maddeleri uyarınca bir kanun yolu başvurusu söz konusu ise bu durumda tercümeye gerek duyulabilir (Tüzük, m. 28/2).

Kararın özeti niteliğinde ve kararı veren mahkeme tarafından düzenlenen sertifikanın başvuruya eklenmemesi başvurunun reddi sebebi olamaz. Nitekim bu durumda mahkeme, sertifikanın⁸⁷⁶ sunulması için süre verebileceği gibi, aynı nitelikte olmak üzere başka belgeleri de kabul edebilir. Ayrıca mahkeme, elindeki bilgilerin yeterli olduğuna kanaat getirmekte ise bu durumda sertifikanın sunulmasından vazgeçebilir (Tüzük, m. 29).

Tüzüğün 30. maddesi icra edilebilirlik beyanına (*declaration of enforceability*) ilişkindir. Hükme göre, 28. maddede yer alan prosedür tamamlandıktan sonra en geç 30 gün içerisinde kararın icra edilebilir olduğu beyanında bulunulmalıdır. Bu beyan dilekçe ile yapılmalı ve Tüzüğün 24. maddesinde yer alan hususlar bakımından bir inceleme yapılmamalıdır. Ayrıca davalı tarafa, kararın icra edilebilirlik beyanı kararla birlikte tebliğ edilmektedir.⁸⁷⁷ (Tüzük, m. 31/2).

Nafaka Tüzüğünde tanıma ve tenfiz davalarında esasa girme yasağı yer almaktadır⁸⁷⁸. Tüzüğün 42. maddesine göre, “AB’ye üye bir devlette verilen karar, tanıma, icra edilebilirlik veya tenfizin talep edildiği üye devlette hiçbir koşulda gözden geçirilemez”. Bu esas 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi’nin 28. maddesinde de yer almaktadır.

Tenfize konu olan karar nafaka dışında birden fazla hükmü içerebilir. Dolayısıyla, kararın tamamı icraya elverişli olmayabilir. Bu durumda Tüzüğün 37. maddesine göre, kararın bir kısmına ilişkin icra edilebilirlik beyanı (*partial enforceability*) talep edilmesi mümkündür.

İcra edilebilirlik beyanına ilişkin süreçte herhangi bir harç, vergi, veya ücret tahsil edilmeyecektir (Tüzük, m. 38).

Tüzüğün 39. maddesinde, herhangi bir başvuru olmaksızın kararın geçici olarak icra edilebileceği düzenlenmektedir. Hükme göre, nafaka kararının verildiği devlette

⁸⁷⁶ Sertifikanın tercümeleri de talep edilebilir. Tercüme, herhangi bir üye devlette tercümeleri onaylamaya yetkili kişi tarafından onaylı ise mahkeme tercümeyi kabul etmektedir; Aygün, 191; Süral, Tütüncübaşı, 614.

⁸⁷⁷ Ancak tenfiz talebine ilişkin dilekçe karşı tarafa tebliğ edilmeyecek ve davalı dinlenmeyecektir (Tüzük, m. 30)

⁸⁷⁸ Douga, Koumpli, 225.

ulusal hukuka göre kararın icrası mümkün olmasa dahi, bir başvuru olmaksızın kararı veren devlet mahkemesi kararın geçici olarak icra edilebileceğini açıklayabilir⁸⁷⁹.

3.2.3.3.2.2. İcra Edilebilirlik Beyanına İtiraz

İcra edilebilirlik başvurusuna ilişkin karara itiraz etmek mümkündür. İtiraz süresi, kararın tebliğinden itibaren 30 gündür. Şayet kendisine karşı tenfiz talep edilen kişinin mutad meskeni, icra edilebilirlik başvurusunun yapıldığı devlette değilse bu durumda itiraz süresi 45 gündür. Uzaklık nedeniyle 45 günden fazla bir süre tanınması mümkün değildir (Tüzük, m. 32/5). İtirazı inceleyecek mahkemeler, üye devletlerce tespit edilip AB Resmi Gazetesi'nde yayınlanmaktadır⁸⁸⁰.

İtiraz, yalnızca Tüzüğün 24. maddesinde yer alan tenfiz engellerine⁸⁸¹ ilişkin olabilir (Tüzük, m. 34/1). İtiraz üzerine mahkemenin karar verme süresi 90 gündür. Tenfize engel bir durum bulunmaması halinde mahkeme, icra edilebilirlik beyanını onaylar. Şayet 24. maddede yer alan tenfiz engellerinden biri bulunmakta ise mahkeme icra edilebilirlik kararını kaldırır.

İcra edilebilirlik beyanına itiraz davasına bakan mahkeme, şayet kararın verildiği menşe devlette, karara karşı kanun yollarına başvurulduğu için kararın icrası ertelenmiş ise, bu durumda tenfiz sürecini bekletecektir (Tüzük, m. 35).

3.2.4. Nafaka Tüzüğü Uyarınca Kararların İcrası

Tenfiz edilen AB'ye üye devlet mahkemeleri tarafından verilen bir nafaka kararının icrası, icranın yapılacağı üye devletin ulusal hukukuna tabidir. Bu nedenle AB'ye üye bir devlet mahkemesi tarafından verilen bir kararın başka bir üye devlette icrası ile üye devletin kendi mahkemeleri tarafından alınan nafaka kararının icrası bakımından aynı usul uygulanacaktır. Bu durum 2007 tarihli tahsil Sözleşmesinin 32. maddesinde yer alan düzenlemeye benzer niteliktedir.

2007 tarihli Protokole taraf olan AB'ye üye devletler bakımından tenfiz şartı kaldırıldığı için talepte bulunulan devletin ulusal hukukunda yer alan hükümler

⁸⁷⁹ Aygün, 193.

⁸⁸⁰ Aygün, 192.

⁸⁸¹ Daha önce açıkladığımız (bkz. s. 203-204) tanıma engelleri aynı zamanda tenfiz engelidir.

çerçevesinde karar doğrudan icra edilebilir. Böylece nafaka alacaklısı alacağını daha kısa bir süre içerisinde almış olur.

2007 tarihli Protokol'e taraf olmayan devletler bakımından ise tenfiz talep edilen üye devlet, tenfiz süreci sonunda tenfiz edilen nafaka kararında hükmedilen nafaka tutarını, ulusal hukukunda yer alan hükümler çerçevesinde yetkili icra organları marifetiyle tahsil edecektir. Burada araya tenfiz süreci girdiği için alacaklı alacağına daha geç kavuşmuş olacaktır.

3.2.5. Nafaka Tüzüğü Uyarınca İdari İşbirliği

Nafakanın milletlerarası tahsili sürecinde yaşanan zorlukların devletler arasında tesis edilen güçlü bir işbirliği sistemi ile büyük ölçüde sona ereceği açıktır. Tahsil sürecinin uzamasında, tahsil talebini alan makamların süreç ile ilgili olarak ne yapmaları gerektiği konusunda belirsizlik yaşamaları etkili olmaktadır⁸⁸². Nafakanın tahsili sürecinin bel kemiği, süreci yürütecek olan merkezi makamlardır. Nitekim nafaka alacağının tarafları her ne kadar süreci takip etmeye çalışsa da borçlu ile alacaklı arasında tahsil sürecinin ilerlemesi büyük ölçüde merkezi makamların çalışmasına bağlıdır. Hem devletler arasında iletişimi sağlamak hem de belirsizliklerin ortadan kaldırılabilmesi için Nafaka Tüzüğü'nde idari işbirliğine yer verilmiştir.

Nafaka Tüzüğü'nde idari işbirliğine, Tüzüğün 49 ile 63 maddeleri arasında yer verilmiştir. Bu hükümler, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin idari işbirliği hükümlerine benzerdir hatta bazı hükümleri 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi ile aynıdır⁸⁸³. Dolayısıyla çalışmanın ikinci bölümünde 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde idari işbirliğine ilişkin yaptığımız açıklamaların tekerrüründen kaçınarak, Nafaka Tüzüğü'nün 2007 tarihli Tahsil

⁸⁸² Aygün, 194.

⁸⁸³ Nafaka Tüzüğü'nde yer alan; merkezi makam tayini (Tüzük, m. 49), merkezi makamların özel ve genel görevleri (Tüzük, m. 50-51), merkezi makamlar aracılığıyla başvuru (Tüzük, m. 55), merkezi makamlar arası özel önlem talepleri (Tüzük, m. 53), merkezi makam masrafları (Tüzük, m. 54) başvuruların alınması, iletilmesi (Tüzük, m. 58), başvuru kategorileri (Tüzük, m. 56), başvuru içeriği (Tüzük, m. 57) 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi ile aynıdır. Ancak 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesinde yer alan doğrudan başvurulara ilişkin hüküm (m. 37) Nafaka Tüzüğü'nde ayrı bir madde olarak yer almamaktadır. Fakat Tüzüğün adli yardımın içeriğine ilişkin 45. maddesinde başvuruların doğrudan yapılabileceğine ilişkin hüküm mevcuttur. Hükme göre; “*Bu Bölüm kapsamında verilen adli yardım, tarafların haklarını bilmelerini ve ileri sürmelerini sağlamak ve Merkezi Makamlar aracılığıyla veya doğrudan yetkili makamlara yapılan başvuruların tam ve etkili bir şekilde ele alınmasını sağlamak için gerekli yardım anlamına gelir*”.

Sözleşmesi'nden idari işbirliğine ilişkin hükümleri bakımından ayrılan yönlerine değinmeyi uygun görmekteyiz.

Nafaka Tüzüğü'nde, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde olduğu gibi merkezi makam tayin edilmekte ve süreç merkezi makamlar aracılığıyla yürütülmektedir. Merkezi makamların genel görevlerini düzenleyen 50. maddenin 2. fıkrasında, merkezi makamların, Tüzüğün uygulanmasını kolaylaştırmak ve işbirliğini geliştirmek için tüm tedbirleri alacağı; bu bağlamda hukuki ve ticari konularda Avrupa Yargı Ağı'nın kullanılacağı düzenlenmektedir. Avrupa Yargı Ağı'nı kuran 2001/470/EC sayılı Karar'ın⁸⁸⁴ Giriş metninin 6. paragrafına göre, “*Hukuki ve ticari konularda Üye Devletler arasında etkili adli işbirliğini geliştirmek, basitleştirmek ve hızlandırmak amacıyla, Topluluk düzeyinde bir ağ işbirliği yapısı, medeni ve ticari konularda Avrupa Yargı Ağı kurulması gerekmektedir*”. Konsey Kararı'nın 13. maddesine göre, elektronik bir bilgi alışverişi sistemi kurulacaktır. Bu sistemin düzgün işlemesi halinde tahsil taleplerinin daha hızlı bir şekilde sonuçlandırılacağı açıktır.

Nafaka Tüzüğü ile 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi arasında başvuruların alınması ile ilgili olarak süre bakımından farklılık bulunmaktadır. Nitekim daha önce de izah edildiği sürece, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde tahsil başvurusu kendisine iletilen merkezi makam altı hafta içerisinde talebi gönderen merkezi makama talebi aldığını bildirmelidir (2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, m. 122/3). Nafaka Tüzüğü'nde ise bu süre 30 gün olarak belirlenmiştir (Tüzük, m. 58). Ayrıca 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde talep alındıktan sonra aynı altı haftalık süre içerisinde süreç hakkında talebi gönderen merkezi makama bilgi verilmesi gerekmekte iken, bu süre Nafaka Tüzüğü'nde 60 gündür.

Nafaka Tüzüğü'nün 60. maddesine göre, Tüzüğün uygulanmasını kolaylaştırabilmek amacıyla merkezi makamlar düzenli olarak toplantı yapacaklardır. Bu toplantılar, Avrupa Yargı Ağını kuran 2001/470 sayılı Konsey Kararına uygun olarak yapılmalıdır (Tüzük m. 60/2).

Nafaka Tüzüğü'nün 61. maddesinde “*Merkezi Makamlar Arası Bilgi Paylaşımı (Access to Information for Central Authorities)*” yer almaktadır. Hükme göre, merkezi

⁸⁸⁴ Söz konusu Konsey Kararı için bkz. 2001/470/EC; Council Decision of 28 May 2001 establishing a European Judicial Network in civil and commercial matters: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2001/470/oj> (Erişim Tarihi: 07.04.2024).

makamlar tahsil sürecinde alınması gereken kararların kolay alınabilmesini sağlamak için uygun ve makul olan tüm yollardan. Hükmün devamında ise hangi konularda bilgi paylaşımının yapılabileceği düzenlenmiştir. Bu çerçevede, “*borçlu ve alacaklının adresi, borçlunun geliri, borçlunun işverenin ve /veya banka hesabının/hesaplarının bilgileri ve borçlunun malvarlığı*” bilgi paylaşımına konu olabilecek hususlardır⁸⁸⁵. Tüzüğün 61/2. maddesine göre, “*paylaşımı yapılacak bilgiler, doğru, ilgili ve ölçülü olmalıdır*”⁸⁸⁶. O halde tahsil süreci ile ilgisi olmayan veya ilgili olsa da gereğinden fazla detay içeren bilgiler bilgi paylaşımına konu olamayacaktır.

Bilgi paylaşımı, beraberinde kişisel verilerin gizliliğinin korunmasına yönelik bazı endişeleri de getirebilmektedir. Tüzükte buna ilişkin bazı önlemler yer almaktadır. Tüzüğün 61/2. maddesine göre, bilgileri edinen tüm makamlar veya mahkemeler, bu bilgileri yalnızca nafakanın tahsilini kolaylaştırabilmek için kullanabilirler. Ayrıca paylaşılan bilgileri kullanan merkezi makamlar, kendi ulusal hukukları uyarınca bu bilgilerin gizliliğini korumakla yükümlüdürler (Tüzük, m. 62/4).

⁸⁸⁵ Aygün, 199.

⁸⁸⁶ Aktürk, 19; Aygün, 199.

SONUÇ

Toplumun temeli ailedir. Bu nedenle güçlü bir toplum için ailenin hukuk düzeni ile koruma altına alınması, devletin en önemli görevleri arasındadır. Nitekim 1982 tarihli Anayasa'nın 41. maddesinde de ailenin, Türk toplumunun temeli olduğu ve devletin ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocukların korunması bakımından gerekli tedbirleri alması gerektiği ifade edilmiştir. Ailenin korunması amacıyla hukuk kuralları ile düzenlenen aile hukuku meseleleri arasında en önemlilerinden biri de nafakadır. Bir kişinin hayatını idame ettirebilmesi, bazı durumlarda sadece diğer aile üyesinden aldığı nafaka ile mümkün olabilmektedir. Bu nedenle nafaka alacağı, nitelik itibarıyla diğer alacaklardan ayrı bir yere ve öneme sahiptir.

Öneminden dolayı nafaka hukukuna ilişkin hem ulusal hem de uluslararası düzenlemeler mevcuttur. Çalışmamızda yer verdiğimiz bu düzenlemeler ile ilgili bazı tespitlerimiz bulunmaktadır.

Türk hukukunda TMK'da yer alan nafaka türlerinden yoksulluk nafakası, *clean break* ilkesinin dikkate alınması nedeniyle bazı hukuk sistemlerinde yer almamaktadır. Türk hukukunda da *clean break* ilkesinin tamamen göz ardı edilmeyerek sona eren evliliğin süresi, tarafların sosyal ve ekonomik durumları dikkate alınarak somut olayın şartlarına göre yoksulluk nafakası ile ilgili karar verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Yine Türk hukukunda düzenlenen iştirak nafakasına, nafaka alacaklısı olan çocuk ergin olduktan sonra da eğitimine devam etmesi şartıyla hükmedilmesi gerektiğine ilişkin TMK'nın 328. maddesinde düzenleme yer almaktadır. Ancak bu maddenin uygulanması ile ilgili olarak doktrinde bazı görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Hükmedilen iştirak nafakasının, çocuk ergin olduktan sonra eğitimine devam etmesi halinde kesintiye uğramaksızın devam ettiği ancak hukuki niteliğinin yardım nafakasına dönüştüğüne ilişkin görüşün yanı sıra, eğitimine devam eden çocuğun yeni bir dava açarak yardım nafakası talep etmesi gerektiği yönünde görüş de bulunmaktadır. Kanaatimizce, TMK'nın 328. maddesinin daha açıklayıcı bir şekilde yeniden düzenlenerek, görüş ayrılıklarına son verilmesi ve içtihat birliğinin sağlanması yerinde olacaktır. Bu bağlamda anılan maddede yapılacak yeni düzenleme, ergin olduktan sonra eğitimine devam eden çocuğun nafakasının kesintiye uğramaksızın devam etmesi ve yeni bir dava açması gerekmediğine yönelik olmalıdır. Nitekim bu yönde yapılacak yeni düzenleme ile nafaka alacaklısı olan

çocuğun mağdur olmasının önüne geçileceği gibi, mahkemelerin iş yükü de azaltılabilecektir.

Nafakaya ilişkin olarak çok sayıda milletlerarası sözleşme mevcuttur. Bu sözleşmelerin bir kısmı, nafakaya uygulanacak hukuk, bir kısmı yabancı nafaka kararlarının tanınması ve tenfizine, bir kısmı da nafakanın tahsiline ilişkindir. Çalışmamızın ana konusunu nafakanın tahsiline ilişkin sözleşmeler oluşturmakla birlikte, konunun daha iyi anlaşılması bakımından nafaka ile ilgili diğer sözleşmelere de yer verilmesi uygun görülmüştür. Bu noktada henüz Türkiye'nin taraf olmadığı 2007 tarihli Protokol ile gelen hukuk seçimi imkânına değinmek gerekmektedir. Zira aile hukuku meselelerinde irade özgürlüğü prensibinin dikkate alınmaması gerektiği yönündeki anlayış esnetilerek, taraflara bazı durumlarda nafakaya uygulanacak hukuku seçme imkânı tanınmıştır. Bu durum 2007 tarihli Protokol'ün en önemli yeniliklerinden biridir.

Nafakanın milletlerarası alanda tahsili sorunu, savaşlar ile birlikte başlayan zorunlu göç hareketlerinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaşların yanı sıra, iş ve eğitim gibi çeşitli sebeplerle insanların farklı ülkelerde bulunması ve ayrıca teknolojik gelişmelerle birlikte, insanların sanal ortamlarda tanışıp evlenmeleri de ileride nafaka ile ilgili sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Nafakanın milletlerarası alanda tahsilini ulusal düzenlemeler ile sağlamanın yeterli olmayacağının anlaşılması üzerine, milletlerarası sözleşmeler akdetme yolu ile tahsil sorunu çözülmeye çalışılmıştır. Bu amaçla akdedilen ilk sözleşme BM tarafından hazırlanan New York Sözleşmesidir. New York Sözleşmesi, hukuki niteliği itibarıyla bir işbirliği sözleşmesidir. Bu nedenle taraf olan devletlerin ulusal ve uluslararası hukuk kurallarının yerine geçmemekte, onları tamamlamaktadır. New York Sözleşmesi'nin bir işbirliği sözleşmesi olmasının bir sonucu olarak nafaka alacaklılarının, Sözleşmede öngörülen tahsil yolunu seçmeyerek ulusal mahkemelerde dava açma yoluna gitmeleri de mümkündür.

New York Sözleşmesi, nafaka kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenleme içermemektedir. Kanaatimizce Sözleşmede yabancı nafaka kararlarının tenfizini mümkün kılacak hükümlerin yer alması ve bu hükümlere çekince koyma imkânının tanınmayarak yabancı nafaka kararlarının akit devletler arasında tenfizini mümkün kılmak daha yerinde olabilirdi.

New York Sözleşmesi kapsamında nafakanın tahsili süreci Sözleşmenin uygulama organları olan gönderici makam ve aracı kurum vasıtasıyla yürütülmektedir. Gönderici makam, kendisine gelen tahsil taleplerini, gerekli belgelerin bulunup bulunmadığını kontrol ettikten sonra borçlunun bulunduğu devletteki aracı kuruma göndermekle tahsil sürecini başlatır. Tahsil süreci sonuçlanana kadar süreci takip etmesi gereken aracı kurumdur. Türkiye açısından Sözleşmenin uygulanmasında merkezi makam Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü'dür. Ancak Genel Müdürlük bu görevi Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığıyla yerine getirmektedir. Kanaatimizce, sürecin Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığıyla yürütülmesi yerinde değildir. Zira aile hukuku ile ilgili bir meselenin Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde yer alan Nafaka Bürosu'nun koordinesinde, aile mahkemeleri nezdinde kurulan ve uzman kişilerden oluşan bir birim tesis edilerek bu birim tarafından yürütülmesi daha isabetli olabilirdi.

New York Sözleşmesinin nafakanın milletlerarası tahsilinde zamana ve gelişen teknolojiye uyum sağlayamaması ve tahsil talepleri bakımından çoğu zaman başarılı sonuçlar elde edememesi nedeniyle yeni bir sözleşme ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaca binaen hazırlanan 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi ile çocuğun üstün yararının gözetildiği, devletler arasında işbirliğini teşvik eden ve teknolojik gelişmelere uyumlu yeni bir tahsil sistemi öngörülmüştür. Bu sistem ile nafaka tahsil süreçlerinin daha hızlı bir şekilde, en az masrafla ve emekle tamamlanması hedeflenmiştir.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin kapsamında 21 yaşından küçüklere yönelik ebeveyn-çocuk ilişkisinden kaynaklanan nafakalar yer almaktadır. Ancak Sözleşmede, akit devletlere tanınan çekince koyma imkânı ile Sözleşmenin uygulama alanının yalnızca 18 yaşını doldurmamış kişiler ile sınırlandırılması mümkün kılınmıştır. Ancak bu çekincenin etki doğurabilmesi için aynı çekinceyi diğer devletlerin de ileri sürmesi gerekmektedir. Doktrinde, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin uygulama alanı tespit edilirken Sözleşmenin 2. maddesinin 1-a fıkrası için Sözleşmenin uygulanması bakımından "zorunlu alan" ifadesi kullanılmakta ise de, bu ifadenin yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Zira bahsi geçen hüküm, Sözleşme kapsamında çekincenin ileri sürülebilceği hükümler arasındadır. Dolayısıyla, Sözleşmede taraf devletlere çekince koymak suretiyle Sözleşmenin 2/1-a maddesini uygulamama imkânının tanınması

dikkate alındığında bu hükmü “zorunlu” olarak nitelendirmek kanaatimizce yerinde değildir.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi eş nafakası bakımından, çocuk nafakasından farklı bir düzenleme içermektedir. Bu bağlamda eş nafakası, şayet çocuk nafakası ile birlikte talep edilmekte ise, bu durumda Sözleşmenin tüm hükümleri eş nafakası için de uygulanacaktır. Ancak çocuk nafakası talebi ile birlikte ileri sürülmeyen eş nafakası taleplerine Sözleşmenin ikinci ve üçüncü bölümleri uygulanmayacaktır.

Akit devletlere beyan yoluyla Sözleşmenin kapsamını genişletebilme imkânı tanınmıştır. Türkiye, beyan yolu ile Sözleşmenin tüm hükümlerinin eş nafakası bakımından da uygulanacağını belirtmiştir. Eş nafakası bakımından bu şekilde bir düzenleme yoluna gidilmesinin sebebi, kanaatimizce, yalnızca eş nafakasına ilişkin tahsil taleplerinin çocuk nafakasına nazaran daha az olmasıdır. Her ne kadar Türk hukukunda yoksulluk nafakası olarak adlandırılan eş nafakası hala çok sayıda davaya konu olmakta ise de, farklı hukuk sistemlerinde *clean break* ilkesinin etkisiyle eş nafakasına yönelik davalara daha az rastlanmaktadır.

New York Sözleşmesinde olduğu gibi, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi de nitelik itibarıyla bir işbirliği sözleşmesidir. Bu nedenle, Sözleşmeden beklenen faydanın sağlanması için akit devletler arasında güçlü bir işbirliği sisteminin kurulması önemlidir. Sözleşme ile akit devletlere merkezi makam tayin etme yükümlülüğü getirilmiş ve merkezi makamların görevleri Sözleşme ile detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Kanaatimizce, merkezi makamların görevlerinin ayrıntılı olarak düzenlenmesi, Sözleşme hükümlerinin yeknesak bir şekilde uygulanmasını sağlayabileceği için oldukça yerindedir.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi kapsamında nafaka tahsiline ilişkin başvurular iki şekilde yapılabilmektedir. Nafaka alacaklısı tahsil talebini merkezi makam aracılığıyla yapabileceği gibi (Sözleşme ile asıl hedeflenen başvuru usulü de budur), doğrudan başvuru imkânını (bu usul sınırlı hallerde uygulanabilmektedir) da kullanabilmektedir. Ancak hangi başvuru türü kullanılırsa kullanılsın, tahsil talebinin mümkün olan en kısa sürede sonuca ulaşması hedeflenmiştir.

New York Sözleşmesinden farklı olarak 2007 tarihli tahsil Sözleşmesi’nde tanıma ve tenfize ilişkin düzenlemeye de yer verilmiştir. Buna göre, Sözleşme kapsamında iki

tanıma ve tenfiz usulü düzenlenmiştir. Bu usuller; beyan ve kayıt usulü ile alternatif usuldür. Alternatif usul, diğer usule göre daha hızlı sonuç almaya elverişli ve esnek olmakla birlikte, davalıya daha fazla sorumluluk yükleyen bir usuldür. Bu bağlamda Türkiye, beyan ileri sürme imkânını kullanarak Sözleşme kapsamındaki tenfiz talepleri bakımından alternatif usulün uygulanacağını belirtmiştir.

2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nin amaçları arasında, nafakanın hızlı bir şekilde tahsilini sağlamak olduğu için, bu amaca hizmet eden *iSupport* Projesi önem arz etmektedir. Zira bu Proje, günümüzde on beş akit devlet tarafından uygulanmakta ve tahsil süreci için gerekli bilgi ve belgelerin elektronik ortamda aktarılması esasına dayanmaktadır. Elektronik ortama taşınan bilgi ve belgelerin diğer akit devletlere ulaşma hızı dikkate alındığında, *iSupport* Projesinin tahsil süreçlerini hızlandırarak başvuruların daha çabuk sonuçlanmasına katkı sağlayacağı kuşkusuzdur. Ancak bu sistemden daha fazla verim alabilmek için daha fazla sayıda akit devlet tarafından uygulanması gerekmektedir. Bu nedenle, Türkiye'nin de gerekli girişimlerde bulunarak bu sistemi tahsil sürecine dâhil etmesi gerekli ve önemlidir.

Türkiye nafakanın milletlerarası tahsili başvurularında daha çok aracı kurum sıfatıyla hareket etmektedir. Zira çalışmamızda da belirttiğimiz istatistiki verilere göre, Türkiye'ye gönderilen nafakanın tahsili başvurularına ilişkin dosya sayısı, Türkiye'den yabancı ülkelere giden dosya sayısından oldukça fazladır. Bu da Türkiye'nin bu süreçte etkin bir rol alması gerektiğini göstermektedir. Bu yüzden, New York Sözleşmesinin uygulama esaslarını içeren 64/2 sayılı Genelgenin güncellenmesi gerekmektedir. 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi, 2017 yılından itibaren Türkiye'de yürürlükte olmasına rağmen, Sözleşmenin uygulama esaslarını gösteren, merkezi makama yol gösteren güncel bir genelge henüz bulunmamaktadır. Dolayısıyla, 64/2 sayılı Genelge'nin en yakın zamanda güncellenmesi veya bu konuda yeni bir genelge çıkarılması gerekmektedir.

Türk hukukunda nafakanın tahsili, İİK çerçevesinde yürütülmektedir. İİK'da nafaka alacağı bakımından özel hükümler yer almakta ve bu hükümlere bakıldığında ortak noktalarının nafaka alacağını ve alacaklısını korunmaya yönelik olduğu görülmektedir. İİK kapsamında nafaka alacağını tahsil edemeyen alacaklı için üç takip yolu mevcuttur. Bu yollar; ilamsız icra yoluyla takip, ilamlı icra yoluyla takip ve iflas yoluyla takiptir. Nafaka alacağı çoğunlukla bir mahkeme ilamına dayandığı için nafaka alacaklısı

bakımından en uygun takip yolu ilamlı icra yoluyla takiptir. Ancak mahiyeti gereği acele karar verilmesi gereken hallerde hükmedilen tedbir nafakası, ara karar ile hükmedildiği ve bir ilama dayanmadığı için ilamsız icra yoluyla takibe uygundur. Para ve teminat alacakları için başvurulabilen iflas yolu ile takibe, nafaka alacakları bakımından başvurulmasına engel bir durum olmasa da, iflas yoluyla takibe başvurmanın nafaka alacaklısı bakımından doğru bir tercih olmadığı kanaatindeyiz.

Son olarak çalışmamızda, AB mevzuatında nafakanın tahsilini düzenleyen 4/2009 sayılı Nafaka Tüzüğüne yer verilmiştir. Buna göre Nafaka Tüzüğü, uygulanacak hukuk, tanıma ve tenfiz, milletlerarası yetki ve işbirliğine ilişkin hükümleri tek bir metinde toplayan AB Nafaka Hukuku bakımından önemli bir düzenlemedir. Tüzük, uygulanacak hukuka ilişkin olarak ayrıca bir düzenleme içermemekte, bu konuda 2007 tarihli Protokol'e atıf yapmaktadır. Tüzükte, yabancı nafaka kararlarının AB üyesi ülkeler arasında serbestçe dolaşımına imkân sağlayacak bazı düzenlemeler mevcuttur. Bu çerçevede Tüzükte, yabancı nafaka kararlarının tanınması ve tenfizi bakımından iki ayrı düzenleme yer almaktadır. Protokole taraf olan AB üyesi devletler bakımından *exequatur* şartı kaldırılmış olsa da, Protokole taraf olmayan devletler için kararların tenfizi şartı devam etmektedir. Tüzükte, idari işbirliğine ilişkin düzenlemeler de yer almakta ve bunların, 2007 tarihli Tahsil Sözleşmesi'nde yer alan işbirliği hükümlerine benzer şekilde düzenlendiğini söylemek mümkün olabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abendroth, Matthias, "Choice of Court in Matters Relating to Maintenance Obligations", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 459–472.
- Acar, Halil İbrahim, *İslam Aile Hukuku*, (4. Baskı), Ensar Neşriyat, İstanbul 2021.
- Acun Mekengeç, Merve, “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Kapsamında Atıf (Renvoi) Prensibinin Uygulanması”, *EÜHFD*, XVII(3–4), 2013, 237-283.
- Ağdemir, Sürmeli “Aile ve Eğitim”, *Sosyal Politikalar Çalışmaları Dergisi*, Yıl 1, 1991, 1-3.
- Akbal, Mehmet, “ Medeni Yargılama Hukukunda Adli Yardım”, *TBB Dergisi*, 23(93), Mart 2011, 147-173.
- Akduman, Ebru, “Uluslararası Nafaka Alacaklarında Uygulanacak Hukuk ve Tahsil Prosedürü”, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(2), Aralık 2022, 421-440.
- Akıncı, Ziya, Demir Gökyayla, Cemile, *Milletlerarası Aile Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.
- Akıncı, Ziya, Ekmen, Yasin, *Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı*, On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- Akıncı, Ziya, *Milletlerarası Özel Hukuk*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020.
- Akıntürk, Turgut, *Aile Hukuku* 4. Bası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 499, Ankara 1996.
- Akıntürk, Turgut, Ateş, Derya Karaman, *Medeni Hukuk(6098 sayılı Yeni Türk Borçlar Kanununa Uyarlanmış 16. Baskı)*, Beta Yayınları, İstanbul 2014.
- Akıntürk, Turgut, *Türk Medeni Hukuku-Aile Hukuku*, Yenilenmiş 11. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2008.

- Akkaş, Ahmet Hulusi, Çimen, Ali Said, “Ceza Hukuku Özelinde Adli İşbirliği Taleplerinin Reddi Sebepleri”, *HKÜHFD*, 11(21), 2021, 15-60.
- Akkaya, Mustafa, “Osmanlı’da 16. ve 17. Yüzyıllar Arasında Nafaka Uygulamaları ile Satın Alma Gücü Arasındaki İlişki”, *History Studies*, 10(7), 2018, 295-319.
- Altıparmak, Ayşe Kübra, “Velayet Uyuşmazlıklarında Yeni Bir Dönem mi? 1996 Tarihli Lahey Velayet Sözleşmesi Hakkında Bir İnceleme”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(2), Temmuz 2020, 411-433.
- Anderson, Winston, *Elements of Private International Law*, The Caribbean Law Publishing Company, Kingston 2003.
- Ansay, Tuğrul, “Türk Devletler Özel Hukukunu İlgilendiren Milletlerarası Sözleşmeler”, *Adalet Dergisi*, Sayı 12, Aralık 1972, 851-860.
- Arslan, Aziz Serkan, “HMK Hükümlerine Göre Teminat Kurumu ve Dava Şartı Niteliği”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan)*, C: 16, Özel Sayı 2014, 943-974.
- Arslan, İlyas, “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Zımni Hukuk Seçimi”, *MHB*, 33(2), 2013, 1-41.
- Arslan, İlyas, *Milletlerarası Özel Hukukta Mutad Mesken Kavramı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Arslan, Ramazan, Yılmaz, Ejder, Taşpınar Ayvaz, Sema, Hanağası, Emel, *İcra ve İflas Hukuku* (Güncellenmiş 8. Baskı), Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara 2022.
- Aslan, Memduh, “Kamu ve Özel Alacakların Hacze İştiraki ve Sıra Cetvelinin Hazırlanması”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(4), 2022, 2600-2617.
- Aşık, Gülşah, *Türk Medeni Kanunu ve Yargıtay Kararları Kapsamında Yardım Nafakası*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.
- Atalı, Murat, Ermenek, İbrahim, Erdoğan, Ersin, *İcra ve İflas Hukuku* (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 7. Bası), Yetkin Yayınları, Ankara 2023.

- Atalı, Murat, Ermenek, İbrahim, Erdoğan, Ersin, *Medeni Usul Hukuku* (6. Bası), Yetkin Yayınları, Ankara 2023.
- Ataman Figanmeşe, İnci, “Hukuki veya Ticari Konularda Yabancı Ülkelerde Delil Sağlanması Hakkında 1970 Tarihli La Haye Sözleşmesi”, *MHB*, 23(1-2), 2003, 19-87.
- Atar, Eray Aksın, “Nafakadan Feragat”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* (Cevdet Yavuz’a Armağan), 22(3), 2016, 251-268.
- Ateş, Derya, “İsviçre Hukukundaki Gelişmeler Işığında Ana Babanın Ergin Çocuğun Bakım ve Eğitim Giderlerini Karşılama Yükümlülüğü”, *TAAD*, Yıl: 12(47), 2021, 179-214.
- Ayan, Mehmet, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (9. Baskı), Mimoza Yayınevi, Konya 2015.
- Aydın, M. Akif, *Osmanlı Aile Hukuku*, (3. Baskı), Klasik Yayınları, Ocak 2017.
- Aydınlıyım, Suat, “Nafakadan Doğan Kanun İhtilafları”, *Adalet Dergisi*, 56(9), 1965, 1039-1055.
- Aygül, Musa, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Davalarında Bazı Usul Hukuku Problemleri (Harç- İspat Yükü- Deliller- Vasıflandırma)”, *MHB*, 31(2), 83-121.
- Aygün Mesut, Çağlayan Aygün, Gözde, “Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafaka Türlerinin Uluslararası Tahsiline İlişkin La Haye Sözleşmesi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), Yıl 2018, 71-102.
- Aygün, Mesut, “Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Hukuka İlişkin 2007 Tarihli Lahey Protokolü”, *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu, Eskişehir 21-22 Nisan 2016 Sempozyum Bildirileri ve Tartışmalar* (ed. Bilgin Tiryakioğlu, Mesut Aygün, Ali Önal, A. Kübra Altıparmak, Cansu Kaya), Yetkin Yayınları, 2016, 577-590.
- Aygün, Mesut, *Milletlerarası Özel Hukukta Nafakaya İlişkin Yeni Sistem*, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.

- Ayiter, Mehmet Kudret, *Klasik Roma Hukukunda “Dos”un Tesisi*, Ankara Üniversitesi Yayinevi, Ankara 1958.
- Aykanat, Mehmet, Uslu, Abdüssameti “Osmanlı Hukukunda İstidane İzni ve Günümüz Hukukuna Yansımaları”, *ERÜHFD*, XIII(1), 2018, 411-444.
- Başaklar, Emin, *Nafaka Davaları*, Halkevleri Kültür Vakfı Basımevi, Haziran 1974.
- Baştürk, İhsan, “İcra ve İflas Kanununun On Altıncı Babındaki Takibi Şikâyeteye Bağlı Suçlarda Uzlaştırma Kurumunun Uygulanmasının Doğuracağı Sakıncalar”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XXIV(4), 2020, 613-666.
- Bayraktaroğlu Özçelik, Gülüm, “Avrupa Birliği’nin Kurumsal Yapısı ve Lizbon Antlaşması”, *Avrupa Birliğinin Güncel Sorunları ve Gelişmeler* (Ed.: Belgin Akçay, Sevilay Kahraman, Sanem Baykal), Ankara 2008, 203-234.
- Bayraktaroğlu Özçelik, Gülüm, “Avrupa Topluluğunun Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Uluslararası Anlaşma Yapma Yetkisi ve C-01/03 Sayılı ve 7 Şubat 2006 Tarihli Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Görüşü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(2), 2008, 17-51.
- Bayraktaroğlu Özçelik, Gülüm, “Yasal Göç ve Üçüncü Ülke Vatandaşlarının Entegrasyonu”, *Lizbon Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği: Serbest Dolaşım ve Politikalar* (Ed.: Belgin Akçay, Gülüm Özçelik), Ed. 2, Seçkin, Ankara 2012, 401-446.
- Bayram, Aziz Erman, “Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun Tedbir Nafakasına Dair 25.10.2018 Tarihli ve 2017/2-1891 Esas, 2018/1577 Karar Sayılı Kararının Değerlendirilmesi”, *TBB Dergisi*, 144, 2019, 213-247.
- Beaumont, Paul, “International Family Law in Europe – the Maintenance Project, the Hague Conference and the EC: A Triumph of Reverse Subsidiarity”, *The Rabel Journal of Comparative and International Private Law*, Juli 2009, Bd. 73, H. 3, 509-546.
- Belgesay, M. Reşit, *İcra İflâs Kanunu Şerhi*, (4. Bası), M. Sıralar Matbaası, İstanbul 1954.

- Berberoğlu, Yenipınar, Filiz, *Güncel İçtihatlarla Milletlerarası Özel Hukuk*, Aristo Yayınevi, 2019.
- Bergeret, J., (çev. Vamık Toprak) “Zina ve Fücür Mahsülü Çocukların Nafaka Hakları”, *Adalet Dergisi*, 7(9), Eylül 1956, 992-1001.
- Berkin, Necmeddin M., *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1980.
- Bilge, Necip, Önen, Ergun, *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri*, Sevinç Matbaası, Ankara 1978.
- Birinci Uzun, Tuba, “Avrupa Birliği’ne Üye Devletler Arasında Mahkeme Kararlarının Serbest Dolaşımı”, *TAAD*, Yıl:5, Sayı:19, Ekim 2014.
- Bonomi, Andrea, “The Hague Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations”, *Yearbook of Private International Law*, (ed. Andrea Bonomi, Paul Volken), Swiss Institute of Comparative Law, Volume X, 2008, 333-357.
- Borras, Alegria, Degeling, Jennifer, *Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance Explanatory Report*, Edited by the Permanent Bureau of the Conference Scheveningseweg 6, The Hague, Netherlands 2013.
- Bozdağ, Gonca Gülfem, “Towards an EU Strategy on the Rights of Children in Terms of International Maintenance Cases and the Integration of Turkey”, *MÜHF – HAD*, 20(2), 2014.
- Bozdağ, Gonca Gülfem, *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka*, Yetkin Yayınları, Ankara 2015.
- Bremner, Philip, “EU Maintenance Regulation: A Qualified Success For European Family Law”, *Kings Student Law Review*, 2(1), 2010, 12-20.
- Bromley, Peter Man, “Maintenance Orders (Reciprocal Enforcement) Act 1972”, *The Modern Law Review*, 35(6), 1972, 625-630.
- Bruch, Carol S., “The 1989 Inter-American Convention on Support Obligations”, *The American Journal of Comparative Law*, 40(4), 1992, 817-863

- Budak, Ali Cem, Ak, Aslınur, “Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Alanında Covid-19 Sebebiyle Alınan Tedbirler”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Covid-19 Hukuk Özel Sayısı)*, Yıl:19, 2(38), 2020, (Covid- 19 Özel Ek), 1-19.
- Budak, Ali Cem, Karaaslan, Varol, *Medeni Usul Hukuku*, (7. Bası), Filiz Kitabevi, Eylül 2023.
- Can, Hacı, Tuna, Ekin, *Milletlerarası Usul Hukuku* (3. Baskı), Adalet Yayınevi, Ankara 2022.
- Carlson, Mary Helen, “United States Perspective on the New Hague Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance”, *Family Law Quarterly*, 43(1), Spring 2009, 21-35.
- Carlson, Mary Helen, Caswell, Gary, Coburn, Anna Mary, Dyer, Adair, Pfund, Peter H., Tenenbaum, Harlan, “International Family Law”, *International Legal Developments in Review*, 36(2), 2002, 665-671.
- Caruthers, Janeen, “Party Autonomy in the Legal Regulation of Adult Relationships: What Place For Party Choice in Private International Law”, *The International and Comparative Law Quarterly*, 61(4), 2012, 881-913.
- Ceylan, Ebru, "6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’a Göre Kanun Kapsamına Girenlerin Korunmasıyla İlgili Değerlendirmeler", *İstanbul Barosu Dergisi*, 91(1), Y. 2017, 15-29.
- Ceylan, Ebru, “ Türk Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçlarında Arabuluculuk”, *Legal Hukuk Dergisi*, 16(190), 2018, 4561-4588.
- Ceylan, Ebru, “İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, *TBB Dergisi*, (133), 2017, 299-324.
- Ceylan, Ebru, *Türk-İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, Beta Yayınları, İstanbul 2006.
- Contini, Paolo, “International Enforcement of Maintenance Obligations”, *California Law Review*, 41, 1953, 106-123.
- Contini, Paolo, “The United Nations Convention on the Recovery Abroad of Maintenance”, *St. Johns Law Review*, 31(1), 1956,1-39.

- Contini, Paolo, “The United Nations Draft Conventions on Maintenance Claims”, *The American Journal of Comparative Law*, 3(4), 1954, 543-551.
- Covers, David F., “Draft Convention on The Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations”, *The American Journal of Comparative Law*, 21(1), 1973, 154-162.
- Çam, Gülçin, “Taşiyıcı Annelik ve Soybağı İlişkisi”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(2), 2013, 155-171.
- Çelebican, Özcan K., *Roma Hukuku*, (13. Basım), Yetkin Yayınları, Ankara 2008.
- Çelikel, Aysel, “Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine İlişkin Sözleşme ve Türk Hukuku”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 3(1), 1983, 1-18.
- Çelikel, Aysel, Erdem, B. Bahadır, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (16. Bası), Beta Yayınevi, İstanbul 2020.
- Çetintaş, Recep, “İslam Hukukunda Evlenmeden Doğan Haklar Bakımından Nafaka”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 12(24), Ekim 2014, 185-203.
- Çınar, Kazım, “Yabancılik Unsuru İçeren Nafaka İlişkilerinde İrade Serbestisi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(179-180), Temmuz-Ağustos 2019, 1511-1536.
- Çiçekli, Bülent, “Avrupa Birliği’nde Özel Hukukta Ali İşbirliği ve Mahkeme Kararlarının Serbest Dolaşımı”, *MHB*, Prof. Dr. Gülören Tekinalp’e Armağan, 2003, Sayı:1-2, 173-203.
- Çitil, Bünyamin, “Vergi Hukukunda Tecilin İhlalinin Ödeme ve Tahsil Kavramları ile İlişkisi ve Tahsil Zamanaşımına Etkisi”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı 113, Nisan-Haziran 2019, 45-70.
- Dağlıoğlu, Duygu, “Aile Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk”, *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2020/2, 551-587.
- Daşkın, Şakir, *Nafaka Alacağıının Yabancı Ülkelerden Takibi ve Tahsili (Uluslararası Nafaka Alacağı)*, Adalet Yayınevi, Ankara 2008.

- Demir Gökyayla, Cemile, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2001.
- Demir, Mecit, *Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018.
- Demir, Remzi, “Yoksulluk Nafakasının Süresizliğinin Önemi”, *Türk Medeni Hukuku Çerçevesinde Aile Hukukunda Güncel Meseleler Sempozyumu* (Ed. Yasemin Güllüoğlu Altun), On İki Levha Yayıncılık, Ocak 2021.
- Demirbaş, Ali, “Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 2018, 219-235.
- Demirkol, Özüm, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizinde Karşılıklılık Esası*, On İki Levha Yayıncılık, Şubat 2017.
- Devers, Alain, “Private International Law Aspects Of Non Marital Unions Some French Reflections on the Applicable Law”, *Public and Private International Law Bulletin*, 37(2), 963-994.
- Ding, James, "Enforcing Foreign Maintenance Decisions in the Hong Kong Special Administrative Region of the P.R.C. and the Hague Convention on International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance from an Asian Perspective", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 77–88.
- Dizdar, A.Murat, “Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili Hakkında New York Sözleşmesi”, *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 13(16), 1996,173-201.
- Doğan, Gökçen, “Mal Rejimi Sözleşmelerinde Sözleşme Serbestisi ve Sınırları”, *TAÜHFD*, 2022, 243-272.
- Doğan, İzzet, “Türk Medeni Kanunun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, *Public and Private International Law Bulletin*, 35(1), 59-95.
- Doğan, Vahit, Yılmaz, Alper Çağrı, İzmirli, Lale Ayhan, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (Güncellenmiş 9. Baskı), Savaş Yayınevi, İstanbul 2023.

- Doğanay, İsmail, *Nazari ve Tatbiki Muhtelif Nafaka Davaları*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1961.
- Douga, Alexandra, Koumpli, Vassiliki, “Cross-Border Maintenance Obligations in Europe: the EU Maintenance Regulation”, *IIIrd Balkan Meeting on Maintenance Law*, September, 2013, 215-226.
- Duncan, William, “The Development of the New Hague Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance”, *Family Law Quarterly*, 38(3), 2004, 663-687.
- Duncan, William, “The Hague Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance Comments on its Objectives and Some of its Special Feature”, *Yearbook of Private International Law* (ed. Andrea Bonomi, Paul Volken), Swiss Insitute of Comparative Law, Volume X, 2008, 313-333.
- Duncan, William, “The New Hague Child Support Convention: Goals and Outcomes of the Negotiations”, *Family Law Quarterly*, 43(1), 2009, 1-20.
- Dural, Mustafa, Ögüz, Tufan, Gümüş, Mustafa Alper, *Türk Özel Hukuku Cilt 3, Aile Hukuku* (Gözden Geçirilmiş 16. Bası), Filiz Kitabevi, İstanbul 2022.
- Dural, Mustafa, Ögüz, Tufan, Gümüş, Mustafa Alper, *Türk Özel Hukuku C. 2, Aile Hukuku*, (12. Baskı), Filiz Yayınevi, İstanbul 2016.
- Duran, Osman, *Medenî Usûl Hukukunda Taleple Bağlılık İlkesi: -Medeni Usul Hukuku Monografileri-*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.
- Ecemiş, Sercan, “MÖHUK Dışında Düzenlenen Tanıma ve Tenfiz Kuralları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(1), 2020, 357-395.
- Ekşi, Nuray *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Beta Basım Yayım, İstanbul 2020
- Ekşi, Nuray, “Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsiline İlişkin New York Sözleşmesi”, *MHB*, 35(2), 69-105.
- Ekşi, Nuray, *Milletlerarası Nitelikli Davalara İlişkin Mahkeme Kararları*, Arıkan Yayıncılık, İstanbul 2007.

- Elbalti, Beligh, “Recipirocity and the Recognition and Enforcement of Foreign Judgements: A Lot of Bark But Not Much Bite”, *Journal of Private International Law*, 13(1), 2017, 184-218.
- Erbay, Celal, *İslam Hukukunda Evlilik ve Hısımlık Nafakası*, Rağbet Yayınları, İstanbul 1998.
- Erdem, B. Bahadır, “Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında 1968 Tarihli Brüksel Antlaşması’nın Hükümlerinin Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetki Kuralları ile Karşılaştırılması”, *MHB*, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ’a Armağan, Yıl:1997-1998, Sayı:1-2, 183-215.
- Erdem, B.Bahadır, “Milletlerarası Özel Hukukta İstinabe”, *MHB*, 9(2), 1989, 121-133.
- Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri*(6. Baskı), Ensar Neşriyat Tic. A.Ş, İstanbul 2016.
- Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (25. Baskı), Yetkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Ergenekon, Yılmaz, *Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakaları*, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara 1966.
- Ersöz, Oğuz, “Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Yıl 6(12), 2018, 463-509.
- Ertaş, Şeref, “Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi”, *DEÜHFD*, 3(1-4), Ankara 1988, 365-438.
- Ertem, Ahmet Turgut, “İstinabeye Talimat Denilemez”, *Adalet Dergisi*, 63(4-5), Nisan-Mayıs 1972, 393-398.
- Estin, Ann Laquer “Families Across Borders: The Hague Children's Conventionsn and the Case for International Family Law in the United States”, *Florida Law Review*, 62(1), 1-62.
- Estin, Ann Laquer, “Migration, Remittances and Child Support", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 101-112.

Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin, *Aile Hukuku* (3. Baskı), Filiz Kitabevi, İstanbul 1986.

Franko, Nisim, “Alacağın Temliki”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Yıl 1994, 49(1), 177-197.

Ganiyeva, Salimya, “Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda İdari Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu”, *MHB*, Yıl: 33, Sayı:1, 2013, 31-60.

Genç, Mustafa, Aksoy, Muhammed Mihdi, “Bazı Kanunlar ile Mukayeseli Olarak İslâm Hukukunda Eş Nafakası”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17 (33), 2019, 351-392.

Gençcan, Ömer Uğur, *Milletlerarası Aile ve Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

Gençcan, Ömer Uğur, *Nafaka Hukuku*, (Genişletilmiş 2. Baskı), Yetkin Yayınları, Ankara 2021.

Giray, Faruk Kerem “19 Ekim 1996 Tarihli Velâyet Sorumluluğu ve Çocukların Korunmasına Yönelik Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma ve Tenfiz ve İşbirliği Hakkında Lahey Sözleşmesi Sonrası Çocuğun Vesayetine Uygulanacak Hukuk”, *Public and Private International Law Bulletin*, Prof. Dr. Cemal Şanlı’ya Armağan, 40(1), 2020, 353–399.

Giray, Faruk Kerem, “Karşılıklılık Koşulu ve Uluslararası Anlaşmalarla MÖHUK'un Tanıma-Tenfiz Sistemine Getirilen Farklılıklar”, Süheyla Balkar Bozkurt (Ed.), *Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Güncel Gelişmeler*, 1. Baskı, İstanbul 2018, 69-81.

Giray, Faruk Kerem, “Milletlerarası Özel Hukuk Hakkaniyetinin 5718 Sayılı MÖHUK Kapsamında Değerlendirilmesi”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*(Prof. Dr. Erhan Adal’a Armağan), VIII(2), Yıl: 2011, 555- 577.

Görgün, L. Şanal, Börü, Levent, Kodakoğlu, Mehmet, *İcra ve İflas Hukuku* (2021 tarihli 7343 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Değişiklikleri İşlenmiştir), Yetkin Yayınları, Ankara 2022.

Grodecki, Jan, “Enforcement of Foreign Maintenance Orders: French and English Practice”, *International and Comparative Law Quarterly*, 8(1), 1959, 18-40.

- Groff, Maja, “ The Potential of the 2007 Child Support Convention: Adressing Global Poverty and Supporting Economic Rights”, *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 89.
- Gutteridge, Harold Cook, “ The International Enforcement of Maintenance Orders”, *The International Law Quaterly*, 2(2), 1948, 155-172.
- Güler, Deniz, Ulutak, Nazmi, “Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile”, *Kurgu Dergisi*, S. 11, 1992, 51-76.
- Güner, Cemil, “Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanıma Kararı Alınmaksızın Tescili”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), Aralık 2019, 299-325.
- Güneş, Ahmet M., “Bir Uluslararası Hukuk Sujesi Olarak Avrupa Birliği”, *TAAD*, Sayı 19, Ekim 2014, 127- 158.
- Güngör, Gülin, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*(3. Bası), Yetkin Yayınları, Ankara 2022
- Güven, Pelin, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.
- Hamzaçebi, Mehmet, “Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10/3-4, 2002, 23-48.
- Hasırcı, Hakan, “İflasın Müflisin Nafaka Borçlarına Etkisi”, *ÇÜHFD*, 5(1), Nisan 2020, 1671- 1690.
- Helvacı, Serap, Erlüle, Fulya, *Medeni Hukuk, Medeni Hukuka Giriş, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku* (3. Baskı), Legal Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Hess, Burkhard, Stefanie, Spancken. "Setting the Scene—The EU Maintenance Regulation", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 331–336.
- Hohloch, Gerhard (çev:Yıldız Abik), “Nafaka Statüsü ve Hukuk Seçimi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), Yıl 2011, 523-542.

- Huysal, Burak, “Nüfus Hizmetleri Kanunu Kapsamında Yabancı Boşanma Kararlarının Doğrudan Tescili”, *MHB*, 37(2), 473-507.
- Işık, Hanife, “Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu: Hukuk Sistemleri Arasında Bir Mukayese”, *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1), Bahar 2022, 66-82.
- İkizler, Metin, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, Seçkin Yayınevi, Erzurum 2017.
- İmre, Zahit, Erman, Hasan, *Miras Hukuku*(16. Baskı), Der Kitabevi, İstanbul 2022.
- İnal, Nihat, *Örnek Karar ve Dilekçelerle Açıklamalı Boşanma ve Nafaka Davaları*, (Güncellenmiş 2. Baskı), Seçkin Yayınevi, Ankara 2021.
- İpek, Nurcan, “Roma Hukukunda Yardım Nafakası Yükümlülüğü”, *MÜHFAD*, 19 (3), 2013, 277-290.
- Jayme, Erik, "Cultural Dimensions of Maintenance Law from a Private International Law Perspective", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 3–14.
- Jayme, Erik, “Part Autonomy in International Family and Succession Law: New Tendencies”, *Yearbook of Private International Law*, Volume 11, 2009, 1-10.
- Kalender, Ahmet, *Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası (Yoksulluk Nafakası)*, Adalet Yayınevi, 2021.
- Kalkan Oğuztürk, Burcu, “A General Perspective to the History and the Harmonisation Idea of Family Law in Europe”, *Annales de la Faculte de Droit d’Istanbul*, C: XLI, N:58, 2009, 181-195.
- Kamacı, Mahmut “Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Nafaka ve Bu Konudaki Türkiye’nin Katıldığı Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri”, *Yargıtay Dergisi*, 24(4), Ekim 1998, 508-539.
- Karan, Ulaş, “Evlenme ve Aile Kurma Hakkının Kapsamı ve Anayasal Dayanağı”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(163-164), Mart- Nisan 2018, 119-160.
- Karslı, Abdurrahim, *İcra ve İflas Hukuku* (3. Baskı), Alternatif Yayınları, İstanbul 2014.

- Keith, Robert, “Ten Things Practitioners Should Know about the Hague Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance”, *Family Law Quarterly*, Summer/Fall 2017, Vol. 51, No. 2/3, 255-294.
- Kılıç, Sinan, “Kamu Alacaklarında Cebren Tahsil Süreci”, *Vergi Raporu- Makaleler*, Sayı 223, Nisan 2018, 114-124.
- Kılıçoğlu Yılmaz, Kumru, “Temsil Yetkisinin Açıklanması”, *AÜHFD*, 70(2), 2021, 361-388.
- Kılıçoğlu, Ahmet M., “Medeni Kanunumuzu Nasıl Değiştirdik”, *Cevdet Yavuza Armağan(Özel Sayı)*, 1(3, 2016, 1717-1758.
- Kılınç, Ayşe, “Mahkeme Dışında Yapılan Sulh ve Yargılamaya Etkisi”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 77(2), 2019, 507
- Kılınç, Ayşe, “Bir İnsan Olarak Adli Yardım”, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 2011, 1-10.
- Kocabaş, Gediz, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler,” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 2013, 357-391.
- Koçak, Muhsin, Dalgın, Nihat, Şahin, Osman, *İslam Hukuku* (7. Baskı), Ensar Neşriyat, İstanbul 2021.
- Kostkiewicz, Jolanta Kren, Eichenberger, Michaela, “International Maintenance Law In Legal Relations Between Switzerland and the EU”, *Comparative Law Review* (20), 2015, 13-31.
- Köle, Mehmet, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Usul”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(34), 2016, 39-98.
- Köprülü, Bülent, *Medeni Hukuk (Genel Prensipler, Kişinin Hukuku, Aile Hukuku)*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1970.
- Köse, Eylül Can, “TMK’nın 197. Maddesi Kapsamında Eşlerin Ayrı Yaşama Hakkı ve Hâkimin Alacağı Önlemler”, *TBB Dergisi*, 2017 (133), 344-368.

- Köseoğlu, Bilal, *Uluslararası Çocuk İadesi ve Uluslararası Nafaka Alacakları Davaları*, TBB Yayınları: 127, Ankara 2007.
- Kuhn, Arthur K., *Comparative Commentaries on Private International Law or Conflict of Laws*, The Macmillian Company, New York 1937.
- Kulaklı, Emrah, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5 (2), Güz 2018.
- Kurban, Yasin, *Mecelle ve Günümüz Hukuku (Hukukun Doksan Dokuz İlkesi)*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Kurt, Ekrem, "Boşanma Davasında Hâkimin Alacağı Geçici Önlemler (MK m.169)", *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(1), Y. 2014, 97-109.
- Kurt, Sevil Lale, “Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Yıl: 16(36), 2016, 99-127.
- Kuru, Baki, Aydın, Burak, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (7251 sayılı Kanun Değişiklikleri İşlenmiş 4. Baskı), Yetkin Yayınları, Ekim 2020,
- Kuru, Baki, *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı*, (2. Baskı), Adalet Yayınevi, Ankara 2013.
- Küpe, Bahar, *Milletlerarası Özel Hukukta Şekil*, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.
- Lipstein, Kurt, “A Draft Convention on the Recovery Abroad of Claims for Maintenance”, *The International and Comparative Law Quarterly*, 3(1), 1954, 125-134.
- Long, Eimear, “The New Hague Convention”, *The International and Comparative Law Quarterly*, 57(4), Oct 2008, 984-996.
- Lupşan, Gabriela, “Reflections on the Maintenance Obligations from the Perspective of the European Law Enforcement”, *Acta Universitatis Danubius Juridica*, 10(2), 2014, 44-51.
- Martiny, Dieter, “Maintenance Obligations in Conflict of Laws”, *Rec. Des Cours*, Volume 247, 1994_III.

- Martiny, Dieter. "Jurisdiction, Recognition and Enforcement in Cases of Reimbursement Claims by Public Bodies", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 485– 496.
- McClearn, J.D., Patchett, K.W., *The Recognition and Enforcement of Judgements and Orders and the Service of Process Within the Commonwealth, A Further Report*, Commonwealth Secreteriat, London 1977.
- McEleavy, Peter, "The Brussels II Regulation: How the European Community Has Moved Into Family Law", *The International and Comparative Law Quarterly*, 51(4), 883-908.
- Metin, Uğur Can, " Maddi Hukuk Anlamında Sulh Sözleşmesi", *ERÜHFD*, XI (1), 2016, 291-307.
- Metin, Uğur Can, "Maddi Hukuk Anlamında Sulh Sözleşmesi", *ERÜHFD*, XI (1), 2016, 503-521.
- Meyer, Karin (çev. Kıvılcım Bilgen), "İsviçre’de Eş ve İştirak Nafakası", *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(3), Haziran 2014, 191-201.
- Möller, Lena Maria, "No Fear of Talaq: A Reconsideration of Muslim Divorce Laws in Light of Rome III Regulation", *Journal of Private International Law*, 10 (3), 2015, 461-487.
- Nagy, Csongor István, "Love and Money: Problems of Characterisation in Matrimonial Property and Maintenance Matters in the European Union", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 411–424.
- Narin, İsmail, "Son Devir Osmanlı Âlimlerinden Ali Haydar Efendi’nin Hayatı, Hukukçuluğu ve Eserleri", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 2(46), 2016, 51-80.
- Nomer, Ergin, *Milletlerarası Usul Hukuku (Yenilenmiş 2. Bası)*, Beta Yayınevi, İstanbul 2018.
- Oğuzman, Kemal, Öz, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I, (17 Baskı)*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019.

- Okay, Özge, *İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.
- Okoli, Chuckwuma Samuel Adesina, “The Recognition and Enforcement of Foreign Judgements in Civil and Commercial Matters in Asia”, *Journal of Private and International Law*, 18(3), 2022, 522-541.
- Oy, Osman, *Boşanmanın Hukuki Neticeleri Nafaka, Tazminat- Velayet- Mal Paylaşımı ve Aile Konutu*, Beta Yayınevi, İstanbul 2008.
- Öge, Ali (ed.), *Osmanlı Hukuki Aile Kararnamesi*, (5. Baskı), Mehir Vakfı Yayınları, Kasım 2017.
- Önal, Ali, “Tanıma ve Tenfiz Kararlarının Hukuki Niteliği”, *MHB (Prof. Dr. Yücel Sayman’a Armağan)*, Yıl:37, 2(2), 2017, 727-769.
- Özbay, İbrahim,” İcra ve İflas Hukukumuzda Haczedilmezlikten Feragat(İİK. m. 83/A)”, *AÜEHFD*, IX(1-2), 2005, 543-567.
- Özdemir, Hayrunnisa, “Yargıtay Kararları Işığında Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 9(100), Aralık 2014, 65-78.
- Özdemir, Hayrunnisa, “Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu”, *Türk Medeni Hukuku Çerçevesinde Aile Hukukunda Güncel Meseleler Sempozyumu* (Ed. Yasemin Güllüoğlu Altun), On İki Levha Yayıncılık, Ocak 2021, 23-43.
- Özdoğan, Ayça, Düzgünkaya, Aydan, *Aile Hukuku Davaları Hakkında Hukuk Genel Kurulu (HGK) Kararları*, Aristo Yayınevi, 2020.
- Özekes, Muhammet, Erişir, Evrim, “Konusu Para Alacağı Olan Geçici Hukuki Korumaların Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi”, *MİHDER*, 3(5), 2006, 1235-1274.
- Özekes, Muhammet, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, Adalet Yayınevi, Ankara 2009.
- Özel, Sibel, Erkan, Mustafa Pürselim, Hatice Selin, Karaca, Hüseyin Akif, *Milletlerarası Özel Hukuk*, On iki Levha Yayınları, İstanbul 2022.
- Özgenç, Zeynep, “Brüksel I Bıs Tüzüğü Uyarınca Yetki Anlaşmalarının Geçerliliği”, *MHB*, 37(2), 641-669.

- Özkan, Işıl, Tütüncübaşı, Uğur, *Uluslararası Usûl Hukuku* (Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı), Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Özlük, Betül, “Modern Nafaka Düzenlemeleri ve Türk Hukukunda Revizyon Gereği”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 13(147), 40-47.
- Özman, M. Aydoğan, *Milletlerarası Andlaşmalarda Çekinceler (İhtirazi Kayıtlar)*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:259- Sevinç Matbaası, Ankara 1970.
- Özoğul, Mustafa, “2007 Tarihli La Haye Nafaka Sözleşmesi”, *Uluslararası Hukuk Bülteni*, S.8, Mayıs- Ağustos 2016, 37-38.
- Öztan, Bilge, *Aile Hukuku (5. Baskı)*, Turhan Kitabevi, Ankara 2004.
- Öztan, Bilge, *Aile Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:444, Ankara 1979.
- Öztan, Bilge, *Aile Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara 2015.
- Öztürk, Necla, *Milletlerarası Özel Hukukta Aile Kurma Amaçlı Evlilik Benzeri Yaşam Modelleri*, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- Öztürk, Necla, Yazar, Güven, Arslan, Şule, “Avrupa Birliği Konseyi 2016/1104 Sayılı Tüzük Hükümleri Çerçevesinde Kayıtlı Birliktelik Kurmuş Çiftlerin Malvarlığına Uygulanacak Hukuk, Yetkili Mahkeme ve Tanıma-Tenfiz Meseleleri”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), Yıl 2017, 1-20.
- Özüğür, Ali İhsan, *Nafaka Hukuku, Kanunlar- Milletlerarası Sözleşmeler- Yönetmelikler* (6. Baskı), Seçkin Yayınevi, Ankara 2015.
- Özün, Mustafa Nihat, *Osmanlıca/Türkçe Sözlük*(5. Baskı), İnkılap ve Aka Kitabevleri, Ankara 1973.
- Parlak Börü, Şafak, “Aile Hukukunda Zor Bir Dönemeç: Karşılaştırmalı Hukuk Bakış Açısıyla Taşiyıcı Anneliğe İlişkin Güncel Gelişmeler”, *Public and Private International Law Bulletin*, 39(1), 2019, 63-110.
- Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitabevi, Ankara 2008.

- Pehlivanlı, Ayşe İrem, *Uluslararası Özel Hukukta Çocuklara İlişkin Nafakanın Tahsilinde İdari İşbirliği*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2020.
- Pekcanitez, Hakan, Atalay, Oğuz, Özekes, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (11. Bası), Oniki Levha Yayınları İstanbul 2023.
- Pekcanitez, Hakan, Atalay, Oğuz, Sungurtekin Özkan, Meral, Özekes, Muhammet, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı* (10. Bası), Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2023
- Pelichet, Michel, “Maintenance Obligations”, Note on the operation of the Hague Conventions relating to maintenance obligations and of the New York Convention on the Recovery Abroad of Maintenance. (<https://assets.hcch.net/docs/c9e7464a-8c7c-4629-b2b6-0d0b378a7f88.pdf>).
- Prescott, Darrell, Alley, Edwin R., “Effective Evidence-Taking Under the Hague Convention”, *The International Lawyer*, 22(4),1988, 939-988.
- Pürselim Doğan, Hatice Selin, “Almanya’da Tescil Edilmiş Eşcinsel Hayat Ortaklığında Veraset İlamının Alınması ve Bu İlama Dayanılarak Türkiye ve Almanya’ da Bulunan Terekenin Paylaşılması”, *MHB*, 31(1), 243-266.
- Rezaki, Sait “Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü ile İlgili Sözleşmeler”, *Adalet Dergisi*, Şubat-Mart 1973(2-3, 155-168.
- Rezaki, Sait, “Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerden Tahsili İle İlgili Sözleşme” *Adalet Dergisi*, 67(8), 1971, 481-494.
- Rezaki, Sait, Özdemir, Salim, *Açıklamalı- Uygulamalı İkili ve Çok Taraflı Uluslararası Özel Hukuk Sözleşmeleri ve İlgili Mevzuat*, Sevinç Matbaası, Ankara 1974.
- Roots, Hannah, "International Maintenance Cases: Preliminary Research", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 113–136.
- Ruhi, Ahmet Cemal, “Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili Hakkında 20 Haziran 1956 tarihli New York Sözleşmesi”, *AÜEHFD*, IV(1-2), 2000, 479-521.
- Ruhi, Ahmet Cemal, *Türk Hukukunda Nafaka ve Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerden Tahsili*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003.

- Ruhi, Ahmet Cemal, *Türk Hukukunda Yabancı Nafaka İlamlarının Tenfizi*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2013.
- Ruhi, Canan, Ruhi, Ahmet Cemal, *Nafaka Hukuku* (Güncellenmiş 4. Baskı), Seçkin Yayınları, Ankara 2021.
- Saim Üstündağ, *İflas Hukuku*, (7. Baskı), Sena Ofset Matbaası, İstanbul 2007.
- Sampson, John J. “Introductory Note to the New Hague Convention”, *International Legal Materials*, 47(2), 2008, 255-256.
- Saraçoğlu, Simge, "6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Yasa Kapsamında Tedbir Nafakasına Hükmedilmesinin Koşulları", *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(2-2), 2016, 483-499.
- Saue, Jorid, Floor de Jongh Bekkali, Elisabeth Sættem, and Britt Rustad, "Administrative Establishment and Enforcement of Child Support in Norway", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 161–182.
- Saymen, Ferit H., Elbir, Halid Kemal, *Türk Medeni Hukuku (Aile Hukuku)*, Hak Kitabevi, İstanbul 1960.
- Saymen, Ferit H., Elbir, Halid K, *Türk Medeni Hukuku C. III Aile Hukuku*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1957.
- Scherpe, Jens M., “The Financial Consequences of Divorce in a European Perspective”, *European Family Law*, 2016.
- Scherpe, Jens M., *Marital Agreements and Private Autonomy in Comparative Perspective* (edited by Jens M. Scherpe), Hart Publishing, Oxford 2012.
- Schloms, Heidemarie, (çev. Hasan Seçkin Ozanoğlu), “Alman Hukukunda Çocukların Nafaka Hakkına, Özellikle Adli Memurlar Tarafından Yüklenen Görevler Bakımından Genel Bir Bakış”, *AÜHFD*, 50(1), 2001, 153-162.
- Sezişli, Vildan, *Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara 2021.

- Siehr, Kurt, “The EU Maintenance Regulation and Hague Maintenance Protocol of 2007: Recognition of Foreign Judgements and the Public Policy Defence”, A Commitment to Private International Law: Essays in Honour of Hans van Loon, *Cambridge: Intersentia*, 529-540.
- Sirmen, Kazım Sedat, “Eşcinsel Birliktelikler ve Bunların Kanunlar İhtilafı Hukukunda Düzenlenişi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58(4), 825-879.
- Sonat, K. Ali, “Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 2013, 235-291.
- Süral, Ceyda, *Avrupa Birliği’nde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi (Milletlerarası Uyuşmazlık Çözümü Serisi No:2)*, Güncel Yayınevi, İzmir 2007. (Çözüm Serisi)
- Süral, Ceyda, Tütüncübaşı, Uğur, *Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku* (ed. Işıl Özkan), Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- Şahin, Mustafa, “Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m.175- ZGB m. 125)”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XXI(3), 2017, 75-107.
- Şanlı, Cemal, Esen, Emre, Ataman Fıganmeşe, İnci, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (10. Bası), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2023.
- Şıpka, Şükran, “Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye 80. Yıl Armağanı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.
- Şirin, Memduh Cemil, “Çocuğun Yararı Gözüyle Çocuğun Yüksek Yararı İlkesine Bakış”, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 4(8), 2019, 219-240.
- Şit, Banu, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kesinleşme Şartı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XV(1), 2011, 61-74.
- Takayesu, Mark, Eldred, Steven, “Setting Appropriate Child Support Orders and Addressing Barriers: Research and Policy Implications to Improve Payments and Compliance”, *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul

- Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 137–160.
- Tanör, Bülent, Yüzbaşıoğlu, Necmi, *Türk Anayasa Hukuku* (13. Baskı), Beta Yayınları, İstanbul 2013
- Tanrıbilir, Feriha Bilge, *Çocuk Haklarının Uluslararası Korunması ve Koruma Mekanizmaları*, Yetkin Yayınları, Ankara 2011.
- Tanrıver Süha, *İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi*, Yetkin Yayınevi, Ankara 1996.
- Tarman, Zeynep Derya, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Sıklıkla Karşılaşılan Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1), 2023, 73-86.
- Tarman, Zeynep Derya, “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bazı Tespitler”, *MHB*, 37(2), 2017, 798-820.
- Tekdoğan Bahçivancı, Işıl S., “Evlilik Dışı Birlikte Yaşam Modellerine Uygulanacak Hukuk”, *TAAD*, Yıl:9, cilt: 33, Ocak 2018, 623-684.
- Tekinalp, Gülören, *Milletlerarası Özel Hukuk, Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020.
- Tekinay, Selahaddin Sulhi, Akman, Sermet, Burcuoğlu, Haluk, Altop, Atilla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (7.Bası), Filiz Kitabevi, İstanbul 1993.
- Tekinay, Selahaddin Sulhi, *Türk Aile Hukuku* (4. Bası), Fakülteler Matbaası, İstanbul 1982.
- Tiryakioğlu, Bilgin, *Milletlerarası Özel Hukukta Çocuklara İlişkin Kurallar*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Bilim Serisi 6, Ankara 1991.
- Tiryakioğlu, Bilgin, *Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi*, AÜHF. Döner Sermaye Yayınları No:17, Ankara 1996 (Boşanma).
- Toker, Ali Gümrah, *Milletlerarası Özel Hukukta İstinabe*, Adalet Yayınevi, Ankara 2015. (İstinabe)

- Toker, Ali Gümrah, *Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi Kapsamında Çocuğun Mutad Meskeni Kavramı*, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Torga, Maarja, “Drawing a Demarcating Line between Spousal Maintenance Obligations and Matrimonial Property in the Context of the New Instruments of European Union Private International Law”, *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 425-442.
- Trimmings, Katarina, "The Interface between Maintenance and Cross-border Surrogacy", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 261–272.
- Tuna, Oğuzhan, *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Kapsamı ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.
- Tuna, Sıla, “Boşanmanın Mali Sonuçlarından İştirak ve Yoksulluk Nafakası”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 89(3), 2015, 291-303.
- Turan, Sevda Tuğçe, “2007 Tarihli La Haye Sözleşmesine İstinaden Çocuk Nafakası ile Diğer Nafaka Çeşitlerinden Doğan Nafaka Alacağının Milletlerarası Tahsili,” *Public and Private International Law Bulletin*, 39(2), 479-510.
- Türcan, Talip (ed.), *İslam Hukuku El Kitabı(10 Baskı)*, Grafiker Yayınları, Ankara 2021.
- Uğur, Aynaz, “Milletlerarası Özel Hukukta Uygulanacak Hukuka Kamu Düzeni Müdahalesi”, *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 9(82), 874-881.
- Uluocak, Nihal, “La Haye Nafaka Sözleşmesi’nde(1956) Nafaka Statüsünün Nesep Statüsünden Bağımsız Düzenlenmesine İlişkin Sorunlar”, *Hıfzı Timur’un Anısına Armağan*, İÜHF Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1979, 929-955.
- Uluocak, Nihal, *Kanunlar İhtilafı (Yasama Yetkisi Kuralları)*, İstanbul Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 1971.

- Uluocak, Nihal, *Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri* (2. Bası), Filiz Kitabevi, İstanbul 1989.
- Uyanık Çavuşoğlu, Ayfer, “Avrupa Birliği’nde Aile Hukukunu Birleştirme Çabaları”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Ata Sakmar’a Armağan, 2011/1, 213-240.
- Uyanık, M. Zeki, “İslam Aile Hukukunda Evlilik ve Boşanma Nafakası Bağlamında Süresiz Nafaka Yasası”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47, 2019, 57-88.
- Uyar, Talih, “Takip Hukukunda Nafaka Borcunu Ödememe Suçu(İİK Madde 344)”, *TBB Dergisi*, 90, 2010, 420-429.
- Uyumaz, Alper, Erdoğan, Kemal, “Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(1), 2015, 119-169.
- Ünal, Şeref, “Nafaka Alacakları Konusundaki Uluslararası Sözleşmeler Üzerinde Toplu Bir İnceleme”, *Hıfzi Timur’un Anısına Armağan*, İÜHF Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü Yayınları, 1979, 957-972.
- Vălcu, Elise Nicoleta, “General Considerations on the European and National Provisions on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations”, *AGORA International Journal of Juridical Sciences*, No:2, 2012, 186-191.
- Velidedeoğlu, Hıfzi Veldet, *Türk Medeni Hukuku- Cilt II (Aile Hukuku- Cüz I)*, Sermet Matbaası, İstanbul 1960.
- Verwilghen, Michel, Explanatory Report on the 1973 Hague Maintenance Conventions, <http://www.hcch.net/upload/expl23-24.pdf>.
- Viarengo, Ilaria. "The Enforcement of Maintenance Decisions in the EU: Requiem for Public Policy? Family Relationships and the (Partial) Abolition of Exequatur." *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken, Hart Publishing, London 2014, 473-484.

- Walker, Lara, *Maintenance and Child Support in Private International Law (Studies in Private International Law)*, Hart Publishing, Oxford 2015.
- Yağcı, Kürşat, “Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 76(1), 323-358.
- Yaman, Ahmet, *İslam Aile Hukuku* (25. Bası), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2021.
- Yavaş, Murat, “Maaş ve Ücret Haczi”, *TBB Dergisi*, Cilt:84, 2009, 93-120.
- Yazıcı, Burçin, *İcra ve İflas Hukukunda Nafaka Alacağı*, Adalet Yayınevi, Ankara 2022.
- Yazıcı, Burçin, *İcra ve İflas Hukukunda Nafaka Alacağı*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2021.
- Yener, Serhat M., “Noterlik Hukukunda, Medeni Hukuktan Doğan Şahsa Sıkı Sıkıya Bağlı Hakların Kullanılması, Temsil (Vekâlet)”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 10(105), Mayıs 2015, 104-108.
- Yıldırım, Şahban “Mecelle’ye Yöneltilen Tenkitler ve Bu Tenkitlerin Değerlendirilmesi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012, XVI(2), 417-445.
- Yılmaz, Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, (7. Baskı), Yetkin Yayınevi, İstanbul 2002.
- Yücel, Sevtap, “Yargıtay Kararları Işığında Anlaşmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka ve Tazminat Talepleri”, *AndHD*, 4(1), Ocak 2018, 239-257.
- Zevkliler, Aydın, Şeref Ertaş, Ayşe Havutçu, Damla Gürpınar, *Medeni Hukuk Temel Bilgiler*, (8. Bası), Turhan Kitabevi, Ankara 2013
- Zupan, Mirela, "Innovations of the 2007 Hague Maintenance Protocol", *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide. Ed. Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken*, Hart Publishing, London 2014, 311–328.
- Zupan, Mirela, Puljko, Vjekoslav, “Shaping European Private International Family Law”, *Slovenian Law Review*, (23), 2010, 23-62.

İNTERNET KAYNAKLARI

. ”<https://www.mesudebusrakucuk.av.tr/tedbir-nafakasininicrasi>,

/#:~:~text=TEDB%04%B0R%20NAFAKASI%20NASIL%20%C4%B0CRAYA
%20KONULUR,bu%20takibe%20itiraz%20hakk%C4%B1%20mevcuttur.

“Commission Green Paper on Maintenance Obligations”: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/green-paper-on-maintenance-obligations.html>.

“Hague Conference on Private International Law Proceedings of the Twenty-First Session 5 to 23 November 2007 (Part 2)”: <https://assets.hcch.net/docs/26a15855-7b6e-4fff-aa0d-7b76a0f32506.pdf>.

“Practical Handbook for Caseworkers under the 2007 Child Support Convention”, The Hague Conference on Private International Law Permanent Bureau, 168.

” *Hague Conference on Private International Law Proceedings of the Twenty-First Session 5 to 23 November 2007 (Part1)*”: <https://assets.hcch.net/docs/4b746ba2-b291-43c7-a12e-7efbd6a95b4f.pdf>.

Hague Child Support Convention: Judicial Guide, May 2018, 13,
https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/ocse/ocse_judicial_guide.pdf.

<http://www.hcch.net> >Work in progress >Maintenance Obligations.

<http://www.sozluk.adalet.gov.tr>; www.tdk.gov.tr

<https://assets.hcch.net/docs/30c3a5d7-4a53-4a6c-ae5f-226600585cc3.pdf>.

https://assets.hcch.net/docs/bdb_c8c28-e191-42bf-ab87-4e0d44109da4.pdf

<https://assets.hcch.net/docs/c9e7464a-8c7c-4629-b2b6-0d0b378a7f88.pdf>).

<https://diabgm.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/3>.

<https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/482020103350Ek->

6%201954%20Tarihli%20%20Hukuk%20Usul%C3%BCne%20Dair%20%20La
hey%20S%C3%B6zleşme%20Kanunu%20Kapsamında%20Devletlerin%20Sorumlulukları.pdf.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61995CJ0220>.

https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020095623bm_35.pdf.

<https://irembikedemirhan.com/nafaka-azaltim-davasi>.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/nafaka>.

<https://kazanci.com.tr/gunluk/3hd-2016-4481.htm>.

<https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/F-1.4.pdf>.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Mecelle>.

https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XX-1&chapter=20&Temp=mtdsg3&clang=_en.

https://www.ab.gov.tr/files/rehber/10_rehber.pdf.

<https://www.canlii.org/en/on/onca/doc/2006/2006canlii15446/2006canlii15446.html>.

<https://www.emreulusoy.av.tr/yabanci-mahkeme-nafaka-ilamlarinin-turkiyede-icrasi>.

https://www.google.com/search?q=talak+suresi+7.+ayet&rlz=1C1CHWL_trTR819TR819&oq=talak+suresi+7.+ayet&aqs=chrome..69i57j0l5.4904j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8.

<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=131>

<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/notifications/?csid=1355&disp=resdn>

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/12-hukuk-dairesi-e-2018-4928-k-2019-242-t-15-1-2019>.

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/12-hukuk-dairesi-e-2008-22825-k-2009-2904-t-17-2-2009>.

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2008-1470-k-2008-2523-t-21-02-2008>.

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2013-11313-k-2013-14536-t-22-10-2013>.

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/e-2003-442-k-2003-445-t-2-7-2003>.

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2013-1539-k-2015-1007-t-11-3-2015>.

<https://www.maviogluhukuk.com/haber/hâkim-karariyla-nafaka-borcu-muaccel-hale-gelir-ve-muaccel-hale-geldigi-tarihten-itibaren-faiz-istenebilir-tedbir>.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm>.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/02/20180207-4.htm>.

Ian Curry Sumner, “Transnational Recovery of Child Maintenance in Europe: The Future is Bright, The Future is Central Authorities”,
<https://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/mep/Curry-Sumner.pdf>.

Outline on Hague Protocol on Law Applicable to Maintenance Obligations, 3:
<https://assets.hcch.net/docs/9ce7186f-619c-47a3-a03f-6447663466c8.pdf>.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Mihri Sinem BAYRAM DUMLUDAĞ
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	